

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

2
2013

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

2(56)'2013

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

Редакційна колегія

Головний редактор
В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО

Заступник головного редактора
В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар
О.В. КАПРАЛЮК

Члени редакційної колегії

В.В. АДАМЧУК
С.А. БАЛЮК
А.В. БАЛЯН
С.А. ВОЛОДІН
І.В. ГРИНИК
В.М. ЖУК
О.М. ЖУКОРСЬКИЙ
А.С. ЗАРИШНЯК
М.В. ЗУБЕЦЬ
І.І. ІБАТУЛЛІН
О.О. ІВАЩЕНКО
Г.М. КАЛЕТНИК
С.І. КОВТУН
Ю.О. ЛУПЕНКО
М.С. МАНДИГРА
Д.О. МЕЛЬНИЧУК
М.В. ПРИСЯЖНЮК
С.М. РИЖУК
М.В. РОЇК

Editorial board

Editor-in-chief
V. PETRYCHENKO

Deputy editor-in-chief
V. VERGUNOV

Responsible secretary
O. KAPRALYUK

Editorial board members

V. ADAMCHUK
S. BALYUK
A. BALYAN
S. VOLODIN
I. GRYNKY
V. ZHUK
O. ZHUKORSKIY
A. ZARYSHNYAK
M. ZUBETS
I. IBATULLIN
O. IVASHCHENKO
G. KALETNIK
S. KOVTUN
Yu. LUPENKO
M. MANDYGRA
D. MELNYCHUCK
M. PRYSYAZHNYUK
S. RYZHUK
M. ROYIK

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Національна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий Заснований у 1999 р. комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

2(56)'2013

Засновники —
Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:
ШЕЛЕПОВ В.В.
КАРГІНА О.В.
ЛІСНЕВИЧ Л.О.
НИНЬКО П.І.
РОМАНЧУК Л.О.
РУЧКО Т.В.

Редактор
РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:
ШЕЛЕПОВ В.В.
РОМАЩЕНКО М.І.

Коректор
ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір
САМОЙЛОВА Л.Г.
Комп'ютерна верстка
ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 08.08.2013 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 12,56.
Обл.-вид. арк. 18,57.

Друк ТОВ "Есе"
просп. Вернадського, 34/1,
Київ, тел. 424-02-10.

© ННСГБ НААН, 2013
© Редакція журналу
"Вісник аграрної науки";
оригінал-макет, 2013

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	7
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	12
Ґрунтознавство	16
Агротехніка	19
Сільськогосподарська меліорація	23
Добрива	27
Охорона природи. Сталий розвиток.	29
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	34
Біотехнологія	36
Рослинництво	38
Загальні питання	38
Хлібні злаки. Зернові культури	40
Кормові культури	42
Технічні культури	45
Садівництво. Плодівництво	48
Овочівництво. Городництво	52
Декоративні культури. Квітництво	55
Тваринництво	57
Загальні питання	57
Конярство	59
ВРХ. Скотарство	60
Вівчарство. Козівництво	63
Свинарство	65
Птахівництво	69
Домашні кролі. Хутрові звірі	72
Бджільництво. Шовківництво	74
Рибне господарство. Аквакультура	77
Ветеринарія	80
Харчова і переробна промисловість.	84
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	88
Авторський покажчик	93
Алфавітно-предметний покажчик	97
Покажчик використаних періодичних і продовжуваних видань	105
Біобібліографічні, бібліографічні та історико-бібліографічні серії ННСГБ НААН (1998–2012)	108
Список скорочень і аббревіатур	112

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture.	7
Organization and Administration of Agricultural Production	
Farm Implements, Machinery and Equipment	12
Soil Science	16
Cultivation Technique	19
Agricultural Irrigation	23
Fertilizers	27
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	29
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	34
Biotechnology	36
Plant Cultivation	38
General Issues	38
Food Grains. Cereals	40
Forage Plants	42
Industrial Crops	45
Horticulture. Fruit-Growing	48
Vegeticulture	52
Decorative Cultures. Flower Growing	55
Animal Breeding	57
General Issues	57
Horse-breeding	59
General Livestock. Cattle	60
Sheep-breeding	63
Pig-breeding	65
Poultry-keeping	69
Rabbit-breeding. Fur-farming	72
Bee-keeping. Sericulture	74
Fish-breeding. Aquaculture	77
Veterinary Medicine	80
Food and Processing Industry. Produce of Animal Breeding	84
Forestry	88
Author Index	93
Subject Index	97
Used Periodical and Serials Publications Index	105
Biobibliographic and Historic Bibliographic Series by SSAL of NAAS (1998–2012)	108
Abbreviation List	112

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал (РЖ) покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук; міжгалузевий та міждержавний обмін інформацією;
- реклама найновішої аграрної продукції, методів і технологій.

Підготовка видання РЖ “Агропромисловий комплекс України” передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ННСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу України.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА С.-Г. БІБЛІОТЕКА НААН

вул. Героїв оборони, 10
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 258-42-81

ІНСТИТУТ ВОДНИХ ПРОБЛЕМ І МЕЛІОРАЦІЇ НААН

вул. Васильківська, 37
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of AIC;
- promotion in integration of sciences, interbranch and interstate exchange of information;
- advertisement of the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AIC the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of National Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our Abstract Journal will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03680 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
National Scientific
Agricultural Library of NAAS
Tel. (044) 258-42-81

03680 MSP, Kyiv,
37 Vasyl'kivs'ka Str.,
Institute of Hydraulic Problems
and Land Reclamation of NAAS
Tel. (044) 263-40-30

63 (091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК 577.34:539.16(091)

2013.2.1. ВІДКРИТТЯ ІОНІЗУЮЧОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАНОВЛЕННЯ РАДІОБІОЛОГІЇ / Майдебура О.П. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2012. — Вип. 58. — С. 169–171. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 538872.

Х-промені, фізика, видатні фізики (В. Рентген, А. Беккерель, М. Склодовська-Кюрі, П. Кюрі, І. Пулюй), промені рентгену.

Наведено історію становлення і розвитку радіобіології. Остання пройшла декілька етапів, сповнених фундаментальними відкриттями та видатними особистостями. Своїм народженням радіобіологія зобов'язана великим відкриттям у галузі фізики кінця XIX ст., зокрема відкриттю у 1895 р. німецьким фізиком Вільгельмом Конрадом Рентгеном Х-променів, який дослідив їх властивості (Нобелівська премія, 1901); відкриттям французьких фізиків: у 1896 р. Антуаном Анрі Беккерелем природної радіоактивності солей урану та у 1898 р. Марією Склодовською-Кюрі і П'єром Кюрі нових радіоактивних елементів — радію і полонію (дослідив радіоактивне випромінювання, запровадив термін "радіоактивність"). Всі три відкриття були удостоєні Нобелівської премії з фізики (1903). В. Рентген, вивчаючи природу і властивості електричного струму в газорозрядній трубці, у 1895 р. виявив голубувате світіння, яке засвічувало фотоматеріали через непрозорі матеріали (чорний папір, дерево тощо). Про своє відкриття В. Рентген повідомив у грудні 1895 р. на зборах Вюрцбурзького фізико-математичного товариства і опублікував 11 січня 1896 р. у празькій газеті "Bohemia" під назвою "Відкриття Рентгеном нових властивостей так званих катодних променів". Однак набагато раніше голубувате світіння спостерігав український фізик І. Пулюй, який працював у Віденському університеті та Празькому політехнічному ін-ті. У 1877 р., досліджуючи електричне випромінювання, він виявив джерело світла, яке випромінювало незримі промені. Для демонстрації цього явища фізик винайшов "Лампу Пулюя", яка у 1881 р. на виставці у Празі була удостоєна срібної медалі. Результати своїх досліджень разом з описом "Лампи Пулюя" фізик опублікував у 1884 р. в статті "Сяюча матерія і четвертий стан речовини", де довів, що нові промені зароджуються у тих місцях твердих тіл, куди потрапляють катодні промені. Стаття І. Пулюя мала основоположне значення для вироблення апаратів, що генерують Х-промені. Відомий вчений А. Ейнштейн, дізнавшись про історію з Х-променями і суперечки між І. Пулюєм і В. Рентгеном, став на захист останнього. Згодом Х-промені були названі рентгенівськими. Наступне вивчення випромінювання показало, що воно складається з трьох видів променів: альфа (α); бета (β) і гамма (γ). Серед найперших випробувачів дії іонізуючої радіації на живі організми був російський фізіолог І. Тарханов, який ще у 1896 р. провів досліді щодо дії рентгенівських променів на земноводних і комах. Зроблено висновок, що біля витоків радіобіології стояли відкриття видатного українського вченого, професора Празької та Німецької політехнік, Івана Пулюя.

УДК 631.115.1(091)(73)

2013.2.2. ФЕРМЕРСТВО США / Розова В. // The ukrainian farmer. — 2013. — № 4. — С. 32–33.

Сільське господарство, ферми, корпорації, акціонерні товариства, продукція сільського господарства.

Наведено, що сільське господарство США — це масштабний бізнес, який починався з окремого фермера, а продовжується створенням корпорацій, акціонерних товариств, аграрних банків, переробних, хімічних та машинобудівних заводів. Історично складалося, що спочатку в Америці сільське господарство було сімейною справою. Як правило, фермерське господарство було підприємством однієї родини, де вона проживала, вела бізнес та виховувала дітей. Згодом воно пере-

творилося у сімейне партнерство, де власниками ферми були близькі родичі, котрі об'єднали фінансові та трудові ресурси. Відповідно і розмір таких господарств збільшився. Ознака нових часів — корпорації і акціонерні товариства. Середній обсяг земельних володінь корпорації приблизно 600 га. 9/10 земельних володінь є сімейні корпорації і 11% — акціонерні товариства. В Америці розмір земельних володінь не має значення. Важливіша вартість реалізованої за рік товарної продукції. За цим критерієм всі товарні ферми поділяються на п'ять економічних класів: до 20 тис. дол. США (дрібні) і понад 250 тис. дол. (великі). Окремо виділяються ферми з вартістю продукції від 500 тис. до 1 млн і більше доларів. Всі ферми в США спеціалізовані за напрямом діяльності, який визначається географією розташування господарства. У країні виділено 10 с.-г. поясів, у яких перевагу має та чи інша галузь: у кукурудзяному поясі — кукурудза, пшеничному — пшениця, тваринницькому — м'ясна яловичина та птицеводство тощо. Корпорації, акціонерні товариства, раціональне структурне розміщення виробництва, впровадження досягнень аграрної науки і чимала державна підтримка вивели сільське господарство США на вищий рівень у Світі.

УДК 631.4(091)(477)

2013.2.3. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ҐРУНТОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ / Тригуб В.І., Попельницька Н. // Вісник Одеського національного університету. Сер. Географічні та геологічні науки. — 2012. — Т. 17, вип. 3. — С. 114–129. — Бібліогр.: 12 назв.

Ґрунтознавство України, історія ґрунтознавства, періодизація українського ґрунтознавства, наукові школи ґрунтознавства.

Проаналізовано передумови виникнення та історичні аспекти становлення українського ґрунтознавства як науки. Виявлено, що на сьогодні дуже складно виокремити українське ґрунтознавство із російського, оскільки існує велике спільне підґрунтя не тільки стосовно персоналій, а й у проведених широкомасштабних дослідженнях, що заклали теоретико-методологічні основи цього напрямку науки. Однак на думку багатьох вчених, засновником українського ґрунтознавства був професор Харківського с.-г. інституту Григорій Григорович Махов, який першим зробив синтетичну ґрунтову 25-верстову карту Української РСР, створив 33 дослідні станції, видав перший підручник "Ґрунтознавство", був організатором і директором першого Ін-ту експериментального ґрунтознавства при СГНКУ. Українське ґрунтознавство було відоме з давніх часів під назвою "южная школа", матеріали якої викликали велику зацікавленість й дискусії на багатьох з'їздах з с.-г. науки. Так Б.К. Єнкін, В.В. Марачевський, В.В. Вінер, О.Г. Дояренко та М.К. Недокуцаєв визначили у становленні ґрунтознавства як науки 9 періодів: 1-й — до 20-х рр. XVII ст. — накопичення первинних знань; 2-й — 1721–1811 рр. — створення аптекарських городів та ботанічних садів; 3-й — 1811–1884 рр. — створення дослідних полів та господарств; 4-й — 1884–1910 рр. — докучаєвське вивчення ґрунтів України; 5-й — 1910–1920 рр. — дослідження ґрунтів та створення першого в Одесі ґрунтового музею (О.І. Набоких); 6-й — 1921–1929 рр. — махівський, який характеризується створенням карт ґрунтів, відкриттям дослідних станцій та Ін-ту ґрунтознавства; 7-й — 1930–1959 рр. — характеризувався широкомасштабним дослідженням ґрунтів з метою підвищення їх родючості; 8-й — 1959–1990 рр. — радянський, за якого розроблялися індустріальні і інтенсивні технології вирощування польових культур; 9-й — від 1990 р. і до сьогодні, характеризується сильним скороченням досліджень науково-прикладного значення внаслідок недостатнього фінансування науки. У цей період розвивались і набули становлення наукові школи з ґрунтознавства: Харківська, Київська, Одеська та Львівська. Їх персоналії (Н.Д. Борисюк, І.Ф. Леваківський,

Г.Г. Махов, К.Н. Феофілактов, К.К. Гедройц, О.І. Набоких, І.М. Гоголев і багато інших) зробили значний внесок у розвиток і становлення українського ґрунтознавства як науки.

УДК 631.52:061.62(091)(“19/20”)

2013.2.4. СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНИЙ ІНСТИТУТ: 100 РОКІВ. 1912–2012: Нариси з історії / Лифенко С.П. — О.: Астропринт, 2012. — 136 с. Шифр 539446.

Селекційно-генетичний інститут, історія створення, видатні науковці, досягнення інституту.

Видано монографію, присвячену 100-річчю ювілею Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насінництва та сортоживчення НААН, провідної установи країни у галузі вивчення теоретичних основ продукційного процесу та виведення сортів, гібридів зернових, зернобобових, олійних та кормових культур. Автор видання — Лифенко С.П. — доктор с.-г. наук, професор, академік НААН, заслужений діяч науки і техніки, лауреат Державної премії України у галузі науки і техніки. Широко відомий учений-селекціонер, автор понад 70 сортів пшениці озимої. Серед них перші вітчизняні сорти напівкарликового типу — Одеська напівкарликова, Обрій, Південна зоря; низькорослі — Ніконія, Струмок, Селянка та сорти екстрасильні за якістю зерна: Куяльник, Жайвір та ін. Монографія є майже документальною історією розвитку й становлення установи, яка описує архівні документи, розповіді очевидців про особисте життя і діяльність видатних вчених, важливі досягнення того часу, які вивели інститут у лідери с.-г. науки не тільки в Україні, а й у колишньому СРСР. Розповідь починається зі створення дослідного поля, перетвореного згодом в Одеську селекційну станцію, Український генетико-селекційний інститут, Всесоюзний селекційно-генетичний інститут, і, нарешті, Селекційно-генетичний інститут — Національний центр насінництва та сортоживчення НААН. У кожній установі працювали відомі вчені: В.Г. Ротмістров, А.О. Сапегін, Д.Л. Баранівський, П.К. Шкварніков, О.М. Фаворов, Д.А. Долгушин, Ф.Г. Кириченко, П.Х. Гаркавий, О.С. Мусійко та багато інших. Вони не тільки здійснювали найважливіші досягнення, а й створили школу селекціонерів-генетиків, які працюють у різних країнах СНД, зокрема: академіки І.Г. Калиненко (Росія), Р.А. Уразалієв (Казахстан), професори А.П. Орлюк, В.В. Шелепов (Україна) та ін.

УДК 631.52:061.62(091)(477.63)

2013.2.5. СИНЕЛЬНИКІВСЬКІЙ СЕЛЕКЦІЙНО-ДОСЛІДНИЙ СТАНЦІЇ — 100 РОКІВ / Беліков Є.І., Купріченко Т.Г., Петрушак В.Я. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2011. — № 1. — С. 153–157. Шифр 539985.

Синельниківська селекційно-дослідна станція, видатні вчені, сорти й гібриди польових культур, агротехніка.

Відмічено, що у 2011 р. виповнилося 100 років від дня заснування однієї з найстаріших науково-дослідних установ України — Синельниківської (Катеринославської) селекційно-дослідної станції. Ідея її створення належить видатному селекціонеру, губернському земському агроному в м. Катеринослав, у майбутньому — директору станції, професору, члену-кореспонденту АН СРСР В.В. Таланову. Для проведення попередньої перевірки нових агроприймів та вивчення інтродукованих сортів, рішенням губернських земських зборів у 1911 р. було створено Катеринославську с.-г. дослідну станцію на чолі з В. Талановим. Останній не тільки очолював установу, а й був завідувачем відділу прикладної ботаніки. За період з 1913 по 1915 р. на станції було розпочато наукові роботи з вивчення нових агроприймів вирощування польових культур, інтродукованих сортів; селекції пшениці, кукурудзи, сорго, могогару, суданської трави та ін. культур. Завдяки плідній роботі, станція ще до 1941 р. стала науковим центром з селекції, агротехніки, фізіології, агрохімії та захисту рослин від хвороб. Великий вплив на розвиток науково-виробничої діяльності станції зробили: академіки — А. Задонцев, П. Сусідко, В. Циков, Є. Лебідь, Б. Соколов, Б. Дзюбенко; доктори наук — І. Шевельов, Ф. Куперман, В. Бондаренко, Г. Пікуш та багато інших. На станції було створено перші вітчизняні гібриди кукурудзи (понад 70 шт.), перший в Україні безгашишний сорт південних конопель, зернового і цукрового сорго — Степовий 8 та Лан 59, озимої пшениці —

Дніпровська 521, Орбіта, Політ, суданської трави — Сінокісна та Синельниківська, вівса — Спурт, Бусол, ячменю — Ілот, Совірна. Зроблено висновок, що справа, започаткована видатним вченим, новатором В. Талановим, успішно набула свого подальшого розвитку у напрямі створення нових сортів і гібридів, розробки й удосконалення елементів технологій вирощування польових культур для одержання високих і стабільних урожаїв.

УДК 633.1:631.586:631.559(091/092)

2013.2.6. НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ Б.М. РОЖЕСТВЕНСЬКИМ ВПЛИВУ ОРГАНІЧНИХ ДОБРИВ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР / Гребенюк І.В., Петренко В.П. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 2. — С. 282–287. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодощовівництво). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 539780.

Добрива органічні, обробіток ґрунту, культури зернові, врожайність зернових.

Наведено результати багаторічних досліджень Б.М. Рожественського, спрямованих на вивчення впливу органічних добрив на урожайність зернових культур в умовах Харківської області. Б.М. Рожественський, працюючи директором Харківського дослідного поля (нині Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН), керував розробкою науково обґрунтованих систем удобрення зернових культур. Установлено, що внесення гною у нормі 20 т/га по ранньому пару сприяло збільшенню урожайності жита озимого на 0,5 т/га і становило 2,1 т/га, тоді як ранній пар без добрив забезпечував урожайність 1,6 т/га. При вирощуванні пшениці озимої на удобреному фоні урожайність становила 1,5 т/га, на неудобреному — 1,0 т/га; пшениці ярої відповідно 1,0 і 0,6 т/га; ячменю ярого — 1,6 і 0,7 т/га. Багаторічними дослідженнями було доведено, що вплив добрив на урожайність зернових культур має більше значення, ніж обробіток ґрунту. Оптимальною дозою внесення гною під зернові культури є 20 т/га. За норми внесення 40 т/га його післядія була відчутна понад п'ять років. Органічні добрива у посушливі роки вирощування зернових культур були стабілізатором урожайності.

УДК 633.11“324”:631.52(091)(477)

2013.2.7. СЕЛЕКЦІЯ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ ТА ДОБУТКИ / НААН, Нац. наук. с.-г. б-ка; за наук. ред. В.В. Шелепова. — К.: Нілан-ЛТД, 2013. — 200 с. — (Іст.-бібліогр. сер. “Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії”; кн. 69). Шифр 539808.

Пшениця озима, селекція, селекціонер, селекційні установи.

Видано монографію “Селекція озимої пшениці в Україні”, у якій методом історико-наукового аналізу розглянуто передумови розвитку та становлення селекції пшениці озимої в Україні, починаючи від її зародження до сьогодення. Відображено основні результати народної, аналітичної та наукової селекції щодо створення та покращання сортів пшениці озимої, розглянуто й узагальнено генеруючий внесок провідних селекціонерів — А.О. Сапегіна, Ф.Г. Кириченка, В.М. Ремесла та інших, а також окремих науково-селекційних установ у розвиток української селекції пшениці озимої, охарактеризовано її сучасний стан. Виокремлено найважливіші періоди науково-організаційного становлення галузі, які дали змогу простежити еволюцію наукових поглядів і виявити найважливіші результати з селекції пшениці озимої як у цілому в Україні, так і за окремими селекційними установами. Закінчується монографія низкою пропозицій, впровадження яких у виробництво дасть змогу значно підвищити врожайність і валові збори зерна пшениці в Україні.

УДК 633.32:631.58/582(09)(477+470+571)

2013.2.8. ЗАРОДЖЕННЯ І СТАНОВЛЕННЯ КОНЮШИНОСІЯННЯ У КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ СИСТЕМ ЗЕМЛЕРОБСТВА В УКРАЇНІ ТА РОСІЇ / Примаков О.І. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 1. — С. 52–57. — Бібліогр.: 13 назв.

Конюшина, сівозмінна, насіння, сорти, впровадження.

Надано історико-науковий аналіз зародження і становлення конюшиносіяння у системах сівозміни Росії і України. Встановлено, що у кінці 60-х років XVIII ст. у Росії розпочалися

перші досліді з впровадження конюшини лучної у культуру. У 1786 р. за ініціативою Вільного економічного товариства було закуплено велику кількість насіння конюшини з Англії, яке було роздано членам Товариства та іншим "охочим до землеробства" для дослідних посівів. Освоєння у культурі дикорослої конюшини лучної відбувалося трьома шляхами: сівбою на луках і орних землях "сінного насіння"; безпосередньо збиранням насіння з дикорослих рослин; імпорту насіннєвого матеріалу. Перші досліді і популяризацію конюшини проводили прогресивні, на той час, агрономи: І. Комов, М. Булгаков, А. Болотов та ін. В Україні перші спроби впровадження конюшини лучної були проведені у 70-х роках XIX ст. І. Ольменом. Конюшину найчастіше впроваджували у п'ятипільну сівозміну. У кінці XIX ст. конюшину широко розповсюджували у Ярославській, Московській, Волинській та Київській губерніях. Однак сімба конюшини насінням, завезеним із-за кордону, часто призводила до зрідження й загибелі посівів, що стало причиною створення місцевих сортів шляхом добору із диких рослин. Скромна праця першопроходців травосіяння сприяла становленню конюшини як культури в Росії й Україні, а створені місцеві сорти дали змогу збагатити аграрну науку й зайняти сьогодні гідне місце в Європі в галузі конюшиносіяння.

УДК 929:001.891(092)

2013.2.9. АКАДЕМІК ВЕРНАДСЬКИЙ І СУЧАСНІСТЬ. ДО 150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ / Панасюк Б.Я. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 3. — С. 73–78. — Бібліогр.: 21 назва.

Вернадський В.І. — всесвітньо відомий вчений, рівновага в усьому, капіталістичні відносини, розвиток суспільний.

Розглянуто природно-кліматичні процеси в біосфері планети Земля і Всесвіті згідно з вченням В.І. Вернадського. Наукові дослідження свідчать, що на планеті Земля і у Всесвіті панує повна рівновага в усьому, яка простежується між частинами живої речовини — тобто живих організмів рослинного і тваринного світу. Рівновага, на думку В. Вернадського, залишається незмінною, починаючи ще з кембрійської епохи (570 млн років тому). Це дало змогу В. Вернадському зробити два основні висновки: "раз есть рост, то неизбежна и смерть"; "если увеличиваются одни виды (человек), то должны уменьшаться другие виды (животные)". За В. Вернадським, живі речовини в природі тісно пов'язані з біосферою, яка має надзвичайно тонкий прошарок — від кількох метрів в пустелях до десятків метрів у лісах і водних екосистемах. Цей прошарок В. Вернадський назвав "плівкою життя", де зосереджено життя рослин і мікроорганізмів. Усі вони разом

узяті потребують підтримання екологічної рівноваги на планеті Земля. Для посилення контролю за цією ситуацією потрібно дотримуватися пріоритетних вимог, а саме: пристосовуватися до навколишнього середовища та постійно обмінюватися речовинами, енергією та інформацією. Однак капіталістичні або, як їх називають, комерційні відносини порушили ці особливості. Це призвело до порушення рівноваги суспільного розвитку, посилення агресивності в суспільстві. Таке суспільство має змінити свідомість, що дасть змогу людині пізнати сутність живої природи та визначити свою роль чи функцію на планеті Земля.

УДК 929:001.891:631.5/.9(092)

2013.2.10. С.Ф. ТРЕТЬЯКОВ (1872–1918) ТА ЙОГО НАУКОВА АГРОНОМІЯ / Опара Н.М. / НААН, ННСГБ; за наук. ред. В.А. Вергунова. — К.; Полтава: Полтавський літератор, 2012. — 192 с. — (Іст.-бібліогр. сер. "Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії"; кн. 64). Шифр 539457.

Третьяков С.Ф. — вчений-аграрій, дослідна справа в Україні, Полтавське дослідне поле, Полтавська дослідна станція.

Видано монографію, у якій розкрито науково-організаційну діяльність видатного вченого-аграрія, одного з засновників дослідної справи в Україні, першого директора найстарішої у нашій державі Полтавської с.-г. дослідної станції — С.Ф. Третьякова. Розпочавши наукову діяльність на Полтавському дослідному полі поміщиком директора, а потім на посаді директора, очоливши згодом створену на основі дослідного поля Полтавську с.-г. дослідну станцію, він усе своє життя присвятив становленню і розвитку цієї наукової установи, зробивши неоціненний внесок у розвиток с.-г. науки. Як вчений, С.Ф. Третьяков брав безпосередню участь у розробці майже всіх програм досліджень. Так, за його рекомендацією вивчено: обробіток ґрунту — паровий, під ярі культури; внесення добрив; застосування сівозмін; способи сіви багатьох с.-г. культур; випробування злакових, кормових, кукурудзи, картоплі тощо. Як організатор і науковець, С.Ф. Третьяков поєднував у собі синтетичний і аналітичний розум із величезним досвідом. Особливо багато сил і енергії вчений віддавав популяризації новітніх галузевих знань серед сільського населення. Він був членом редколегії і правління журналу "Хуторянин", брав активну участь в агрономічних з'їздах і нарадах з дослідної справи як державного, так і регіонального рівнів. Монографія містить три розділи, які характеризують становлення С.Ф. Третьякова як вченого й організатора, містять хронологічний показник наукових публікацій та літературу про його життя і діяльність.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК [631.15:65.011.44]:636.5

2013.2.11. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ЯЄЧНОГО ПТАХІВНИЦТВА: монографія / Ульянов О.В., Анісімова О.В., Кучер А.В., Чертов Д.Д. — Х.: Цифрова друкарня № 1, 2012. — 340 с. — Бібліогр.: 369 назв. Шифр 538414.

Засади ефективного розвитку, птахівництво яєчне, яйця харчові, точка беззбитковості.

Викладено теоретико-методичні основи ефективності виробництва в птахівництві яєчного напрямку. Обґрунтовано систему показників економічної ефективності виробництва курячих яєць, проаналізовано світові та вітчизняні тенденції розвитку яєчного птахівництва. Досліджено стан і структурні зрушення в розвитку яєчного птахівництва й визначено

можливості розвитку галузі в різних категоріях господарств, проаналізовано основні тенденції сучасного стану економічної ефективності виробництва харчових яєць. Обґрунтовано концептуальні підходи щодо підвищення економічної ефективності виробництва харчових курячих яєць й організаційно-економічні засади формування конкурентоспроможності яєчного птахівництва та вдосконалено методичний інструментарій визначення точки беззбитковості.

УДК 338.43

2013.2.12. ФІНАНСОВО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ: монографія / Курило В.І., Мушенюк В.В.; за заг.

ред. Курила В.І. — Ніжин: Видавець П.П. Лисенко, 2012. — 160 с. — Бібліогр.: 219 назв. Шифр 538508.

Регулювання фінансово-правове, підтримка с.-г. виробництва, оподаткування, страхування, фінансування бюджетне.

Здійснено комплексний аналіз теоретичних і практичних питань, пов'язаних з фінансово-правовим регулюванням державної підтримки с.-г. виробництва в Україні. Визначено ступінь наукової розробки проблеми доцільності державної фінансової підтримки с.-г. виробництва в ринкових умовах з метою доведення об'єктивної необхідності існування правового механізму такої підтримки. Досліджено понятійно-категоріальний апарат правового забезпечення державної фінансової підтримки аграрного сектору, охарактеризовано правові інструменти такої підтримки та розроблено пропозиції щодо вирішення проблемних питань. На підставі аналізу нормативно-правових актів України, що регулюють суспільні відносини у сфері підтримки аграрного виробництва, виокремлено рівні правового регулювання такої підтримки та їх вплив на регулювальні відносини. Охарактеризовано оподаткування та страхування у правовому механізмі державної підтримки сільського господарства України, їх відповідність міжнародним тенденціям та запропоновано напрями удосконалення національного законодавства. Надано обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення існуючих та впровадження нових правових механізмів державної фінансової підтримки с.-г. виробництва України в умовах обмеженості бюджетного фінансування.

УДК 338.43

2013.2.13. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРІБІТНИЦТВА: монографія / Ключник А.В., Іртищева І.О., Шебаніна О.В., Червен І.І., Гоцелюк А.Ю. — Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2013. — 336 с. — Бібліогр.: 94 назви. Шифр 539153.

Розвиток сільських територій, співробітництво міжнародне, сектор економіки аграрний.

Розкрито теоретичні засади розвитку сільських територій у контексті міжнародного співробітництва: суть, види та необхідність розвитку зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі. Проаналізовано стан розвитку сільських територій України, його тенденції та оцінку конкурентоспроможності виробничо-господарського і підприємницького потенціалів сільських територій, вплив європейської інтеграції на розвиток аграрного сектору економіки. Охарактеризовано інвестиційну привабливість сільських територій, а також інструменти регулювання їх розвитку у контексті міжнародного співробітництва, сучасний стан останнього в аграрній сфері. Обґрунтовано стратегічні напрями розвитку сільських територій з урахування особливостей міжнародного співробітництва України.

УДК 338.43:330.15:404.062

2013.2.14. СТАЛІЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ ЯК ОСНОВА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ / Хвесик М.А., Хвесик Ю.М. // Економіка АПК. — 2013. — № 1. — С. 66–76. — Бібліогр.: 9 назв.

Розвиток територій, стратегія розвитку, сектор аграрний.

Установлено, що забезпечення сталого розвитку України ґрунтується на притаманних державі геополітичних, географічних, демографічних, соціально-економічних та екологічних особливостях з урахуванням наступних принципів: забезпечення гармонізації співіснування людини і природи; реалізація права на справедливе задоволення потреб та рівність можливостей розвитку сучасних і майбутніх поколінь; невід'ємності захисту й підтримання належного стану навколишнього природного середовища у процесі розвитку суспільства та ін. Для аграрної сфери економіки основними цілями є: постійне збільшення обсягу виробництва високоякісних продуктів харчування, якісна зміна структури харчування населення, підвищення калорійності продукції; здійснення соціально-економічних перетворень на селі, перебудова земельних і майнових відносин власності, створення багатуокладної економіки; формування економічної збалансованості аграрного виробництва у регіонах з урахуванням їх природно-ресурсного потенціалу, раціонального використання природно-економічних умов, дотримання норм екологічної безпеки під час реформування структурних про-

дуктопереробних комплексів та розміщення нових виробництв; впровадження екологічно прогресивних, адаптованих до місцевих умов технологій тощо.

УДК 338.43:332.365:504.06

2013.2.15. ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ АГРАРНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ: монографія / Рогач С.М. — К.: ЦП "Компринт", 2012. — 372 с. — Бібліогр.: 465 назв. Шифр 539152.

Інституціоналізація, природокористування аграрне, імплементація.

Досліджено наукову проблему формування збалансованого інституціонального середовища аграрного природокористування, яке базується на фундаментальних положеннях інституціональної теорії, аналізі інституціональних трансформацій, виявленні деструктивних елементів та інституціональних пасток сучасного інституціонального середовища. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади у сукупності принципів, методів та засобів формування збалансованого інституціонального середовища, що за рахунок трансформації існуючих та імплементації нових інститутів у національну господарську систему гармонізує соціально-економічні відносини в напрямі досягнення екологічних орієнтирів. Запропоновано концептуальну модель інституціонального середовища аграрного природокористування, яка на засадах визначення комбінацій формальних та неформальних інститутів, забезпечує проходження інституціональних пасток на шляху досягнення цільових орієнтирів аграрного природокористування на національному, регіональному та локальному рівнях.

УДК 338.43:339.13:339.9:633

2013.2.16. АНАЛІЗ І ПРОГНОЗ КОН'ЮНКТУРИ СВІТОВИХ РИНКІВ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА / Шпичак О.М., Лупенко Ю.О., Присяжнюк М.В. [та ін.]; за ред. Шпичака О.М. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 516 с. Шифр 539008.

Аналіз, прогноз кон'юнктури ринків, продукція рослинництва.

Представлено дані щодо виробництва, споживання, експортно-імпорتنних операцій, перехідних залишків, цінової кон'юнктури, структури формування попиту та пропозиції продукції на світових та регіональних ринках, забезпеченість окремими видами продукції рослинництва з розрахунку на душу населення. Дослідженням охоплено основні виробники, експортери та імпортери зерна (кукурудза, пшениця, ячмінь, рис, овес, жито), олійних культур (соя, ріпак, соняшник) та продуктів їх переробки. Показано прогнозні баланси попиту та пропозиції основних видів продукції рослинництва з виокремленням початкових та кінцевих запасів, обсягів експорту, імпорту, споживання у світі та в певних країнах, перспективну оцінку рівня цін за окремими видами продукції до 2021/22 маркетингового року.

УДК 338.43:339.13:339.9:637

2013.2.17. АНАЛІЗ І ПРОГНОЗ КОН'ЮНКТУРИ СВІТОВИХ РИНКІВ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА / Шпичак О.М., Лупенко Ю.О., Присяжнюк М.В. [та ін.]; за ред. Шпичака О.М. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 250 с. Шифр 539011.

Аналіз, прогноз кон'юнктури ринків, продукція тваринництва.

Представлено дані щодо виробництва, споживання, експортно-імпорتنних операцій, перехідних залишків, цінової кон'юнктури, структури формування попиту та пропозиції продукції на світових та регіональних ринках, забезпеченість окремими видами продукції тваринництва на душу населення. У дослідженні охоплено країни світу — основні виробники, експортери та імпортери м'яса (свині, бройлери, ВРХ), молока та продуктів їх переробки. Представлено прогнозні баланси попиту і пропозиції основних видів продукції тваринництва з виділенням початкових та кінцевих запасів, обсягів експорту, імпорту, споживання у світі та певних країнах, перспективну оцінку рівня цін за окремими видами продукції до 2021 року.

УДК 338.43:339.13:63

2013.2.18. ПОТОЧНА КОН'ЮНКТУРА І ПРОГНОЗ РИНКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ПРОДОВОЛЬ-

СТВА В УКРАЇНІ НА 2012/13 МАРКЕТИНГОВИЙ РІК / Шпичак О.М., Воскобойник Ю.П., Боднар О.В. [та ін.]; за ред. Шпичака О.М., Воскобойника Ю.П. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — Вип. 20. — 366 с. Шифр 539063.

Кон'юнктура поточна, прогноз ринків с.-г. продукції, висновки аналітичні.

Представлено аналіз і прогноз кон'юнктури 16 ринків з таких видів агропродукції: зерно, соняшник, ріпак, цукор, овочі і баштанні культури, картопля, плоди і ягоди, корми, молоко, м'ясо (ВРХ, свині, птиця, вівці, кози), яйця птиці, мед. Практична цінність пропонованого матеріалу полягає в оперативності та комплексності інформації, що ґрунтується на достовірності даних, обґрунтованості аналітичних висновків і прогнозів, об'єктивності оцінки кон'юнктури ринку, у своєчасному наданні зацікавленим особам аналітичних оглядів з прогнозом тенденцій зміни попиту-пропозиції та цін на агропродовольчому ринку, які допоможуть у виборі маркетингової стратегії й тактики.

УДК 338.43:637.5:330.34

2013.2.19. РОЗВИТОК М'ЯСОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ: монографія / Гладій М.В., Саблук П.Т., Копитець Н.Г. [та ін.]; за ред. Гладія М.В. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 354 с. — Бібліогр.: 105 назв. Шифр 539190.

Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу, середовище ринкове, регулювання ринку м'яса, ефективність виробництва м'яса.

Визначено роль сільського господарства у розвитку національної економіки, досліджено теоретичні аспекти та категоріальний апарат м'ясопродуктового підкомплексу (МП), виділено особливості його функціонування в ринковому середовищі та роль у розвитку сільських територій. Розглянуто ринкове середовище з позиції забезпечення стабільності виробництва м'яса, проаналізовано ринки основних видів м'яса та обґрунтовано перспективність їх розвитку, досліджено специфіку регулювання ринку м'яса та продуктів його переробки. Висвітлено питання ефективності виробництва м'яса за категоріями господарств, розвитку м'ясного скотарства, організації, мотивації праці та фінансового стимулювання виробників і переробників м'яса, управління м'ясопродуктовим підкомплексом та виділено роль с.-г. кооперації й інтеграційних процесів у підвищенні ефективності виробництва м'яса. Охарактеризовано стан виробничих потужностей з переробки м'яса та економічну ефективність виробництва м'ясної продукції. Показано тенденції розвитку виробництва, переробки і торгівлі м'ясом у країнах Євросоюзу та оцінку діючих у підкомплексі державних інституцій економічного регулювання відносно країн з ринковою економікою. Представлено прогнозні показники виробництва м'яса та напрями удосконалення законодавчої бази щодо державного регулювання ринку м'яса в Україні.

УДК 338.43:664.121

2013.2.20. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ЦУКРОБУРЯКОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ / Месель-Веселяк В.Я., Ярчук М.М. // Економіка АПК. — 2013. — № 3. — С. 3–8. — Бібліогр.: 11 назв.

Удосконалення організаційно-економічне, підкомплекс цукробуряковий, м'яса, біоетанол.

З метою підвищення ефективності переробки цукрових буряків внесено пропозицію в єдиному виробничому циклі цукроваріння здійснювати переробку м'яса на біоетанол, що дасть змогу вивести процес переробки цукрових буряків із збиткового у 2011 — 187,2 млн грн (–1,5% збитковості) до прибуткового — 2226,7 млн грн при рівні рентабельності 20,4% за збереження умов виробництва і реалізації, а за реалізації в повному обсязі вироблених цукру і жому — відповідно 5195 млн грн прибутку і 47,6%. Для цього необхідно додатково ввести у дію нове обладнання, вартість якого разом із затратами на реконструкцію становитиме 1080 млн грн, які окупляться за сезон переробки цукрових буряків. Зросте валова додана вартість (оплата праці та прибуток) відповідно до 2646 і 5610,8 млн грн проти 232,6 млн грн фактично одержаної у 2011 р. За умов зростання виробництва цукрових буряків у 2015 р. до 25 млн т, з частини їх (13 млн т) вироблятиметься 1742 тис. т цукру і 507 м'яси, з якої буде вироблено 120,2 тис. т (152,1 млн л) біоетанолу, та одер-

жати 7544,9 млн грн прибутку при 59,4% рентабельності. З другої частини (12 млн т) цукрових буряків вироблятиметься біоетанол із рентабельністю 81,3%. Разом переробка 25 млн т забезпечить одержання 8593,6 млн грн прибутку за рентабельності 68,2%. Модернізація цукрових заводів на перспективу, крім 1,1 млрд грн, потребує 1,2 млрд грн додаткових інвестицій, а разом — 2,3 млрд грн, які окупляться менше ніж за рік.

УДК 338.432:330.131.7:658

2013.2.21. УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В АГРОБІЗНЕСІ: монографія / Литвинчук І.Л., Якобчук В.П. — Житомир, 2012. — 160 с. — Бібліогр.: 196 назв. Шифр 539323.

Управління економічними ризиками, підприємства корпоративні, агробізнес.

Здійснено узагальнення теоретичних положень питань управління економічними ризиками та обґрунтування необхідності реалізації ризик-менеджменту в аграрному бізнесі; розробку методології вирішення наукової проблеми управління економічними ризиками корпоративних підприємств у ситуації невизначеності; вдосконалення методичних підходів, які забезпечують підвищення ефективності управління економічними ризиками за рахунок оптимального використання ресурсів суб'єкта господарювання. Запропоновано шляхи вирішення проблеми недостатньої забезпеченості агробізнесу кваліфікованими спеціалістами з питань управління ризиками; аргументовано роль вертикальної інтеграції корпоративних підприємств аграрної сфери і управління економічними ризиками та формалізовано зумовлений інтеграцією синергетичний ефект.

УДК 338.432:330.31:330.524:331:582

2013.2.22. ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОЇ СФЕРИ: монографія / Россоха В.В., Криско В.Ф. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 234 с. — Бібліогр.: 222 назви. Шифр 539067.

Відтворення трудового потенціалу, трансформації ринкові, сфера аграрна.

Висвітлено методологічні аспекти, зміст, смислове значення та роль категорії "трудова потенціал" (ТП) у соціально-економічних явищах і процесах. Розглянуто методологічні, галузеві, загально-економічні особливості та принципові положення відтворення ТП. Встановлено напрями формування, проаналізовано стан та ефективність його використання в аграрній сфері економіки за умов ринкових трансформацій. Обґрунтовано роль і значення соціальних технологій для підготовки кадрів відповідно до вимог і потреб ринку. Установлено основні завдання, визначено чинники та розроблено заходи мотивації праці у галузі, запропоновано шляхи підвищення рівня зайнятості сільського населення на засадах забезпечення продовольчої незалежності країни, розвитку підприємств, підсобних промислів, зеленого туризму та обслуговуючої кооперації. Визначено перспективи формування та використання трудового потенціалу в с.-г. підприємствах галузі.

УДК 338.432:338.246.025.2

2013.2.23. МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА: монографія / Супрун О.М. — Х.: ХНАУ, 2012. — 448 с. — Бібліогр.: 374 назви. Шифр 539085.

Регулювання економічне, виробництво аграрне, політика регуляторна, механізм інституційний.

Визначено теоретико-методологічні засади і особливості функціонування механізмів регулювання аграрного виробництва та розроблено концептуально-методичні положення щодо формування цих механізмів на інноваційній основі, яка базується на необхідності застосування комплексного підходу в аграрній регуляторній політиці за максимального поєднання принципів державного та ринкового регулювання. Запропоновано концептуальні положення оптимізації інституційного механізму регулювання аграрного виробництва в частині розбудови сприятливого інституціонального середовища і підприємницької діяльності, саморегулювання ринків, яке забезпечить прозорість та прогнозованість у функціонуванні механізмів економічного регулювання.

УДК 338.432:351/354:303.433.2(477)

2013.2.24. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ОЦІНКА, ЕФЕКТИВНІСТЬ, МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ: монографія / Міщенко Д.А. — Донецьк: Юго-Восток, 2012. — 456 с. — Бібліогр.: 383 назви. Шифр 538553.

Механізми інституційні та організаційні, регулювання державне, сектор економіки аграрний.

Досліджено теоретичні основи організаційних та інституційних механізмів державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки України. Обґрунтовано методичні основи організаційно-інституційного механізму державного регулювання с.-г. виробництва. Дано оцінку ефективності організаційного механізму державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки. Досліджено стан і розвиток інституційного механізму державного регулювання агропромислового комплексу. Надано індикативну оцінку ефективності інституційного механізму. Обґрунтовано пріоритетні напрями державного регулювання в аграрному секторі. Досліджено напрями оновлення і реорганізації інститутів управління сільським господарством. Удосконалено інституційні форми державного регулювання розвитку агропромислового комплексу України.

УДК 338.432:664.76(477)

2013.2.25. ЕКОНОМІЧНЕ ОБґРУНТУВАННЯ ПРОГРАМИ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА ПШЕНИЦІ В УКРАЇНІ / Кваша С.М., Ільчук М.М., Коновал І.А. // Економіка АПК. — 2013. — № 3. — С. 16–24. — Бібліогр.: 10 назв.

Виробництво зерна пшениці, ринок зерна пшениці, коефіцієнт окупності витрат.

Проаналізовано економічну ефективність виробництва зерна пшениці в с.-г. підприємствах (включаючи фермерські господарства) України за 2010 р. Рівень рентабельності виробництва зерна пшениці у підприємствах степової зони становив 14,3%, лісостепової — 6,3 і поліської — 1,4%. За статистичними даними 2010 р. розроблено математичну модель ринку зерна пшениці в Україні, яка може бути використана для оцінки впливу діючих регуляторних рішень на зміну добробуту різних учасників ринку, зокрема та на економіку країни в цілому. Прогноз зміни цін на ресурси та продукцію дає можливість за допомогою моделі ринку зерна встановити оптимальні обсяги попиту та пропозиції на зерно. Вкладено методичку економічного обґрунтування програми виробництва пшениці у с.-г. підприємствах України на 2013 р. Результати досліджень свідчать, що загальна сума грошових витрат на виробництво зерна пшениці урожаю 2013 р. становитиме 12,25 млрд грн. Коефіцієнт окупності витрат при вирощуванні пшениці становитиме 1,58. У технологічному ланцюзі "виробництво зерна — виробництво борошна — виробництво хліба" на тону зерна пшениці може бути одержано 1883,38 грн додаткової вартості, із якої 33,2% від виробництва зерна, решта (66,8%) — від його переробки.

УДК 338.439(477)"737":338.49

2013.2.26. ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ: НАЦІОНАЛЬНІ ПРИОРИТЕТИ: монографія / Стройко Т.В. — Миколаїв, 2012. — 352 с. — Бібліогр.: 293 назви. Шифр 539374.

Забезпечення інфраструктурне, розвиток агропродовольчої сфери, безпека продовольча.

Розкрито сутнісно-функціональні особливості інфраструктури агропродовольчої сфери. Висвітлено теоретичні підходи до аналізу її системних характеристик та методологічні основи дослідження інфраструктури агропродовольчої сфери в контексті сталого розвитку. Проаналізовано основні етапи становлення та сучасний стан інфраструктури агропродовольчої сфери. Охарактеризовано концептуальні засади вдосконалення системних складових інфраструктури агропродовольчої сфери на засадах сталого розвитку. Розглянуто закономірності розвитку ринкової інфраструктури агропродовольчої сфери як елемента гарантування продовольчої безпеки. Обґрунтовано національні пріоритети формування інфраструктури агропродовольчої сфери в контексті сталого розвитку.

УДК 338.439.64:336.221.22:330.3

2013.2.27. ЕКОНОМІКО-ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ: монографія / Дадашев Б.А., Черемісіна С.Г., Обливанцов В.В. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 362 с. — Бібліогр.: 129 назв. Шифр 539027.

Механізм економіко-фінансовий, ринок продовольчий регіональний, умови господарювання.

Узагальнено теоретичні аспекти функціонування та розвитку регіонального продовольчого ринку. Оцінено сучасний стан виробництва с.-г. продукції та продовольчих товарів у АР Крим. Проаналізовано рівень розвитку регіонального продовольчого ринку та рівень його продовольчої безпеки. Охарактеризовано стан та перспективи розвитку інвестиційно-інноваційного механізму регіонального продовольчого ринку. Висвітлено шляхи розвитку економіко-фінансового механізму продовольчого ринку та запропоновано шляхи адаптації його до нових умов господарювання. Здійснено комплексну оцінку та розроблено напрями підвищення ефективності функціонування економіко-фінансового механізму продовольчого ринку регіону.

УДК 631.1:330.011(477)

2013.2.28. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ТА АДАПТАЦІЯ ДО НЕЇ СІЛЬГОСПТОВАРОВО-ВИРОБНИКІВ / Калінчик М.В. // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. — Полтава: ПДАА, 2012. — Вип. 2. — Т. 1: Екон. науки. — С. 109–115. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 538907.

Стратегія розвитку, сектор аграрної економіки, адаптація, сільгосптоваровиробники.

Розглянуто наслідки безсистемного реформування аграрного сектору економіки та показано шляхи вирішення проблем розробки стратегії його розвитку, згідно з якою с.-г. підприємства зможуть успішно адаптуватися до умов ринкового середовища. Зазначено, що будь-які рішення глобального характеру, як, наприклад, реформування аграрного сектору економіки, мають опиратися на системні розрахунки основних чинників. У першу чергу, необхідно передбачити досягнення соціально-економіко-екологічної рівноваги у системі інтегрального аграрного виробництва з урахуванням існуючих проблем і наявних ресурсів. За надлишку земельних і трудових ресурсів в Україні повинно переважати трудові ресурси виробництва. У нас же прийнято інший вектор розвитку — спеціалізацію на виробництві зернових і олійних культур, що є шляхом до масового безробіття на селі. Необхідно розробити стратегію розвитку аграрного сектору економіки, в якій структура виробництва буде адаптована до потреб ринку та забезпечить зайнятість сільського населення. Для цього необхідно провести оцінку території за придатністю до виробництва тієї чи іншої продукції та встановити оптимальні розміри підприємств залежно від спеціалізації та структури ресурсного забезпечення. Для успішної адаптації до структурованого аграрного сектору економіки необхідно створити системи генерування, підтримки і прийняття управлінських рішень у кожному продуктовому підкомплексі.

УДК 631.11:65.016.7

2013.2.29. ТРАНСФОРМАЦІЯ СЕЛЯНСЬКИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ У ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА / Збарський В.К., Здоровцов О.І., Нестерчук Ю.О., Шатохін А.М. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2012. — Вип. 78, ч. 2: Економіка. — С. 76–87. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 538871.

Трансформація селянських домогосподарств, господарства фермерські, регулювання державне, продукти харчування.

Розглянуто економічні умови діяльності фермерських господарств, які є орієнтирами для розширення селянських домогосподарств і перетворення деяких з них у високотоварні господарства фермерського типу, для чого необхідно мати, як правило, фондозабезпеченість, трудовозабезпеченість і рентабельність не нижче, ніж у фермерських господарств, які мають таку саму площу землі і спеціалізацію. Отже, деякі селянські домогосподарства за відповідних умов можуть трансформуватися у високотоварні фермерські господарства і виконувати покладені на них функції. Напрями, форми і

заходи державної підтримки фермерських господарств і трансформації в них селянських домогосподарств практично ті ж самі, що і безпосередньо для селянських господарств, а саме: забезпеченість трансформованих господарств земельними ділянками, доведення до господарств держзамовлення, поставлення їм виробничих ресурсів, кредитування, оподаткування тощо. Необхідність державного регулювання розвитку особистих селянських господарств викликана, перш за все, їх пріоритетністю у забезпеченні потреб населення в продуктах харчування і примноженні людського капіталу села.

УДК 631.115.8

2013.2.30. РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ / Скидан О.В. // Кооперативний маркетинг в агробізнесі: проблеми і перспективи розвитку в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Міжнародному року кооператорів, м. Житомир, 5–7 квітня 2012 р. — Житомир, 2012. — С. 29–34. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 539293.

Регулювання розвитку кооперації, потенціал економічний, конкурентоспроможність, підтримка фінансово-кредитна.

Обґрунтовано необхідність державного регулювання та підтримки розвитку кооперативного руху в аграрному секторі економіки. Відмічено, що формування кооперативних форм господарювання на селі є основою для подальшого розвитку інфраструктури аграрного ринку та відіграє виняткову роль у зміцненні економічного потенціалу, конкурентоспроможності та соціального статусу аграрних товаровиробників, поліпшенні умов господарювання і створенні стимулів для збільшення товарної продукції. Проте до цього часу її розвиток знаходиться на низькому рівні, основними причинами чого є недооцінка в процесі економічних реформ кооперативних форм господарської діяльності, загальні несприятливі умови ведення аграрного виробництва, слабкий рівень державної підтримки таких форм господарювання. Розвиток кооперації, з огляду на сучасний її стан, потребує державної підтримки, зокрема у питаннях: розробки і реалізації спеціальних державних програм, спрямованих на фінансово-кредитну підтримку; інформаційного, консультативного і методичного забезпечення діяльності кооперативів; підготовки висококваліфікованих кадрів.

УДК 631.145(477):332.021.8

2013.2.31. СУЧАСНИЙ СТАН РЕФОРМУВАННЯ АГРАРНО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ / Безуглий М.Д., Присяжнюк М.В. — К.: Аграр. наука, 2012. — 48 с. Шифр 538203.

Реформування АПК України, безпека продовольча, стандарти соціальні, держава аграрна.

Підведено підсумки виконання в 2011 р. Міністерством аграрної політики та продовольства України і Національного академію аграрних наук України завдань Програми Президента України "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" з напрямку "Розвиток сільського господарства та земельна реформа" та окреслено нові орієнтири розбудови аграрного сектору економіки України на найближчу перспективу. Проведене дослідження актуалізує та посилює базові економіко-організаційні складники реформування АПК України, свідчить про необхідність системного та комплексного розв'язання проблем в АПК України. Тільки виконання комплексу економіко-організаційних заходів може забезпечити досягнення головної мети аграрної реформи — гарантування продовольчої безпеки, високих соціальних стандартів для сільських мешканців та перетворення України в провідну аграрну державу світу.

УДК 631.152:631.115.009.12

2013.2.32. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ: монографія / Нестеренко С.А. — К., 2012. — 483 с. — Бібліогр.: 392 назви. Шифр 539570.

Конкурентоспроможність с.-г. підприємств, забезпечення енергетичного ефекту, управління конкурентоспроможністю.

Розглянуто теоретичні основи управління конкурентоспроможністю с.-г. підприємств, як системної цілісності, спрямо-

ваної на забезпечення енергетичного ефекту в логічному ланцюзі перетворень і підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств. Обґрунтовано методологічні підходи формування концепції управління конкурентоспроможністю підприємств аграрної сфери в умовах нестабільного ринку. Проаналізовано тенденції особливостей розвитку конкурентного потенціалу, значну увагу приділено проблемам формування механізму забезпечення конкурентної переваги на с.-г. підприємствах. В основу здійсненого аналізу покладений інституціональний і системний підходи, що дало можливість вивчення зв'язків між явищами та процесами в системі забезпечення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору. Розв'язання поставлених теоретичних і прикладних завдань дало змогу виявити основні проблеми та суперечності між с.-г. підприємствами, сприяло напрацюванню концептуальних елементів подальших інституціональних перетворень аграрного сектору економіки у контексті тактики диверсифікованого розвитку й формування "точок" росту та стратегії становлення ефективною економіки аграрного сектору.

УДК 631.16

2013.2.33. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Зінов'єв Ф.В., Лагода Є.Ю. — Мелітополь: Вид. будинок ММД, 2012. — 178 с. — Бібліогр.: 176 назв. Шифр 538237.

Стійкість фінансова, підприємства аграрні, структура фінансових активів, стратегія фінансова.

Розглянуто теоретичні основи і нові методичні підходи до забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств. Визначено та досліджено принципи, закономірності, процедури і послідовність їх використання за різними напрямками фінансової діагностики. Встановлено, що формування та управління фінансовою стійкістю підприємств — це процес ефективного залучення, розподілу, розміщення та відтворення фінансових ресурсів за рахунок сукупності фінансових механізмів. Визначено, що низький рівень фінансової стійкості с.-г. підприємств зумовлений дуже високою часткою короткострокових позикових коштів у структурі фінансування активів, у т.ч. оборотних; неефективним управлінням дебіторською заборгованістю; надмірно високою часткою запасів. Наведено ситуаційні сценарії вибору фінансової стратегії стійкого розвитку, засновані на методах когнітивного моделювання. Узагальнено досвід зарубіжних країн у напрямі державної підтримки аграрних товаровиробників, запропоновано авторські розробки основних аспектів проблеми.

УДК 631.16:658

2013.2.34. ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ В СУЧАСНОМУ ВИМІРІ: монографія / Зеліско І.М. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 451 с. — Бібліогр.: 411 назв. Шифр 538546.

Ресурси фінансові, формування аграрні інтеграційні, перетворення трансформаційні.

Наведено результати комплексного дослідження теоретичних та практичних аспектів щодо формування та визискування фінансових ресурсів інтеграційних аграрних формувань (ІАФ) за трансформаційних перетворень економічного простору. Вивчено економічні умови та фактори впливу на процеси формування, нагромадження, визискування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів ІАФ, обґрунтовано доцільність врахування особливостей функціонування ІАФ за модернізації фінансового механізму. Визначено організаційно-правові і економічні передумови, окреслено домінянти формування й систему заходів щодо гармонізації формувань та визискування фінансових ресурсів ІАФ, напрямки поліпшення державної фінансової підтримки інтеграційних процесів аграрних формувань. Запропоновано траєкторію демонтажу фінансового механізму, заходи оптимізації дивідендної політики та розбудови інституційної платформи забезпечення фінансовими ресурсами інтеграційних аграрних формувань.

УДК 631:338.43

2013.2.35. ВИТРАТИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ (МОНІТОРИНГ) / Шпичак О.М., Воскобійник Ю.П., Шпикуляк О.Г. [та ін.]; за ред. Воскобійника Ю.П. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 458 с. — Бібліогр.: 94 назви. Шифр 539017.

Витрати, ефективність виробництва продукції, моніторинг.

Висвітлено методичний підхід до здійснення щорічного моніторингу витрат і ефективності виробництва продукції в с.-г. підприємствах. Проведено структурно-аналітичний огляд витрат на виробництво та реалізацію продукції у регіональному розрізі. Здійснено оцінку рівня прибутковості,

рентабельності у взаємозв'язку із зміною цін на ресурси, реалізовані у виробництві, та розраховано прогностичні рівні собівартості продукції. Зазначено, що адекватна оцінка і якісний моніторинг витрат і ефективності розвитку виробництва продукції у с.-г. формуваннях є неодмінною умовою забезпечення своєчасності прийняття рішень щодо змін у стратегії й тактиці господарювання.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДА ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К.

УДК 631.3:621.791.927.5

2013.2.36. ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ ТА ВІДНОВЛЕННЯ МЕТАЛОКОНСТРУКЦІЙ ТРАНСПОРТНИХ ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ МАШИН / Бакалець Д.В., Савуляк В.І. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 11, т. 2. — С. 302–306. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 539123.

Підвищення надійності металоконструкцій, відновлення металоконструкцій, машини с.-г. та транспортні, конструкції рамні.

Доведено можливість та доцільність ремонту рамних конструкцій (РК) транспортних та с.-г. машин пошкоджених наскрізними поперечними тріщинами. Встановлено, що відстань між зварними швами має визначатись залежно від режимів зварювання та параметрів РК транспортних засобів. Для дослідженої конструкції рами це 20 мм. Дослідження теплових процесів за встановлення накладок на ушкоджених ділянках рами показало концентрацію напружень біля гострих кутів підсилюючих елементів. Установлено, що найбільш ефективними з точки зору формування напружень та досягнення максимальної надійності є накладки із округленим гострих кутів. Для досліджуваної конструкції необхідний радіус округлення становить 20–25 мм. Використання методики мінімізації напружень та деформацій на етапах розробки технологічного процесу ремонтного зварювання, що передбачає приварювання накладок короткими швами у шаховому порядку, забезпечило зниження поточних напружень на 15% і деформацій на 12%. Використання викладеної технології з розрахованими режимами зварювання та розмірами накладок для підсилення дали можливість успішно експлуатувати відновлені рамні конструкції машин у всіх режимах допустимих навантажень.

УДК 631.3:631.173:339.13

2013.2.37. ТЕХНІЧНА БАЗА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ФОРМУВАННЯ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТА РОЗВИТОК: монографія / Добіжа Н.В. — Тернопіль: Крок, 2012. — 190 с. — Бібліогр.: 156 назв. Шифр 539383.

Технічна база с.-г. підприємств, парк машинно-тракторний, потенціал технічний.

Обґрунтовано теоретико-методичні підходи та розроблено науково-практичні пропозиції щодо використання і розвитку матеріально-технічної бази, підвищення ефективності функціонування машинно-тракторного парку на основі створення цілісної системи технічного забезпечення, удосконалення організаційно-технічних взаємовідносин в аграрній сфері. Розглянуто сучасні проблеми сутності технічного потенціалу в аграрній галузі, аспекти ефективності функціонування машинно-тракторного парку та тенденції відтворення і оновлення с.-г. техніки. Досліджено стан та визначено особливості динаміки розвитку виробництва і форм використання машинно-тракторного парку як визначального фактора забезпечення, функціонування і структурної перебудови технічного потенціалу галузі. Доведено необхідність одночасного включення всіх без винятку важелів і механізмів формування та раціонального використання виробничо-технічних ресурсів, їх сервісного обслуговування, залучення державної підтримки,

спрямованих на підвищення сталого ефективного виробництва конкурентоспроможної аграрної продукції у нових умовах господарювання.

УДК 631.313

2013.2.38. ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСКОВОГО ПЛУГА В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Семенюта А.М. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 11, т. 2. — С. 260–264. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 539123.

Плуг дисковий, плуг полицевий, агрегати агрономічно цінні.

Представлено результати досліджень, спрямованих на підвищення якості роботи агрегатів, на основі знарядь дискового типу. Відмічено, що для умов півдня України оптимальними слід вважати наступні конструктивні параметри дискового плуга: діаметр диска 660 мм при кривизні 620 мм. Відстань між дисками в поперечній площині 255 мм, у повздовжній — 440 мм при куті нахилу балки в 31°. За коефіцієнтом структурності якості розпушення після проходження дискового знаряддя та полицевого плуга близька, але якщо у полицевого плуга вона не регулюється, то у дискового така можливість є і в досить широкому діапазоні. Особливість полягає ще в тому, що в широкому діапазоні зміни кутів α та β кількість грудок діаметром 150 мм та вище є стабільною на рівні 14–15% за масою, але при збільшенні кута $\beta > 20^\circ$ практично удвічі зменшується. При $\beta > 20^\circ$ також на 30–40% збільшується кількість агрономічно цінних агрегатів. Таким чином, для роботи восени можна рекомендувати $8^\circ < \beta < 20^\circ$, весною — $\beta > 20^\circ$.

УДК 631.33.024.2:631.791.763

2013.2.39. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВГОВІЧНОСТІ РОБОЧИХ ОРГАНІВ ЗАГОРТАЮЧИХ СИСТЕМ ПОСІВНИХ МАШИН: монографія / Черновол М.І., Сало В.М., Мачок Ю.В., Лузан П.Г., Мартиненко С.В. — Кіровоград, 2012. — 148 с. — Бібліогр.: 161 назва. Шифр 539032.

Довговічність, органи робочі, машини посівні.

Наведено вирішення наукової задачі підвищення довговічності вертикально розміщених ґрунторізальних елементів сошників зернових сівалок шляхом контактного наварювання зносостійкої композиційної кераміко-металевої стрічки з реалізацією ефекту самозагострення. Приділено увагу теоретичному аналізу характеру та закономірностей зношування різального елемента в процесі його взаємодії з ґрунтом. Установлено, що конструкція полоза з привареною композиційною стрічкою має величину зносу в 2,3–2,7 раза меншу, ніж у полозів стандартного виготовлення, причому приварена стрічка дає змогу знизити знос у всіх його характерних зонах та підвищити ресурс таких полозів у 1,6 раза порівняно з базовим варіантом. Очікуваний річний економічний ефект на одну зернову сівалку становить 1124 грн.

УДК 631.331

2013.2.40. МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ РУХУ НАСІВНИЙ У РОБОЧОМУ КАНАЛІ ВІБРАЦІЙНО-ДИСКОВОГО ВИСІВНОГО АПАРАТА / Заїка П.М., Бакум М.В., Кириченко Р.В. // Конструювання, виробництво та експлуатація сіль-

ськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2012. — Вип. 42, ч. I. — С. 177–183. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 06 539128.

Рух насіння, канал робочий, апарат висівний вібраційно-дисковий.

Наведено результати моделювання руху насіння у вигляді окремого тіла і впливу кута між робочими поверхнями диска та банки і кута нахилу висівного диска на характер функціонування висівного апарата. Встановлено, що кут між робочими поверхнями диска та банки $V \leq 20^\circ$ призводить до заклинювання тіл діаметром 1,0–3,0 мм. При заміні значень кута V у діапазоні від 25° до 40° забезпечується інтенсивне переміщення насіння в робочому каналі, що знижує ймовірність неперервності їх потоку. У діапазоні від $47,5^\circ$ до 80° тіла не піднімаються по робочому каналу. Раціональним значенням кута є $V=45^\circ$. При значеннях кута нахилу осі обертання висівного диска до вертикалі $\alpha \leq 20^\circ$ знижується ймовірність формування однонасінневого потоку, а перевищення $\alpha \geq 35^\circ$ призводить до суттєвого зростання часу піднімання насіння до верхнього положення робочого каналу (зниження продуктивності апарата). Раціональним значенням кута є $\alpha=30^\circ$. Розбіжність результатів теоретичних досліджень значень кута φ положення насіння в робочому каналі з експериментальними становить у середньому 3–5%, що підтверджує адекватність створених математичних моделей динаміки руху тіл сферичної форми в клиноподібному каналі розробленого вібраційно-дискового висівного апарата.

УДК 631.331.5:001.53/8

2013.2.41. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ДОДАТКОВОГО ДОЗАТОРА НА ТОЧНІСТЬ ВИСІВУ ПНЕВМОМЕХАНІЧНИМ АПАРАТОМ / Бойко А.І., Банний О.О. // Промислова гідраліка і пневматика. — 2012. — № 3. — С. 84–86.

Дозатор додатковий, точність висіву, апарат пневмомеханічний.

Представлено експериментальні дані оцінки ефективності роботи додаткового резервного дозатора на підвищення технологічної надійності здійснення висіву насіння пневматичним апаратом. Дослідження проводились у лабораторних умовах на спеціально виготовленій для цього установці НТС-2. Установка імітувала роботу реального пневмомеханічного висівного апарата. Для проведення досліджень обрано насіння просапних культур: кукурудзи, соняшнику, сої, гороху і буряків. Показано залежність ймовірностей пропусків від швидкості переміщення дозатора, що мають нелінійний характер (рис.). Зі збільшенням швидкості ймовірності зростають. Особливо чутливими до цього залишаються насіння кукурудзи і гороху і значно меншою мірою — соняшнику, буряків і сої. Відзначено, що порівняно з роботою штатного (серійного) пневмомеханічного висівного апарата, для дослідного характерне загальне зниження ймовірності пропусків насіння усіх випробуваних культур: для насіння кукурудзи і гороху, що найгірше дозуються, відповідно у 1,6 і 3,75 раза. В середньому в 2 рази знизилась ймовірність пропусків для соняшнику, буряків і сої. Одержані дані є результатом компенсаційної дії резервного дозатора.

УДК 631.35:633.521(066)

2013.2.42. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗРАХУНКУ МАШИН ДЛЯ УНІВЕРСАЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ЗБИРАННЯ ТА ПІСЛЯЗБИРАЛЬНОЇ ОБРОБКИ ЛЬОНУ: монографія / Дударев І.М. — Луцьк, 2013. — 164 с. — Бібліогр.: 62 назви. Шифр 539516.

Основи розрахунку машин, технологія універсальна збирання льону, конструкція льонозбирального агрегату, сепарація і сушіння лляного вороху.

На основі аналізу технології збирання льону-довгунцю і олійного льону розроблено універсальну технологію збирання та післязбиральної обробки льону. Універсальна технологія передбачає можливість вибору раціональної послідовності технологічних операцій залежно від культури, стану та призначення посівів, а також погодних умов у період збирання і наявності збиральної техніки у господарстві. Запропоновано конструкцію льонозбирального агрегату (льонокомбайн) для реалізації універсальної технології та обґрунтовано конструкцію його робочих органів. Наведено методики розрахунку основних конструктивних та кінематичних параметрів запро-

понованих робочих органів. Представлено огляд конструкцій засобів для сепарації та сушіння лляного вороху, сушарок сипких матеріалів (насіння та насіннєві коробочки льону), сушарок рулонів льоносировини та сушарок малосипких рослинних матеріалів (костриця льону), що дало можливість запропонувати нові технічні рішення. Одержано теоретичні закономірності для розрахунку процесу сепарації льоново-роху на коливально-розтягувальному сепараторі, сепарації насіння льону на призматичному сепараторі, визначення конструктивних та технологічних параметрів сушарок, розрахунку аеродинамічних характеристик шару сипкого матеріалу і рулону льоносировини.

УДК 631.354.3

2013.2.43. ТЕХНОЛОГІЯ УБОРКИ ОЧЕСАННОЇ СОЛОМИ / Леженкин А.Н. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2012. — Вип. 42, ч. II. — С. 28–33. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 539185.

Технологія збирання обчесаної соломи, солома зернових, інтенсивність розкладання, родючість ґрунту.

Наведено технологічну схему збирання обчесаної соломи зернових. Здійснено аналіз чинників, що впливають на процес її гуміфікації. Установлено, що найбільш ефективно розкладається солома довжиною 10–20 см. Виявлено, що для ефективного розкладання соломи в ґрунті потрібно вносити 9–12 кг азоту на 1 т соломи. Установлено, що для розкладання соломи крім азоту необхідно вносити фосфор із розрахунку 2,5–3,5 кг на 1 т соломи. Виявлено, що інтенсивність розкладання соломи в ґрунті визначається його типом. На суглинкових ґрунтах коефіцієнт розкладання соломи становить 0,95, на піщаних — 0,88, на кислих — 0,12, а на важких глинистих ґрунтах — 0,26. Найбільш придатні для внесення соломи піщані й суглинкові ґрунти. Глинисті й кислі ґрунти не рекомендують використовувати для заробки в них соломи. Для ефективного збирання соломи з метою підвищення родючості ґрунту, її потрібно зрізати, подрібнити, розкидати по полю, внести азотні і фосфорні добрива і заробити її в ґрунт на глибину 15–20 см.

УДК 631.355.4.02

2013.2.44. ВДОСКОНАЛЕННЯ СХЕМИ КУКУРУДЗОЗБИРАЛЬНОГО КОМБАЙНА / Бабиц Л.О., Домарацький О.О., Артюшенко В.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 11, т. 1. — С. 74–77. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 539122.

Комбайн кукурудзозбиральний, апарат качаноочисний, апарат качановідокремлювальний, металоємність комбайна.

Описано новий тип качаноочисного апарата (КА) з притискним пристроєм, установленим безпосередньо за вальцями качановідокремлювального апарата і розміщеного прямоточно з ними перед шнеком качанів і над шнеком стебел. Переваги запропонованого пристрою кукурудзозбирального комбайна для очищення качанів кукурудзи порівняно з відомим наступні: КА виконано секційно, при цьому число качаноочисних секцій відповідає кількості качановідокремлювальних апаратів; кожна качаноочисна секція має по дві пари поздовжніх вальців, які зустрічно обертаються, а два крайніх вальці в секції розміщені вище середніх, утворюючи жолоб; забезпечується рівномірне надходження качанів на вальці КА; забезпечується орієнтована подача качанів їх поздовжньою віссю вздовж качаноочисних вальців, що значно підвищує ефективність роботи КА, тобто якість очистки качанів від обгорток і домішок. Це дає змогу спростити конструкцію і знизити металоємність КА, зробити кукурудзозбиральний комбайн простішим і компактнішим за рахунок виключення з конструкції комбайна бокових транспортерів качанів, стебловловлювачів, вентиляторів і пристроїв для розподілення качанів кукурудзи по ширині качаноочисних апаратів. Запропоновані конструктивні рішення забезпечують зниження металоємності комбайна на 15–20% і відповідно собівартості продукції.

УДК 631.356.02

2013.2.45. РЕЗУЛЬТАТИ ПОЛЬОВИХ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НОВОГО КОМІРНО-РОТОРНОГО ВІД-

ОКРЕМЛЮВАЧА ГИЧКИ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Борис А.М. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 11, т. 1. — С. 94–97. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539122.

Відокремлювач комірно-роторний, гичка цукрових буряків, апарат гичковідокремлювальний.

Розроблено новий високопродуктивний комірно-роторний відокремлювач гички, який дає можливість сполучати в часі операції копіювання і відокремлення гички цукрових буряків. Установлено зв'язок між конструктивно-технологічними параметрами відокремлювача і показниками якості процесу відокремлення гички. Отримано емпіричні залежності висоти зрізу головок коренеплодів від конструкційно-технологічних параметрів та режимів роботи комірно-роторного відокремлювача гички, які можна використовувати при розрахунках показників якості процесу відокремлення гички та технологічних регулюваннях відокремлювального апарату. Внаслідок проведених експериментальних польових досліджень комірно-роторного відокремлювача гички встановлено можливість поєднання всіх операцій відокремлення гички в одному робочому органі і виконання технологічного процесу за наступних параметрів робочого органу: зміщення осі ротора від умовної осі рядка на 30–50 мм, вертикальному зазорі різальної частини 15–20 мм, швидкості поступального руху машини 2,0–2,2 м/с та швидкості ротора 60–70 с⁻¹.

УДК 631.356.2

2013.2.46. ВТРАТИ ГИЧКИ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ РОТОРНИМ ГИЧКОРІЗАЛЬНИМ АПАРАТОМ / Головач І.В., Присяжний В.Г. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2012. — Вип. 42, ч. II. — С. 9–17. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 539185.

Втрати гички цукрових буряків, апарат гичкорізальний роторний, збирання гички.

Досліджено втрати гички цукрових буряків за коливань роторного гичкорізального апарату в поздовжньо-вертикальній площині, що здійснює суцільний зріз зеленої маси бурякового поля. Розроблено методику аналітичного визначення втрат гички з урахуванням коливань гичкорізального апарату і нерівномірностей ґрунту при збиранні гички цукрових буряків гичкорізальною машиною. Визначено мінімальне значення висоти розміщення гичкорізального апарату над поверхнею ґрунту з урахуванням агротехнічних вимог до збирання гички і забезпечення нормального зрізу головок коренеплоду. Проведено розрахунок на ПЕОМ і побудовано графік залежності втрат гички від значення зсуву фаз коливань гичкорізального апарату, що дає можливість визначати значення зсуву фаз, за якого втрати гички будуть мінімальними.

УДК 631.356.2

2013.2.47. ВИЗНАЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНИХ ПАРАМЕТРІВ ПРОЦЕСУ ТРАНСПОРТУВАННЯ СІПКИХ МАТЕРІАЛІВ ПНЕВМОМЕХАНІЧНИМИ КОНВЕЄРАМИ / Гевко Р.Б., Дзюра В.О., Романовський Р.М. // Сільськогосподарські машини: зб. наук. ст. — Луцьк, 2012. — Вип. 23. — С. 6–12. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 539509.

Параметри процесу транспортування, матеріали сипкі, конвеєр пневмомеханічний.

Визначено зусилля транспортування порції сипкого матеріалу залежно від ступеня його розрідження і тиску повітря в пневмокамері розробленої установки. Відмічено, що зусилля транспортування сипких матеріалів зменшується практично прямо пропорційно тиску повітря в пневмосистемі. При транспортуванні сипких матеріалів з урахуванням продуктивності транспортера об'єм робочої камери (РК) доцільно завантажувати на 100%. Недовантаження РК призведе до втрати продуктивності, а перевантаження — до збільшення зусилля транспортування або значного його зростання і утворення ущільнень транспортного матеріалу. Оптимальним для транспортування тирси, висівок зернових та зерна є тиск у транспортному рукаві від 4 до 7 бар. Збільшення тиску не зменшує зусилля транспортування, а його зменшення до менше ніж 4 бар також на нього не впливає. Для транспортування висівок і тирси оптимальним є тиск 7–8 бар — показник, за якого значення зусилля транспортування мінімальне.

УДК 631.36.02

2013.2.48. ВИЗНАЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНИХ ПАРАМЕТРІВ АГРЕГАТІВ ДЛЯ ЗБИРАННЯ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Головач І.В., Борис А.М., Пришляк В.М., Новак Януш // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 11, т. 2. — С. 147–151. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539123.

Параметри агрегатів, збирання цукрових буряків, машини коренезбиральні.

Проведено дослідження з обґрунтування оптимальних параметрів агрегатів, що складаються із трактора та причіпної коренезбиральної машини (ПКМ). Одержано математичну модель, яка описує умови ефективного агрегування і визначає робочу швидкість та продуктивність агрегату. Розрахунками, проведеними за допомогою ПЕОМ, визначено раціональні експлуатаційні параметри агрегатів. Для трактора типу Т-40 найбільша продуктивність агрегату — 0,60 га/год — буде за ширини захвату 0,9 м, питомого опору причіпної коренезбиральної машини 7000 н/м та швидкості її руху 6,63 км/год. Такий тип трактора забезпечує найбільшу продуктивність при агрегуванні лише дворядної ПКМ. Для трактора типу МТЗ-80 найбільша продуктивність — 1,02 га/год — буде при двох значеннях питомого опору ПКМ: 7000 н/м і 9000 н/м, за ширини захвату 1,80 м і швидкості руху 5,68 км/год. Ці показники одержані для 4-рядного варіанта ПКМ. Для гусеничного трактора типу Т-70С найбільша продуктивність — 1,03 га/год — буде за ширини захвату 2,7 м, питомого опору ПКМ 7000 н/м і швидкості її руху 3,80 км/год. За ширини захвату 2,7 м та питомого опору ПКМ 10000 н/м продуктивність агрегату буде 0,86 га/год при швидкості руху 3,18 км/год.

УДК 631.361

2013.2.49. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ВЗАЄМОДІЇ КОРЕНЕПЛОДІВ З ВИТОКОМ ШНЕКА ОЧИСНИКА / Дубчак Н.А. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград: КНТУ, 2012. — Вип. 42, ч. II. — С. 41–48. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 539185.

Коренеплід, виток шнека очисника, параметри шнека.

Наведено результати досліджень процесу контактної взаємодії коренеплодів, які рухаються на поверхні робочої гілки пруткового транспортера з робочими поверхнями шнека, розташованого над прутковим транспортером, поперечно до напрямку руху його робочої гілки. Встановлено, що умова забезпечення мінімальних пошкоджень коренеплодів, коли напрям вектора сумарної швидкості співудару співпадає з напрямом осевого переміщення витків шнека, функціонально виконується при значеннях діаметра шнека 0,5, 0,6 і 0,7 м та відповідної частоти обертання шнека 90, 70 і 60 об./хв. Параметри шнека мають бути такі: діаметр шнека 0,6 м, крок шнека 0,7 м, кутова швидкість шнека 9,0 рад/с за встановлених раніше інших параметрів доочисника.

УДК 631.361

2013.2.50. ТРАНСПОРТНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ СИСТЕМИ ВИКОПУВАЛЬНИХ РОБОЧИХ ОРГАНІВ АДАПТОВАНОЇ КОРЕНЕЗБИРАЛЬНОЇ МАШИНИ / Барановський В.М. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2012. — Вип. 42, ч. II. — С. 79–86. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 539185.

Системи транспортно-технологічні, органи робочі викопувальні, машина коренезбиральна адаптована (АКМ).

Наведено етапи удосконалення, будову та принципи функціонування викопувальних адаптованих робочих органів як транспортно-технологічних систем адаптованої коренезбиральної машини (АКМ), призначеної для одночасного збирання коренеплодів цукрових, кормових, столових буряків і моркви. На основі ідентифікації об'єктів дослідження (існуючі типи копачів) визначено основні шляхи та принципи розробки, або алгоритм побудови конструктивно-компонувальної схеми АКМ. Визначено, що алгоритм побудови повинен базуватися на застосуванні в її функціональній схемі основних адаптованих транспортно-технологічних систем — адаптованого викопувального транспортно-очисного комбінованого робочого органу (АВТОКРО) та адаптованого

транспортно-очисного комбінованого робочого органу (АТО-КРО). Застосування АВТОКРО дає можливість підвищити показники якості роботи АКМ шляхом значного зменшення подачі домішок, особливо грудок ґрунту та залишків гички на головках коренеплодів, налиплого ґрунту на бічній поверхні тіла викопаних коренеплодів за рахунок інтенсифікації дії на ворох пружних лопатей.

УДК 631.365

2013.2.51. ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ОСНОВНИХ ПАРАМЕТРІВ ПРИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ СУШІННЯ ЗЕРНОВОГО МАТЕРІАЛУ В КИПЛЯЧОМУ СТАНІ / Скринник І.О., Яцун В.В., Дарієнко В.В., Богатирьов Д.В., Карпушин С.О., Федотова М.О. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2012. — Вип. 42, ч. I. — С. 188–194. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 539128.

Сушіння зернового матеріалу, стан зерна киплячий, зерносушарка каскадного типу.

Установлено основні закономірності впливу параметрів зерносушарки каскадного типу на якісні показники роботи під час сушіння насіння в киплячому шарі. Зазначено, що за сушіння зерна у режимі з попереднім прогрівом експозиція сушіння на 20% менша, ніж за сушіння без застосування попереднього прогріву. Швидкість руху насіннєвого матеріалу в киплячому стані прямо пропорційна куту нахилу каскаду. Швидкість руху дисперсного матеріалу залежить також і від його питомої ваги. Насіння сої, маючи більшу густину, ніж інші види насіннєвих, рухається по каскадах з меншою швидкістю. При збільшенні температури агента сушіння швидкість зняття вологи за одиницю часу збільшується. Визначено область раціональних значень параметрів зерносушарки каскадного типу, за яких спостерігається підвищення якісних показників роботи (ефект сушіння для зернових культур 74–92%, продуктивність 0,22–0,54 т/год при енергетичних витратах 10–12,5 кВт/т): тиск і температура в сушильній камері відповідно 500–600 Па і 110–130°C; товщина шару матеріалу 0,01–0,02 м; кут нахилу робочих каскадів 3–9°. Продуктивність для пшениці — 0,218–0,55 т/год, сої — 0,37–0,41, соянику — 0,218–0,25 т/год.

УДК 631.37

2013.2.52. ВИКОРИСТАННЯ ТРАКТОРІВ СЕРІЙ ХТЗ-160 І ХТЗ-170 НА ВИРОЩУВАННІ ПРОСАПНИХ КУЛЬТУР / Надикто В., Кюрчев В. // Техніка і технології АПК. — 2013. — № 1. — С. 7–11. — Бібліогр.: 5 назв.

Використання тракторів, ХТЗ-160, ХТЗ-170, вирощування просапних культур.

Розглянуто варіанти використання тракторів серій ХТЗ-160 і ХТЗ-170 у складі машинно-тракторних агрегатів для вирощування просапних культур. Установлено, що зі збільшенням кута повороту керованих коліс трактора поперечні відхилення робочих органів як задньонавісного, так і фронтального знарядь зростають. У агрегаті на основі трактора з шарнірно зчленованою рамою (ХТЗ-170) поперечні відхилення робочих органів задньонавісного знаряддя значно більші, ніж у аналогічного МТА на основі трактора класичного компонування (ХТЗ-160). Різниця між відхиленнями тим більша, чим більше значення впливу керування. При куті 1° поперечне зміщення лівих робочих органів знаряддя, навішеного на трактор ХТЗ-170, у 6 разів більше, ніж у знаряддя, агрегатованого з трактором ХТЗ-160. Зі збільшенням впливу кута керування до 6° різниця у вказаному зміщенні зростає на порядок. У задньонавісному варіанті агрегування знаряддя з трактором ХТЗ-160 поперечні відхилення правих (внутрішніх) робочих органів більші за відхилення лівих, тобто зовнішніх, у МТЗ на основі трактора ХТЗ-170 — навпаки. Зроблено висновок, що застосування трактора ХТЗ-160 на вирощуванні просапних культур доцільне за схеми МТА з центральними задньонавісними та двома бічними знаряддями, навішеними за віссю передніх коліс трактора на відстані до 2 м. Використання трактора ХТЗ-170 на вирощуванні просапних культур можливе за умови здатності водія-механізатора здійснювати прямолінійний рух МТА, тракторні показники якого відповідають вимогам частотно-дисперсного показника $D \leq 12,50 \text{ см}^2$ (D-дисперія) і частота зрізу нормальної спектральної щільності їх коливань дорівнює $\omega_c \leq 0,25 \text{ м}^{-1}$.

УДК 631.372

2013.2.53. МЕТОДИ ДІАГНОСТУВАННЯ ГІДРАВЛІЧНИХ ПРИВОДІВ КОМБАЙНІВ НА ДИНАМІЧНИХ ПЕРЕХІДНИХ РЕЖИМАХ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ / Черновол М.І., Свіренєв М.О., Яременко В.В. // Промислова гідравліка і пневматика. — 2012. — № 3. — С. 79–83. — Бібліогр.: 9 назв.

Методи діагностування, приводи гідравлічні комбайнів, режими перехідні, функціонування.

Проаналізовано динамічні характеристики гідравлічних приводів у випадку виконання динамічних технологічних операцій, зумовлених зміною технологічних режимів системи управління гідроагрегатів. Зазначено, що оцінку технічного стану гідропривода у цілому та його працездатність можна визначити на підставі вимірювання та аналізу параметрів характеристики зміни тиску робочої рідини в гідроприводах (порожнини гідроагрегатів) на перехідних режимах їх функціонування. Встановлено, що зміна об'ємного ККД досліджуваного гідропривода від 0,90 до 0 призводить до таких змін параметрів характеристики зміни тиску робочої рідини у разі зупинення поршня гідроциліндра: максимальний тиск робочої рідини зменшується від 16,50 до 8,90 МПа; збільшення тиску ΔP зменшується від 15,95 до 8,39 МПа; тривалість збільшення тиску Δt збільшується від 0,065 до 0,190 с; тривалість зменшення тиску Δt змінюється від 4 до 160 с. Перевірка результатів осцилографування динамічного процесу на перехідних режимах свідчить, що достовірність технічних параметрів характеристик зміни тиску робочої рідини становить не менше 95%. Трудомісткість експрес-діагностування в разі застосування умонтованих або перенесених електронних діагностичних засобів за даними діагностичними параметрами становить не більше 0,06 люд.-год, що в 3–4 рази менше, ніж діагностування механічними засобами.

УДК 631.372:631.358

2013.2.54. ТРАНСПОРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛЬОНОЗБИРАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ / Лімонт А.С. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2012. — Вип. 42, ч. II. — С. 102–110. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 06 539185.

Забезпечення транспортне, процес льонозбиральний, маса вороху, агрегат комбайновий.

Досліджено і визначено елементи транспортного забезпечення збирання льоновоороху за використання льонозбиральних комбайнових агрегатів. Охарактеризовано розподіли маси вороху в причепі і що надходить за зміну роботи комбайнового агрегату. Зазначено, що середнє арифметичне значення і середнє квадратичне відхилення розподілу маси вороху в причепі становили відповідно 1266 і 298 кг за коефіцієнта варіації 23,5%. Статичний коефіцієнт використання вантажопідйомності 4-тонного тракторного самоскидного причепа сягав 0,51. Середнє арифметичне значення і середнє квадратичне відхилення розподілу маси вороху, що надходить на сушильно-переробний пункт упродовж зміни роботи від одного льонозбирального комбайнового агрегату (ЛЗКА) дорівнюють відповідно 3762 і 1165 кг з коефіцієнтом варіації 31,0%. Потік навантажених ворохом причепів упродовж зміни від одного ЛЗКА проходить у відповідності із законом Пуассона. Ймовірності наповнення ворохом одного, двох і трьох причепів становлять відповідно 0,22; 0,26 і 0,21. За визначених урожайності насіння льону-довгунця, відстані транспортування вороху, технічної швидкості тракторно-транспортного засобу для обслуговування двох ЛЗКА, що працюють у суміжних загінках, потрібно три причепа.

УДК 631.38:621.01

2013.2.55. ДОСЛІДЖЕННЯ ВАЖКОЇ ДИСКОВОЇ БОРОНИ З ПРИСТРОЄМ ДЛЯ ПОПЕРЕДНЬОЇ ДЕФОРМАЦІЇ СТЕБЛОВОЇ МАСИ РОСЛИН / Кравчук В., Пономар Ю., Давидюк В. // Техніка і технології АПК. — 2013. — № 1. — С. 11–14. — Бібліогр.: 12 назв.

Борона дискова важка, пристрій для деформації стебел рослин, підготовка ґрунту.

Розроблено новий спосіб та пристрій для більш якісної підготовки ґрунту під с.-г. культури. Винахід полягає в тому, що стеблову масу рослин перед подрібненням з мінімальним тертям примусово нахилиють до поверхні поля та укладають

стебла рослин під кутом до напрямку руху різальних крайок дисків з одночасним частковим її деформуванням, що зумовлює якісніше утримування стеблової маси та подрібнення дисками ґрунтообробного знаряддя (ГЗ) з використанням підпору ґрунту. Схема дискового ГЗ з пристроєм для притискування стеблової маси рослин до поверхні поля та часткової її деформації показано на схемі. Описано роботу ГЗ. Встановлено, що дискова борона БДВП-3,0 з пристроєм

для притискування стеблової маси рослин до поверхні поля в агрегаті з трактором Т-150К якісно виконує технологічний процес зі швидкістю до 9,0 км/год. Підготовка ґрунту поля із стеблами кукурудзи важкою дисковою бороною з пристроєм порівняно з технологією підготовки ґрунту дисковим ГЗ має переваги за показниками якості. Виявлено, що потужність трактора Т-150К недостатня для роботи ґрунтообробного агрегату на вищих швидкостях.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК 631.(445.4+452+484+483)

2013.2.56. ЧОРНОЗЕМИ ПОЛІСЬКОГО ОПІЛЛЯ: монографія / Канівець С.В.; за ред. Тихоненка Д.Г. — Х.: Майдан, 2013. — 124 с. — Бібліогр.: 225 назв. Шифр 539443.

Чорноземи поліського опілля, рівень родючості, вапнування.

Викладено результати досліджень, якими доведено, що серед темнозбарвлених ґрунтів лесових островів Полісся (опілля) широко розповсюджені чорноземні ґрунти, проведені їх класифікації. Зокрема, обґрунтовано виокремлення серед них нового підтипу — чорноземів вилужених опільських та їх різновиду з деградованим орним шаром. Висвітлено їх генезу, рівень родючості за урожайними даними. Обґрунтовано необхідність їх вапнування та застосування інших характерних заходів поліпшення, а також раціонального використання. Показано, що південна межа Полісся, яка проведена офіційно за розповсюдженням дерново-підзолистих ґрунтів (піскові і супіскові різновиди) не є північною межею чорноземів. Утворення останніх північніше цієї лінії зумовлене заляганням лесових порід з відвічно лучно-степовим травостоєм.

УДК 631.4

2013.2.57. ГЕОЕКОАГРОФІЗИКА ҐРУНТІВ / Медведєв В.В. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 78. — С. 5–15. — Бібліогр.: 25 назв. Шифр 06 539106.

Геоєкоагрофізика ґрунтів, неоднорідність структури просторова, щільність ґрунту, чинники антропогенні, ґрунт фізично деградований.

Сформульовано новий напрям у вивченні фізичних властивостей ґрунтів, який враховує їхню просторово-часову неоднорідність, вирішальну роль у формуванні екологічного стану та продуктивності ґрунту і потребує спеціальних технічних і технологічних підходів для їх агрономічної оптимізації. Підкреслено провідну роль гранулометричного складу ґрунту у формуванні й функціонуванні його фізичних властивостей. Просторова неоднорідність структури і щільності є притаманною будь-якому ґрунту внаслідок постійної підтримувальної дії природних і антропогенних чинників. У результаті часових змін у давньоорному ґрунті під антропогенним впливом руйнуються і морфологічно спрощуються агрегати, у поровому просторі зменшується частка внутрішньоагрегатних пор, збільшується рівноважна щільність, погіршується здатність до самовідновлення, внаслідок чого поступово формується фізично деградований ґрунт. Установлено модальні (рівноважні), оптимальні і максимальні (неприпустимі в агрономічному й екологічному розумінні) параметри агрофізичних властивостей орних ґрунтів. Визначено умови відновлення агрофізичних параметрів. Обґрунтовано принципи використання ґрунтів (структура сівозміни, види добрив, способи обробки), що сприяють відтворенню модальних агрофізичних параметрів, а у ґрунтах з підвищеним потенціалом агрегації — оптимізації водно-повітряного і поживного режимів, росту кореневих систем і продуктивності культури.

УДК 631.4

2013.2.58. ЗАКОНОМЕРНОСТІ ПРОСТРАНСТВЕННОГО РАСПРЕДЕЛЕНИЯ МИНЕРАЛЬНЫХ КОМПОНЕНТОВ

КОМПЛЕКСА АГРОСЕРЫХ ПОЧВ ВЛАДИМИРСКОГО ОПОЛья / Чижилова Н.П., Карпова Д.В. // Бюллетень Почвенного института им. В.В. Докучаева. — Москва, 2012. — Вып. 70. — С. 68–78. — Библиогр.: 14 назв. Шифр 538856.

Розподілення мінеральних компонентів, ґрунт агросірий, опілля, фракції, горизонти генетичні.

Установлено закономірності розподілення фракцій <1; 1–5, 5–10 мкм в агросірих суглинкових ґрунтах Володимирського опілля і їх мінералогічний склад. У агросірих ґрунтах різного ступеня опідзоленості, а також в агросірих ґрунтах із другим гумусовим горизонтом спостерігається елювіально-ілювіальне розподілення фракцій менше 1 мкм. В агросірих залишково-карбонатних ґрунтах розподілення цієї фракції рівномірне. В горизонтальному напрямі вміст мулової фракції змінюється у відповідності із закономірностями розподілення генетичних горизонтів у межах катени. Пилуваті фракції розподілені рівномірніше з тенденцією збільшення в орних горизонтах. Мінералогічний склад фракцій менше 1 мкм представлений складними неупорядкованими слюдо-сметитовими утвореннями з різною сегрегацією компонентів слюдистого або смектитового типу в кристалах, гідрослюдами, каолінитом, хлоритом. Співвідношення мінеральних компонентів суттєво змінюється як у вертикальному, так і горизонтальному напрямі. Другий гумусовий горизонт виокремлюється за співвідношенням основних мінеральних фаз і за найменшою кількістю фракцій менше 1 мкм. Домінуючими мінералами пилуватих фракцій є кварц, слюда і калієвий польовий шпат.

УДК 631.4:[332.3+330.31+338.2](477)

2013.2.59. СТРАТЕГІЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ І УПРАВЛІННЯ ҐРУНТОВИМИ РЕСУРСАМИ УКРАЇНИ / за наук. ред. С.А. Балюка, В.В. Медведєва. — К.: Аграр. наука, 2012. — 240 с. Шифр 539083.

Стратегія управління ґрунтовими ресурсами, родючість ґрунтів, землекористування.

Обґрунтовано стратегію використання, відтворення і управління ґрунтовими ресурсами. Показано ґрунтово-кліматичні умови с.-г. виробництва в Україні. Проаналізовано сучасний стан родючості ґрунтів. Зазначено, що в умовах використання ґрунтів без внесення добрив параметри їхньої родючості найменші у дернових опідзолених на пісках (7–9 ц/га пшениці озимої після зайнятого пару), найвищі — у темно-сірих опідзолених, чорноземах опідзолених та чорноземах типових важкосуглинкових (34–38 ц/га). За внесення оптимальних доз добрив параметри родючості зростають на 10–30% для ґрунтів Сухого Степу та Південного Степу, 30–35 — Лісостепу, до 100–200 — на ґрунтах Полісся, до 300% — на поверхнево оглеєних ґрунтах Передкарпаття. Завдяки природній родючості ґрунтів щороку є можливість одержувати 41,7 млн т зерна зернобобових, а за внесення добрив в оптимальних обсягах — 54,2 млн т. За умови удосконалення структури посівних площ та з урахуванням досягнень селекції остання цифра може в перспективі збільшитись до 70–75 млн т. Розкрито заходи з реалізації стратегії. Відмічено, що реалізація стратегії створить умови для суттєвого покращення робіт із збалансованого використання, відтворення та управління ґрунтовими ресурсами країни, поступового переходу до сталого землекористування, систематичного одержання запла-

нованих обсягів с.-г. продукції, сприятиме ефективності та конкурентоспроможності с.-г. виробництва. Стратегія означає принципово новий тип сталого (ощадливого) землекористування, який забезпечить гармонійне співвідношення між антропогенним навантаженням і природним потенціалом ґрунту для його відновлення та повноцінного продуктивного й екологічного функціонування.

УДК 631.41:631.811

2013.2.60. ПОЖИВНИЙ РЕЖИМ АЛЮВІАЛЬНИХ ҐРУНТІВ ЗАПЛАВИ р. СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬ / Казюта О.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 4. — С. 29–32. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 539474.

Режим поживний, ґрунти заплави алювіальні, ґрунти притерася.

Наведено дані щодо вмісту нітратного та аміачного азоту, легкодоступних форм фосфору та калію у ґрунтах різних частин заплави під природними травами та ріллею. Виявлено, що незалежно від варіанта досліджень в алювіальних ґрунтах кількість нітратних форм азоту на порядок менша від кількості його аміачних форм. Ґрунти центральної заплави відрізняються збільшеною кількістю нітратного азоту, тоді як кількість аміачної форми азоту більша в лучно-болотних ґрунтах притерася. З глибиною кількість легкодоступної форми фосфору у ґрунтах під природними луками має тенденцію до зменшення. Найбільше цього елемента живлення в лучному шаруватому супіщаному ґрунті прируслової заплави. Як у випадку з фосфором, уміст калію в антропогенно незмінних ґрунтах з глибиною зменшується. Найбільшу його кількість зафіксовано у ґрунтах притерася. В алювіальних ґрунтах, що зазнали впливу інтенсивного с.-г. використання, уміст досліджуваних форм елементів живлення збільшився, а їх розподіл за шарами ґрунту змінився, що пов'язано з використанням добрив та інтенсифікацією процесів мінералізації й нітрифікації. Уміст легкодоступних форм азоту (амонійний та нітратний) у ґрунтах під овочевою сівозміною перевищує їх уміст у лучних та лучно-болотних під природною рослинністю відповідно у 1,5–2 рази, легкодоступних форм фосфору у 4–4,5 рази, а калію — в 1,4–1,6 рази.

УДК 631.413

2013.2.61. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСІВ АКУМУЛЯЦІЇ ТА МІГРАЦІЇ ЗАЛІЗА В АЛЮВІАЛЬНО-ЛУЧНИХ ҐРУНТАХ / Трускавецький Р.С., Паламарь Н.Ю. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. зб. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 78. — С. 36–40. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 539106.

Акумуляція та міграція заліза, ґрунти алювіальні, контрастність профілю.

Вивчено особливості міграційно-аккумуляційної здатності заліза в алювіально-лучних ґрунтах методами лабораторного моделювання. Встановлено характер впливу профільної будови ґрунтів, їх гранулометричного складу та умов зволоження на переміщення і накопичення заліза. Зазначено, що найбільш виражена залізо-аккумуляційна здатність притаманна лучним ґрунтам важкого гранулометричного складу з наявністю карбонатів як у вигляді прошарків, так і розсіяних у ґрунтовій масі окремих часток. Міграційну здатність вільних залізистих сполук істотно гальмують наявні в профілі лучних ґрунтів озалізнені та багаті залізистими конкреціями горизонти і прошарки. На міграційно-аккумуляційну здатність залізистих сполук впливають також шаруватість лучного ґрунту за гранулометричним складом, наявність піщаних прошарків, контрастність профілю за окисно-відновним та кислотнolужним режимами. Тривале затоплення лучних ґрунтів може призвести до накопичення в кореневмісному шарі ґрунту токсичних для лучних фітоценозів закисних форм заліза, що потребує застосування відповідних меліоративних заходів.

УДК 631.416.4:631.445.24:631.811.37.3

2013.2.62. КАЛІЙНОЕ СОСТОЯНИЕ ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ СУПЕСЧАНОЙ ПОЧВЫ И БАЛАНС КАЛИЯ ПРИ ДЛИТЕЛЬНОМ ПРИМЕНЕНИИ УДОБРЕНИЙ / Лукин С.М. // Агрохимия. — 2012. — № 12. — С. 5–14. — Библиогр.: 23 назв.

Стан гумусу калійний, ґрунт дерново-підзолистий супіщаний, баланс калію, застосування добрив тривале.

Установлено, що тривале вирощування культур без внесення калійних добрив призводило до зниження запасів калію в дерново-підзолистому супіщаному ґрунті і його рухомості. Порівняно з беззмінним чистим паром вміст легкорухомої форми калію в зернопросапній сівозміні знизився на 24–49%, обмінної — 27–34, необмінної — на 10–20%; відмічено тенденцію до зниження валового калію. Застосування калійних добрив сприяло підвищенню вмісту водорозчинного, обмінного і необмінного калію в ґрунті, ступеня його рухомості, збільшенню калійного потенціалу. Протягом 3 ротаций сівозміни (12 років) відмічено стабілізацію запасів обмінного калію в ґрунті на нових рівнях, відповідних надходженню його з добривами і виносом урожаю. За дефіциту калію величина використання його із необмінної форми становила 31–41 кг/га/рік. За позитивного балансу калію закріплення його в необмінній формі і винос за межі орного шару ґрунту досягли 31–46% від внесеної дози.

УДК 631.417.2:631.445.4:631.582

2013.2.63. ЗМІНА ВМІСТУ ГУМУСУ В ОРНОМУ ШАРІ ЧОРНОЗЕМУ ОПІДЗОЛЕНОГО ПІД ВПЛИВОМ КОРОТКОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІН З РІЗНОЮ СТРУКТУРОЮ ПОСІВНИХ ПЛОЩ / Усик С.В. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2012. — Вип. 78, ч. 1: Агрономія. — С. 153–159. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 538870.

Вміст гумусу, чорнозем опідзолений, сівозміна короткоротаційна, структура посівних площ.

Показано вплив різної структури посівних площ на баланс гумусу та його фактичний вміст у 0–30 см шарі чорнозему опідзоленого важкого гранулометричного складу в кінці другої ротатії п'ятипільних сівозмін. Відмічено, що збільшенню мінералізації гумусу в сівозміні до деякої міри сприяє заміна пшениці озимої на ячмінь, а також розширення посівів гороху за рахунок ячменю. Значно зростає мінералізація при збільшенні частки кукурудзи до 40 та 60% за рахунок ячменю ярого та гороху відповідно. Розрахунок балансу гумусу на основі порівняння статей його надходження та втрат показав, що майже однаковий баланс забезпечувала заміна ячменю на горох та пшениці озимої на ячмінь. Значно більшим розрахунковий дефіцит гумусу був при збільшенні частки кукурудзи до 40% як за рахунок ячменю, так і гороху. Розширення посівів кукурудзи до 60% у структурі посівних площ зумовило найбільший дефіцит гумусу. За результатами ґрунтового складу, при заміні культур з більшою кількістю рослинних решток на культури з меншою їх кількістю, а також культур, під якими мінералізується менша кількість гумусу, на культури, за вирощування яких мінералізація підвищується, відмічено тенденцію до зниження вмісту гумусу в ґрунті.

УДК 631.43

2013.2.64. ФІЗИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЕОЛОВО-ҐРУНТОВИХ ВІДКЛАДІВ ТА ПОХОВАНИХ ЧОРНОЗЕМІВ ПРИАЗОВСЬКИХ ЛІСОВИХ КУЛЬТУРБІОГЕОЦЕНОЗІВ ПРИАЗОВ'Я / Горбань В.А., Михайліченко О.О. // Ґрунтознавство. — 2012. — Т. 13, № 1/2. — С. 31–37. — Бібліогр.: 23 назви.

Властивості фізичні, відклади еолово-ґрунтові, чорноземи поховані приазовські.

Наведено результати досліджень фізичних властивостей еолово-ґрунтових відкладів та похованих чорноземів приазовських лісових культурбіогеоценозів в умовах Приазов'я. Встановлено, що еолові відклади характеризуються легшим гранулометричним складом порівняно з похованими чорноземами приазовськими. В еоловому матеріалі та похованих ґрунтах з глибиною спостерігається збільшення величин щільності та щільності твердої фази. Еолово-ґрунтові відклади порівняно з похованими чорноземами приазовськими відрізняються зменшеними величинами липкості, підвищеними зв'язності та опірності до стискання. Зазначено, що для еолових відкладів та похованих чорноземів приазовських характерні сприятливі водно-фізичні властивості. Еоловий матеріал відрізняється збільшеними величинами температуропровідності та теплопровідності й зменшеними величинами теплоємності порівняно з похованими чорноземами приазовськими.

УДК 631.43(477.72)

2013.2.65. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНОГО СТАНУ ТЕМНО-КАШТАНОВОГО ҐРУНТУ ЗА ТРИВАЛОГО ЗРОШЕННЯ ТА В НЕПОЛИВНИХ УМОВАХ / Бідни-на І.О., Козирев В.В., Влащук О.С., Томницький А.В. // Зрошування землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2012. — Вип. 58. — С. 16–18. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 538872.

Характеристика структурного стану, ґрунт темно-каштановий, зрошення тривале.

Показано, що зрошення та с.-г. використання темно-каштанового ґрунту призводило до погіршення його структурно-агрегатного стану. При цьому відбувалось руйнування і зменшення кількості агрономічно цінних мезоагрегатів розміром 0,25–10 мм на 12,7%, найбільш цінних агрегатів розміром 1–5 мм — на 12,6% і збільшення агрегатів >10 мм — на 9,7%. В гранулометричному складі тривалозрошуваних ґрунтів відмічалось посилення процесу оглеєння, зростання вмісту мілких фракцій та мулу (<0,001 мм). Зміна мікроагрегатного складу ґрунту під впливом зрошення супроводжувалось збільшенням вмісту активного мулу в усьому метровому шарі. В орному шарі тривалозрошуваного ґрунту спостерігалось підвищення фактора дисперсності (від 7,00 до 12,2%), зростання брилястості, зменшення вмісту агрономічно цінних агрегатів, коефіцієнт структурності при цьому зменшувався порівняно з незрошуваним ґрунтом у 1,8 раза.

УДК 631.43:631.432.2

2013.2.66. ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАХОДІВ ІЗ ПОКРАЩАННЯ ВОДНО-ФІЗИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЧОРНОЗЕМУ ОПІДЗОЛЕНОГО ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Шаталов О.С. // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування: зб. наук. пр. — Рівне, 2012. — Вип. 4. — С. 176–183. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 539515.

Властивості водно-фізичні, чорнозем опідзолений, вологозапаси, розпушування глибоке.

Досліджено вплив глибокого розпушування на фоні вапнування та внесення гною на чорноземах опідзолених. Зазначено, що ці прийоми в комплексі дають змогу покращити водний режим ґрунтів, забезпечуючи збільшення вологозапасів впродовж усього вегетаційного періоду в шарі ґрунту 0–50 см. Це збільшення відбувається, в першу чергу, за рахунок більшого накопичення вологи в підорному шарі ґрунту. Найбільш чітко позитивний вплив глибокого розпушування проявляється в перший рік спостережень, поступово знижуючись у часі. Разом з тим, навіть на третій рік післядії агрозаходів відмічається позитивний вплив на досліджувані ґрунти. Сильнозмиті чорноземи відрізняються значно меншим промочуванням та загальними вологозапасами порівняно із слабозмитими. Різниця в загальних запасах вологи для шару 0–50 см між слабо- та сильнозмитим чорноземом опідзоленим може становити 35% і більше, тому заходи з покращання водного режиму таких ґрунтів особливо актуальні.

УДК 631.432

2013.2.67. МИГРАЦИОННО-МИЦЕЛЯРНЫЕ ЧЕРНОЗЁМЫ КУРСКОЙ ОБЛАСТИ В КЛИМАТИЧЕСКИХ И БИОСФЕРНЫХ ЦИКЛАХ / Бузыкина Г.С., Овечкин С.В. // Бюллетень Почвенного института им. В.В. Докучаева. — Москва, 2012. — Вип. 70. — С. 42–46. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 538856.

Чорнозем міграційно-мицелярні, цикли кліматичні і біосферні, профіль карбонатний.

Зазначено, що протягом різних кліматичних циклів, особливо тривалих, проходять зміни в біосфері, зокрема в рослинності і ґрунті. Доведено, що тривалість аномальних погодних умов призводить до збільшення зволоженості ґрунтової товщі чорноземів різних екосистем і трансформації їх карбонатного профілю. Формування тривалих біосферних циклів з відхиленнями різних показників від їх середньої багаторічної норми фіксуються в ґрунтовому профілі навіть до зміни діагностичних показників. Унаслідок цього карбонатний стан чорноземів, як і метеорологічні показники, елементи водного режиму і балансу ґрунту, мають тимчасову багаторічну мінливість.

УДК 631.452

2013.2.68. МОНИТОРИНГ ПОЧВ УКРАЇНИ. КОНЦЕПЦІЯ. ИТОГИ. ЗАДАЧИ / Медведев В.В. — Изд. 2-е, пересмотр. и

доп. — Х.: Мискдрук, 2012. — 536 с. — Бібліогр.: 252 назв. Шифр 539134.

Моніторинг ґрунтів, трансформація антропогенна, стан ґрунтів.

Описано фоновий (еталонний), стандартний (поточний), кризовий, спеціальний і науковий (прогностичний) моніторинги ґрунтів як складові частини удосконаленої концепції. Викладено методичні принципи і порядок ведення робіт з моніторингу ґрунтів в Україні на основі європейського досвіду. Підсумовано і надано критичну оцінку робіт в області моніторингу ґрунтів в Україні. Розвинуто уявлення про суть антропогенної трансформації основних властивостей ґрунтів за останні 110–130 років. Розглянуто перспективи розвитку моніторингу із застосуванням нових підходів (шляхом комплексування моніторингу різних середовищ у рамках екологічних мереж, на основі геоінформаційних, геостатистичних, дистанційних технологій і педотрансферного моделювання). Наведено нормативи оцінок стану ґрунтів, перелік національних і міжнародних стандартів для ведення моніторингу ґрунтів, інформацію про устрій мереж і програми моніторингу ґрунтів європейських країн, а також проект закону про моніторинг земель.

УДК 631.459–631.6.02

2013.2.69. ГЕОСИСТЕМНИ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕРОЗІЙНО-АКУМУЛЯТИВНИХ ПРОЦЕСІВ: ГЕОМОРФОСИСТЕМНИЙ АСПЕКТ: монографія / Куценко М.В. — Х., 2012. — 320 с. — Бібліогр.: 356 назв. Шифр 539132.

Регулювання ерозійно-аккумулятивних процесів, аспект геоморфосистемний, концепція геосистемна.

Монографія містить геосистемну концепцію, методологію та методичні засади регулювання ерозійно-аккумулятивних процесів (ЕАП). Її складові частини об'єднано єдиною науковою ідеєю гармонійного сполучення проектів землеустрою та систем землеробства зі структурою ерозійних геосистем з метою найбільш ефективного запобігання прискоренню ерозії та замуленню річок. Узагальнено досвід дослідження ЕАП, розглянуто механізми саморегулювання ерозійних геосистем. Обґрунтовано геосистемні математичні моделі оцінки ерозійної небезпеки земель, розвитку ЕАП та структури ерозійних геосистем. Розроблено кількісну методику регулювання ерозійних процесів на рекультивованих землях, геосистемні основи формування екологічно стійких агроландшафтів та методичні засади регулювання ерозійних процесів у постійних водотоках. Значну увагу приділено вдосконаленню інформаційного забезпечення моделей ерозії. Наведено основи новітньої комп'ютерної технології оцінки ерозійної небезпеки земель та ґрунтозахисної оптимізації агроландшафтів.

УДК 631.46:631.445.41:631.84

2013.2.70. МІКРОБНІ УГРУП[О]ВАННЯ СІРОГО ЛІСОВОГО ҐРУНТУ, ЗАБРУДНЕНОГО ЗРОСТАЮЧИМИ ДОЗАМИ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ / Маліновська І.М., Літвін Ю.І. // Ґрунтознавство. — 2012. — Т. 13, № 1/2. — С. 84–91. — Бібліогр.: 9 назв.

Угруповання мікробні, ґрунт сірий лісовий, метали важкі.

Досліджено стан мікробних угруповань сірого лісового ґрунту, забрудненого важкими металами, що у 5, 10 і 100 разів перевищують гранично допустимі концентрації, за наявності і відсутності вегетації фітоценозу. Встановлено, що індикаційними показниками середньострокового забруднення ґрунту важкими металами є: чисельність денітрифікаторів, автохтонних мікроорганізмів, чисельність та фізіолого-біохімічна активність азотобактера і полісахаридсинтезувальних бактерій, індекс педотрофності, коефіцієнт мінералізації азоту та фітотоксичність ґрунту. Відмічено, що за середньотривалого забруднення сірого лісового ґрунту важкими металами спостерігаються істотні зміни стану мікробного угруповання, уповільнюється більшість досліджених мінералізаційних процесів, зростає накопичення токсичних речовин. Масштаби і спрямованість таких змін залежать від рівня забруднення ґрунту і наявності рослинного покриву.

УДК 631.47

2013.2.71. БАЗА ДАННИХ “СВОЙСТВА ПОЧВ УКРАЇНИ” (СТРУКТУРА И ПОРЯДОК ИСПОЛЬЗОВАНИЯ) / ННЦ

“Ин-т почвоведения и агрохимии им. А.Н. Соколовского”; Лактионова Т.Н., Медведев В.В., Савченко К.В., Бигун О.Н., Шейко С.Н., Накисько С.Г.; рец.: Трускавецкий Р.С., Шоба С.А. — Изд. 2-е. — Х.: ЦТ № 1, 2012. — 150 с. — Библиогр.: 27 назв. (С. 55–57). Шифр 539107.

База даних, властивості ґрунтів, фактори ґрунтоутворення.

Описано структуру бази даних реляційного типу “Свойства почв Украины”, створеної в лабораторії геоєкофізики ННЦ “Ін-т ґрунтознавства і агрохімії ім. А.Н. Соколовського”. База даних складається із 9 електронних таблиць, які містять інформацію про профільне розподілення властивостей ґрунтів із більше ніж 2000 розрізів і фактори ґрунтоутворення. Сформульовано порядок використання бази даних. Подано методичні напрацювання і приклади аналітичного і картографічного використання інформації із бази даних у різних масштабах і, зокрема, для делегування в інші бази даних і ГІС (географічна інформаційна система), а також форми електронних таблиць і довідники до електронних таблиць.

УДК 631.474+528.94

2013.2.72. АГРОНОМІЧНО ОРІЄНТОВАНЕ РАЙОНУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ ЗА ВЛАСТИВОСТЯМИ ҐРУНТІВ (ОБҐРУНТУВАННЯ, МЕТОДИ, ПРИКЛАДИ) / Медведев В.В., Лактионо-

ва Т.М., Пліско І.В., Бігун О.М., Шейко С.М., Накисько С.Г. — Х.: КП “Міськдрук”, 2012. — 100 с. — Бібліогр.: 47 назв. Шифр 539093.

Районування земель, властивості ґрунтів, оцінка земель агрономічна, матеріали картографічні.

Обґрунтовано поняття агрономічно орієнтованого районування орних земель. Визнано необхідність урахування двох ключових моментів у агрономічній оцінці земель — вимоги вирощування рослин до умов середовища і вимоги ґрунту до способів та інтенсивності обробітку. Теоретичною базою районування є нормовані параметри властивостей ґрунтів і характеристик факторів ґрунтоутворення. Запропоновано перелік ключових критеріїв для визначення агрономічної якості земель у монофакторних та інтегрованих оцінках. Створено систему ранжування параметрів для класифікації якості земель за критеріями комплексного агрономічно орієнтованого районування. Запропоновано методикę інтегрування інформації і побудови картографічних матеріалів. Наведено три приклади комплексного агрономічно орієнтованого районування: ґрунтово-технологічне, як засіб раціоналізації способів обробітку ґрунту і обґрунтування вимог до ґрунтообробної техніки; районування ріллі за придатністю до вирощування с.-г. культур; районування с.-г. земель за агроінвестиційною привабливістю. За результатами районування представлено картографічні матеріали.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.5:[631.8+631.847.1]:633.31

2013.2.73. АЗОТФІКСУЮЧА АКТИВНІСТЬ ЛЮЦЕРНИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ БАКТЕРИЗАЦІЇ НАСІННЯ НА ОСУШУВАНО-МІНЕРАЛЬНИХ ҐРУНТАХ / Лукашук В. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 426–431. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539661.

Люцерна, азотфіксувальна активність, сівозміна, біопрепарат.

Наведено результати вивчення впливу мінеральних і бактеріальних добрив на азотфіксувальну активність рослин люцерни в сівозміні Сульського дослідного поля. Перед сівою насіння люцерни сорту Синьогібридна Зайкевича висівали без обробки, за інокуляції виробничим штамом мікроорганізмів 425а та новим препаратом Т-17 на фоні N_{90} і $N_{30}P_{30}K_{30}$. Установлено, що на варіанті досліду без внесення мінеральних добрив азотфіксувальна активність люцерни, інокульованої новим препаратом Т-17, була у 5,0 разів вищою ($1,06 \pm 0,23$) порівняно із варіантом, інокульованим штамом 425а ($0,21 \pm 0,02$) і майже у два рази — без добрив ($0,58 \pm 0,15$). Бактеріальні препарати на фоні NPK і N_{90} виявилися менш ефективними і несуттєво перевищували азотфіксувальну активність рослин без добрив. Нестача воологи в ґрунті призводить до відмирання бульбочок. Мінімальна вологість ґрунту, за якої відбувається їх розвиток, становить приблизно 16%, а оптимальна — 60–70% від повної вологості ґрунту. За недостатнього надходження кисню утворюються також дрібні бульбочки. На життєдіяльність бактерій і утворення бульбочок впливає кислотність ґрунту (рН 4,5–5,0), що затримує їх ріст. Також виявлено, що азотні добрива інгібують впливають на розвиток бульбочок, значно знижують процес азотфіксувальної активності. Зроблено висновок, що знаючи закономірності впливу тих чи інших чинників на рівень азотфіксації, можна розробляти технології вирощування люцерни у полях сівозміни та максимально використовувати її біологічний потенціал.

УДК 631.5:631.17:631.11“321”(477)

2013.2.74. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ НА ПОЛЬОВУ СХОЖІСТЬ І ВРОЖАЙНІСТЬ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ ЯРОЇ ТА М'ЯКОЇ В УМОВАХ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ /

Каленська С.М., Каленський В.П., Антал Т.В., Горбар Л.А., Малеончук О.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 2. — С. 242–250. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодощовівництво). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539780.

Пшениця тверда яра та м'яка, польова схожість, урожайність, норми висіву, врожайність.

Наведено результати вивчення елементів технології: доз добрив, норм висіву та попередників на польову схожість насіння та врожайність сортів ярої твердої та м'якої пшениці в умовах північно-західної частини Лісостепу впродовж 2006–2008 рр. Вивчали сорти: Ізоolda та Букурія (тверда яра), Колективна 3 та Раня 93 (м'яка яра) по різних попередниках. Установлено, що польова схожість насіння визначається погодними умовами та вмістом вологи в період сіва-сходи, сортовими особливостями та дозами добрив, внесених до сівби. Найвища польова схожість насіння сорту Букурія становила 83,2%, Ізоolda — 85,2% за внесення під основний обробіток ґрунту $P_{60}K_{60} + N_{30 IV} + N_{30 V}$. Польова схожість насіння м'якої пшениці становила залежно від сорту 80,7–84,8%. Внесення добрив сприяло формуванню високої врожайності. У середньому за три роки на варіанті без внесення добрив урожайність становила: сорт Ізоolda — 2,43 т/га, Букурія — 1,83 т/га. Внесення добрив сприяло підвищенню врожайності на 1,2 т/га. Оптимальною нормою добрив для пшениці ярої є $N_{60}P_{60}K_{60} + N_{30 IV}$, за якої урожайність сорту Ізоolda збільшується у 2,5–2,9 раза, Букурія — у 2,3–2,7 раза, сортів м'якої ярої — на 15–16%. Збільшення норми внесення добрив знижувало врожайність сортів. Оптимальною нормою висіву для сортів твердої ярої є 6 млн насінин/га, м'якої — 5 млн. Загущення посівів і збільшення норми добрив призводило до вилягання пшениці та зниження врожайності.

УДК 631.5:631.17:631.559:633.12(477.8)

2013.2.75. ДЕЯКІ ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ТА ВРОЖАЙНІСТЬ ГРЕЧКИ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ / Бомба М., Борисюк В., Дудар І., Литвин О., Тучанський О. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 264–267. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539661.

Гречка, удобрення гречки, спосіб сівби, урожайність, економічна ефективність.

Наведено результати досліджень щодо впливу окремих елементів технології вирощування на врожайність гречки в умовах Львівської обл. впродовж 2010–2011 рр. У середньому за два роки на контролі (без добрив) період вегетації становив 79 і 83 дні. Застосування мінеральних добрив у дозі 30–60 кг/га д.р. сприяло збільшенню тривалості періоду вегетації за рядкового і широкорядного способів сівби (ШСС). Мінеральні добрива підвищували висоту рослин: за рядкового способу сівби на 3–7 см, широкорядного — на 18–20 см порівняно з контролем. На контролі за ШСС формувалось на одній рослині 4,7 шт. бічних гілок, 13,5 шт. суцвіть, що більше порівняно зі звичайним рядковим способом відповідно на 1,9 та 6,2 шт. Способи сівби і дози мінеральних добрив істотно впливали на врожайність гречки. Суттєвий приріст урожаю порівняно з контролем за сівби звичайним рядковим способом забезпечують фони $N_{30}P_{30}K_{30}$, $N_{30}P_{45}K_{45}$ та $N_{45}P_{45}K_{45}$, де врожайність була вищою відповідно на 3,8; 5,2 та 6,2 ц/га. Подальше підвищення доз добрив є недоцільним, оскільки врожайність залишається майже на тому ж рівні. За сівби ШС зерно гречки має вищі фізичні показники, ніж за сівби звичайним рядковим способом, крім вирівняності. На контролі спостерігався високий рівень рентабельності — 91%, а за сівби ШС — 86%. Собівартість продукції становила відповідно 209 та 216 грн/ц. На фоні $N_{30}P_{45}K_{45}$ показники економічної ефективності вирощування гречки дещо покращувались і були найвищі у досліді: 194 та 203 грн/ц — за собівартістю зерна, 106 та 97% — рівнем рентабельності відповідно за сівби з міжряддями 15 і 45 см. Збільшення дози мінеральних добрив до $N_{60}P_{60}K_{60}$ є недоцільним. Зроблено висновок, що в умовах Західного Лісостепу гречку доцільно сіяти звичайним рядковим способом на фоні $N_{30}P_{45}K_{45}$ або $N_{45}P_{45}K_{45}$.

УДК 631.5:631.17:631.8:633.24

2013.2.76. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ТИМОФІЇВКИ ЛУЧНОЇ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ / Коник Г.С., Добрянська Н.А. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 2. — С. 139–143. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодощовівництво). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539780.

Тимофіївка лучна, насіння, мінеральні і бактеріальні добрива, продуктивність.

Відмічено, що одним із головних компонентів травосумішок при поліпшенні лук і створенні довголітніх пасовищ на заході України є тимофіївка лучна (ТЛ). За хімічним складом сіно має 7,2% сирого протеїну, 2,2% жиру і 27,5% клітковини. На 100 кг сіна припадає близько 49 к. од. Однак широке впровадження ТЛ обмежується нестачою насіння. Для одержання достатньої кількості насіння вивчалися технології з різними дозами внесення мінеральних (НРК) і бактеріальних (гумісол і діазофит) добрив. Сівбу насіння ТЛ проводили суцільно-рядково під покрив вівса. Після збирання покриву, рослини ТЛ в умовах теплої і вологої погоди швидко росли, що призводило до переростання, вилягання та незадовільної їх зимівлі. Для уникнення цього, восени, за п'ять тижнів до кінця вегетації, провели скошування рослин на висоті 12–14 см. Найвищу вагу зеленої маси (від 183 до 153 ц/га) ТЛ відмічено на варіантах 3 (гумісол + діазофит), 6 ($N_{45}P_{60}K_{60}$ + гумісол + діазофит), 9 ($N_{30}P_{30}K_{30}$ + гумісол + діазофит), тоді як на контролі без добрив — 118 ц/га. Хімічним аналізом виявлено, що внесення діазофиту підвищувало вміст протеїну на 1–3% і знижувало вміст клітковини на 3–4%. Зроблено висновок, що тимофіївка лучна є незамінним компонентом травосумішок для створення пасовищ, сіножатей та залуження міжрядь садів.

УДК 631.5:631.17:633.11“321”:631.531.011

2013.2.77. ВЛИЯНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ВОЗДЕЛЫВАНИЯ ЯРОВОЙ ПШЕНИЦЫ НА КАЧЕСТВО ЗЕРНА / Войтович Н.В., Никифоров В.М. // Агрохимический вестник. — 2012. — № 6. — С. 21–22. — Библиогр.: 2 назв.

Технологія вирощування, пшениця яра, якість зерна, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу технологій вирощування на показники якості зерна ярої пшениці в умовах

Нечорноземної зони Росії. Вивчали три сорти пшениці ярої — Естер, МИС і Амир за базової, інтенсивної і високоінтенсивної технологій. Дози мінеральних добрив розраховували за показниками запрограмованої врожайності відповідно 2,5–3,0 т/га, 3,0–3,5 і 4,0–4,5 т/га. Показниками якості зерна слугували: натура, вміст білка і клейковини та її якість, сила борошна, об'ємний вихід і загальна оцінка хліба. Одержані результати показали, що показники якості зерна великою мірою залежали від технологій вирощування (табл.). Коефіцієнти кореляції натури зерна, вмісту білка й клейковини, сили борошна, об'ємний вихід хліба та колір м'якуша становили 0,87–0,99. У сорту МИС вони становили 0,92, Естер — 0,76, Амир — 0,74. Збільшення елементів інтенсивності технологій підвищувало показники якості. За основного показника якості — об'ємний вихід хліба у сорта Естер становив 860–895 см³, Амир — 928–977 і МИС — 985–1015 см³. Зроблено висновок, що якість зерна пшениці ярої залежить від біологічних особливостей сорту і дози використаних мінеральних добрив.

УДК 631.5:631.17:633.11“324”:631.559:631.531.011

2013.2.78. ЗНАЧЕННЯ СОРТУ У ПІДВИЩЕННІ ВРОЖАЙНОСТІ ТА ЯКОСТІ ЗЕРНА ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ / Лихочвор В., Костюченко С., Лихочвор А. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 200–210. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 539661.

Пшениця озима, сорти, технологія, продуктивність, якість зерна.

Відмічено, що за даними науково-дослідних установ України, урожайність озимої пшениці за 25 років (1950–1975) підвищилась за рахунок селекції на 30–35%, а за наступні 20 років (1975–1995) — на 20–25%. У країнах Західної Європи вклад сорту оцінюється в 60%. Для новостворених сортів необхідно розробляти адаптовану технологію. В умовах Західного Лісостепу вивчали інтенсивну, ресурсощадну і контроль (без агрохімікатів) за норм внесення добрив: $N_0P_0K_0$, $N_{60}P_{40}K_{40}$ і $N_{120}P_{80}K_{80}$. На варіантах оптимальних строків сівби виявлено, що перевагу мав сорт Поліська 70 з врожайністю 49,2–62,2 ц/га проти 45,0–56,2 ц/га Миронівської 808. За вивчення норм висіву у середньому за чотири роки вища врожайність (61,3 ц/га) була у сорту Миронівська 61, найнижча (53,9 ц/га) — у Киянки. Для ресурсощадної технології виявилися кращими сорти Поліська 90 (69,5 ц/га), Миронівська 27 (64,3), Мирлебен (63,5) і Поліська 87 (62,4 ц/га). Найменша врожайність була у сортів Миронівська 61 (61,3 ц/га) і Миронівська 808 (60,9 ц/га). За інтенсивної технології вирощування найвища врожайність теж була у сортів Поліська 90 (76,0 ц/га) і Миронівська 27 (72,7 ц/га). Найбільша різниця в урожайності між сортами за ресурсощадною технологією становила 8,6 ц/га, за інтенсивною — вона зросла до 13,5 ц/га. На контролі урожайність була нижча більш як у два рази порівняно з першими двома технологіями — 34,8–27,4 ц/га. За вирощування озимої пшениці за інтенсивною і ресурсощадною технологіями кращими виявилися сорти Поліська 90 і Миронівська 27, а за відсутності добрив і засобів захисту — Миронівська 61 і Мирлебен. Внесення добрив з нормою $N_{60}P_{40}K_{40}$ забезпечило приріст урожайності 16 ц/га, нормою $N_{120}P_{80}K_{80}$ — приріст 29,3 ц/га. Сковидність, маса 1000 зерен, вміст сирого клейковини і білка були вищими за інтенсивною технологією, відповідно 76–86%, 43,5–48,3 г, 27,5–32,2% і 12,9–14,5%; за ресурсощадною — 69–80%, 43,0–47,1 г, 25,2–30,2% і 11,8–13,9%, на контролі — 52–68%, 41,3–45,3 г, 23,1–28,2% і 11,0–13,4%. Зроблено висновок, що за інтенсивної технології вирощування в умовах Західного Лісостепу всі зареєстровані сорти пшениці озимої здатні формувати врожайність у межах 60–80 ц/га з високою якістю зерна.

УДК 631.5:631.17:633.16“321”

2013.2.79. UP-TO-DATE — ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ ЯРОВОГО ЯЧМЕНЯ — 5 ТОНН С ГЕКТАРА / Орлов А. // Зерно. — 2013. — № 3. — С. 82–93.

Ячмінь ярий, сівозміна, обробіток ґрунту, насіння, догляд за посівом.

Наводиться технологія вирощування ячменю ярого в умовах України, яка дає змогу щороку одержувати не менше 5 т/га зерна. На підставі виробництва й досліджень встановлено, що основним елементом вирощування ячменю ярого є до-

тримання сівозміни. Кращими попередниками у сівозміні для ячменю є сидерати, бобові трави, зернобобові культури й ріпак; задовільними — пшениця, цукрові буряки, картопля; незадовільними — сам ячмінь, соняшник та кукурудза. При добірї попередника слід обов'язково враховувати післядію гербіцидів, які використовували під попередню культуру. Наведено список гербіцидів, після яких небажано сіяти ячмінь. Для сівби слід добирати сорти інтенсивного типу, рекомендовані для конкретного регіону. У зв'язку з тим, що рослини ячменю формують поверхневу кореневу систему в 20–30 см шарі ґрунту, його слід обробляти на глибину не менше 20 см. Добрі результати дає осіннє щілювання на глибину більше 40 см. Поверхневий обробіток ґрунту несприятливий для вирощування ячменю. Добрива повинні бути внесені таким чином, щоб поживні речовини були доступними для кореневої системи. На формування тонни зерна ячмінь споживає: N — 20–30 кг, P₂O₅ — 11–15 кг, K₂O та MgO — по 20–25 кг. На цій підставі слід вираховувати загальну кількість добрив. Повні мінеральні добрива під запланований врожай слід вносити під основний обробіток ґрунту. Крім того, у передпосівний обробіток додатково вносити азотні добрива, а під час сівби — в рядки або поряд з насінням — фосфорні добрива з нормою 20 кг/га д.р. Для сівби слід використовувати відкаліброване насіння зі схожістю не менше 95%, яке потрібно висівати на глибину 2–3 см у добре вирівняний ґрунт. Сівба на більшу глибину призводить до некущіння ячменю. Обов'язковим є протруєння насіння. Оптимальна ширина міжрядь становить 12,5 см, норма висіву — 3–4 млн/га. Догляд за посівами полягає у захисті їх від бур'янів, падалиці попередньої культури, шкідників і хвороб (надається список гербіцидів, інсектицидів і фунгіцидів).

УДК 631.5:631.17:633.853.52:631.559:[631.53.04+631.8]

2013.2.80. ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ: ФАКТОРИ ВРОЖАЙНОСТІ, СІВБА І ВИКОРИСТАННЯ ДОБРІВ / Ярошенко М. // Агроном. — 2013. — № 1. — С. 130–133.

Со́я, особливiсть бiологiчна, агротехнiка вирощування, сорти.

Відмічено, що для одержання високої врожайності культури потрібно враховувати генетичний потенціал сорту та умови його вирощування. Со́я — світлолюбна та вимоглива до тепла культура. За своїм походженням рослини сої короткого дня, тому проростання насіння краще відбувається на короткому світловому дні за температури ґрунту на рівні 10°C і вище (середина квітня), подальший ріст — за температури повітря понад 13°C. Такі умови формуються переважно на півдні України. На початку розвитку рослини сої доволі легко переносять посуху. У фазі цвітіння у рослин сої проявляється найбільша потреба у волозі, оскільки в цей час відбувається інтенсивне наростання зеленої маси. Найкращими для вирощування сої є ґрунти, багаті на фосфор, калій та магній з нейтральним або слабокислим (не нижче 6,0) показником pH. Кількість зерен у стручку — дуже стійкий показник, який є малочутливим до змін умов навколишнього середовища, однак кількість стручків на рослині є дуже змінним показником і залежить від сорту, технології вирощування і умов середовища. Але на число стручків на рослині більше впливає тривалість світлового дня на момент появи сходів та вологість — під час цвітіння рослин. За ними йде стиглість, що є вирішальною для утворення розгалужень. На півдні, в посушливих умовах, краще обирати ранні сорти та висівати більшою нормою. Обробіток ґрунту повинен сприяти створенню умов для оптимального живлення рослин. Після попередників, що лишають стерню, проводять одне-два лущення, оранку на 25–27 см і вирівнювання поверхні поля. Весною проводять лише поверхневий обробіток для знищення бур'янів і збереження вологи. Сівбу слід проводити за температури ґрунту вище 10°C на глибину 2–5 см з нормою висіву 50–60 рослин/м². Починати її потрібно із більш пізньостиглих сортів і закінчувати скоростиглими. Ширина міжрядь (15–45 см), залежить від стиглості сортів. Для формування врожаю 1 ц рослинам потрібно 7,5 кг азоту, 1,6–2,5 кг фосфору, 3 кг калію, 1 кг магнію, 2 кг кальцію та 0,4–0,6 кг сірки. Азотні добрива вносять тільки при недостатньому утворенні бульбочок після початку вегетації. Однак розрахунок удобрення для сої доволі складний і його треба робити відповідно до результатів аналізу ґрунтів, розвитку рослин і

очікуваної врожайності. Сою у сівозміні повертати на поле можна не раніше ніж через 3–4 роки.

УДК 631.5:631.17:633.854.78:551.577.38

2013.2.81. ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКУ В УМОВАХ ПОСУХИ / Ярошенко Марія // Агроном. — 2012. — № 4. — С. 86–90.

Соняшник, агротехнiка вирощування, бiологiчнi особливостi соняшнику.

Відмічено, що соняшник (С.) дуже цінна технічна культура, яка є доволі вимогливою щодо клімату, місця та агротехніки вирощування, зокрема до температури, вологості та ґрунту. Придатність місцевості до вирощування С. визначають за наявною сумою ефективних температур. Окрім того, що для сівби С. ґрунти повинні прогрітись не менше ніж до 6–8°C на глибині 5 см, мінімальна сума ефективних температур для ранніх сортів і гібридів (тривалість вегетаційного періоду близько 150 днів) повинна становити близько 1450°C, середньоранніх (понад 160 днів) — 1600°C. Найвищу залежність від температури С. має під час цвітіння і дозрівання (до 27°C). За високих температур відмічається зниження вмісту олії та співвідношення між жирними амінокислотами. Рослини соняшнику є дуже вимогливими щодо забезпечення їх вологою. Мінімальна потреба в ній задовольняється при 350–400 мм опадів. Найбільш важливою водою є під час утворення бруньок до цвітіння. Завдяки розгалуженій системі бокового коріння, С. може добре переносити посуху та засвоювати поживні речовини і вологу з великої глибини. Період найбільшої потреби рослин С. у волозі триває близько 40 днів, починаючи з росту діаметра квіткових бруньок, і закінчується повним цвітінням. Вимоги соняшнику до ґрунтів визначаються властивостями кореневої системи і потребою у воді. Кращими для вирощування С. є ґрунти з глибоким орним шаром, слабокислою реакцією (pH — 6,2–7,0). Число рослин на гектарі повинно сягати 50–80 тис. шт./га. Для утворення одиниці врожаю (ц) рослинам С. необхідно засвоїти близько 4–6 кг азоту, 2–5 кг фосфору, 10–12 кг калію, 1,7 кг магнію і 3 кг сірки. Зроблено висновок, що вирощування С. має багато ключових моментів, на які обов'язково необхідно звертати увагу: сума ефективних температур, добір і обробіток ґрунту, внесення добрив та періодичність вирощування у сівозміні. Останнє може призвести до погіршення умов.

УДК 631.5:631.8:633.14"324":631.559

2013.2.82. ВПЛИВ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ЖИТА ОЗИМОГО / Ткаченко Л. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 596–601. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539661.

Жито озиме, система удобрення, якість зерна, врожайність.

Наведено результати досліджень з впливу систем удобрення на продуктивність та якість зерна жита озимого в умовах західного Лісостепу впродовж 2009–2011 рр. Вивчали два сорти жита озимого: Синтетик 38 та Інтенсивне 99 на фоні P₆₀K₉₀ та N₃₀P₆₀K₉₀ з підживленням різними дозами азоту на II, IV та VIII етапах органогенезу в поєднанні з еколістом та без нього. Встановлено, що врожайність сортів жита озимого змінювалась залежно від норм і строків внесення азотних добрив (табл.). На контролі без добрив врожайність сорту Синтетика 33 становила 2,9 т/га, Інтенсивне 99 — 2,8 т/га. Найвищу врожайність сорту Синтетика 33 — 5,1–5,7 т/га отримано на варіанті N₃₀P₆₀K₉₀ + N_{30(II)} + N_{60(IV)} + N_{30(VIII)} як окремо, так і з еколістом та 4,8–5,5 т/га сорту Інтенсивне 99. Азотні добрива, особливо строки їх внесення, норми та поєднання їх з еколістом багатокомпонентним (ЕБ) істотно впливали на якість зерна жита озимого. Маса 1000 зерен та натура зерна збільшувались за підвищення норм добрив. Найкращі показники відмічено у варіантах з ЕБ в один та два прийоми, а саме: маса — 43,4 та 44,8 г, натура — 617 та 624 г/л (Синтетик 38) та відповідно 36,8 та 37,0 г, 615 і 620 г/л (Інтенсивне 99). Уміст сирого білка в зерні був найвищим за внесення N₁₂₀ у три прийоми на фоні N₃₀P₆₀K₉₀ та еколіста у два прийоми і становив 13,1% і 11,0% (Синтетик 38) та 12,4% і 10,7% (Інтенсивне 99) відповідно. Вміст білка порівняно з контролем зростав на 1,5% (Синтетик 38) та 1,3% (Інтенсивне 99). Уміст крохмалю був від'ємно пропорційним

вмісту білка. Найвищий показник вмісту крохмалю був на контролі і за підвищення норм добрив зменшувався.

УДК 631.5:631.8:633.2/3:631.459

2013.2.83 ФОРМУВАННЯ НАДЗЕМНОЇ І ПІДЗЕМНОЇ ЧАСТИН ЗЛАКОВО-БОБОВИХ ФІТОЦЕНОЗІВ НА ЕРОДОВАНИХ СХИЛАХ ЗАЛЕЖНО ВІД УДОБРЕННЯ / Сидорук Г. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 421–425. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 539661.

Злаково-бобові фітоценози, надземна і підземна суха маса, удобрення, кореневий індекс.

Наведено результати вивчення впливу дії мінеральних добрив на формування надземної і підземної частин злаково-бобових фітоценозів в умовах Тернопільської обл. Вивчали шість варіантів травосумішок (наведено схему) на фоні різних норм внесення мінеральних добрив ($N_{30-90}P_{60}K_{60}$). Установлено, що у перший рік використання (2006) у всіх варіантах досліджу спостерігалось формування надземної маси на рівні 6,4–16,0 т/га, підземної — 3,2–4,9 т/га сухої речовини залежно від складу фітоценозу та удобрення. На кінець досліджень (2009 р.) відбулася зміна у розвитку надземної і підземної частин, що проявилось у зменшенні виходу сухої маси надземної частини (2,4–6,4 т/га) та зростанні корневих і стерньових решток (5,0–6,6 т/га). Найбільш продуктивною за виходом сухої речовини та корневих і стерньових решток виявилась травосумішка: люцерна синьогібридна, тимофівка лучна, грятниця збірна, райграс високий та костриця лучна — 16,0 надземної маси і 4,9 т/га підземної на фоні з внесенням $N_{90}P_{60}K_{60}$ у 2006 р. та відповідно 6,6 і 7,0 т/га у 2009 р. З роками використання спостерігалось зростання кореневого індексу — на контролі без добрив — 0,34–0,69 на початку і до 0,41–2,25 — наприкінці досліджень. На варіантах з унесенням добрив відповідно 0,31–0,52 до 0,97–1,31.

УДК 631.5:633.1"324"

2013.2.84. ШВИДКИЙ СТАРТ / Кабанець В., Собко М., Коваленко О., Угніч Т., Дубовик О. // The ukrainian farmer. — 2013. — № 3. — С. 57–58.

Пшениця озима, життєздатність рослин, догляд за посівами озимини, удобрення посівів, захист посівів.

Аналізом проб рослин озимини, відібраних 22 січня 2013 р., встановлено, що у 5–8% рослин за сівби 10 вересня спостерігалась втрата життєздатності. Тому сьогодні найбільш важливим завданням агрономічної служби господарств є оцінка стану рослин озимої пшениці, яка повинна стати критерієм у виробленні стратегії проведення можливого ремонту зріджених посівів, весняного підживлення, захисту від бур'янів та хвороб. Нормально розвинені рослини повинні мати 3–4 пагони, не менш ніж 350 шт./га рослин. Вони здатні забезпечити формування врожайності 5,5–6,0 т/га. Зріжені посіви з густотою 150 розкущених або 200–250 нерозкущених рослин на 1 м², доцільно пересіяти. Високий сніговий покрив зими 2013 р. спричинив значне зменшення тривалості переходу рослин озимини від зими до весни. За таких умов тривалість оптимальних строків проведення операцій догляду за посівами озимини буде скорочена, що потребує максимальної концентрації матеріальних ресурсів при проведенні польових робіт. Першим важливим агрозаходом догляду за посівами має бути боронування різними типами борін за настання фізичної стиглості ґрунту. Період боронування обмежений у часі, тому його слід провести за 1,5–2,0 дні, не допускаючи пересихання ґрунту. На слабзорозвинених посівах боронувати треба після достатнього весняного відростання рослин озимини. З відновленням вегетації починається закладання колосу, слід провести весняне азотне підживлення в дозі 20–40 кг/га д.р. На слабзорозвинених посівах дозу азоту слід підвищити до 50–60 кг. Вчасне азотне підживлення створює максимальні умови для підвищення озерненості колосу та крупності зерна, сприяє кращому виживанню та зменшує випадання рослин. На IV етапі органогенезу потрібно провести повторне азотне підживлення рослин у дозі 20–30 кг д.р. Для знищення бур'янів слід провести хімічний захист посівів гербіцидами широкого спектра дії за відносно низьких температур, а для уникнення зараження рослин хворобами — обробку посівів спочатку однокомпонентними, а згодом — багатокомпонентними препаратами фунгіцидної дії. Своє-

часне проведення агротехнічних і хімічних заходів на посівах озимини дасть змогу одержати 5,0–6,0 т/га зерна пшениці.

УДК 631.531.04:631.559:633.174.1

2013.2.85. ВПЛИВ СТРОКІВ ТА СПОСОБІВ СІВБИ НА УРОЖАЙНІСТЬ СОРГО ЗЕРНОВОГО / Бурдига В. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 282–286. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 539661.

Сорго зернове, строки сівби, способи сівби, врожайність.

Наведено результати досліджень впливу строків і способів сівби на врожайність сорго зернового в умовах Західного Лісостепу. Вивчали сорт Вінець за сівби при температурному режимі ґрунту на глибині 10 см: +10–12°C; 12–14°C та 14–16°C і з шириною міжрядь: 15, 30, 45 та 70 (контроль) см. Установлено, що найвищу врожайність за всіх способів сівби одержано на варіанті посіву насіння за температурного режиму на глибині 10 см +12–14°C — 5,15–6,33 т/га. Сівба раніше чи пізніше спричиняла зниження врожайності відповідно до 4,77–5,76 т/га та 4,93–6,09 т/га залежно від способу сівби. Найвищу врожайність сорго зернового одержано за сівби з міжряддями шириною 45 см на всіх строках сівби — 5,76–6,33 т/га, а приріст до контролю — 0,34–0,44 т/га. Зроблено висновок, що оптимальними елементами технології вирощування сорго зернового сорту Вінець є сівба широковрядним способом з шириною міжрядь 45 см за рівня температурного режиму ґрунту на глибині 10 см +12–14°C. Це дає змогу одержувати врожайність зерна на рівні 6,33 т/га.

УДК 631.559:[631.531.048+631.531.04]:633.854.54

2013.2.86. УРОЖАЙНІСТЬ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО СОРТУ ПІВДЕННА НІЧ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ ТА НОРМ ВИСІВУ В УМОВАХ СТЕПУ КРИМУ / Арсланова Л.Е. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 2. — С. 112–115. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодово-овочівництво). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 539780.

Льон олійний, врожайність, норма висіву, строки сівби, сорт Південна ніч.

Наведено результати вивчення впливу строків сівби та норм висіву льону олійного сорту Південна ніч в умовах Криму. Насіння льону висівали у три строки: перший — при настанні фізичної стиглості ґрунту; другий і третій — через кожні 10 днів після першого з нормою висіву 3, 4, 5 та 6 млн шт./га. У результаті обліку врожаю встановлено, що врожайність за першого строку сівби істотно була вищою, ніж за другого і третього. Підвищення норм висіву до 4–6 млн шт./га сприяло збільшенню врожайності. Найвищу врожайність було одержано за норми висіву 5,0 млн шт./га — 1,23 т/га за першого строку сівби, 0,97 за другого і 0,86 т/га — за третього строку сівби. Найменшу врожайність льону олійного — 0,63–0,84 т/га було одержано за третього строку сівби.

УДК 631.58:631.17

2013.2.87. ТЕХНОЛОГІЇ NO-TILL І STRIP-TILL — ОСНОВНІ ПРЕИМУЩЕСТВА (ОПЫТ ООО “ЗЕРНО БЕЛОГО-РЬЯ”) / Трусов А.С. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 12. — С. 20.

Системи землеробства, технології No-till і Strip-till, внесення добрив, продуктивність просапних культур.

Відмічено, що сучасні системи землеробства спрямовані на збереження й підвищення родючості ґрунту. У ТОВ “Зерно Білогір’я” активно впроваджуються сучасні ресурсощадні технології No-till і Strip-till. За першої технології ґрунт не обробляється, поверхня вкривається шаром рослинних решток. Не зважаючи на великі переваги порівняно зі звичайними технологіями, за No-till неможливо вносити основні добрива під просапні культури, що призводить до зниження врожайності. Для внесення основних добрив, восени 2012 р. почали впроваджувати нову біологічну технологію Strip-till, згідно з якою восени на ґрунті нарізаються смуги з одночасним локальним внесенням основних добрив. Весною в нарізані смуги проводять сівбу просапних культур. Завдяки такій технології зберігається родючість ґрунту, не виникає ерозія, збільшується на 15–20% врожайність польових культур. Strip-till, на відміну від No-till, сприяє кращому розвитку ко-

реневої системи, дає змогу раніше починати весняні роботи та вирішує проблему внесення основних добрив під просапні культури.

УДК 633.11"324":631.559:[631.67+631.8+551.58](477.7)

2013.2.88. ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД РЕЖИМІВ ЗРОШЕННЯ, УДОБРЕННЯ ТА ПОГОДНИХ УМОВ РОКІВ ДОСЛІДЖЕНЬ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Гамаюнова В., Берднікова О. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 246–252. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 539661.

Пшениця озима, сорти, режим зрошення, дози мінеральних добрив, урожайність зерна, фактори впливу.

Наведено результати врожайності зерна двох сортів озимієї пшениці (Херсонська безоста та Одеська 267) залежно від режимів зрошення та удобрення. За дефіцитом вологозабезпеченості 2007 р. належав до сухого, 2008 р. — до середньоволого; 2009 р. — до середньосухого. Досліджували режими зрошення — вологозарядковий полив нормою 700 м³/га, вологозарядковий з вегетаційними поливами з нормою поливу 1500 і 500 м³/га. У 2007 і 2009 роках проведено по три поливи, у 2008 р. — один. Добрива вносили з розрахунку формування врожайності 7 та 9 т/га та позакореневі підживлення Кристалом і Тенсо. Вологозабезпеченість років

досліджень істотно впливала на формування врожайності зерна. Так, на фоні лише одного вологозарядкового поливу у посушливому 2007 р. сорт Херсонська безоста сформував 2,07 т/га зерна, а Одеська 267 — лише 1,51 т/га. За проведення вологозарядкового та вегетаційних поливів урожайність зерна зросла відповідно до 3,14 і 2,94 т/га. У цьому ж році максимальна врожайність (4,02 та 3,63 т/га) виявилась на варіантах, де вносили розрахункову норму добрив на рівень врожайності 7 т/га. За такої норми внесення більш врожайним виявився середньовологий 2008 р. — відповідно 7,34 та 6,93 т/га. Збільшення дози внесення у посушливі роки до розрахункової врожайності 9 т/га призвело до її зниження. Максимальною врожайністю вирізнявся середньовологий 2008 р., у якому було практично досягнуто рівнів заплаваної врожайності: 7,34 і 6,93 за розрахункової дози добрив на 7,0 т/га і 8,27–8,4 т/га сорту Херсонська безоста та 7,79–7,80 т/га сорту Одеська 267. Підживлення рослин Кристалом і Тенсо не сприяло збільшенню врожайності. Найтіснішу залежність рівня продуктивності відмічено від фону живлення — 43%. Друге місце належало фактору зрошення — 32%, вплив сорту виявився на рівні 9%. Зроблено висновок, що в умовах Півдня України максимальну врожайність зерна пшениця озима формує незалежно від сорту за умов внесення мінеральних добрив, проведення вологозарядкового та вегетаційних поливів.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6

2013.2.89. НАУКОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МЕЛІОРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ / Ромащенко М. // Водне господарство України. — 2013. — № 1. — С. 35–42.

Меліорація земель, водокористування, зрошення, меліорація хімічна.

Відмічено, що визначальними причинами, які зумовлюють необхідність уточнення існуючих, а в багатьох випадках і формування нових наукових напрямів організації водокористування та розвитку меліорації земель в Україні на сучасному етапі, є такі: глобальні зміни клімату, світова і продовольча криза і постійне зростання дефіциту придатних для використання водних ресурсів. Охарактеризовано особливості прояву цих причин. Розрахована потреба в меліорованих землях, зокрема у зрошуваних (3,0 млн га), визначена за умови забезпечення сталого виробництва 80 млн т/рік зерна. Розглянуто проблеми, які можуть виникнути з розширенням площі зрошуваних земель до 3,0 млн га. Розвиток зрошення потребує залучення фінансових та додаткових водних ресурсів, покращання якості вод, які використовуються для поливу, розширення обсягів робіт з хімічної меліорації ґрунтів, застосування досконалих режимів і способів поливу, створення власного виробництва технічних засобів поливу, формування вертикально інтегрованих управлінських структур для експлуатації зрошувальних систем за нормативно-правового забезпечення цих процесів.

УДК 631.6

2013.2.90. АГРОМЕЛІОРАТИВНІ НАПРАВЛЕННЯ ОХОРОНИ ТОРФ'ЯНИХ ПОЧВ ПРИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСТВЕННОМУ ИСПОЛЬЗОВАНИИ / Чернов А.Е., Томин Ю.А., Можайский Ю.А., Курчевский С.М. // Мелиорация и водное хозяйство. — 2012. — № 6. — С. 8–10. — Библиогр.: 3 назв.

Напрямок охорони ґрунтів агромеліоративний, охорона торфових ґрунтів, використання торфових ґрунтів с.-г.

Розкрито сучасні проблеми меліорації і с.-г. використання торфових ґрунтів (ТГ). Показано систему заходів з охорони і раціонального використання торфовищ у с.-г. виробництві та вимоги до неї. Розглянуто способи захисту торфовищ від загорання. Відмічено, що для захисту ТГ від антропогенної деградації необхідно: будівництво осушувально-зволожувальних систем, які б дали можливість регулювати водний

режим і забезпечувати оптимальну вологість ґрунту для росту та розвитку с.-г. культур, особливо у вегетаційні періоди посушливих років; використання торфових ґрунтів у ощадливих травопільно-кормових або травопільних сівозмінах з наявністю багаторічних трав від 7 до 100%; застосування структурної меліорації (покривне або змішане піскування, глинування); відновлення повністю вироблених, спрацьованих або пірогенно деградованих торфових ґрунтів шляхом їх рекультиватії.

УДК 631.6

2013.2.91. ЕФЕКТИВНІСТЬ ХІМІЧНОЇ МЕЛІОРАЦІЇ ПРИ ЗРОШЕННІ ҐРУНТІВ МІНЕРАЛІЗОВАНИМИ ВОДАМИ / Макарова Т.К. // Водні ресурси України та меліорація земель: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22 берез. 2013 р. — К., 2013. — С. 121. Шифр 539788.

Меліорація хімічна, зрошення ґрунтів, води мінералізовані.

Дослідження проводили на чорноземі звичайному малогумусному вилугуваному на суглинковому лесі, які належать до малонатрієвих солонцюватих ґрунтів. Відмічено, що післядія хімічної меліорації (внесення фосфогіпсу при зрошенні та без нього) у перший рік спостережень характеризувалась тенденцією до зменшення катіонів натрію щодо початкових параметрів до 20% в орному шарі ґрунту (30 см). Найкращі результати одержано за внесення фосфогіпсу різними нормами (3; 1,4; 6 т/га) при зрошенні. Кількість обмінного натрію у ґрунтового поглинаючому комплексі зменшилася при внесенні фосфогіпсу нормою 1,4 т/га до 0,38 ммоль на 100 г ґрунту та до 0,32 ммоль/100 г ґрунту за норми 6 т/га. Внесення фосфогіпсу нормою 3 т/га дало зменшення обмінного натрію до 0,26 ммоль/100 г ґрунту. Без зрошення кращі результати одержано за внесення фосфогіпсу нормою 6 т/га — 0,4 ммоль/100 г ґрунту; за внесення фосфогіпсу нормами 1,4 та 3 т/га кількість обмінного натрію становила 0,7 та 0,67 ммоль/100 г ґрунту відповідно. Зміна значення рН для всіх варіантів знаходилась у межах норми. Розрахунок пористості показав, що якщо на контрольній ділянці в орному шарі (0–30 см) вона становила 17,56%, то з додаванням фосфогіпсу без зрошення найбільша зміна була за норми 6 т/га — збільшення на 6,56%. При зрошенні ці показники виявились дещо більшими теж за норми 6 т/га — збільшення

на 8,44%. Проведення хімічної меліорації фосфогіпсом різними нормами внесення на солонцюватих чорноземах позитивно впливає на фізичні та хімічні властивості ґрунту, особливо в контексті зі зрощенням, сприяє збільшенню пористості ґрунту, його повітрязабезпеченості та ступеня аерації.

УДК 631.6:504.062:368.023.1

2013.2.92. ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ ВОДОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МЕЛІОРОВАНИХ ЗЕМЛЯХ: монографія / Грановська Л.М., Кисельова Р.А. — Херсон, 2012. — 252 с. — Бібліогр.: 220 назв. Шифр 539718.

Страховання екологічне, ризики водогосподарської діяльності, землі меліоровані.

Розроблено концепцію теоретико-методологічного обґрунтування та організаційно-економічного механізму запровадження екологічного страхування ризиків водогосподарської діяльності на меліорованих землях як підґрунтя для забезпечення екологічної, економічної та продовольчої безпеки регіону. Зазначено, що еколого-меліоративний стан зрошуваних с.-г. земель останнім часом погіршився за рахунок їх нерационального використання, технічного старіння водогосподарських об'єктів, меліоративних систем і мереж, зменшення обсягів відновлювальних робіт, у т.ч. з реконструкції об'єктів і систем. Подальше використання меліорованих земель та об'єктів водогосподарсько-меліоративного комплексу може бути покращено за рахунок екологічного страхування.

УДК 631.6:626.82

2013.2.93. РЕКОНСТРУКЦІЯ МЕЛІОРАТИВНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ РЕФОРМОВАНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА / Скрипник О.В., Ворона Г.В., Пожидаєва Н.В. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 1. — С. 64–67. — Бібліогр.: 2 назви.

Реконструкція меліоративних систем, водорегулювання, конструкція водоакмулювальна, дренаж гончарний.

Для реконструкції меліоративних систем і водорегулювання на землях з нестійким режимом зволоження та розвиненим западинним рельєфом запропоновано спеціальну водоакмулювальну конструкцію, яка дає змогу не скидати надлишки вологи, а акумулювати їх та використовувати для зволоження в посушливі періоди. Дослідна меліоративна система площею 30 га утворює єдину конструкцію, основою якої є водоакмулювальні траншеї (ВТ) довжиною 250 м, побудовані на відстані 30 м одна від одної, і мають односторонній вихід у відкритий канал. ВТ мають глибину 1,5–1,8 м і ширину до 0,5 м. Їх заповнюють солом'яною на глибину 1,2–1,5 м, ущільнюють і засипають вийнятим з траншеї ґрунтом, після чого трамбують бульдозером. Для порівняння водорегулювальної дії цієї системи з традиційною дренажною поруч розміщена ділянка з гончарним дренажем з відстанню між дренами 20 м. Виявлено, що впродовж 4-річної експлуатації меліоративної системи з водоакмулювальними траншеями вільна шпаруватість ґрунтово-солом'яної суміші в траншеях вдвічі вища, а її фільтраційні властивості значно кращі порівняно з контрольною ділянкою. Запропонована меліоративна система з ВТ забезпечила відповідний водний режим на рівні з контрольною системою з гончарним дренажем. До того ж цю систему побудовано зі значними матеріальними заощадженнями і за спрощеною технологією. На площі досліджуваної системи відсутній дренажні колодязі, які створюють незручності під час механізованого обробітку ґрунту.

УДК 631.6:631.4(477.72)

2013.2.94. ОПТИМІЗАЦІЯ РЕЖИМІВ ЗРОШЕННЯ РИСУ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ПОКАЗНИКІВ СУМАРНОГО ВИПАРЮВАННЯ В УМОВАХ АР КРИМ / Ушкаренко В.О., Тищенко О.П., Коковіхін С.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2012. — Вип. 4, т. 1. — С. 180–186. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539920.

Оптимізація режимів зрошення рису, показники сумарного випарювання, випарники.

Наведено результати наукових досліджень з вивчення водного балансу посівів рису в умовах АР Крим. Доведено переваги використання інструментального методу з використанням випарників, які точно відображають динаміку водного режиму ґрунту. Відмічено, що величина сумарного випарю-

вання з рису, заміряна інструментально за допомогою сумарного рисового випарника, за десять років досліджень становила у середньому 8250 м³/га. Встановлено, що зрошувальна норма бруто для рису має знаходитись у межах 12–14 тис. м³/га, що в 2,0–2,5 раза менше, ніж у теперішній час. Зазначено, що для оптимізації режимів зрошення та істотного зниження витрат поливної води на одиницю врожаю необхідно застосовувати інструментальні вимірювання всіх елементів водного балансу та попереджати постійну про- точність води в чеках.

УДК 631.6:631.415.26:631.415.36

2013.2.95. ХІМІЧНА МЕЛІОРАЦІЯ ҐРУНТІВ (КОНЦЕПЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ) / За ред.: Балюка С.А., Трускавецького Р.С., Цапка Ю.Л. — Х.: Міськдрук, 2012. — 129 с. — Бібліогр.: 114 назв. Шифр 539210.

Меліорація ґрунтів хімічна, концепція інноваційного розвитку, ґрунти хімічно деградовані.

Концепцію розроблено за результатами узагальнень численних літературних джерел і багаторічних досліджень ННЦ ІГА та інших наукових установ. Сформульовано основні принципи, сучасні методологічні та технологічні підходи у вирішенні проблем хімічної меліорації ґрунтів. Висвітлено географію, генезу та агроекологічні особливості ґрунтів, що потребують хімічної меліорації. Визначено місце, роль та перспективи меліорації ґрунтів як невід'ємної складової всієї системи інтенсивного землеробства. Наведено можливий вибір альтернативних заходів з меліорації хімічно деградованих ґрунтів. Представлено алгоритм організації робіт з меліорації ґрунтів, формування та удосконалення нормативно-методичної бази та інформаційного забезпечення. Надано перелік актуальних і перспективних напрямів науково-дослідних робіт з проблем меліорації.

УДК 631.6:631.445.24:631.879.4

2013.2.96. МЕЛІОРАЦІЯ ОСУШАЕМОЇ ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЇ ПОЧВИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ КОМПОСТА МНОГОЦЕЛЕВОГО НАЗНАЧЕНИЯ / Зинковская Т.С., Зинковский В.Н., Сорокина В.А., Шахпаронян Л.А. // Земледелие. — 2013. — № 2. — С. 15–16.

Меліорація, осушуваний дерново-підзолистий ґрунт, фітотомеліорація, компост багатоцільового призначення, багаторічні трави.

Визначено фітотомеліоративну дію кореневих систем багаторічних трав на окультурення підорного горизонту осушуваного дерново-підзолистого ґрунту за локального внесення в цей шар компосту багатоцільового призначення (КБП). Показано, що за локального внесення КБП у підорний шар на глибину 25–50 см трави розвиваються набагато інтенсивніше, ніж на неудобреному контролі (прибавка врожаю 34,2%). При внесенні компосту багатоцільового призначення в шар ґрунту 0–50 см коренева система трав розвивається до глибини 80–100 см і забезпечує врожайність зеленої маси на 50,6 ц/га вище, ніж за внесення компосту багатоцільового призначення у орний шар 0–25 см.

УДК 631.6:631.8:635.2

2013.2.97. ВПЛИВ РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОГОСТІ ҐРУНТУ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ КАРТОПЛІ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Луценко О.М. // Водні ресурси України та меліорація земель: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22 берез. 2013 р. — К., 2013. — С. 120. Шифр 539788.

Регулювання вологості ґрунту, продуктивність картоплі, розвиток рослин, режим зрошення.

Проведено дослідження за трьома схемами підтримання передполивної межі на різних фонах удобрення: 60–80–70% НВ (де 1-ше значення — посадка, бутонізація-цвітіння, 2-ге — бульбоутворення, 3-тє — закінчення росту бадилля відповідно); 70–80–70% НВ; 80–80–80% НВ, сорт картоплі ранньостиглий "Імпала". Показано, що на ділянках де проводили поливи сходи з'явилися на 3–4 доби раніше, ніж на контролі (без зрошення і добрив). Подальший розвиток рослин залежав від режимів зрошення. У фазі цвітіння картоплі на рослини найбільше впливав рівень забезпеченості вологою за схемою зволоження 80% НВ, що прискорювало настання цієї фази на 8–10 діб раніше від контрольних ділянок. Наростання маси бульб залежало в основному, від рівня

забезпечення рослин вологою. Зазначено, що врожайність бульб картоплі відносно абсолютного контролю (без зрошення) зростала в середньому на 23,9–43,7%. За режиму зрошення 60–80–70% НВ врожайність становила 45,4–47,9 т/га. На фоні режиму зрошення 70–80–70% НВ вона зросла на 3,8–6,4%. При рівні вологості ґрунту 80–80–80% НВ за тих самих варіантів внесення добрив урожайність зросла порівняно з першим варіантом на 5,2–9,1%. Максимальну врожайність бульб (52,7 т/га) одержали у варіанті при зрошенні за умови підтримання вологості ґрунту на рівні 80–80–80% НВ.

УДК 631.6:633.15(477.72)

2013.2.98. ФОРМУВАННЯ РЕЖИМІВ ЗРОШЕННЯ КУКУРУДЗИ РОЗРАХУНКОВИМИ МЕТОДАМИ ЗАЛЕЖНО ВІД АГРОБІОЛОГІЧНИХ, ЕКОНОМІЧНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ / Писаренко П.В., Коковіхін С.В., Пілярська О.О. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2012. — Вип. 58. — С. 35–39. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 538872.

Режим зрошення кукурудзи, метод розрахунковий, чинники.

Проведено розрахунки режиму зрошення гібридів кукурудзи за різних рівнів залягання ґрунтових вод для Південного Степу. Зазначено, що співставлення нового розрахункового методу з традиційними для визначення зрошувальних норм у різні за погодними умовами роки за глибокого рівня ґрунтових вод показало вищу його точність і наближення результатів до показників термостатно-вагового методу в польових дослідах. Новий розрахунковий метод за показниками середньодобового випаровування може використовуватися за формування водозберігальних режимів зрошення, а також на площах з різними рівнями залягання слабо мінералізованих ґрунтових вод. Цей метод рекомендується використовувати при складанні проектів реконструкцій зрошувальних систем та с.-г. виробництв в умовах Південного Степу. Використання комп'ютерної програми Aqua Grop 3.1 Plus дає можливість проводити моделювання продукційного процесу гібридів кукурудзи різних груп стиглості в умовах Південного Степу України. Використання інформаційних технологій дає змогу моделювати продуктивність рослин залежно від поточних погодних умов та корегувати елементи технології вирощування, зокрема режими зрошення.

УДК 631.61.587

2013.2.99. УДОБРЕНИЕ И ОРОШЕНИЕ КАК ФАКТОРЫ ИНТЕНСИФИКАЦИИ АДАПТИВНО-ЛАНДШАФТНОГО ЗЕМЛЕДЕЛИЯ / Жеруков Б.Х., Шалов Т.Б. // Аграрная наука. — 2012. — № 12. — С. 16–18. — Библиогр.: 5 назв.

Добрива, зрошення, фактори інтенсифікації, землеробство адаптивно-ландшафтне.

Досліджено вплив добрив і зрошення на рівень продуктивності десятипільної сівозміни, вміст і баланс поживних речовин у чорноземі звичайному карбонатному. Відмічено, що за тривалого застосування зрошення без внесення добрив продуктивність посіву, порівняно з полями без зрошення, не зростає. Поєднання зрошення з використанням раціональних систем удобрення дає можливість підвищити урожайність у три рази і більше. Ефект від сумісного застосування досліджуваних факторів при застосуванні мінеральної ($N_{69}P_{63}K_{45}$ кг/га) і органо-мінеральної систем удобрення (8 т/га гною + $N_{44}P_{42}K_{24}$ кг/га) у зрошуваній сівозміні становив відповідно 39,4 і 44,6 ц/га. Із впливом добрив, зрошення і збільшення продуктивності сівозміни мінералізація гумусу значною мірою компенсувалася за рахунок гуміфікації рослинних решток і гною, що забезпечувало стабілізацію вмісту гумусу в ґрунті. Встановлено, що удобрення підвищувало, зрошення не змінювало, а сумісна дія добрив і зрошення дещо знижувала (за рахунок виносу з урожаєм) відносно “удобреного богару” накопичення фосфору в ґрунті. Зрошення на фоні підвищених доз добрив стимулювало трансформацію калію із необхідного стану в рухомі форми. Чим більший дефіцит калію, тим інтенсивніше сила його трансформації у рухомі форми. Ріст факторів інтенсифікації землеробства сприяв підвищенню продуктивності сівозміни від 22,6 до 70,7 ц/га як результату впливу досліджуваних факторів на врожайність с.-г. культур. Із збільшенням ступеня агрогенного навантаження реакція системи на дію зовнішнього фактора знижувалася або зовсім згасала.

УДК 631.61:633.31/37:631.559

2013.2.100. УРОЖАЙНІСТЬ ПЕРСПЕКТИВНИХ БАГАТОРІЧНИХ БОБОВИХ ТРАВ НА РІЗНИХ ТИПАХ ОСУШУВАНИХ ҐРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ / Степюк М.Г., Данилицький О.А., Павлишина Р.А. // Водні ресурси України та меліорація земель: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22 берез. 2013 р. — К., 2013. — С. 34–35. Шифр 539788.

Урожайність багаторічних бобових трав, ґрунти осушувани, ґрунт торфовий, ґрунт дерново-підзолистий.

Показано, що при вирощуванні на осушуваних ґрунтах за стандартної агротехніки з 2-укосним режимом використання травостою малопоширені бобові трави мають досить високий потенціал продуктивності. Найвищу середню врожайність вегетативної маси на обох типах меліорованих ґрунтів (торфовий і дерново-підзолистий) виявив козлятник східний. На органогенному ґрунті його продуктивність на 2-й рік використання травостою становила 80 т/га (при середній багаторічній 50 т/га), а на мінеральному — 61 т/га (при середній 42 т/га). Дещо меншу середню продуктивність мали лядвенець рогатий і люцерна посівна, при цьому їхня продуктивність на торфовому ґрунті була на 19% вищою, ніж на дерново-підзолистому. Найнижчою на обох типах ґрунтів була продуктивність лядвенцю болотного, що пов'язано з його біологічними особливостями. Повний зоотехнічний аналіз зеленої маси досліджуваних рослин показав, що найвищий вміст сирого протеїну мав козлятник східний — 8,9%, у люцерни посівної він дорівнював 5,9%, лядвенцю болотного — 6,3% і лядвенцю рогатого — 6,1%. Отже, досліджувані малопоширені багаторічні бобові трави забезпечують високу якість кормової маси і є перспективними для широкого впровадження у кормовиробництво на осушуваних землях західного Полісся.

УДК 631.615:631.112

2013.2.101. ПРОДУКТИВНІСТЬ МОРКВИ СТОЛОВОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД УДОБРЕННЯ У СІВОЗМІНАХ НА ТОРФОВИЩАХ ПОЛІССЯ / Слюсар І.Т., Гера О.М., Сацик М.І. // Збірник наукових праць Національного наукового центру “Інститут землеробства НААН”. — К.: ВП “Едельвейс”, 2012. — Вип. 3/4. — С. 52–57. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539480.

Продуктивність моркви столової, удобрення, сівозміна, торфовища, трави багаторічні.

Розглянуто дію основних факторів (сівозміна, добрива, водний режим) на формування продуктивності та якості коренеплідів моркви столової на осушуваних слабокислих торфовищах. Дана оцінка поживного режиму ґрунту. Зазначено, що на староорних добре мінералізованих слабокислих торфовищах висока врожайність та харчова якість моркви столової (53,8–97,7 т/га коренеплідів) з суттєвим зниженням мінералізації органічної речовини забезпечується за вирощування її в травопільній сівозміні з коротким польовим періодом та висіванням проміжної культури (редька олійна на сидерат) з таким чергуванням культур: 4 поля — багаторічні трави на три укоси; 5 — багаторічні трави на два укоси + фрезування, оранка і сімба редьки олійної на сидерат; 6 — морква столова; 7 — ріпак озимий + сімба влітку насіння суміші багаторічних трав з внесенням $P_{45}K_{150}$ та підтриманням рівнів ґрунтової води під час сібки на глибині 60–65 см, а в період вегетації — 75–85 см від поверхні ґрунту.

УДК 631.62

2013.2.102. ЗАВОХРЕННЯ ДРЕНАЖУ МЕЛІОРАТИВНИХ СИСТЕМ / Волкова Л.А. // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування: зб. наук. пр. — Рівне, 2012. — Вип. 4. — С. 130–135. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539515.

Завохрання дренажу, система меліоративна, труби керамічні і пластмасові.

Представлено дані про вміст заліза в поверхневих і ґрунтових водах на меліорованих і прилеглих до них землях у Рівненській обл. як основного чинника завохрання дренажних систем. Зазначено, що можливість завохрання керамічних труб відбувається за концентрації 8–10 мг/л Fe^{+2} , а для пластмасових труб — 3–4 мг/л. Ґрунти на осушуваних системах за показниками ступеня можливості завохрання дренажу, залежно від вмісту іонів Fe^{+2} в ґрунтових водах та показника рН, поділяють на п'ять груп: можливість завохрання відсутня, слабка, середня, велика, дуже велика. При цьому діапазон

коливання концентрації сполук заліза знаходиться в межах від 3 до 14 мг/л. Заходи щодо запобігання завохнення дренажних систем можна представити у вигляді двох груп — профілактичні та експлуатаційні. Комплекс профілактичних заходів спрямовано на запобігання надходження, окислення сполук заліза та накопичення осаду, що утворюється у дренах. Експлуатаційні заходи спрямовані на вилучення продуктів завохнення шляхом механічного очищення, гідравлічної та хімічної промивки.

УДК 631.62:631.5

2013.2.103. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ МЕЛІОРАТИВНИХ ЗАХОДІВ НА ОСУШУВАНИХ ЗЕМЛЯХ / Шалай С.В. // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування: зб. наук. пр. — Рівне, 2012. — Вип. 4. — С. 184–189. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539515.

Використання водних ресурсів, заходи меліоративні, землі осушувані.

Наведено результати досліджень, які засвідчують, що навіть для однієї і тієї ж культури величини врожайності та відповідні їм значення питомого водопостачання істотно змінюються залежно від умов тепло- й вологозабезпеченості періоду вегетації, ґрунтових умов, можливих схем метеорологічних режимів та технологій водорегулювання осушуваних земель. Для багаторічних трав розмах варіювання характеристик коливається в межах від 34,3 до 87,5 ц/га, що стосується показників урожайності, та від 50,8 до 111 м³/га для показника питомого водоспоживання. Застосування таких прогресивних технологій як зрошення на фоні попереджувального шлюзування або зволожувального шлюзування порівняно з осушенням дає змогу підвищувати рівень раціонального використання водних ресурсів за проведення гідротехнічних меліорацій відповідно на 14 та 6%. Простежується чітко виражена тенденція, що за зростання величини проектної врожайності зменшується величина питомого водоспоживання на формування одиниці врожаю даної культури. Розроблено метод розрахунку прогнозованої оцінки продуктивності осушуваних земель залежно від конкретних природних, агротехнічних та меліоративних умов реального об'єкта, та визначення дійсно можливої величини питомого водоспоживання, що дає змогу раціональніше використовувати водні ресурси в зоні осушувальних меліорацій.

УДК 631.622:633.36/38

2013.2.104. ОПТИМАЛЬНЕ ВОЛОГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ — ЕЛЕМЕНТ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ПЕЛЮШКО-ВІВСЯНОЇ СУМІШКИ НА ЗЕРНО В УМОВАХ ПОЛІССЯ НА ОСУШУВАНИХ ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТИХ ҐРУНТАХ / Мельничук А.О., Кучер Г.А., Костюшко П.В. // Агропромислове виробництво Полісся: зб. наук. пр. — Житомир, 2012. — Вип. 5. — С. 8–11. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 539599.

Вологозабезпечення, вирощування пелюшко-вівсяної сумішки, ґрунт дерново-підзолистий осушуваний.

Наведено оптимальні показники вологозабезпечення за фазами розвитку пелюшко-вівсяної сумішки (ПВС) на зерно на осушуваних дерново-підзолистих ґрунтах Полісся. Встановлено, що для формування максимальної продуктивності ПВС на зерно на осушуваних дерново-підзолистих ґрунтах слід підтримувати оптимальні запаси продуктивної вологи у кореневмісному шарі ґрунту: в період сімба-сходи — у межах 33,9–44,5 мм, у фазі формування вегетативної маси та бутонізації — 30,8–36,7 мм, у фазі цвітіння та формування бобиків — 26,6–30,0 мм. Такі запаси продуктивної вологи на осушуваних системах є досить затратним як за подачею води на ґрунтового зволоження (187,1 мм), так і за витратами її на формування одного центнера продукції (23,6 мм), що у 1,3 раза вище порівняно з оптимальним вологозабезпеченням.

УДК 631.67.03

2013.2.105. ПІДГОТОВКА ВОДИ ДЛЯ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ / Пастухов В.І., Тарасенко В.В. // Вісник Харків-

ського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 135: Механізація с.-г. виробництва. — С. 266–277. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 539671.

Підготовка води, зрошення краплинне, фільтри для очищення води, фільтростанція.

Визначено вимоги для води, яка застосовується для краплинного зрошення (КЗ). Розглянуто типи фільтрів для очищення води від механічних домішок та хімічних речовин. Відмічено, що надійність роботи крапельниць в системі КЗ досягається, коли фільтри забезпечують проходження часток не більше ніж 1/10 найменшого проходу у крапельниці. При проектуванні фільтростанції її пропускна здатність розраховується за умови максимальної зрошувальної норми площі, яку планується зрошувати, часу протягом доби, коли воно буде проводитися. Склад фільтростанції зумовлюється ступенем засміченості води механічними домішками, гідробіонтами та солями хімічних елементів, які містяться у воді. Наведено результати виробничих випробувань піщано-гравійного фільтра ФГ-60/3 компанії "РОСТА", який порівняно з іншими моделями за результатами досліджень під час експлуатації за критеріями "ціна-якість" добре себе зарекомендував.

УДК 631.67:631.8:633.413:631.51

2013.2.106. РЕЖИМ МІНЕРАЛЬНОГО ПИТАННЯ САХАРНОЇ СВЁКЛЫ В ЗАВИСИМОСТІ ОТ ГЛУБИНЫ ОСНОВНОЙ ОБРАБОТКИ И УРОВНЯ УВЛАЖНЕНИЯ ЧЕРНОЗЁМА ЮЖНОГО / Сатункин И.В., Гуляев А.И. // Плодородие. — 2013. — № 1. — С. 40–41. — Библиогр.: 2 назв.

Режим мінерального живлення, буряки цукрові, обробіток ґрунту, рівень зволоження чорнозему.

Установлено, що внесення N₁₇₀P₁₄₀K₂₉₀ під основний обробіток на глибину 27–30 см на варіантах режиму зрошення 60–65; 70–75; 80–85% НВ збільшило вміст NO₃ у шарі 0–30 см до 8,0 мг/100 г ґрунту, а у шарі 30–60 см — до 3,2 мг/100 г ґрунту. При цьому кількість нітратного азоту протягом вегетації значно змінювалась (табл.). За зменшення глибини основного обробітку до 17–20 см на варіанті з добривами кількість нітратного азоту у шарах ґрунту 0–30 і 30–60 см на всіх досліджуваних режимах зрошення була дещо меншою, ніж за обробітку ґрунту на 22–25 см. Збільшення глибини оранки до 27–30 см при режимах зрошення 60–65; 70–75; 80–85% НВ сприяло підвищенню концентрації NO₃ в орному і підорному шарах. Різна глибина основного обробітку чорнозему південного на досліджуваних варіантах режиму зрошення не суттєво впливала на вміст рухомого фосфору. На варіанті з добривами вміст обмінного калію у шарі ґрунту 0–30 см за різної глибини основного обробітку змінювався. До збирання врожаю кількість K₂O на всіх варіантах глибини обробітку ґрунту і режимах зрошення зменшувалась. Зменшення глибини основного обробітку ґрунту до 17–20 см при режимах зрошення 60–65; 70–75; 80–85% НВ призводило до незначного зниження в орному і підорному шарах доступних елементів живлення рослин. Збільшення глибини оранки до 27–30 см на досліджуваних режимах зрошення сприяло незначному збільшенню вмісту NO₃, P₂O₅ і K₂O у шарі ґрунту 0–30 і 30–60 см. Ступінь забезпечення рослин елементами живлення більшою мірою залежав від внесення добрив, ніж від глибини основного обробітку і режиму зрошення ґрунту. Максимальну врожайність коренеплодів цукрових буряків одержано на варіанті внесення розрахункової дози добрив N₁₇₀P₁₄₀K₂₉₀ і глибини основного обробітку 27–30 см за підтримання передполивної вологості ґрунту 80–85% НВ.

УДК 631.67:631.95(477.7)

2013.2.107. ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЗРОШУВАННЯ ЗЕМЛЕРОБСТВА НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Ушкаренко В.О., Морозов О.В., Коковіхін С.В. // Водні ресурси України та меліорація земель: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22 берез. 2013 р. — К., 2013. — С. 95–96. Шифр 539788.

Проблеми зрошувального землеробства, напрями стратегічні, мікрозрошення, системи зрошувальні.

Відмічено, що нині у світі зрошується понад 270 млн га угідь, поливні землі забезпечують близько 40% світового виробництва рослинницької продукції, займаючи лише 18% площі сільгоспугідь. Установлено, що в середньому за 35

років приріст урожаю на зрошуваних землях півдня України, порівняно з неполивними, становить: пшениці озимої — 31,6 ц/га (113%), ячменю озимого — 28,4 (100%), кукурудзи на зерно — 62,9 (220%), сої — 19,1 (162%), кукурудзи на силос — 446 (246%), кормових буряків — 13,94 (628%), люцерни на зелений корм — 446 ц/га (246%). У Херсонській обл. впродовж 1990–1995 рр. обсяги введення нових площ зрошення істотно скоротилися та становили 4,5 тис. га/рік. Площа зрошуваних земель на 01.01.2010 р. становила 425,7 тис. га і порівняно з 1995 р. скоротилася на 47,4 тис. га. Для вирішення проблем зрошуваного землеробства на півдні України необхідно реалізувати такі стратегічні напрями: здійснити реконструкцію внутрішньогосподарських зрошувальних систем і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та екологічного стану річок; розробити сучасні організаційні структури територій і зрошуваних масивів; відпрацювати на законодавчому рівні механізми заохочення інвесторів до вкладання коштів у модернізацію зрошувальних систем; забезпечити сталі функціонування внутрішньогосподарських зрошувальних систем; розробити систему заходів щодо придбання дощувальної техніки для сільгоспвиробників на пайових умовах та за пільговими кредитними програмами; підвищити ефективність використання зрошуваних угідь з метою збільшення врожайності за рахунок нової високоефективної дощувальної техніки; розширити площі з мікрозрошенням, раціональним використанням атмосферних опадів та поливної води; відновити системи підготовки та перепідготовки

фахівців водного господарства та зрошуваного землеробства в навчальних закладах та наукових установах.

УДК 631.674.6:633.31

2013.2.108. ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНА АГРОКУЛЬТУРА НАСІННЕВОЇ ЛЮЦЕРНИ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА НА ЗРОШЕНИХ ЗЕМЛЯХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ / Сторчак М.В., Носкова О.Ю., Бобер А.Ф. // Збірник наукових праць Національного наукового центру "Інститут землеробства НААН". — К., 2012. — Вип. 3/4. — С. 146–151. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 539480.

Насіння люцерни, землеробство органічне, землі зрошувані.

Наведено результати вивчення оригінальної технології вирощування люцерни на насіння. Вона базується на таких головних складових: використання ранньостиглого самофертильного сорту, що дає можливість одержувати насіння з двох укосів у рік; формування оптимально розрідженого травостою рослин, що забезпечує сприятливий режим для плодотворення і розвитку комах-запилювачів; краплинне зрошення; проведення десикації рослин насінневого посіву ропою Сиваша. Вивчення схеми посіву 120×60 см на краплинному зрошенні з мінімальною нормою висіву насіння 0,5 кг/га має переваги за врожайністю, особливо на 1- і 2-му роках вирощування люцерни на насіння. Рівень продуктивності такого посіву у варіанті оптимальної щільності травостою (12 р/м²) становив 0,378 т/га насіння в середньому за три роки.

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН БІКІН А.В.

УДК 631.81.095.337+631.53.027.2+631.811

2013.2.109. ВПЛИВ КОМПЛЕКСНИХ ХЕЛАТНИХ МІКРОДОБРИВ І КОЛОЇДНОГО РОЗЧИНУ БІОГЕННИХ МЕТАЛІВ НА АДАПТАЦІЮ РОСЛИН ПШЕНИЦІ ДО УМОВ ДЕФІЦИТУ ФОСФОРНОГО ЖИВЛЕННЯ / Давидова О.Є., Аксilenко М.Д., Мокринський В.М., Гаєвський А.П. // Физиология и биохимия культурных растений. — 2013. — Т. 45, № 2. — С. 127–137. — Бібліогр.: 25 назв.

Мікродобрива, живлення фосфорне, трикальційфосфат, колоїдний розчин біогенних металів, пшениця озима м'яка, пшениця тверда.

Проведено вивчення впливу сучасних комплексних мікродобрих та нанопрепаратів біогенних металів на адаптацію рослин пшениці до умов дефіциту фосфорного живлення. Встановлено, що зазначені добрива і нанопрепарати у разі передпосівної обробки насіння озимої пшениці м'якої та твердої вже на ранніх етапах росту і розвитку рослин сприяють поліпшенню їх фосфорного живлення внаслідок активнішого використання фосфору важкорозчинних ґрунтових мінеральних фосфатів і формуванню більш розгалуженої та фізіологічно активної кореневої системи, збільшенню виділення нею органічних кислот. Показано, що такий технологічний захід активує фотосинтетичні процеси, збільшує накопичення рослинами сухої речовини і є антистресовим чинником. Комплексне добриво Реаком-СР-зерно ефективніше для передпосівної обробки насіння, ніж Рексолін АВС. Колоїдний розчин біогенних металів за ефективністю не поступається Реаком-СР-зерно, але втрачає мікроелементів на одиницю маси насіння у 115–150 разів нижчі. Ці розчини рекомендовано для створення нових комплексних препаратів багатовекторної дії, які забезпечать одержання екологічно чистої продукції.

УДК 631.81:620.952

2013.2.110. РОЛЬ ДОБРИВ У ПІДВИЩЕННІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРОТЕХНОЛОГІЙ / Іваніна В.В. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 3. — С. 20–23. — Бібліогр.: 7 назв.

Система удобрення, агротехнології, ефективність енергетична, сівозмінна, енерговитрати.

Проведено аналіз впливу систем удобрення на енергетичну ефективність агротехнологій в умовах зерно-бурякової сівозміни. Енергетично найефективнішою була альтернативна орґано-мінеральна система удобрення. Енерговитрати становили 27,9, енергоємність урожаю — 140,9 ГДж/га сівозміни, K_{ee} — 5,1, K_{eer} — 3,9. На 1 ГДж енерговитрат від заорювання побічної продукції приріст енергії врожаю в середньому у сівозміні становив 9,4 ГДж/га. На 1 ГДж енерговитрат на внесення гною приріст енергії врожаю становив $\approx 1,7$ ГДж/га. Запровадження мінеральної системи удобрення призвело до значних втрат енергії ґрунту (28,1 ГДж/га сівозміни), що знижувало енергетичну ефективність агротехнологій. Енерговитрати становили 27,2, енергоємність урожаю — 134,3 ГДж/га сівозміни, K_{ee} — 4,9, K_{eer} — 2,4. На 1 ГДж енерговитрат на внесення мінеральних добрив приріст енергії врожаю в середньому у сівозміні становив 5,5 ГДж/га.

УДК 631.81:661.152.3:633.11

2013.2.111. ВПЛИВ КОМПЛЕКСНИХ ДОБРИВ НА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН ФОТОСИНТЕТИЧНОГО АПАРАТУ У ВИСОКОІНТЕНСИВНИХ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ / Стороженко В.О., Бацманова Л.М., Макаренко В.І., Коваленко Р.В., Каленська С.М. // Агроном. — 2012. — № 4. — С. 50–52.

Добрива комплексні, склад комплексних добрив, попередники, фотосинтетична продуктивність, кореляційний взаємозв'язок.

Проведено дослідження впливу комплексних добрив (КД) на функціональний стан фотосинтетичного апарату рослин пшениці озимої вітчизняної селекції та визначено взаємозв'язок між фотосинтетичною та біологічною продуктивністю рослин. Добрива вносили у фазі виходу в трубку — $N_{60}P_{96}K_{50}$ після попередника сої та N_{60} або $N_{30}P_{125}K_{54}$ — після попередника ріпаку. При цьому вимірювали площу прапорцевого листка рослин у контролі та після внесення добрив. Установлено, що внесення комплексних добрив сприяло істотному збільшенню площі асиміляційної поверхні прапорцевого листка та підвищенню врожайності зерна усіх досліджуваних сортів. Показано існування прямого кореляційного взаємозв'язку між фотосинтетичною продуктивністю

та врожайністю зерна пшениці озимої, яка підвищувалася від фази цвітіння до фази молочно-воскової стиглості.

УДК 631.811.1.2:631.445.25:633.16

2013.2.112. ВЗАМОДІЯВАННЯ АЗОТНОГО І ФОСФОРНОГО УДОБРЕНЬ В ПОСЕВАХ ЯЧМЕНЯ НА СЕРОЙ ЛЕСНОЇ ПОЧВІ ОПОЛЯ / Никитишен В.І., Личко В.І. // Агрохімія. — 2013. — № 1. — С. 18–25. — Бібліогр.: 11 назв.

Добрива азотні та фосфорні, сірі лісові ґрунти, ячмінь, підсів конюшини, симбіотичний азот.

Проведено вивчення взаємодії азотних і фосфорних добрив у посівах ячменю на сірому лісовому ґрунті. Показано, що ефективність азотних і фосфорних добрив у посівах ячменю значною мірою визначається взаємодією азоту і фосфору у процесі живлення рослин, яке проявлялось за вирощування цієї культури з підсівом конюшини та помірним дефіцитом води і низького вмісту рухомих фосфатів у ґрунті. Чисті посіви ячменю в аналогічних умовах вирощування не реагували на фосфорне підживлення та підвищували зернову продуктивність під впливом внесеного азоту незалежно від забезпеченості фосфором. Установлено, що чутливість чистих посівів ячменю на азотні добрива була у 2 рази більшою за посіви з додаванням конюшини. Доведено, що ефект споживання азоту рослинами за посіву ячменю з конюшиною пов'язаний зі споживанням симбіотичного азоту за рахунок кореневих виділень. За рахунок цього ячмінь з підсівом конюшини був краще забезпечений азотним живленням і мав меншу потребу в азоті порівняно з чистими посівами ячменю.

УДК 631.811.416:631.89:633.854.78

2013.2.113. МІНЕРАЛЬНЕ ЖИВЛЕННЯ І УДОБРЕННЯ СОНЯШНИКУ / Ямковий В. // Пропозиція. — 2013. — № 4. — С. 60–62.

Живлення мінеральне, удобрення соняшнику, мікро- і макроелементи, підживлення соняшнику, хелати.

Представлено особливості мінерального живлення та запропоновано систему удобрення соняшнику. Серед факторів, що визначають приріст урожаю культури за оптимальних умов вирощування, 50% припадає на удобрення. Зазначено, що на формування 1 т врожаю соняшник використовує 60 кг азоту, 27 кг фосфору, 150 кг калію. Азот засвоюється рослиною від початку утворення кошика до кінця цвітіння. Найбільша кількість фосфору надходить від сходів до цвітіння. Калій соняшник засвоює протягом усього вегетаційного періоду. Фосфорні і калійні добрива запропоновано вносити під оранку, азотні — навесні під культивування. Показано орієнтовні норми внесення мінеральних добрив під соняшник залежно від ґрунтово-кліматичних зон. Особливу увагу рекомендовано звернути на забезпеченість рослин бором: він поліпшує життєздатність рослин і збільшує кількість сім'янок у кошику, а також підвищує врожай та його якість. Рекомендовано застосовувати позакореневі підживлення у вигляді хелатів у період 4–6 і 8–10 листків. Мікроелементи за позакореневого підживлення надходять до рослини набагато швидше, ніж через коріння. Визначено хімічні добрива і стимулятори росту, найбільш прийнятні для соняшнику.

УДК 631.811.93

2013.2.114. КРЕМНІЙ ТА ЗАХИСТ РОСЛИН ВІД СТРЕСІВ / Полянчиков С., Ковбель А. // Пропозиція. — 2013. — № 4. — С. 94–95.

Живлення кремнієм, стійкість до стресів, сучасні методи дослідження, підтвердження важливості кремнію.

Проведено низку біофізичних, хімічних та електронно-мікроскопічних досліджень, що доводять важливість кремнієвого живлення рослин у формуванні їхньої стійкості до біотичних та абіотичних стресів. Показано, що застосування кремнієвих добрив поліпшує фотосинтез, підвищує стійкість до хвороб і шкідників, запобігає хімічним та фізичним стресам. Представлено біокремнієві структури, що утворилися в клітинах епідермісу листків та рентген-спектри, які підтверджують наявність кремнію. Доведено, що позакореневе застосування кремнію є перспективним та екологічно чистим методом підвищення посухо- та жаростійкості рослин. Рекомендований препарат Квантум-Аквасил, який містить 8–10% калію, 20% кремнію і 1% гумінових речовин, підвищує

вміст кремнію у рослинах та поліпшує засвоєння поживних елементів.

УДК 631.811.98:632.9

2013.2.115. ПІДВИЩЕННЯ РЕГУЛЯТОРАМИ РОСТУ ІМУНІТЕТУ РОСЛИН ДО ПАТОГЕННИХ ГРИБІВ, ШКІДНИКІВ І НЕМАТОД / Циганкова В.А., Андрусевич Я.В., Бабянц О.В. [та ін.] // Физиология и биохимия культурных растений. — 2013. — Т. 45, № 2. — С. 138–147. — Бібліогр.: 15 назв.

Патогенні організми, стійкість рослин, регулятори росту рослин, si/mi РНК, ДОТ-блот, гібридизація si/mi РНК з мРНК.

Здійснено визначення можливості підвищення стійкості рослин до патогенних організмів за допомогою полікомпонентних препаратів у польових і лабораторних дослідах шляхом підсилення синтезу малих регуляторних si/mi РНК — основних складових імунної системи рослин. Протягом трьох років у польових дослідах вивчали антипатогенну активність нових полікомпонентних регуляторів росту рослин (PPP) — Регоплант і Стімпо за вирощування різних видів культурних рослин. Найвищі показники врожайності та стійкості рослин до фітопатогенів одержано за подвійної обробки PPP: за передпосівної обробки насіння та за обприскування посівів у період вегетації, що сприяло збереженню врожаю більше ніж на 60%. У рослин другого покоління (без обробки PPP) також встановлено високу життєздатність і підвищену стійкість до патогенів. Методом ДОТ-блот гібридизації виявлено значну різницю ступенів гомології між мРНК контрольних рослин і si/mi РНК, виділених із проростків пшениці другого покоління, одержаних із насіння рослин, інфікованих та оброблених PPP у першому поколінні. Зроблено припущення, що ця різниця пов'язана з перепрограмуванням геному клітин інфікованих рослин під впливом PPP.

УДК 631.811:579.266/68

2013.2.116. ВПЛИВ МІНЕРАЛЬНОГО ТА ОРГАНІЧНОГО ЖИВЛЕННЯ НА КІЛЬКІСНІ ЗМІНИ ФОТОРЕАКЦІЙНИХ МОЛЕКУЛ У КЛІТИНАХ CHLOROBIVIM LIMICOLA IBM K-8 / Горішній М.Б., Гудзь С.П., Гнатуш С.О. // Мікробіологія і біотехнологія. — 2012. — № 3. — С. 65–73. — Бібліогр.: 7 назв.

Живлення мінеральне та органічне, бактерії сіркові зелені, бактеріохлорофіли c і d, ізореніератин, хлоробактин.

Проведено дослідження метаболічних особливостей кількісних змін фотореакційних молекул у клітинах зелених сіркових бактерій за різних умов культивування. Для вирощування бактерій використовували середовище GSB такого складу: KH_2PO_4 — 0,30 г/л, NH_4Cl — 0,34, KCl — 0,34, $\text{CaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ — 0,15, $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ — 0,5 г/л. Суміш мікроелементів містила: іони Fe, Co, Mn, Zn, Mo, Ni, Cu. Встановлено відміни за максимумами абсорбційних поглинань у кількісному складі бактеріохлорофілів c і d та каротиноїдів ізореніератину та хлоробактину залежно від різних типів мінерального та органічного живлення. Показано, що концентрації бактеріохлорофілів c і d та каротиноїдів хлоробактину та ізореніератину зростали за умов одночасного інгібування процесів азотфіксації та глюконеогенезу і наявності низькомолекулярних джерел карбону.

УДК 631.816.3:581.132:633.63

2013.2.117. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ З ЛЕЖНО ВІД СПОСОБІВ ВНЕСЕННЯ МІКРОДОБРИВ / За-ришняк А.С., Стрілець О.П. // Цукрові буряки. — 2013. — № 1. — С. 12–13. — Бібліогр.: 5 назв.

Мікродобриво "Реаком", підживлення позакореневе, обробка насіння, продуктивність, технологічні якості, буряки цукрові.

Проведено вивчення впливу двох способів (позакореневе підживлення та обробка насіння) застосування мікродобрив "Реаком-р-бурякове" та "Реаком-с-бурякове" на продуктивність та технологічні якості цукрових буряків (ЦБ). Установлено, що на посівах ЦБ найбільш ефективним було дворазове внесення мікродобрив: обробка насіння "Реаком-с-бурякове" та позакореневе підживлення у фазі 10–12 справжніх листків "Реаком-р-бурякове". У цьому досліді приріст урожаю коренеплодів порівняно з контролем становив 3,9–4,6 т/га, цукристості — 0,6–0,9%, збору цукру — 0,9–1,0 т/га. За одно-

го позакореневого підживлення приріст становив відповідно 2,4–2,9 т/га, 0,1–0,4% та 0,5–0,6 т/га. Показано, що найвищі показники збору цукру було одержано за вирощування гібрида “Весто” — 7,6 т/га. Гібриди Український ЧС 72 та Уманський ЧС 97 за дворазового застосування мікродобрив мали дещо нижчу продуктивність — 7,5 та 7,3 т/га відповідно.

УДК 631.816.3:633.11“324”

2013.2.118. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ РОСЛИН ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ВИКОРИСТАННЯ КОМПЛЕКСНИХ ВОДОРОЗЧИННИХ ДОБРИВ / Оничко В.І., Курочка І.Л., Бердін С.І. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрономія і біологія. — 2012. — Вип. 2. — С. 127–133. — Бібліогр.: 9 назв.

Добрива комплексні водорозчинні, фони удобрення, пшениця озима, врожайність, ранньовесняне підживлення, дози добрив.

Проведено визначення ефективності застосування сучасних комплексних водорозчинних добрив (КВД) за різних строків їх внесення, варіантів підживлення і на різних фонах удобрення. Встановлено, що на чорноземі типовому глибокому малогумусному слабовилугуваному застосування КВД сприяє одержанню врожайності зерна пшениці озимої сорту Розкішна в межах 4,68–6,59 т/га, що на 0,12–0,76 т/га більше, ніж у контролі (обробка водою). Визначальним фактором впливу на врожайність зерна був фактор основного удобрення — 40,7%, дещо нижчий вплив мав фактор підживлення — 23,7% і застосування КВД — 18,5%. Вищі рівні врожайності зафіксовано при застосуванні водорозчинного добрива Нутривант Плюс зерновий у фазі початку виходу в трубку, у фазі колосіння на фоні ранньовесняного підживлення аміачною селітрою у дозі N_{30} та при внесенні основного мінерального добрива у дозі $N_{30}P_{30}K_{30}$ і $N_{60}P_{60}K_{60}$.

УДК 631.816:632.112:633.11

2013.2.119. ВЛИЯНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ВНЕСЕНИЯ МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ НА УСТОЙЧИВОСТЬ СОРТОВ ЯРОВОЙ ПШЕНИЦЫ К ДЕФИЦИТУ ВОДЫ / Трапезников В.К., Иванов И.И., Кудоярова Г.Р. // Агрохимия. — 2013. — № 1. — С. 26–34. — Библиогр.: 31 назв.

Добрива, технологія внесення добрив, добрива мінеральні, дефіцит вологи, пшениця яра, стійкість до вологи.

Здійснено вивчення впливу різних технологій внесення мінеральних добрив на продуктивність сортів пшениці ярої у роки з контрастною вологозабезпеченістю. Показано, що розкидне внесення нітрофоски (НФК) з подальшим перемішуванням з верхнім шаром ґрунту (≈ 10 см) не впливало на підвищення стійкості рослин до посухи. За сприятливих метеорологічних умов у більшості досліджених сортів врожайність зерна без удобрення досягала 3,0 т/га. Розкидне внесення НФК забезпечило підвищення врожайності зерна на 26%. Локалізація добрив сприяла подальшому підвищенню продуктивності на 7%. У посушливі роки спостерігалися інші закономірності як за різних технологій внесення НФК, так і за різних сортів. Визначено, що позитивний вплив нерівномірного розподілу елементів живлення на кінцевий результат продукційного процесу проявився в умовах дефіциту води.

Позитивний результат даної технології пояснюється тим, що у певному об'ємі ґрунту формується осередок з екстремально високим вмістом іонів, завдяки чому істотно полегшується їх пошук кореневою системою рослин.

УДК 631.82.86+631.82.416.1

2013.2.120. ВПЛИВ ТРИВАЛОГО ВНЕСЕННЯ ДОБРИВ НА КАЛІЙНИЙ РЕЖИМ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО В РІЗНОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІНАХ / Цвей Я.П., Іваніна В.В., Петрова О.Т., Дубовий Ю.П. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 4. — С. 17–20. — Бібліогр.: 8 назв.

Калію фонд, чорнозем типовий вилугуваний, сівозмінна, добрива органо-мінеральні.

Проведено вивчення впливу систем удобрення і структури сівозміни на формування вмісту рухомого калію в чорноземі типовому вилугуваному середньосуглинковому та процеси його трансформації за тривалого застосування добрив. Визначено вплив системи добрив на калійний режим чорнозему типового вилугуваного впродовж 16 років зерно-бурякової сівозміни. Встановлено, що тривале вирощування культур без унесення добрив зменшувало вміст калію у верхніх шарах ґрунту. Найкращі умови калійного режиму ґрунту впродовж III та IV ротацій створювалися за органо-мінеральних систем удобрення. Унесення підвищених норм добрив у III ротації забезпечило рівномірне зростання вмісту калію в обмінній та необмінній фракціях порівняно з контролем. У IV ротації вміст калію у ґрунті зменшувався у всіх варіантах на 3,4–8,2% порівняно із III ротацією, що відбувалося за рахунок зменшення вмісту калію у необмінній фракції.

УДК 631.86/.87+631.461:633.11

2013.2.121. ОСОБЛИВОСТІ ФОСФОРНОГО ЖИВЛЕННЯ РОСЛИН ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗА ВПЛИВУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ ТА БАКТЕРИЗАЦІЇ / Волкогон К.І. // Сільськогосподарська мікробіологія: міжвід. темат. наук. зб. — Чернівці: ЦНП, 2012. — Вип. 15/16. — С. 40–48. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 539506.

Живлення фосфорне, урожайність, мікроорганізми, бактерізація передпосівна, Поліміксобактерин.

З'ясовано можливості оптимізації фосфорного живлення рослин пшениці, що вирощувались на різних агрофонах при застосуванні передпосівної бактерізації. Зокрема, у польових дослідах з пшеницею озимою на лучно-чорноземному ґрунті та різних агрофонах, без бактерізації та за умов передпосівної інюкуляції насіння мікробним препаратом Поліміксобактерин досліджено особливості формування угруповань мікроорганізмів, що здатні до гідролізу важкорозчинних сполук фосфору, динаміку вмісту рухомих фосфатів у ризосферному ґрунті, урожайність культури та винос фосфору з урожаєм. Встановлено, що мікробний препарат є активним чинником оптимізації фосфорного живлення рослин пшениці, особливо за взаємодії з мінеральними добривами. Показано, що застосування добрив та інюкуляції мікроорганізмами суттєво позначається на формуванні кореневої зони рослин з угрупованнями мікроорганізмів, здатних до ферментативного та кислотного гідролізу важкорозчинного фосфору. Бактеризовані рослини засвоюють більше фосфатів, ніж небактеризовані.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 332.362:346.14:504.062.2(477)

2013.2.122. ЕКОЛОГО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ / Одарюк О.О. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 1. — С. 168–170. — Бібліогр.: 4 назви.

Раціональне землекористування, еколого-правове регулювання землекористування, ринок землі, екосистеми природні, біорізноманіття.

Наведено результати досліджень з метою визначення проблем і переваг еколого-правового регулювання раціонального використання земельних ресурсів. Розглянуто питання захисту ґрунтів та екологічного стимулювання суб'єктів землекористування (З.) за природоохоронною діяльністю. Обґрунтовано переваги еколого-ландшафтного землеустрою в системі територіального планування с.-г. З. порівняно з традиційними методами організації території. Розглянуто

необхідність створення інформаційної бази екологічних чинників використання земельних ресурсів. Проаналізовано проблеми використання земель с.-г. призначення в умовах тотального зниження їх продуктивності та ступінь негативного впливу деградаційних процесів, зокрема на с.-г. виробництво. Зазначено, що розходження в екологічній якості реалізуються в ході визначення параметрів системи с.-г. З., форм власності на землю і господарювання, спеціалізації та розмірів території й виробництва, складу угідь і посівів, типів, видів, агроєкосистем різного призначення. Таким чином створюється територіально-виробнича інфраструктура для самодостатнього функціонування суб'єкта, що господарює в обраному напрямі діяльності, ефективної організації землеробства і раціонального природокористування.

УДК 504.062:631.95(477)

2013.2.123. ЗЕМЛЕУСТРІЙ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ / Гуцуляк Г. // Землепорядний вісник. — 2013. — № 3. — С. 46–48. — Бібліогр.: 5 назв.

Землекористування раціональне, структура оптимальна, землеустрій, ресурси земельні, охорона земельних ресурсів.

Проаналізовано теоретико-практичні аспекти організації земельних угідь, яка полягає в суспільних відносинах землевласників і землекористувачів, а також формування оптимальної структури землекористування (З.) з метою вирішення науково обґрунтованих основних завдань оптимального використання землі як головного засобу виробництва. Слід зазначити, що в результаті некомплексного підходу до організації З., нерациональної економічної політики і непередуманих екологічних дій в Карпатському регіоні надалі формується деформована система З., яка в цілому є соціально неприйнятною, екологічно небезпечною й економічно неефективною, а саме: соціально-економічна структура регіону страждає на виробничу однобокість — 51% сільського населення виробляє лише 14,5% сукупного валового продукту, що свідчить про соціально несприятливий характер регіональної економіки; існування територіальних диспропорцій в дуже повільному розвитку продуктивних сил, які проявляються в гіпертрофованому розвитку рівнинної частини й соціально-економічною відсталістю гірських районів; чітке простеження тенденції до різкого погіршення демографічної ситуації; поступове загострення соціальної ситуації, пов'язаної з проблемами безробіття і зайнятості населення; екологічні збитки земельних ресурсів, завдані за попередні роки, спричинили значне погіршення стану довкілля і викликали деградацію унікальної природи Карпат. Ступінь відповідності існуючої структури З. компромісній (оптимальній) можна оцінити за наслідками використання інтегрального потенціалу території (економічні, соціальні й екологічні). Визначити напрями наближення реальної структури З. до оптимальної можна через дослідження зв'язку між структурою використання інтегрального потенціалу території та екоситуацією в межах проблемного підходу (проблемне районування). Вищезгаданий напрям еколого-соціальних досліджень землекористування в регіональному аспекті є перспективно необхідним.

УДК 504.3.054:631.365.2:633.853.494

2013.2.124. ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ЗЕРНОПЕРЕРОБНИМИ КОМПЛЕКСАМИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ / Кошацька Н.А., Фещенко В.П. // Вісник Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського. — 2013. — Вип. 1/2. — С. 100–103. — Бібліогр.: 4 назви.

Забруднення атмосфери, зернопереробні комплекси, техногенне навантаження на довкілля, ріпак.

Наведено результати дослідження щодо впливу технологій сушіння і зберігання на еколого-економічні показники насіння ріпаку та рівня безпеки для навколишнього середовища. Проаналізовано стан забруднення атмосферного повітря зернопереробними підприємствами та обґрунтовано інвентаризацію викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище стаціонарними зерносушильними комплексами. Визначено основні джерела забруднення та вперше проведено сумарну викидів суспендованих речовин в атмосферне повітря за допомогою програмного забезпечення ЕОЛ. Основ-

ними забруднювальними джерелами є сушарки ДСП-50 та Sukup U2012, а найнебезпечнішими забруднювальними речовинами — оксиди вуглецю й азоту та пил зерновий. Запропоновано заходи щодо зменшення негативного впливу шкідливих речовин на довкілля, а саме: підвищення ефективності очищення повітря за допомогою пилогазоочисного обладнання та заміна його на сучасні системи пиловловлювання.

УДК 504.4.054:504.4.062.2:504.453:574.5(477.41/42)

2013.2.125. АНАЛІЗ КОНЦЕНТРАЦІЇ МОЖЛИВОГО ФОСФОРНОГО НАВАНТАЖЕННЯ У БАСЕЙНАХ РІЧОК УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ / Косяк Д.С. // Водні ресурси України та меліорація земель: матеріали міжнар. прак. конф. — К., 2013. — С. 114–115. Шифр 539788.

Антропогенне забруднення річок, забруднення води фосфором, біогенне навантаження на довкілля, оптимізація водоохоронних зон, екосистеми водні.

Наведено результати аналізу концентрації можливого фосфорного навантаження у басейнах річок Українського Полісся в багато-, середньо- і маловодні роки. Зазначено, що серед показників, які використовуються для аналізу впливу господарської діяльності на екологічний стан водних об'єктів, є наявність у воді біогенних елементів (БЕ) та динаміка їх у межах басейнів річок. Джерелом надходження БЕ є с.-г. угіддя, застосування добрив, тваринницькі ферми тощо. Накопичення БЕ в прибережних захисних смугах та водоохоронних зонах — один із показників забруднення річкових вод. Вміст загального фосфору у водах багатьох річок не досліджувався, оскільки в такій формі зустрічається рідко, проте у складі мінеральних та органічних сполук у ґрунтах — більше. Залишки цих сполук виносяться схиловими стоками у водні екосистеми — річки. Аналіз можливого фосфорного навантаження показав, що існує низка річок, яким необхідні природоохоронні заходи щодо зменшення концентрації залишкових фосфатів (ЗФ) у воді (ГДК цих фосфатів — 3,5 мг/дм³ згідно з ГОСТом 2874-82). Результати досліджень засвідчили, що концентрація ЗФ у річках Українського Полісся (Болотна, Крюкова, Мостище, Стратива, Бегач, Турія та ін.) змінювалися в межах від 0 до 200 мг/дм³, а це досить багато. У зв'язку з цим необхідно розробляти заходи щодо зменшення біогенного навантаження в басейнах цих річок. Зазначено, що оптимізація водоохоронних зон річок має включати досягнення такої екологічної рівноваги в річкових басейнах, за якої найповніше б зберігалось біотичне різноманіття водних екосистем (самовідновлювальна, самоочисна, саморегульовальна здатності річок), а також оптимізацію ландшафту (система заходів, спрямованих на збільшення продуктивності, флористичного й фауністичного різноманіття й естетичності останнього), наприклад, перетворення природного лісу в лісопарк.

УДК 574.5:502.4:528.837:629.783(477.82)

2013.2.126. ЕВОЛЮЦІЯ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ВОДНО-БОЛОТНИХ УГІДЬ ШАЦЬКОГО НПП ЗА ДАНИМИ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЛІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З БІОЛОГІЧНИМ РІЗНОМАНІТТЯМ / Альохіна О.В., Горбань І.М., Кошовий В.В. // Заповідна справа в Україні. — 2013. — Т. 19, вип. 1. — С. 60–69. — Бібліогр.: 24 назви.

Гідроєкологія, різноманіття біологічне, водно-болотні угіддя, дистанційне зондування землі, Шацький нац. парк.

Висвітлено проблеми еволюції структурних елементів водно-болотних угідь Шацького національного природного парку, яка відбулася, зокрема, внаслідок проведених осушувальних меліоративних робіт за останнє століття на основі аналізу даних дистанційного зондування Землі (ДЗЗ). На прикладі появи нових видів біологічного різноманіття в екосистемі (ЕС) оз. Світязь спостерігали нові трофічні процеси, які формуються в цій ЕС. Наприклад, поява колоній драйсени (Д.) в озері є важливим сигналом про погіршення якості води та збільшення загальної маси різних органічних решток. Цей факт свідчить про властивості Д. щодо індикації протікання біологічних процесів, пов'язаних із забрудненням та погіршенням якості прісної води в континентальних водоймах. Поява на озерах такого виду птахів, як крех великий, свідчить про збільшення колоній Д., які, в свою чергу, внаслідок інтенсивного розмноження впливатимуть на зміну хімічного

складу води та формування нових трофічних ланцюгів в ЕС. З точки зору оцінки стану ЕС за допомогою ДЗЗ біологічні індикатори є важливими сигналами для початку ретельного аналізу космічних зйомок водного плеса озер у літній період. Порівняння космічних знімків та їх аналіз за різні періоди дадуть змогу оцінити процеси, які, з одного боку, прослідковуються за допомогою наземних досліджень, а з іншого — можуть бути виявлені шляхом аналізу серійних знімків у різні сезони різних років.

УДК 574.5:628.394.17:546.4/8:639.371.5(477.63)

2013.2.127. РОЗПОДІЛ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ В ЕКОСИСТЕМІ ПЕТРИКІВСЬКИХ СТАВІВ / Шаралюк Т.С., Федоненко О.В. // Проблеми екології та охорони природи техногенного регіону. — 2012. — № 1. — С. 173–178. — Бібліогр.: 14 назв.

Гідроекологія, метали важкі, забруднення техногенне водних екосистем.

Наведено дані щодо особливостей розподілу і накопичення важких металів (ВМ) у вирощувальних ставках Петриківського рибгоспу. Визначався вміст ВМ у воді, донних відкладеннях, планктоні, зообентосі, макрофітах і молоді коропових риб. За результатами досліджень розраховано баланс ВМ в екосистемі вирощувальних ставів. Установлено, що у воді джерела водопостачання Петриківських ставів вміст майже всіх досліджуваних ВМ не перевищував ГДК для водойм рибгосподарського призначення. Концентрація заліза становила 1,9 ГДК. Внаслідок акумуляції ВМ у біотичних й абіотичних компонентах гідроекосистеми, у воді, що витікала із ставів, кількість металів зменшувалась до 64% порівняно з водою джерела водопостачання. Зазначено, що в кормових організмах (планктон і зообентос) встановлено максимальний вміст заліза (13,45–102 мг/кг) та мінімальний — кадмію (0,09–0,5 мг/кг). Вміст ВМ у зообентосі корелює з їх вмістом у донних відкладеннях. Представники донної фауни є макроконцентраторами кадмію, нікелю й заліза та деконцентраторами цинку. Виявлено, що вміст ВМ у м'язах і тушках цьогогорічок коропа і білого товстолобика не перевищував ГДК. Аналіз балансу ВМ в екосистемах дослідних ставів засвідчив, що в їх біокомпонентах акумулювалося 8% розчинних форм металів від тих, які надходили з річковою водою. Молодь коропових риб акумулювала 0,6% металів. Максимальна кількість ВМ накопичувалась у донних відкладеннях (79%) і завислих речовинах (13%). З метою біологічного очищення води рибницьких ставів рекомендовано використовувати макрофіти: *Typha latifolia* L., *Pragmites australis* Cav., *Scirpus lacustris* L., а для вилучення з кругообігу нікелю і кадмію — родини ряскових (*Lemna trisulca* L.).

УДК 631.95:504.054.062:539.16(477.41/42)

2013.2.128. ВИЗНАЧЕННЯ КРИТИЧНОСТІ АГРОПРОДУКЦІЇ В ЗЕМЛЕРОБСТВІ РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ РЕГІОНІВ / Булигін С.Ю., Фурдичко О.І., Бондар О.І., Дутов О.І. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 1. — С. 55–58. — Бібліогр.: 6 назв.

Радіоекологія, агропродукція, забруднення радіаційне, радіонукліди, моніторинг радіоактивного забруднення.

Висвітлено науково-інноваційні підходи до визначення критичності с.-г. продукції в землеробстві регіонів, забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи. Зазначено, що науково-інноваційні підходи до визначення критичності агропродукції в землеробстві цих регіонів мають враховувати структуру споживання населенням харчових продуктів різного походження, а також її відповідність чинним гігієнічним нормативам вмісту радіонуклідів (ДР-2006). За потенційною здатністю до накопичення радіоактивного ^{137}Cs товарною частиною, овочеві культури розділено на 5 умовних груп. До 1-ї групи увійшли овочеві культури з мінімальною потенційною здатністю накопичувати радіонуклідів (Р.). Коефіцієнт переходу ^{137}Cs з ґрунту в товарну частину тут не перевищує 0,11 (Бк/кг)/(Бк/м²). До 2-ї групи овочів увійшли рослини, коефіцієнт переходу Р. у товарну частину яких становить 0,11–0,21 (Бк/кг)/(Бк/м²). У віддалений період після аварії на ЧАЕС овочі цих груп можна вирощувати без обмежень. До 3-ї групи овочевих культур віднесено такі, коефіцієнт переходу Р. в які становить 0,21–0,31 (Бк/кг)/(Бк/м²). Вони потребують більшої уваги до умов вирощування, оскільки в критичних у

радіаційному відношенні органогенних ґрунтах трапляються окремі випадки, коли вміст Р. у них наближається і потенційно може перевищувати чинні гігієнічні нормативи. Овочеві культури 4-ї групи (з підвищеною здатністю до накопичення Р.) слід вирощувати на родючіших ґрунтах з невисокою щільністю їх забруднення. За потреби слід передбачати застосування протирадіаційних заходів ґрунтово-агрохімічного спрямування. До 5-ї групи овочів входять малопоширені, рідко вживані в їжу в Україні овочеві культури: чабер, крес-салат і гірчиця салатна. З огляду на це слід зауважити, що більшість овочевих культур має невисоку здатність до накопичення ^{137}Cs у товарній частині і може вирощуватись без істотних обмежень. Найбільшої уваги потребують овочеві культури з підвищеною здатністю накопичувати радіоактивний ^{137}Cs , а саме: капуста брюссельська, окремі види буряків столових, щавель, які поширені в Поліссі, зокрема в регіонах, що зазнали найбільшого радіоактивного забруднення.

УДК 631.95:504.064:631.8:635.11:[546.48+546.815]

2013.2.129. ВПЛИВ СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ НА МІГРАЦІЙНУ ЗДАТНІСТЬ ІОНІВ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ (Cd^{2+} і Pb^{2+}) У БУРЯК СТОЛОВИЙ / Снітинський В., Дидів А. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 105–109. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539661.

Радіоекологія, кадмій, свинець, міграція важких металів, буряк столовий.

Вивчався вплив системи удобрення у поєднанні з вапнуванням на вміст іонів важких металів (ВМ) (Cd^{2+} і Pb^{2+}) у ґрунті та їх міграцію в рослини столових буряків (СБ) залежно від різних рівнів забруднення. Схема дослідів за вирощування СБ передбачала такі варіанти: 1) контроль без добрив; 2) $\text{N}_{68}\text{P}_{68}\text{K}_{68}$; 3) органічні добрива — 4 т/га; 4) $\text{N}_{34}\text{P}_{34}\text{K}_{34}$ + органічні добрива 2 т/га; 5) $\text{N}_{68}\text{P}_{68}\text{K}_{68}$ + 5 т/га CaCO_3 ; 6) органічні добрива 4 т/га + 5 т/га CaCO_3 ; 7) $\text{N}_{34}\text{P}_{34}\text{K}_{34}$ + органічні добрива 2 т/га + 5 т/га CaCO_3 . Рівні забруднення ґрунту (Cd^{2+} і Pb^{2+}) — 1 ГДК і 2 ГДК (мг/кг ґрунту) у валових формах. Установлено, що самі органічні добрива (біогумус) у 3-му варіанті найкраще зв'язують іони Cd^{2+} і Pb^{2+} за рівнів забруднення 1 і 2 ГДК; порівняно з контролем вміст ВМ на цьому варіанті зменшився на 25,67 і 20,72%. Слід зазначити, що орґано-мінеральна система удобрення (4-й варіант) виявилась також ефективним заходом щодо нейтралізації іонів ВМ. У цьому варіанті вміст Cd^{2+} і Pb^{2+} був менший порівняно з контролем на 21,35 і 19,15% відповідно. Тенденція до зростання вмісту іонів ВМ від концентрації (1–2 ГДК) зберігалася в усіх варіантах. З'ясовано, що ефективним способом зменшення концентрації іонів ВМ є також вапнування ґрунту, яке найкраще проявило себе в 6-му варіанті комплексно з органічними добривами. Зменшення кислотності ґрунту спричиняє зниження розчинності сполук Pb^{2+} і Cd^{2+} , що сприяє різкому зменшенню засвоєваності їх рослинами. Міграція іонів ВМ з ґрунту в рослини СБ прямо пропорційна їх концентрації в ґрунтовому розчині. Така закономірність надходження іонів Pb^{2+} і Cd^{2+} на штучно забрудненому ґрунті пов'язана з біологічними особливостями самих рослин СБ, їх високою толерантністю до ВМ. Науково обґрунтоване використання орґано-мінеральної системи удобрення у поєднанні з вапнуванням на темно-сірих ґрунтах з дотриманням комплексу агротехнічних заходів сприяє закріпленню іонів ВМ колоїдами ґрунту, зв'язує в метал-хелатні нерозчинні комплекси і зменшує їх транслокацію в коренеплоди СБ, а також сприяє підвищенню родючості ґрунту, одержанню стабільного врожаю з високою якістю продукції.

УДК 631.95:539.16:631.413.2:504.064.3:546.76(477.41/42)

2013.2.130. ОСОБЛИВОСТІ ЗНИЖЕННЯ ^{137}Cs У РІЗНИХ ТИПАХ ҐРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ / Бортнік А., Гаврилюк В., Бортнік Т. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 37–41. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539661.

Радіоекологія, радіоактивність ґрунту, радіонуклід, цезій, коефіцієнт переходу радіонуклідів.

Досліджувалася динаміка зниження вмісту радіонуклідів (Р.) у різних типах ґрунтів Західного Полісся та визначалися коефіцієнти їх переходу (КП) у рослинницьку продукцію на сьогодні. Наведено й проаналізовано показники кратності

зниження вмісту Р. та КР в рослини на лучно-болотних, мінеральних і торфових ґрунтах. Результати досліджень засвідчили, що на сьогоднішній день у Маневицькому р-ні Волинської обл. КР радіонуклідів у рослинницьку продукцію, вирощену на лучно-болотних ґрунтах, становлять 9,26–20,5, мінеральних — 0–5,07, торфових — 8,6–19,3 од., за кратності їх зниження протягом 2006–2007 рр. у 1,6–3,7; 1,1–3,5; 0,9–3,4 раза відповідно на цих ґрунтах.

УДК 631.95:574:539.16:631.5

2013.2.131. ЗНАЧЕННЯ АГРОХІМІЧНИХ ЗАХОДІВ У БЛОКУВАННІ РАДІОНУКЛІДІВ У НАЗЕМНИХ І ВОДНИХ ЕКОСИСТЕМАХ / Дергодук Е.Г., Дергодук С.Е. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2012. — Вип. 3/4. — С. 3–18. — Бібліогр.: 21 назва. Шифр 539480.

Радіоекологія, заходи агрохімічні, радіонукліди, блокування радіонуклідів, екосистеми наземні і водні.

Висвітлено питання щодо важливості значення агрохімічних заходів у блокуванні радіонуклідів (Р.) у наземних і водних екосистемах. Зазначено, що аварію на Чорнобильській АЕС можна назвати безпрецедентною за ступенем впливу на навколишнє природне середовище, яка межує з екологічною катастрофою. Рівень забруднення ^{137}Cs у кількості 37 кБк/м² на території Європи охоплює 200 тис. км² або ж 20 млн га. Загальна площа радіоактивного забруднення на території України становить за уточненими даними 8,4 млн га с.-г. угідь. Поведінка Р. у наземних екосистемах після аварії на ЧАЕС і АЕС "Фукусіма-1" мають один спільний знаменник — забруднення довкілля Р. переважно однакового походження. Уроки Чорнобиля можуть дати хороший досвід у шляхах подолання екологічного лиха. Проаналізовано подібність і різницю аварій на ЧАЕС і АЕС. З точки зору авторів, програма наукових досліджень з проблем радіоекології на забруднених Р. землях повинна, насамперед, передбачити такі напрями: інтродукція місцевих с.-г. культур на предмет максимального блокування Р. у процесі мінерального живлення рослин; визначення найефективніших способів обробітку ґрунту, які забезпечують розбавлення Р. в орному й підорному шарах земель; проведення агрономічної, екологічної та економічної оцінки щодо зняття верхнього шару забрудненого ґрунту і його захоронення порівняно з с.-г. використанням цих земель для вирощування енергетичних культур з метою одержання електроенергії або біогазу із залишенням отриманого фуражу у вигляді орнано-мінеральних добрив на цих же площах; визначення ролі хімічної меліорації земель з кислотою реакцією ґрунту шляхом вапнування на процес блокування Р. (за наявності таких площ в Японії на забруднених землях); наукові й виробничі випробування на цих угіддях гуматних добрив, стимуляторів росту і біопрепаратів, що знижують коефіцієнт переходу Р. у рослину; з метою максимального винесення врожаю Р. з ґрунту доцільним є проведення польових дослідів з люпином жовтим, буркуном та іншими рослинами з високим коефіцієнтом переходу (>3); апробація в польових дослідях і виробничих випробуваннях нового покоління орнано-мінеральних біоактивних добрив (ОМБД), виготовлених на основі озерних органічних сапропелів і верхового або перехідного торфу з включенням сорбентів, йонообмінників, меліорантів і специфічної біоти адресного призначення. З української сторони запропоновано надання необхідної кількості ОМБД та наукового супроводу в проведенні польових досліджень на території, ураженій внаслідок аварії на японській АЕС "Фукусіма-1".

УДК 631.95:631.427.2:631.438:539.16:546.36

2013.2.132. ЯКІСНИЙ СКЛАД ДОМІНУЮЧИХ ФОРМ МІКРООРГАНІЗМІВ, ВИДІЛЕНИХ ІЗ ЗАБРУДНЕНИХ РАДІОНУКЛІДАМИ ҐРУНТІВ, ТА ЇХ ЗДАТНІСТЬ ДО АКУМУЛЯЦІЇ ^{137}Cs / Паренюк О.В., Мошинець О.В., Титова Л.В., Левчук С.С. // Мікробіологічний журнал. — 2013. — Т. 75, № 1. — С. 33–39.

Радіобіологія, мікробіологія ґрунту, радіонукліди, забруднення, мікробіоценоз, акумуляція ^{137}Cs .

Проведено дослідження з метою виділення та ідентифікації домінуючих форм мікроорганізмів із забруднених радіонуклідами (Р.) ґрунтів. Проаналізовано їх здатність до акумуляції ^{137}Cs порівняно з колекційними культурами. У досліджах використовували бактерії з колекції відділу загальної та

ґрунтової біології Ін-ту мікробіології і вірусології НАН України: *Azotobacter chroococcum* УКМ В-6003, *A. chroococcum* УКМ В-6082, *A. radiobacter* ІМВ В-7246, *Bacillus megaterium* УКМ В-5724 та бактерії, виділені із забруднених Р. ґрунтів. У проведених дослідженнях два ізоляти, які належали до роду *Burkholderia*, показали найвищу серед бактерій, ізольованих із забруднених Р. ґрунтів, здатність до накопичення цезію: 0,56 та 1,33‰ від загальної кількості Р. у середовищі. Можливо, бактерії цього роду є перспективними кандидатами до внесення в систему ґрунт — рослина з метою фітореMediaції. З'ясовано, що бактерії роду *Burkholderia* посилюють перехід ^{90}Sr з ґрунту в рослини *Phytolacca americana* та *Amaranthus cruentus*. Створено колекцію мікроорганізмів — компонентів мікробіоценозів, забруднених Р. ґрунтів й проаналізовано їх здатність накопичувати ^{137}Cs , а також проведено порівняння з властивостями колекційних культур до накопичення Р. Установлено, що досліджувані види мікроорганізмів можуть по-різному впливати на міграцію Р. Показано, що колекційний штам *P. megaterium* УКМ В-5724, не адаптований до наявності ^{137}Cs у поживному середовищі, має підвищену здатність до накопичування радіонукліда.

УДК 631.95:631.45:504.54.054:631.438

2013.2.133. АКУМУЛЯТИВНО-ДИСИПАТИВНА ФУНКЦІЯ ҐРУНТІВ ЯК ЧИННИК САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЗАБРУДНЕНИХ РАДІОНУКЛІДАМИ ҐРУНТІВ / Цапко Ю.Л., Гаврилюк В.А. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 4. — С. 33–36. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539474.

Радіоактивність ґрунтів, радіонукліди, акумуляція, дисипація, саморемедіація ґрунтів, забруднення ґрунтів радіонуклідами, буферні механізми ґрунту.

Досліджувалася акумулятивно-дисипативна функція (АДФ) ґрунтів, забруднених радіонуклідами, як чинник їхньої саморегуляції. На підставі аналізу літературних джерел і власних експериментальних даних показано, що АДФ радіоактивно забруднених ґрунтів є важливим фактором їхньої саморемедіації. З одного боку, в ґрунтах відбувається сорбція (акумуляція) радіонуклідів твердою частиною ґрунту, а з іншого — їх дисипація (міграція, розсіювання) та біологічний кругообіг. Інтенсивність цих процесів пов'язана з генетичними особливостями ґрунтів, функціонуванням їх буферних механізмів та щільністю забруднення. З точки зору забруднення с.-г. продукції, найнебезпечнішими ґрунтами залишаються торфовища, торф'яно-глейові та торф'яно-болотні ґрунти, де гостро відчувається недостатність таких елементів-антагоністів радіонуклідів у рослинах, у першу чергу, як калії, а коефіцієнти переходу ^{137}Cs з ґрунту в рослини в десятки разів перевищують відповідні значення для мінеральних ґрунтів. Саморемедіаційні процеси (СП) в ґрунтах відбуваються без втручання людини і, зрештою, сприяють зниженню надходження радіонуклідів у рослинницьку продукцію. Переважання акумулятивної функції над дисипативною, і навпаки, призводить до гальмування СП у радіоактивно забруднених ґрунтах, що спричиняє інтенсивне забруднення продукції рослинництва. Найефективніше СП протікають за гармонійного поєднання обох функцій, тобто за їх врівноваження. Обґрунтовано доцільність залучення до вирішення проблем з радіаційної безпеки сучасних ресурсо- та енергоздатних технологій, зокрема розробленої в ННЦ "Ін-т ґрунтознавства та агрохімії ім. О.Н.Соколовського" технології локального окультурювання ґрунту, внаслідок застосування якої створюються особливі комфортні умови для розвитку кореневої системи рослин у майже незабруднених, збагачених поживними речовинами, органікою та глинистими мінералами ґрунтових осередках, а також завдяки нейтральному і близькому до нього рівнів рН. Застосування технології локального окультурювання ґрунту зменшує вміст ^{137}Cs порівняно з контролем у насінні вівса і люпину відповідно у 1,5–2,3 раза.

УДК 631.95:631.453:631.416.8

2013.2.134. ОЦІНКА ЕКОТОКСИКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ҐРУНТУ ЗА СТУПЕНЕМ НАСИЧЕНОСТІ РУХОМИМИ СПОЛУКАМИ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ / Корсун С.Г., Шкарівська Л.І., Клименко І.І. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут земле-

робства НААН". — К., 2012. — Вип. 3/4. — С. 19–25. — Бібліогр.: 21 назва. Шифр 539480.

Екотоксикологічний стан ґрунту, метали важкі, насиченість ґрунту важкими металами, міграція важких металів, екстрагент.

Запропоновано спосіб визначення насиченості ґрунту важкими металами (ВМ) шляхом вилучення їх з ґрунту за допомогою багаторазової обробки екстрагентом HCl (1 н.) та визначення концентрації цього ВМ у послідовно одержуваних фільтратах до моменту його відсутності в останній порції фільтрату, що забезпечує достовірне оцінювання здатності ґрунту до подальшого накопичення певного металу. Протягом дослідження було проведено 7 послідовних екстрагувань. Для всіх досліджуваних ґрунтів 7-й фільтрат не мав значної концентрації свинцю, цинку, міді, кадмію та нікелю, і подальше екстрагування було припинено. Вважається, що за значення показника насиченості ґрунту ВМ ("Н_м") менше 50% ємності ґрунту по відношенню до ВМ ще не вичерпана і ґрунт здатний певною мірою утримувати цей елемент, запобігаючи його безперешкодному надходженню до сумісних середовищ. Досягнення показником "Н_м" значення 50% свідчить про врівноваження кількостей металу в 1-му фільтраті та тієї, що залишилася в ґрунті і буде екстрагована у наступні фільтрати. Тобто, ємнісні можливості ґрунту щодо утримання даного ВМ вичерпані, і за подальшого його надходження до ґрунту він накопичуватиметься в найрухоміших формах, вилучаючись першою ж порцією "екстрагента". Чим більшим за 50% є показник "Н_м", тим менше ґрунт здатен утримувати метал і тим легше він переходить до сумісних середовищ (рослини і природні води). Досліджені ґрунти відрізнялися як за концентрацією елементів у 1-му фільтраті, так і за загальною кількістю екстрагованого ВМ, але розрахунки показали, що не досягнуто насичення ємності цинком в усіх п'яти зразках ґрунтів, свинцем — у чорноземі опідзоленому, міддю — в органічному ґрунті, кадмієм — у темно-сірому опідзоленому, тоді як насичення ємності ґрунту нікелем досягнуто в усіх ґрунтах. Доведено, що запропонований спосіб дає змогу встановити реальну насиченість ґрунту рухомими формами ВМ і забезпечує достовірне оцінювання здатності ґрунту до його накопичення, а це, у свою чергу, дасть змогу якісніше оцінювати його екотоксикологічні властивості.

УДК 631.95:631.5(470.325)

2013.2.135. ПРОБЛЕМА ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕДЕЛІЯ В РОСІЇ (БЕЛГОРОДСЬКА МОДЕЛЬ) / Кирюшин В.І. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 12. — С. 3–9. — Бібліогр.: 7 назв.

Екологія с.-г., землеробство, біологізація, адаптивно-ландшафтна система землеробства, земельна служба.

Висвітлено проблеми екологізації землеробства (ЕЗ) в Росії і шляхи її вирішення за рахунок розвитку адаптивної інтенсифікації на основі наукоємних агротехнологій і їх подальшої біологізації. Перспективи застосування органічного землеробства в "чистому вигляді" дуже обмежені. Зазначено, що для розвитку ЕЗ необхідними є певні економічні, соціальні і культурні передумови, а також достатньо високий професійний рівень товаровиробників. Констатується факт глибокого провалу аграрної економіки Росії за наявності потужного виробничо-ресурсного потенціалу. Вказується на необхідність невідкладного розвитку робіт щодо технічної модернізації землеробства, а також йдеться про наявність необхідних передумов для вирішення цього завдання у вигляді методології формування і проектування адаптивно-ландшафтних систем землеробства і наукоємних агротехнологій, у яких інтегрується адаптивна інтенсифікація й екологізація землеробства. Високо оцінюються концептуальні підходи,

викладені в цільовій програмі "Внедрение биологической системы земледелия на территории Белгородской области на 2011–2018 гг.", а також внесено деякі пропозиції для її розвитку з позиції уявлень про адаптивно-ландшафтне землеробство, згідно з яким біологізація — це основне вираження екологізації землеробства. Обґрунтовано — необхідність створення обласної земельної служби й визначено її основні завдання і функції, зокрема стала просторова організація багатofункціонального землекористування за умов збереження ландшафтного й біологічного різноманіття з урахуванням можливих альтернатив розвитку території; встановлення пріоритетів землекористування та інтенсивності антропогенних навантажень відповідно до екологічної ємності ландшафтів; біологізацію землеробства; агроекологічну й кадастрову оцінку, інвентаризацію земель, контроль якості с.-г. продукції, організацію інноваційної діяльності в с.-г. підприємствах, консультативні послуги та ін.

УДК 631.95:633.853.52:631.147

2013.2.136. УДОСКОНАЛЕНА ЕНЕРГООЩАДНА ҐРУНТОЗБЕРІГАЮЧА ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ / Дерев'янський В.П. // Агроном. — 2013. — № 2. — С. 97–105.

Технологія ґрунтозберігаючої й енергоощадної сої, екологічно безпечне вирощування сої, родючість ґрунту, біопрепарати, екологічно чиста продукція із сої.

Висвітлено особливості екологічно безпечної, ґрунтозберігаючої й енергоощадної технології вирощування сої. Надійним шляхом збільшення виробництва високоякісних екологічно чистих продуктів із сої, а також підвищення родючості ґрунту є: впровадження у виробництво вдосконаленої енергоощадної, ґрунтозахисної, екологічно безпечної технології вирощування сої, яка базується на оптимальному функціонуванні симбіотичної системи, обмеженому використанні пестицидів і мінеральних добрив (особливо азотних); розміщенні в сівозмінах по попередниках, які забезпечують підвищення врожайності та якості насіння, а сама соя, як попередник, сприяє накопиченню біологічного азоту, підвищуючи врожайність і якість продукції наступних культур; на використанні сої в короткоротаційних спеціалізованих сівозмінах для виробництва продовольчого, зернофуражного зерна; ґрунтозахисному основному обробітку ґрунту, мінімізації якого в цих сівозмінах дає змогу зменшити енерговитрати; використанні високоврожайних сучасних сортів сої; застосуванні енергоощадної екологічно безпечної системи удобрення, яка передбачає позакореневе внесення макро- і мікроелементів; використанні асортименту біостимуляторів росту; обґрунтуванні видів, доз, строків та способів застосування гербіцидів (Г.) залежно від видового складу бур'янів; мінеральному впливі Г. на мікробний ценоз ґрунту, особливо біопрепаратів, надійних у токсикологічному й еколого-токсикологічному відношенні; обробітку насіння сої перед сівбою біопрепаратами, поліштованою формою фосфонітрагіну; внесенні бактеріального добрива ризоторфіну одночасно з нітроаммофоскою при сівбі; вдосконаленні післяпосівного обробітку ґрунту, який сприяє підвищенню продуктивності культури і якості продукції, стабілізації фітосанітарного стану ґрунтів, посівів та збереженню довкілля; оптимізації густоти насаджень і системи догляду; прогресивних способах збирання культур з використанням ефективного комплексу машин, які гарантують максимальну повноту збирання та високу якість і виконують ґрунтозахисну функцію. Наведено низку умов, за яких можлива реалізація екологічно безпечної технології вирощування сої. Зазначено, що технологія, апробована Хмельницькою державною с.-г. дослідною станцією, забезпечила в умовах чорнозему опідзоленого Західного Лісостепу в 2010 р. урожай 32 ц/га сої середньостиглого сорту Анжеліка.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК 632(477)

2013.2.137. СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ЗАХИСТУ РОСЛИН.
Т. 1: СТРАТЕГІЯ / за ред. акад. НААН В.П. Федоренка. — К.: Альфа-стевія. — 2012. — 500 с. — Бібліогр.: 764 назви.

Захист рослин, агробіоценози, шкідники, хвороби, бур'яни, методи захисту рослин, карантин рослин, інтегрований захист.

Колективом із 27 авторів представлено матеріали з комплексу проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності застосування інтегрованого захисту (ІЗ) рослин. Показано загальну структуру системи ІЗ і роль окремих її складових частин. Проаналізовано стан сучасних агробіоценозів і фітосанітарний стан посівів с.-г. культур упродовж останніх років, вплив на них застосування сучасних систем землеробства. Розробка і впровадження системи ІЗ, шлях, пройдений світовою аграрною наукою і виробництвом у цьому напрямі, розглядається у контексті необхідності і безальтернативності подальшої інтенсифікації аграрного виробництва. Розглянуто також комплекс проблем, пов'язаних із екологізацією і біологізацією захисту рослин, детально описуються підходи до їх вирішення. Існуючі методи захисту рослин (біологічний, агротехнічний, генетичний, хімічний) аналізуються комплексно разом з їх перевагами та недоліками.

УДК 632.1:633.52

2013.2.138. ЛЬОН МАСЛИЧНИЙ — КУЛЬТУРА ПЕРСПЕКТИВНА / Лукомець В.М., Пивень В.Т., Тишков Н.М., Захарова Л.М. // *Защита и карантин растений*. — 2013. — № 2. — С. 62–80. — (Сер. Б-чка по защите растений).

Льон олійний, технологія вирощування льону, сорти льону, система добрив, шкідники, хвороби, бур'яни, моніторинг, засоби захисту хімічні.

Представлено вимоги до ґрунтово-кліматичних умов вирощування льону, його місце у сівозміні, системи обробітку ґрунту та удобрення. Із 13 сортів російської селекції надано характеристику п'яти найпопулярнішим. Описано найбільш розповсюджені шкідники льону олійного — лляні блішки, довгоносики, трипси, плоджерка, а також довгоніжка шкідлива, совка-гамма, люцернова совка, клоп луговий. Льон вражають близько 15 видів збудників хвороб різної природи: фузаріозне в'янення льону, іржа, поліспороз, антракноз, септоріоз, фомоз, крапчастість, бактеріоз. На полях льону зустрічається близько 30 видів бур'янів, втрати від яких можуть сягати 20–35% урожаю. Наведено зональне поширення, шкідливі періоди онтогенезу та насінневу продуктивність 15 найбільш розповсюджених бур'янів льону. Сучасна оцінка фітосанітарного стану агроценозу льону олійного вважається основою інтегральної системи захисту. Об'єктивний прогноз поширення шкідливих організмів дає змогу приймати правильні рішення щодо необхідності проведення захисних заходів. Застосування хімічних препаратів для льону лімітується недостатністю пестицидів, зареєстрованих по даній культурі.

УДК 632.15:504.054:634.7(477.42)

2013.2.139. ЯКІСТЬ ЯГІД ІЗ ЗОН РАДІОЛОГІЧНОГО ЗАБРУДНЕННЯ. СУЧАСНИЙ РАДІОЛОГІЧНИЙ СТАН НАСАДЖЕНЬ ЯГІДНИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ ЗОНИ БЕЗУМОВНОГО (ОБОВ'ЯЗКОВОГО) ВІДСЕЛЕННЯ ЖИТОМИРЩИНИ / Куяв В.Г., Овезмирова О.Б. // *Карантин і захист рослин*. — 2013. — № 1. — С. 9–11. — Бібліогр.: 10 назв.

Радіологічне забруднення, радіонукліди, насадження ягідні, ґрунт, органи вегетативні, плоди, ягоди.

Проведено радіологічну оцінку стану насаджень суниці садової та смородини чорної у населених пунктах зони обов'язкового відселення Народицького р-ну Житомирської обл.

Вивчення вертикальної міграції радіонуклідів у насадженнях ягідних культур дало можливість авторам установити залежність цього процесу від рівнів зонального забруднення, систем утримання ґрунту та розподілу ізотопів у ризосфері рослин. Встановлено показники щільності забруднення ґрунтового покриву насаджень, визначено рівень накопичення ^{137}Cs та ^{90}Sr у вегетативних органах культур. Щільність забруднення ґрунту насаджень с. Старе Шарно та смт Народичі становила: за ^{137}Cs — до 585,6, ^{90}Sr — до 36,6 кБк/м². Вирощувана ягідна продукція на цих ґрунтах містила: ^{137}Cs 4,3–8,0 і ^{90}Sr 2,8–4,2 Бк/кг, що нижче допустимих норм. Найвищу інтенсивність акумуляції радіонуклідів виявлено у суниці садової. Здатність до накопичення ^{137}Cs у плодах була вищою у смородини чорної, ^{90}Sr — у суниці садової.

УДК 632.488:633.15

2013.2.140. БОЛЕЗНИ КУКУРУЗЫ ФУЗАРИОЗНОЙ ЭТИОЛОГИИ: ОСНОВНЫЕ ПРИЧИНЫ И СЛЕДСТВИЯ (ОБЗОР) / Иващенко В.Г. // *Вестник защиты растений*. — 2012. — № 4. — С. 3–19. — Библіогр.: 102 назв.

Фузаріоз качанів, фузаріоз сходів, гнилі стеблові, етіологія хвороби, кукурудзяний метелик, бавовняна совка, стійкість до шкідників.

Наведено літературні авторські дані щодо розвитку хвороб кукурудзи фузаріозного походження, інфекційного процесу та природи стійкості до основних збудників. Розглянуто взаємовідносини у простій (рослина-хазяїн — паразит) та спряженій (рослина-хазяїн — фітофаг — паразит) системах, охарактеризовано ступінь ефективності конституціональних та індукованих імунітетних бар'єрів рослин. Показано патології росту і розвитку кукурудзи, розповсюдження фузаріозу качанів (ФК) та накопичення фумонізину як результат шкідливої діяльності кукурудзяного метелика і бавовняної совки. Обговорюються першопричини хвороб та можливості зниження їх розповсюдження шляхом регуляції чисельності фітофагів на рівні двох-, трьохвидових систем організмів. Світові досвід свідчить, що проблемі здорового насіння, стійкості до ФК і стеблових гнилей, підвищення продуктивності гібридів кукурудзи та збереження врожаю можна вирішити за використання Bt-ГМР. Вирощування кукурудзи на харчові цілі передбачає застосування біометодів для захисту рослин.

УДК 632.51:582.998.2

2013.2.141. МОНИТОРИНГ АМБРОЗІЇ ПОЛІНОЛИСТОЇ ТА ДИНАМІКИ ЗАСМІЧЕНОСТІ НЕЮ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ / Подберезко І.М. // *Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб.* — К., 2012. — Вип. 58. — С. 152–170. — Бібліогр.: 25 назв. Шифр 06 539478.

Амброзія полинолиста, площа засмічення, адміністративні одиниці, угіддя с.-г., рілля, критерії оцінки статусу зони.

Викладено результати досліджень динаміки поширення амброзії полиноистої (АП) на території окремих регіонів України в 2006–2011 рр. Матеріалом слугували дані Державного земельного кадастру України, Держкомстату України, дослідження автора та літературні джерела. Всього проаналізовано територію 24 областей, 2 міст і АР Крим. У переважній більшості регіонів засмічення амброзією має тенденцію до збільшення площі і тільки в м. Києві у 1973, 1979, 1989, 2009 рр. засмічення АП не виявлено. Проведено порівняльний аналіз тенденцій засмічення загальної площі регіонів України, с.-г. угідь, рілля та адміністративних одиниць окремих регіонів. Вперше, відповідно до вимог міжнародних стандартів фітосанітарних заходів, визначено критерії для оцінки

статусу поширення АП в Україні. Наведені дані свідчать, що наявність єдиного офіційного джерела з моніторингу розповсюдження злісного бур'яна призводить до суб'єктивізму, а можливо й до замовчування реального стану речей, тоді як світова спільнота для досягнення максимально об'єктивного результату враховує всі можливі джерела інформації (дані вчених, спеціалістів, землекористувачів, волонтерів тощо). Наголошено на необхідності перегляду карантинного статусу регіонів з урахуванням міжнародних стандартів з чіткого визначення карантинних, буферних та вільних зон, як у цілому в Україні, так і в окремих регіонах.

УДК 632.7:632.97:634.2(477.41/.46)

2013.2.142. ВИШНЕВА ПОПЕЛИЦЯ ПЛОДОВИХ НАСАДЖЕНЬ ВИШНІ В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Лисенюк О.Ю. // Карантин і захист рослин. — 2013. — № 1. — С. 14–17. — Бібліогр.: 11 назв.

Попелиці вишневі (сорт), інсектициди, ефективність застосування інсектицидів.

Відомо, що у вишневих насадженнях серед сисних комах найнебезпечнішою є вишнева попелиця (ВП), яка шкодить рослинам, висмоктуючи з них сік, і переносить фітопатогенні віруси. Чорна ВП (*M. cerasi* F.) є однією із найнебезпечніших, у якої розрізняють два підвиди: один заселяє тільки черешню, другий — розвивається на вишні. Автором проведено аналіз ефективності сучасних афіцидів за обприскування вишневих насаджень проти червоної попелиці та визначено системи захисту вишні новими методами. Досліджено 2 сорти вишні: Жуковська і Подбельська та 5 інсектицидів: Естабі 400 ЕС, Дурсбан Ультра, Моспілан, Енжіо 247 SC, Інсегар 25 WP. Ефективність застосування інсектицидів характеризували за відсотком пошкодження, середнім балом заселеності та коефіцієнтом заселення шкідника. Спостерігалось коливання ефективності інсектицидів, оскільки погодні умови вегетаційного періоду 2010–2012 рр. характеризувалися чергуванням засушливих та дощових періодів. Це проявлялося у зміні таких показників як "середній бал заселеності" і "коефіцієнт заселення". Більш ефективними на сортах вишні були препарати Інсегар 25 WP, з.п. 0,6 кг/га і Естабі 400 ЕС, к.е. 1,0 л/га.

УДК 632.7:633.255

2013.2.143. СТЕБЛОВИЙ КУКУРУДЗЯНИЙ МЕТЕЛИК (*OSTRINIA NUBILALIS* HD.) / Гуляк Н.В., Федоренко В.П. // Український ентомологічний журнал. — 2012. — № 1(4). — С. 49–59. — Бібліогр.: 59 назв.

Метелик стебловий кукурудзяний, гусінь, шкідник, фітофаг, заходи захисту.

Представлено результати власних досліджень автора та дані вітчизняних і зарубіжних вчених стосовно стеблового кукурудзяного метелика (СКМ). Проаналізовано його поширення, біологічні особливості, шкодочинність та регулювання чисельності. Серед заходів захисту описано: агротехнічні, імунологічні, біологічні та хімічні методи. Зазначено, що СКМ є одним із найнебезпечніших шкідників кукурудзи у період від початку викидання волоті до збирання врожаю. Поширення шкідника зумовлено збільшенням посівних площ кукурудзи, порушенням сівозміни, зменшенням кількості агротехнічних операцій з обробітку ґрунту, біологічними особливостями розвитку СКМ і прихованим способом його життя на гусені. За дотримання строків сівби та вчасного застосування усіх елементів технології вирощування і захисту рослин від шкідливих організмів потенційна продуктивність гібридів кукурудзи, на думку авторів, може реалізуватись на 90–95%, що забезпечить врожайність зерна ≈ 10 –12 т/га і більше.

УДК 632.7+632.8:633.63/.854.78

2013.2.144. ЗИМУЮЧИЙ ЗАПАС І ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ ШКІДНИКІВ БУРЯКІВ І СОНЯШНИКІВ / Баннікова К. // Пропозиція. — 2013. — № 1. — С. 62–64.

Шкідники буряків і соняшнику, прогноз розвитку шкідників, засоби знешкодження.

Проведено аналіз існуючих шкідників цукрових буряків та соняшнику за минулий рік, представлено прогноз їх розвитку на вегетаційний період 2013 р. у Київській обл. Встановлено, що соняшник у дослідженому регіоні пошкоджувало 9 видів, а цукрові буряки до 12 видів шкідників. Серед шкідливих

об'єктів найпоширеніші багатодні комахи: дротяники та несправжні дротяники, личинки пластинчатовусих, довгоносики, гусінь підгризаючих совок. Листя ушкоджували: лучний метелик, листогризучі совки, попелиці. Значною шкодочинністю характеризувалися личинки травневих хрущів, які ушкоджували до 25% рослин. Показано, що у 2013 р. поширеними ґрунтовими шкідниками будуть личинки травневих і червневих хрущів та дротяники, шкідливість яких можна обмежити проведенням сівби протруєним насінням. Прогнозується формування осередків підвищеної чисельності гусені лучного метелика. Рекомендовано посилити спостереження за динамікою розвитку цього фітофага, що дасть змогу уникнути "неочікуваного" пошкодження гусінню шкідника посівів сільгоспкультур.

УДК 632.9

2013.2.145. ФІТОСАНІТАРНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ / Борзих О.І. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 58. — С. 3–8. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 539478.

Інвазії, карантинні організми, фітосанітарний контроль, проникнення, поширення карантинних організмів.

Зазначено, що заходи фітосанітарного контролю відіграють важливу роль у регулюванні не лише міжнародної торгівлі, але й економічної безпеки країни. Відомі приклади великих втрат від проникнення на територію держави і поширення небезпечних карантинних шкідливих організмів. Завезені види шкідників, хвороб і бур'янів часто знаходять в іншій країні більш сприятливі умови для свого розмноження і поширення, ніж на батьківщині. При цьому сотні видів акліматизовуються, десятки стають екологічно важливими і лише деякі мають статус карантинних і представляють значну загрозу для нашої держави. Автор вважає, що фітосанітарна служба повинна захищати країну від інвазійних організмів, контролювати експортні, імпорتنі та транзитні об'єкти у пунктах пропуску на державному кордоні та всередині країни. В Україні поширені небезпечні шкідливі організми, які мають карантинний статус: тютюнова блокрилка, середземноморська плодова муха, західний квітковий трипс, капровий жук, західний кукурудзяний жук, томатна міль, картопляна міль, бактеріальний опік плодів, біла іржа хризантем, золотиста картопляна нематода, амброзія, гірчак рожевий, пасльон колючий та інші. За кількістю виявлених карантинних шкідників і хвороб найбільш ризикованою для України є продукція з Туреччини. Насіння карантинних бур'янів у "пріоритетній" кількості надходить з Молдови та Росії.

УДК 632.9:575.1:633.1

2013.2.146. ЕКСПРЕСІЯ ГЕНІВ СТІКОСТІ ПШЕНИЦІ ДО ЗБУДНИКА БУРОЇ ІРЖІ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ В 2000–2010 РР. / Лісова Г.М. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 58. — С. 97–106. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 06 539478.

Збудник білої іржі, пшениця, гени стійкості, популяція, експресія.

Наведено дані з вивчення експресії генів стійкості пшениці до збудника бурї іржі (ЗБІ) в умовах Лісостепу України в 2000–2010 рр. Виділено найбільш ефективні гени стійкості, які забезпечили стійкість рослин незалежно від рівня розвитку захворювання. Встановлено, що гени стійкості мають різний рівень експресії щодо дії на місцеву популяцію ЗБІ пшениці. Відповідно до рівня експресії їх поділено на 4 групи: 1) гени, що забезпечують високий рівень стійкості до всіх місцевих рас ЗБІ; 2) гени стійкості до більшості рас ЗБІ; 3) гени, що забезпечують відносну стійкість; 4) гени, рівень експресії яких визначається як лабільний. Показано, що 5 генів стійкості втратили ефективність після епіфітотійного розвитку захворювання у 2004–2005 рр. Не змогли забезпечити стійкість до місцевої популяції ЗБІ в умовах Лісостепу України ще 15 генів.

УДК 632.913

2013.2.147. СТІКІСТЬ СОНЯШНИКУ ДО НЕКРОТИЧНИХ ПАТОГЕНІВ / Петренкова В.П., Боровська І.Ю., Кириченко В.В. // Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН, ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. — Х., 2012. — 296 с. — Бібліогр.: 547 назв. Шифр 539461.

Збудники хвороб некротрофного типу, соняшник, селекція на стійкість до патогенів, зніли соняшнику біла і сіра, методи оцінки стійкості, колекція ліній.

Представлено теоретичні основи селекції соняшнику на стійкість до збудників хвороб некротрофного типу живлення, які дали можливість інтенсифікувати селекційні програми на стійкість до фітопатогенів, розробити рекомендації з поліпшення фітосанітарного і екологічного стану довкілля, створити стійкі сорти і гібриди соняшнику. Встановлено, що одним із основних чинників поширення білої та сірої гнилей соняшнику є сума опадів за весь період вегетації. Показано, що насіння є активним джерелом інфекції. Доведено необхідність фітосанітарної експертизи насіння для підвищення ефективності знезаражування посівної партії. Розроблено методи оцінки стійкості культури для виділення стійких форм на ранніх етапах розвитку рослин. Створено робочу колекцію самозапилених ліній (153 ліній) і передано до Національного центру генетичних ресурсів України. Розроблено аналітичну модель залежності кількісних ознак від параметрів фізичного середовища. Представлено низку пропозицій селекційній практиці та виробництву для забезпечення контролю за поширенням хвороб і організації заходів захисту культури.

УДК 632.913

2013.2.148. РИЗОМАНІЯ — КАРАНТИННОЕ ДЛЯ УКРАИНЫ ЗАБОЛЕВАНИЕ САХАРНОЙ СВЕКЛЫ / Симонов В.Е., Челомбитко А.Ф., Башинская О.В. // Защита и карантин растений. — 2013. — № 1 (приложение). — С. 27–32. — Библиогр.: 3 назв.

Вірусна хвороба буряків, ризоманія, збудник ризоманії, розповсюдження, ознаки, захворювання, заходи з ліквідації.

Представлено характеристику вірусної хвороби буряків — ризоманії, описано симптоми захворювання, збудник, розповсюдження за областями України. Автори статті — заступники голови Державної ветеринарної і фітосанітарної служби та Головної державної інспекції з карантину рослин України — наводять конкретні дані, дають їх аналіз і пропонують засоби захисту. Зазначено, що розповсюдження вірусу некротичного пожовтіння жилок буряків (ВНПЖБ) практично неможливе без ґрунтового гриба *Polymyxa betae*, який є переносником даного вірусу. Зараження грибом для буряків безпечно, але якщо *P. betae* стає носієм вірусу, тоді це викликає ризоманію. Всередині цист гриба ВНПЖБ може зберігатися до 30 років, що робить такі заходи як сівозмінна та застосування хімічних препаратів малоефективними. В карантинних лабораторіях України виявлення ВНПЖБ у зразках цукрових буряків проводиться методом імуноферментного аналізу. Представлено план заходів із локалізації та ліквідації подальшого розповсюдження карантинної хвороби — ризоманії — на теренах України, у якому передбачено 9 заходів, час і місце їх проведення та визначено відповідальних виконавців. У 2007 р. у Державний реєстр сортів рослин України було занесено перший вітчизняний гібрид цукрових буряків, стійкий до ризоманії — Ризолт. У 2009 р. — ще два гібриди: Приз і Резидент.

УДК 632.937:60.575

2013.2.149. НАНОФИТОСАНИТАРИЯ: СЕГОДНЯ И ЗАВТРА / Захаренко В.А. // Защита и карантин растений. — 2013. — № 1 (приложение). — С. 62–88. — Библиогр.: 13 назв.

Наноречовини, нанопестициди, фунгіциди, фунгіцидні протравлювачі, інсектициди, гербіциди.

Нанофітосанітарія розглядається як новий науковий напрям, який об'єднує фітосанітарію з досягненнями в галузі розвитку нанотехнологій і орієнтований на інноваційний розвиток захисту рослин. Враховується, що всі об'єкти і технології нанорівня характеризуються не тільки однотипними розмірними параметрами, але й проявом нових дисперсних властивостей, характерних для наноструктурованих, ультрадисперсних колоїдних систем (КС) з розміром частинок 1–100 нм. КС являють собою особливий стан майже всіх відомих речовин живої і неживої природи, які можуть мати відповідні розмірні параметри і ставати дисперсними системами, що включають відповідні фази і середовища. Таким чином, 9 поєднань існуючих у природі 3 фаз (газоподібна, рідка і тверда) і 3 аналогічних середовищ охоплює всю різноманітність можливих форм колоїдного стану нанорозмірних речовин і технологій, пов'язаних із нанорозмірними речовинами. Різноманітність властивостей речовин КС відображають характеристики мінеральної і органічної неживої природи та організмів доклітинного і клітинного рівня, клітин і клітинних органел. Вони є предметом вивчення нанотехнологій у межах нанофітосанітарії. На сьогодні створюються нові препаративні форми вискодисперсних колоїдних систем з нанорозмірними структурами пестицидів. Такі препарати дають змогу використовувати властивості діючих речовин пестицидів за показниками якості та стабільності їх робочих розчинів.

УДК 632.937:632.5:632.7

2013.2.150. БИОЛОГИЧЕСКАЯ ЗАЩИТА РАСТЕНИЙ. Ч. 1: ЗАЩИТА ОТ ВРЕДИТЕЛЕЙ / Трофименко Н.Г. — К., 2012. — 111 с. Шифр 539912.

Рослини-захисники, біологічні препарати, фітонцидні рослини, інсектицидні рослини.

Видання допоможе віднайти з природних засків знання про властивості рослин-захисників, фітонцидні рослини, застосування природних біологічних препаратів, методи і засоби захисту від шкідливих рослин. Відомо, що застосування різних хімічних препаратів для боротьби із шкідниками і хворобами має негативні результати для здоров'я людей. Правильне та своєчасне застосування агротехнічних і біологічних засобів захисту, особливо на присадибних ділянках та у колективних садах і городах, приведе до бажаного результату. Описано пошкодження від тварин-гризунів та сисних шкідників. Визначено біологічні засоби захисту природного походження, що мають інсектицидну дію. Представлено природні інсектицидні засоби, зокрема трихограму. Показано інсектицидні рослини-помічники, зокрема фітонцидні рослини. Описано рецепти приготування та застосування препаратів з інсектицидних рослин. Такі рослини виділено в окрему таблицю, зазначено коли і які частини рослин збирати, дано рецепти приготування інсектицидів та проти яких шкідників вони застосовуються.

60:573 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — академік НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 60:575:631.528:631.523.13

2013.2.151. ПРОБЛЕМИ ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНИХ РОСЛИН В УКРАЇНІ / Іващенко О.О., Рудник-Іващенко О.І. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 3. — С. 28–29. — Библиогр.: 5 назв.

Біотехнологія, ГМО, рослини, селекція, культури с.-г.

Тезисно розглянуто стан досліджень та створення ГМ-культур у світі загалом і в Україні зокрема. Демографічна ситуація на планеті змусила вчених звернутися до можливостей використання потенціалу біотехнології для забезпечення

практичних проблем людства. Практика останніх десятиліть доводить успішність вирощування ГМ-культур на виробничих площах США, Канади, Бразилії та інших країн. Однак учені Європи і частина вчених США і Японії не поспішають запроваджувати вирощування ГМО на своїх орних землях. Впровадження ГМ-культур в Україні неможливе без глибоких експериментальних досліджень з біотехнології, створення ГМ-рослин, вивчення їх властивостей та віддалених наслідків їх використання. Через неоднозначність результатів зарубіжних досліджень створення виробничих посівів ГМ-рослин в

Україні є передчасним і його необхідно повністю припинити. Комісія Верховної Ради вважає за необхідне контролювати на державному рівні заборону їх використання. У перспективі, після одержання досконалих форм ГМ-культур, їх різнобічного вивчення та доведення екологічної і медичної безпеки, вони здобудуть право поширюватись на виробничих посівах країни.

УДК 60:575:633.11

2013.2.152. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТІВ ГАММА-ОПРОМІНЕННЯ ЗЕРЕН F_1 М'ЯКОЇ ПШЕНИЦІ З ВИКОРИСТАННЯМ ГЛІАДИНІВ ЯК ГЕНЕТИЧНИХ МАРКЕРІВ / Козуб Н.О., Созінов І.О., Блюм Я.Б., Созінов О.О. // Цитология і генетика. — 2013. — Т. 47, № 1. — С. 17–25. — Бібліогр.: 27 назв.

Генетичні маркери, гліадинові локуси, гамма-опромінення, транслокація 1BL/1RS, ізогенні лінії сорту Безоста 1.

Вивчено вплив гамма-опромінення дозою 200 Гр сухих зерен F_1 , гетерозиготних за присутністю житньої транслокації 1BL/1RS, на виживання рослин, продуктивність, частоту передачі транслокації та ідентифікацію мутацій, індукованих гамма-опроміненням за гліадиновими локусами. Матеріалом для дослідження були гібриди від схрещування майже ізогенних ліній на основі сорту Безоста 1. Опромінення проводили до істотного зниження ознак продуктивності рослин F_1 , яке не впливало на виживання рослин у даних умовах вирощування. Встановлено, що одним з ефектів опромінення зерен F_1 було підвищення частки чоловічих гамет з 1BL/1RS транслокацією, які брали участь у формуванні зернівок F_2 , відносно контролю. Опромінення дозою 200 Гр на порядок підвищувало частоту видимих мутацій у гліадинових локусах.

УДК 60:575.222.73:631.522:633.854.78

2013.2.153. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ ОТДАЛЁННОЙ ГИБРИДИЗАЦИИ У ПОДСОЛНЕЧНИКА / Анисимова И.Н., Гаврилова В.А. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2012. — № 5. — С. 88–99. — Библиогр.: 86 назв.

Віддалена гібридизація, генетична модель ЦЧС-Rf, соняшник, види, молекулярно-генетичні технології.

На прикладі соняшнику показано розвиток ідей М.І. Вавилова про віддалену гібридизацію як способу розширення різноманітності вирощуваних культур. Результати, одержані за допомогою міжвидової гібридизації, сприяли розвитку спеціальної генетики соняшнику. На їх основі було встановлено геномний склад роду *Helianthus*, визначено особливості внутрішньовидових і міжвидових взаємозв'язків. На сучасному етапі віддалену гібридизацію використовують для вирішення проблем селекції, пов'язаних із створенням стійких до хвороб і шкідників високоврожайних сортів і гібридів. Серед основних завдань такого методу — перенесення генів стійкості до шкідливих організмів і стресових факторів середовища від диких видів до генофонду культурного соняшнику, створення нових генетичних систем ЦЧС-Rf. Цитоплазматична чоловіча стерильність широко застосовується не тільки в селекції, а й як модель для вивчення фундаментальних механізмів взаємозв'язку ядра і цитоплазми у квіткових рослин. Вважається, що певного успіху в цьому напрямі можна досягти з використанням методів класичної генетики та молекулярно-генетичних технологій, деякі з яких представлено у даній статті.

УДК 60:575:614.31:619:638.1

2013.2.154. СПЕКТРАЛЬНО-ИОДОМЕТРИЧЕСКИЙ МЕТОД ВЫЯВЛЕНИЯ ФАЛЬСИФИКАЦИИ МЁДА / Ярова О.А., Сохликов А.Б., Лобанов А.В. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2012. — № 6. — С. 51–52. — Библиогр.: 7 назв.

Спектрально-йодометричний метод, мед, пероксид водню, фальсифікація.

Проведено визначення можливості виявлення деяких фальсифікацій різних видів меду спектрально-йодометричним методом, за допомогою якого визначається вміст пероксиду водню (ПВ) у цьому продукті. Встановлено, що інтенсивність розкладу ПВ залежить від температурних режимів нагріву. З підвищенням температури нагрівання знижується вміст ПВ. Відмічено залежність інтенсивності розкладу ПВ від початкової його кількості. Чим більше ПВ було у зразках до

нагрівання при різних температурних режимах, тим меншою була швидкість його розпаду. У зразках меду з високим вмістом ПВ (липовий, гречаний) після нагрівання його було більше (9,15–10,97 мг/кг), ніж у зразках соняшникового меду (4,86–6,65 мг/кг). Вміст ПВ у штучному меді, одержаному шляхом ферментативного гідролізу цукрози, варіював від 0,09 до 0,19 мг/кг, що відповідає звичайному об'єму ПВ у воді. Зроблено висновок, що спектрально-йодометричний метод аналізу пероксиду водню можна застосовувати для виявлення підробок натурального меду.

УДК 60:575:631.52:633.11

2013.2.155. ИДЕНТИФИКАЦИЯ АЛЕЛЬНОГО СТАНУ ЛОКУСУ СТИЙКОСТИ ДО ХВОРОБ Lr 34/Yr 18/ Pm 38 У СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ / Созінов О.О., Заїка Є.В., Карелов А.В., Козуб Н.О. [та ін.] // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 2. — С. 34–37. — Бібліогр.: 14 назв.

Молекулярний маркер, алельний стан гена, нерасоспецифічна стійкість, пшениця м'яка, іржаві гриби.

Проведено ідентифікацію маркера, який свідчить про алельний стан гена Lr 34 / Yr 18 / Pm 38, що зумовлює стійкість до іржавих хвороб пшениці в сортах української селекції, створених у лісостеповій і поліській зонах України. За допомогою молекулярно-генетичного маркера calSBP1 проведено ідентифікацію алельного стану гена Lr 34 / Yr 18 / Pm 38 у 28 сортів пшениці м'якої озимої селекції Ін-ту землеробства. З них 39% мали "стійкий" алельний стан локусу Lr 34. У 32% зразків алельний стан маркера відповідав "чутливому" алельному стану локусу Lr 34. У 29% зразків виявлено поліморфізм за локусом Lr 34+. Стійкість, пов'язана з локусом Lr 34, однаково поширена як у сортах, створених до 1990 р., так і в сортах 1992–2012 рр., що свідчить про його позитивний вплив на стійкість пшениці до іржавих хвороб, а також про важливе адаптивне значення. "Стійкий" алельний стан локусу Lr 34 рекомендовано залучати до селекційного створення сортів, стійких до хвороб.

УДК 60:575:631.523:633.32

2013.2.156. ИДЕНТИФИКАЦИЯ И ПАСПОРТИЗАЦИЯ СОРТІВ КОНЮШИНІ ЛУЧНОЇ (TRIFOLIUM PRATENSE L.) ЗА SSR МАРКЕРАМИ / Дугарь Ю.М., Попов В.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — X., 2012. — № 3(27). — С. 82–90. — (Сер. Біологія). — Бібліогр.: 24 назви. Шифр 539662.

Мікросателіти, паспортизація, конюшина лучна, кластерний аналіз, сорти українського походження.

Проведено ідентифікацію і паспортизацію 15 сортів конюшини лучної української селекції з використанням мікросателітних маркерів. Виявлено унікальні алелі сортів конюшини та алелі, характерні для всіх генотипів. Кількість алельних варіантів у межах кожного сорту становила від одного (сорт Кумач) до дев'яти (сорт Маруся). На основі виявлених фрагментів мікросателітних ділянок ДНК створено алельні формули, які були молекулярно-генетичними паспортами для всіх 15 сортів конюшини. Такі генетичні паспорти необхідні для оптимізації баз даних та захисту прав селекціонерів на сорт і дадуть змогу здійснити типування сортів конюшини лучної за SSR локусами. Побудовано дендрограму сортів конюшини за допомогою методу найближчих сусідів. Обговорюється можливість об'єднання вивчених сортів у два кластери на основі генетичних відстаней за Nei.

УДК 60:575:635.21:631.526.32:578.52

2013.2.157. ЗАСТОСУВАННЯ МІКРОСАТЕЛІТНИХ МАРКЕРІВ КАРТОПЛІ ДЛЯ ФІЛОГЕНЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ СОРТІВ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Олійник Т.М., Слободян С.О., Грицай Р.В. // Картоплярство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 41. — С. 41–48. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 06 539039.

ДНК-поліморфізм, ISSR-аналіз, добір праймерів, міжсортний поліморфізм, сорти картоплі.

Оптимізовано методику ISSR-аналізу для виявлення молекулярно-генетичного поліморфізму сортів картоплі та встановлено філогенетичні взаємозв'язки між ними. Матеріалом для досліджень слугували рослини *in vitro* 6 сортів картоплі зарубіжної селекції та 6 сортів селекції Ін-ту картоплярства НААН, які вивчали із застосуванням 9 мікросателітних мар-

керів. Установлено міжсортний поліморфізм за допомогою двох праймерів та виявлено філогенетичні взаємозв'язки між дослідженими сортами. За результатами ISSR-ПЛР з використанням відібраних мікросателітів було одержано 22 поліморфних фрагменти: 9 фрагментів при використанні праймера — GaG(caa)₅ та 13 фрагментів з праймером CT-G(AG)₈. На основі результатів аналізу складено матрицю вихідних даних.

УДК 60:575:636.082(075.8)

2013.2.158. ОСНОВЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ ГЕНЕТИКИ: учебное пособие / Войналович С.А., Войналович А.С. — Симферополь: ИТ "Ареал", 2012. — 352 с. — Библиогр.: 21 назв.

Ветеринарна генетика, молекулярні основи, закономірності спадкування, мінливість, біотехнологія, генна інженерія.

Один із вітчизняних підручників з ветеринарної генетики дає уявлення про основні розділи генетики, про головні властивості живих організмів, а саме: спадковість і мінливість. Складається із 21 розділу з різних аспектів генетики: молекулярні основи спадковості, закономірності спадкування, мінливість та методи її вивчення, принципи мутаційної та еволюційної теорії, розглядає генетику онтогенезу, імунітету, особливості популяцій мікроорганізмів, генетичні аномалії, імуногенетику та інше. Представляє діагностику і лікування спадкових захворювань. Дає уявлення про методи і можливості біотехнології та генної інженерії, про особливості та способи одержання трансгенних і химерних тварин, про значення і завдання біотехнології. Підручник розраховано для підготовки бакалаврів, спеціалістів і магістрів аграрних вищих навчальних закладів II–IV рівнів акредитації за спеціальністю "Ветеринарна медицина".

УДК 60:575:636.22/28.082

2013.2.159. ІМУНОКРОФІЛОГЕНЕЗ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ СІРОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОРОДИ / Назаренко В.Г., Вороненко В.І., Омельченко Л.О. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. II. — С. 95–105. — Библиогр.: 13 назв.

Імуногенетичний аналіз, антигени груп крові, локус EaB, індекси схожості, генетичні дистанції, сіра українська порода ВРХ.

Наведено результати досліджень з визначення імуногенетичних особливостей популяції ВРХ сірої української породи за допомогою оцінки її структури за 52 еритроцитарними антигенами 9 систем груп крові та за алелями багатфункціональної системи EaB. На основі порівняльного аналізу із застосуванням низки генетико-математичних методів у моніторингових дослідженнях визначено ступінь гомозиготності, рівень генетичної диференціації та подібності шести суміжних поколінь піддослідного чистопорідного стада сірої української породи. Встановлено, що системний моніторинговий аналіз і використання даних імуногенетичного маркування в подальшому будуть сприяти підвищенню ефективності селекції і збереженню генофонду цієї породи. Для підтримки достатнього рівня мінливості рекомендовано використання в стаді бугаїв-плідників з відмінними фенотиповими особливостями протягом 1–2 років. Для підвищення генетичної різноманітності стада запропоновано періодичне використання кріоконсервованої сперми чистопорідних плідників сірої української породи.

УДК 60:579.22:579.243.6:631.461.61

2013.2.160. ВПЛИВ БАКТЕРІАЛЬНИХ ПОЛІСАХАРИДІВ НА СТРУКТУРНО-АГРЕГАТНИЙ СКЛАД ЧОРНОЗЕМУ ЛУЧНОГО / Малиновська І.М., Драган М.І. // Біотехнологія. — 2012. — Т. 5, № 6. — С. 95–100. — Библиогр.: 12 назв.

Бактеріальні полісахариди, позаклітинна форма, структура, водостійкий агрегат, чорнозем лучний.

Досліджено здатність бактеріальних полісахаридів різного хімічного складу, структури, таксономічного положення продуцентів поліпшувати структурно-агрегатний стан чорнозему лучного. Встановлено, що найбільш ефективною кількістю цінних агрегатів підвищує екзополісахарид *Bacillus mucilaginosus* C-3 у максимальній концентрації — 0,016%. Кількість агрегатів збільшується таким чином: розміром 3–5 мм — на 22,6%, 2–3 мм — на 11,1%, 1–2 мм — на 5,12%. Зі зменшенням концентрації полісахариду ефективність його дії істотно знижується. Усі досліджені концентрації *B. mucilaginosus* суттєво підвищують у ґрунті вміст водостійких агрегатів. Полісахариди інших мікроорганізмів *Rhizobium phaseoli* 8 і *Bacillus pumilis* M є малоефективними і помітного впливу на вміст агрегатів ґрунту не виявили. За внесення у ґрунт бактеріальних полісахаридів механічна міцність водостійких агрегатів однакового розміру зростає за концентрації полісахариду *B. mucilaginosus* 0,010% на 5–8%. Внесення в ґрунт бактеріальних полісахаридів *R. phaseoli* 8 і *B. pumilis* M у концентрації 0,016% та полісахариду *B. mucilaginosus* у концентрації 0,002% змін механічної пружності агрегатів не викликало. Перспективним щодо створення препарату, що поліпшує структурний стан ґрунту, є штам мікроорганізму *B. mucilaginosus* C-3.

УДК 60:579.64

2013.2.161. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СПОРООБРАЗУЮЩИХ БАКТЕРИЙ В КАЧЕСТВЕ БИОЛОГИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ЗАЩИТЫ РАСТЕНИЙ / Азизбеян Р.Р. // Биотехнологія. — 2013. — № 1. — С. 69–77. — Библиогр.: 49 назв.

Біотехнологія, бацили, індукція резистентності, анабіоз, пряма конкуренція, паразитизм, фенгіцини, біофунгіциди.

Обговорюються сучасні досягнення і перспективи виробництва біологічних засобів боротьби з фітопатогенними грибами (біофунгіцидами) на основі спороутворювальних бактерій (бацил). Зазначено, що гриби хвороби знищують 10–20% потенційного врожаю с.-г. культур і забруднюють рослини продуктами своєї життєдіяльності, які накопичуються у зерні та плодах, що погіршує їх смакові якості і безпечність для теплокровних організмів. В останні роки особлива увага надається розвитку біологічних методів боротьби та розробці екологічних препаратів, альтернативних хімічним пестицидам. До найбільш перспективних продуцентів біологічних засобів захисту рослин віднесено низку бацил, зокрема: *B. subtilis*, *B. licheniformis*, *B. polymyxa*, *B. pumilus* та інші. Визначено 4 основні механізми дії біофунгіцидів: пряма конкуренція, анабіоз, паразитизм, індукція резистентності у рослини-хазяїна. Описано особливості та механізм дії фенгіцинів — антигрибних антибіотиків, які є ліпидекапептидами, що містять амінокислоти з гідрофобними радикалами. Загалом показано переваги і недоліки бацил як продуцентів біофунгіцидів, а також описано різні механізми їх дії. Наведено сучасні літературні та авторські дані про ефективність деяких видів бацил стосовно захисту важливих с.-г. культур, зокрема зернових та картоплі.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.1/8:631.51:632.51

2013.2.162. ЗНИЖЕННЯ РІВНІВ ШКОДОЧИННОСТІ БУ-

Р'ЯНИВ У ПОСІВАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ЗАЛЕЖНО ВІД АГРОТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ / Ваврино-

вич О., Качмар О. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 613–618. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539661.

Сівозміна, обробіток ґрунту, удобрення, забур'яненість, культури с.-г., шкодоцинність.

Наведено вплив агротехнічних чинників на забур'яненість посівів та прояви шкодоцинності бур'янів на зернові культури. Дослідження проводили у трьох стаціонарних сівозмінах Ін-ту землеробства і тваринництва західного регіону (схема досліду у табл.). Установлено, що в посівах зернових культур у різних видах сівозмін попередники й варіанти удобрення впливають на зменшення втрат урожаю. Найкращими попередниками пшениці озимої є конюшина лучна та гречка, зниження врожаю від присутності бур'янів становило відповідно 24,8 та 28,4% на неудобрених варіантах й 21,4 і 24,4% на фонах з мінеральним живленням. Після зернового попередника врожайність була меншою, а шкодоцинність бур'янів сягала близько 33%. Ячмінь ярий є менш конкурентоспроможним стосовно бур'янів, що спричиняло істотне зниження його врожайності. Кращим попередником для ячменю є картопля, після якої відсоток шкодоцинності становить 17,4% на варіантах з внесенням мінерального живлення, а на неудобрених ділянках — 22,3%. Після пшениці озимої цей показник становив відповідно 23,9 і 31,2%. Найменше зниження врожайності від присутності бур'янів було на оранці 20–22 см у варіанті з внесенням $N_{120}P_{90}K_{90}$ — 21,9%. Найвищі показники зниження врожайності зафіксовано при поверхневому обробітку ґрунту без добрив — 31,2%. Варіанти з чизельним обробітком займали проміжне місце — 27,7%. На варіантах з внесенням гербіциду шкодоцинність значно зменшувалась (близько 10–18%). Зроблено висновки, що насичення сівозмін зерновими культурами від 50 до 100%, зменшення глибини обробітку ґрунту та заміна полицевого на безполіцевий спричиняють зростання забур'яненості посівів та підвищення рівня прояву шкодоцинності.

УДК 633.1:338.439.5

2013.2.163. НАДЕЖДЫ И ОПАСЕНИЯ ЗЕРНОВОГО РЫНКА / Сидоренко О.В. // Зерно. — 2013. — № 2. — С. 28–31.

Ринок зерна, валовий збір зерна, країни — виробники зерна, площі посіву зернових.

Наведено дані щодо виробництва зерна у світі. Головними виробниками є: Китай — 20%, США — 16 та Індія — 10% від світового валового збору, інші країни — 54%. У 2010 р. валовий збір зерна зернових культур у Китаї становив 502 млн т, в США — 404 і в Індії — 252 млн т. Динаміка об'ємів виробництва зерна у світі має тенденцію до зростання. Середнє річне збільшення валового збору зерна за 1990–2010 рр. становило 29,47 млн т. Однак у Великобританії, Казахстані, Канаді і Росії спостерігалась зворотна тенденція. Значний річний приріст зафіксовано у Бразилії, Індії, Китаї і США. За цей період відбулося суттєве коливання об'ємів виробництва в Австралії — 25,48%, Аргентині — 22,18, Бразилії — 23,59, Казахстані — 36,16, Росії — 22,31 і в Україні — 24,61%. У світі приріст врожаю відбувається за рахунок зростання врожайності. Найбільш високий приріст врожайності відбувся в США — 1,22 ц/га, Аргентині — 0,89 і Бразилії — 0,87 ц/га. Коливання врожайності має помірний характер: у Росії — 16,01%, Канаді — 10,14 і США — 14,36%. Стійку динаміку врожайності відмічено у Великобританії — 91,02%, Китаї — 90,78, Індії — 87,17 і Франції — 90,35%. За площами посіву перші місця у світі посідають Індія — 118,8 млн га, Китай — 93,0 і США — 58,9 млн га. В останні роки відмічено стійке зростання площ посіву під кукурудзою і рисом, а за іншими культурами — їх зменшення. В Австралії, Туреччині, Росії, Франції і Канаді посівні площі під пшеницею сягають від 63,6 до 52,1%, в Індії і Китаї відповідно 24,0 і 26,1%. Виробництво зерна пшениці у світі за цей час збільшилось на 98%. У Великобританії виробництво пшениці забезпечує 91,02% валового збору зернових, Франції — 90,35, Туреччині — 92,52, Китаї — 90,78, США — 88,39, Індії — 87,17 і Росії — 77,19%. Тенденція до зниження виробництва зерна пшениці спостерігається у Канаді, США, Україні. Зворотна тенденція росту — в Австралії, Німеччині, Індії, Китаї та Росії. В Індії щороку збільшення врожаю пшениці сягає понад 1 млн т. Учені підраховують, що в перспективі щорічний приріст ви-

робництва пшениці в світі буде збільшуватись у межах 2%, а в країнах, що розвиваються — до 3%.

УДК 633.1“324”:632.51:[631.8+632.954]

2013.2.164. ЗАБУР'ЯНЕНІСТЬ ОЗИМИХ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР ЗА БЕЗЗМІННОГО ЇХ ВИРОЩУВАННЯ / Іванюк В. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 253–257. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539661.

Культури озимі зернові, посіви беззмінні, удобрення, гербіциди, забур'яненість, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу систем удобрення та внесення гербіцидів на забур'яненість й урожайність беззмінних посівів пшениці та жита озимого у довготривалому стаціонарному досліді (рік закладання — 1964) Львівського національного аграрного ун-ту. Установлено, що беззмінне вирощування с.-г. культур призводить до поширення спеціалізованих видів бур'янів, які домінують у агрофітоценозах. Чисельність бур'янів можна регулювати за допомогою внесення гербіцидів. На беззмінних ділянках посіву пшениці озимої у фазі куціння найбільше було триреберника непахучого — від 59 до 101 шт./м², маку дикого — 23–41 шт./м². У посівах жита озимого триреберник непахучий і мак дикий домінували в усіх варіантах і становили 42–106 та 59–109 шт./м² відповідно. Крім цих бур'янів, на посівах пшениці озимої були: волошка синя (4–25 шт./м²), інші (19–62 шт.); жита озимого: зірочник середній (2–21 шт.), горошок мишачий (2–8 шт.), підмаренник чіпкий (5–8 шт./м²). На забур'янених полях коефіцієнт використання мінеральних добрив зменшується на 30–35%. Перед збиранням урожаю пшениці озимої на варіантах з внесенням гербіциду бур'янів не було виявлено. Забур'яненість безгербіцидних ділянок становила 52–97 шт./м², посівів жита озимого відповідно 36–72 та 74–121 шт./м². Урожайність пшениці озимої за 2009–2011 рр. становила 30,2–35,9, жита — 32,5–36,4 ц/га. Застосування органо-мінеральної системи удобрення зменшувало негативний вплив беззмінних посівів на ґрунт, про що свідчить вища врожайність зерна: пшениці озимої на 5,7, жита озимого — на 3,9 ц/га порівняно з мінеральною системою удобрення.

УДК 633.11“324”:551.582(477)

2013.2.165. ОЗИМА ПШЕНИЦЯ ДОСІТЬ ЧУТЛИВА ДО ЗМІН КЛІМАТУ / Попов С. // Зерно і хліб. — 2012. — № 4. — С. 12–14. — Бібліогр.: 8 назв.

Пшениця озима, кліматичні умови, продуктивність пшениці озимої, структура посівних площ, агротехніка вирощування.

Відмічено, що за даними Харківського гідрометцентру середньорічна температура повітря за останні 17 років на Слобожанщині підвищилась на 0,7–2,5°C порівняно з періодом 1951–1993 рр. Найбільше потепління клімату відмічають у січні–лютому — на 2,5–3,0°C і в літній період — червень–серпень — на 1,5–2,5°C. Це призвело до зниження врожайності на 14–15% й зменшення валових зборів зернових культур на 24,6–30,4% порівняно з показниками 2011 р. Протистояти небажанним природним чинникам і зменшити їх вплив на формування врожаю можна лише при застосуванні оптимізації структури посівних площ, впровадженні науково обґрунтованих сівозмін, дотриманні агротехнологій вирощування кращих адаптованих до умов сортів. Результати багаторічних досліджень вчених Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва та Харківського Національного аграрного ун-ту ім. В.В. Докучаєва показали, що завдяки правильному використанню сівозмін пшениця озима може формувати врожайність на рівні 5,0–6,5 т/га. Для цього її треба вирощувати по чорному й зайнятому парам, багаторічних травах першого року використання на один укіс і зернобобових культурах. Частка кращих попередників у сівозміні повинна становити 65–75%. Як ніколи раніше, необхідно виваженіше підходити до вибору сортів пшениці озимої залежно від регіону її створення й вирощування. Сучасні сорти характеризуються високими біологічними показниками продуктивності. Однак для її одержання потрібно вчасно проводити сортозаміну та сортооновлення, використовувати для сівби високоякісне насіння. Все це разом узятє дає змогу підвищувати врожайність сортів й збільшувати валові збори зерна пшениці озимої.

УДК 633.174:631.527:631.531.02

2013.2.166. РОЛЬ СЕЛЕКЦІЇ І СЕМЕНОВОДСТВА В ПОВЫШЕНИИ ПРОДУКТИВНОСТИ СОРГО / Болдырева Л.Я., Пергаев О.А., Бритвин В.В. // Збірник наукових праць Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН / НААН, ІБКІЦБ, НДІ насінництва ПФ НУБІП України "Крим. агротехнолог. ун-т"; за заг. ред.: Роїка М.В. (відп. ред.), заст.: Курило В.Л. і Макрушин М.М. [та ін.]. — К., 2012. — Вип. 16: Насінництво. Теорія і практика технологій вирощування та оздоровлення насіння і садивного матеріалу, конкурентоздатних в умовах Європейського ринку. — С. 48–53. — (Сер. С.-г. науки). — Библиогр.: 6 назв. Шифр 539033.

Сорго, сорт, гібрид, селекція, насінництво, технологія вирощування.

Наведено стан селекції і насінництва сорго в Україні та напрями його використання. Соргові культури (сорго зернове, силосне, суданське, сорго-суданковий гібрид) використовуються на зерно, моноорм, гранули, сіно, силос, сінаж, крохмаль, рідкий цукор, спирт, крупу, а в останні роки — для виробництва біоетанолу. На 2011 р. у Державному реєстрі

сортів України було зареєстровано 71 сортів та гібридів сорго різного використання, зокрема 65,5% вітчизняної і 34,5% — закордонної селекції. Основними оригінаторами сортів і гібридів сорго є: Селекційно-генетичний ін-т (12) та Кримський агротехнологічний ун-т (14). Основними методами селекції сорго є гібридизація з наступним інцухтом. Насінництво сорго ведеться за схемою: розсадники добору (добазове), супереліта (базове) і репродукційне. Більш поширеним способом сівби сорго є пунктирний з шириною міжрядь 45 см та густотою стояння 100–140 тис. рослин/га. В 2010 р., більш посушливому, найвищу врожайність — 5,14 т/га сформував американський гібрид Прайм. Вітчизняні гібриди значно поступалися за врожайністю: Кримдар 10 — 4,73 т/га, Наш — 4,46, Дніпровський 39 — 4,32 т/га. Причиною більш високої продуктивності закордонних сортів і низької конкурентоздатності вітчизняних сортів і гібридів сорго є недостатня підтримка з боку держави галузей селекції і насінництва. Для усунення цих причин потрібно покращити фінансування й технічне оснащення селекційних установ до європейського рівня, що дасть можливість одержувати максимальну віддачу від сортів і гібридів сорго.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.11"324":631.524.84:631.582

2013.2.167. УРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОПЕРЕДНИКІВ У ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ / Цвей Я.П., Леншин О.Г., Конопельський М.І. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2012. — Вип. 1/2. — С. 15–19. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 537855.

Пшениця озима, ланка сівозміни, врожайність, якість зерна.

Показано особливості формування врожайності і якості зерна пшениці озимої залежно від попередника у ланках сівозміни з насиченістю зерновими культурами 50 і 75%. У середньому за чотири роки (2008–2011) найвищу врожайність — 6,01 т/га одержано у ланці з двома полями конюшини лучної (насичення зерновими 50%). У ланках після гороху (насиченість 75%) формувалась врожайність 5,86–5,91 т/га. За аналогічної насиченості зерновими у ланках після гречки і ячменю ярого спостерігали зниження врожайності зерна пшениці озимої — на 0,63–0,68 і 0,87–0,92 т/га відповідно. Найбільший вміст "сирої" клейковини одержано у ланках з бобовими (горох), де його висівали після гречки і ячменю — 20,3 і 20,4%. Ланки з бобовими культурами мали стабільні показники і за вмістом білка — 10,5–10,8%, що можна пояснити позитивним впливом біологічного азоту.

УДК 633.11"324":631.526.32:631.559:001.891

2013.2.168. НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПІСЛЯРЕЄСТРАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СОРТІВ / Василюк П.М., Улич Л.І. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 1. — С. 45–49. — Библиогр.: 6 назв.

Пшениця озима, сорт, післяреєстраційні дослідження, акліматичні зони, продуктивність.

Обґрунтовано доцільність проведення післяреєстраційного сортовищення. Відмічено, що результати, одержані при реєстрації нових сортів, не повною мірою відповідають вимогам товаровиробників через відсутність даних про зональні особливості для реалізації потенціалу продуктивності. Ліміт таких даних можна поповнити результатами післяреєстраційних досліджень, які дадуть змогу визначити придатність сорту для конкретного регіону зони, де він може повніше реалізувати свій генетичний потенціал. Наведено результати впливу еколого-адаптивного підходу до добору і розміщення сортів щодо конкретного регіону. Так, сорт пшениці Скарбниця, занесений до реєстру в 2007 р. і рекомендований для вирощування в Степу і Лісостепу, на Розовській сортостанції сформував урожайність 89,7 ц/га, а в цій же степовій зоні

на Новоодеській станції — 41,3 ц/га. Така ж ситуація по багатьох сортах і в інших зонах. Зроблено висновок, що при районуванні сортів потрібно враховувати їх біологічні властивості, стан агрономічного і економічного середовища. Це дасть змогу оптимізувати використання сортових ресурсів, завдяки чому валові збори зерна пшениці можна збільшити на 3–4 млн т.

УДК 633.11"324":631.529:631.582

2013.2.169. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ УРОЖАЮ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Лебідь Є.М., Десятник Л.М., Федоренко І.Є., Кірчук І.С., Пішта Д.С., Кірчук Г.А. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 2. — С. 11–16. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 539987.

Пшениця озима, структура врожаю, технологія вирощування.

Наведено результати вивчення впливу попередників, удобрення та погодних умов року на формування елементів структури врожаю в умовах Півдня України. Вивчали сорт пшениці Куяльник у 8-пільній сівозміні на фоні різних систем удобрення. Встановлено, що продуктивність — це співвідношення кількості колосоносних стебел на одиниці площі та маси зерна з одного колоса. Ці показники, у свою чергу, пов'язані з продуктивною куцистістю, продуктивністю колоса (величина і кількість зерен, маса 1000 зерен та ін.). Найвищий коефіцієнт продуктивної куцистості рослин зафіксовано у сприятливому 2009–2010 рр. — він коливався від 1,8 до 2,7. В інші роки куцистість знижувалась залежно від посушливості та попередників. Найвищі показники куцистості були по попереднику чорний пар — у середньому 2,0–2,3. Показник продуктивної куцистості по попереднику горох — 1,5–1,8, після кукурудзи на силос — 1,4–1,8. Традиційна перевага гороху як попередника відбувається тільки у більш сприятливий за зволоженням вегетаційний рік. Система удобрення зумовлювала збільшення продуктивної куцистості на 0,2–0,4 порівняно з контролем. Однак найбільш суттєво впливали на рівень урожаю погодні умови року: у середньому у край посушливому 2007 р. одержано 1,76 т/га зерна, а в найбільш сприятливому 2010 р. — 4,73 т/га. За роки досліджень найбільше зерна щороку одержували після попередника чорний пар — від 3,03 до 3,82 т/га, після гороху — 2,57–3,13 т/га, кукурудзи на силос — 2,38–2,99 т/га. Зроблено висновок, що кращі структурні елементи врожаю формуються по попереднику чорний пар з унесенням органіко-мінеральних добрив.

УДК 633.11"324":631.559:631.582

2013.2.170. ВПЛИВ ПОПЕРЕДНИКІВ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ / Жемела Г.П., Шакалій С.М. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 3. — С. 20–22. — Бібліогр.: 7 назв.

Пшениця озима м'яка, попередники, врожайність, якість зерна.

Наведено результати досліджень з впливу попередників (чистий пар, горох, кукурудза на силос) на врожайність та якість зерна пшениці сорту Вдала в умовах Полтавської обл. За результатами досліджень установлено, що найвищу врожайність — 4,85–6,25 т/га одержано після чистого пару. Урожайність після попередника горох була нижчою — 4,54–6,17 т/га. Суттєво меншою вона була після кукурудзи на силос — 4,06–5,65 т/га. За якісними показниками (маса 1000 зерен, натура, склоподібність, вміст білка й клейковини та її якість) були найкращими у зерні, одержаному після попередника чистий пар, дещо гіршими — після гороху. За два роки (2010–2011) зерно найгіршої якості одержано після попередника кукурудза на силос.

УДК 633.11"324":631.811.1

2013.2.171. ОСОБЛИВОСТІ ЖИВЛЕННЯ ТА УДОБРЕННЯ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ: огляд літератури / Господаренко Г.М., Сухомуд О.Г. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2012. — Вип. 78, ч. 1: Агрономія. — С. 31–44. — Бібліогр.: 73 назви. Шифр 538870.

Пшениця озима, елементи живлення, добрива, строки внесення, елементи продуктивності.

Розглянуто особливості динаміки засвоєння рослинами пшениці озимої основних елементів живлення та їх вплив на формування елементів продуктивності. Дослідженнями встановлено, що застосування добрив створює передумови для збільшення врожайності, поліпшення якості зерна, одержання економічної користі. Пшениця озима майже на всіх ґрунтах потребує сумісного внесення азотних, фосфорних і калійних добрив, але в різному співвідношенні. Окремі елементи живлення по-різному впливали на формування габітусу рослин: азот сприяє розвитку вегетативних органів, збільшує куцість, кількість колосків; фосфор — росту кореневої системи, підвищує зимостійкість та стійкість рослин до хвороб, прискорює дозрівання; калій — підвищує зимостійкість, регулює у рослин фізіологічні процеси, водний баланс, синтез білків. Виявлено, що для умов Лісостепу України оптимальною нормою внесення добрив є $N_{90}P_{90}K_{90}$ за вирощування пшениці по гороху і $N_{120}P_{120}K_{120}$ — по кукурудзі. Добрива вносять під основний обробіток ґрунту, перед сівбою та у підживлення в період вегетації. Фосфорні й калійні добрива вносять одnorазово, азотні — дрібно: сумісно — перед сівбою, окремо — рано навесні, на початку виходу рослин у трубку та перед колосінням. Однак ефективність добрив суттєво залежить від ґрунтово-кліматичних умов. Якщо у ґрунті недостатньо вологи, ефективність добрив зменшується. Озима пшениця за своїми біологічними властивостями не витримує високих доз азотних добрив за будь-якого внесення — на початку сівби або під час підживлення.

УДК 633.11"324":631.84:631.559

2013.2.172. ФОРМУВАННЯ ЗЕРНОВОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ АЗОТНОГО ЖИВЛЕННЯ / Ярошенко С. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 558–562. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 539661.

Пшениця озима, добрива азотні, якість зерна, врожайність.

Наведено результати виявлення реакції рослин пшениці озимої за зерновою продуктивністю на строки та дози внесення азотних добрив (АД) в умовах степової зони України упродовж 2006–2010 рр. Схему дослідів наведено (табл.). Встановлено, що дія АД починала проявлятися з перших фаз розвитку рослин пшениці: збільшувалось куціння, рослини формували краший габітус і мали впродовж вегетації позитивні переваги у розвитку й формуванні зернової продуктивності. Слід відзначити, що строк внесення добрив впливав на формування зернової продуктивності. Кращі результати забезпечило внесення азоту до сівби нормою

30 кг/га д.р. з додатковим підживленням рослин на фонах $P_{45-60}K_{30}$. Одноразове внесення АД навесні по різних фонах РК не мало переваги перед варіантами роздільного внесення АД. У середньому за 4 роки досліджень унесення азоту на фоні $P_{30}K_{30}$ забезпечило приріст врожайності 0,46–0,87 т/га; $P_{45}K_{30}$ — 0,50–0,88 т/га; $P_{60}K_{30}$ — 0,47–0,86 т/га порівняно з урожайністю на контролі — 2,64 т/га. Внесення АД дозою N_{30} восени у складі повного мінерального добрива та підживлення N_{30} навесні сприяло одержанню найвищої врожайності на всіх фонах — 4,08–4,41 т/га, підвищенню вмісту клейковини до 21,3–22,3% проти 18,5–18,9% без добрив.

УДК 633.14:631.527:631.531.02.001.78

2013.2.173. ПРИБУТКОВІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ОТРИМАННЯ ГІБРИДНОГО НАСІННЯ ЖИТА ОЗИМОГО / Єгоров Д.К. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 2. — С. 94–99. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодощовівництво). — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 539780.

Жито озиме, гібридне насіння F_1 , способи вирощування гібридного насіння, економічна ефективність гібридного насіння.

Наведено результати вивчення способів вирощування гібридного насіння F_1 в умовах Лівобережного Лісостепу. Для цього застосовували два способи сівби (перемінні смуги та механічна суміш з мікряддями 15 та 30 см) та вісім норм висіву (від 0,75 до 4,0 млн зерен/га). Установлено, що спосіб одержання гібридного насіння жита озимого за механічної суміші є економічно найбільш вигідним, адже немає необхідності займати додаткову площу для опилувача й робити межі між батьківськими смугами. Врожайність гібрида F_1 залежить від врожайності сорту-опилувача. За високоврожайного опилувача незначна частка негібридного насіння не має суттєвого впливу на врожайність гібридів F_1 і коливалася у межах 6,5–6,7 т/га. Одержане таким чином гібридне насіння F_1 є більш високоприбутковим порівняно з насінням сортів. Прибуток сягав від 14,0–16,4 тис. грн/га у 2006 р. до 33,0–38 тис. грн/га у 2008 р.

УДК 633.15:[631.531.027+631.831.023]:631.531.011

2013.2.174. НЕ ТРАВМИРОВАТЬ СЕМЕНА / Кирпа Н. // Зерно. — 2013. — № 2. — С. 228–230.

Травмування насіння, схожість насіння, класи насіння за травмуванням, врожайність насіння.

Відмічено, що висока якість насіння кукурудзи сприяє підвищенню врожайності на 20% і більше. Однак не завжди насіння має високу якість. За даними Ін-ту сільського господарства степової зони НААН, підготовлене для сівби насіння кукурудзи має схожість у межах 92–94%, що свідчить про низьку його виживаність у польових умовах. Післядія травмованого насіння виявляється двома видами: пряме, коли руйнуються життєво важливі структурні елементи зерна, і побічне, коли внаслідок різних пошкоджень порушується цілісність оболонки, від чого насіння стає схильним до ураження патогенними мікроорганізмами. Травмування насіння відбувається як при збиранні початків, так і їх доробці на кукурудзонасінневих заводах. Діючий стандарт ДСТУ 4136, як і світові правила Zea, відносять до чистого (придатного для сівби) насіння крім цілого зерна, також і частину зерна, що становить більшу його половину. Тому потрібно розмежувати окремі види травмування за їх шкодочинністю, а також установити класи ушкоджень та їх вплив на якість насіння. Дослідженнями в ін-ті було виділено 7 класів травмування насіння. Особливо шкодочинними виявились перші три класи: макротравми за родка, пошкодження шкідниками та мікротравми оболонки. Було також встановлено, що ступінь травмування залежить від консистенції (вид) зерна та його вологості під час збирання. Так, при збиранні початків з вологістю вище 20%, травмування становило 5–7%. При сушінні насіння кремнистого типу травмування збільшувалось до 45,4%, зубовидного — до 73,1%. При цьому характер пошкоджень був різним. Зубовидне зерно мало зовнішні пошкодження, кремнисте — внутрішні тріщини. Найбільше травмувалось так зване самообрушене зерно (80–90%), яке вилущувалось саме з початків. Тому при доробці насіння заводи повинні вживати заходи по його відсіву. Насінневим господарствам і кукурудзонасінневим за-

водам потрібно застосовувати техніко-технологічні прийоми, націлені на зниження причин травмування: збирати початки за вологості зерна в межах 20–22%, при доробці слід застосовувати нормовані режими роботи машин залежно від консистенції зерна, хімічно обробляти зерно комплексним препаратом (протруйник і рістстимулятор). Останнє сприяє підвищенню на 8–12% польової схожості і на 0,40–0,76 т/га — врожайності.

УДК 633.15:631.543.2:631.559

2013.2.175. ВПЛИВ ГУСТОТИ РОСЛИН НА ФОРМУВАННЯ УРОЖАЮ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО В УМОВАХ СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Бухало В.Я., Сухова Г.І. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 2. — С. 172–176. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодово-овочівництво). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 539780.

Кукурудза на зерно, густина рослин посіву, врожайність, індивідуальна продуктивність рослин.

Наведено вплив густоти рослин посіву на загальну і індивідуальну продуктивність кукурудзи на зерно в умовах східного Лісостепу України. Вивчали ранньостиглий гібрид Харківський 195 МВ за густоти посіву рослин від 10 тис. шт./га до 80 тис. шт./га. Встановлено, що із збільшенням температури повітря в період сівба–сходи підвищується польова схожість насіння на 5–6% та зменшується тривалість цього періоду. Густина рослин збільшувала їх висоту та висоту прикріплення качана, зменшувала індивідуальну продуктивність рослин. Однак на кількість рядків і зерен у ряді густина рослин значно не впливала. Найбільшу врожайність — 3,61 т/га одержано за густоти рослин 60 тис. шт./га за всі роки досліджень. Подальше загущення або його зменшення знижувало показники продуктивності. Зроблено висновок, що гібриди ранньостиглої групи забезпечують найвищий урожай зерна кукурудзи при густоті рослин 60 тис. шт./га.

УДК 633.15:631.559:631.526.32

2013.2.176. ПРОДУКТИВНІСТЬ КУКУРУДЗИ ЦУКРОВОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТУ / Стефанюк Г., Демкевич Л., Залецька О., Колодій А. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 261–264. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539661.

Кукурудза цукрова, сорт, продуктивність, умови року.

Наведено результати вивчення продуктивності сортів та гібридів кукурудзи цукрової залежно від умов року вирощування. Вивчали сорти Бостон, Джубілі, Легас та гібриди Ростовиця F₁ (стандарт) і Гібрид 20-41. За результатами досліджень виявлено, що урожайність качанів цукрової кукурудзи відрізнялась як між сортами, так і за роками вирощування. Так, у 2008 р. урожайність качанів кукурудзи цукрової коливалась у межах від 14,5 т/га (Ростовиця F₁) до 20,0 т/га (Гібрид 40-41). Найбільший приріст урожайності одержано по сорту Бостон (4,5 т/га) та Гібриду 40-41 (5,5 т/га), що становить відповідно на 31,0% і 37,9% більше щодо контролю. У 2009 р. у всіх сортів і гібридів урожайність качанів була дещо вищою. На контролі (Ростовиця F₁) вона становила 15,5 т/га, а Гібриду 20-41 — 21,2 т/га. У середньому за два роки досліджень урожайність змінювалась від 15,0 т/га (Ростовиця F₁) до 20,6 т/га (Гібрид 20-41). Найбільший приріст щодо контролю за урожайністю відмічено по сорту Бостон — 4,8 т/га (132%) та Гібриду 20-41 — 5,6 т/га (137%).

УДК 633.174:631.531.04:631.559

2013.2.177. ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ НА ПРОДУКТИВНІ ВЛАСТИВОСТІ СОРГО ЗЕРНОВОГО ТА РИСОЗЕРНОВОГО

/ Рихлівський І.П., Бурдига В.М. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 73. — С. 152–155. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 537633.

Сорго зернове, протеїн сирій, урожайність, сорти, режим температурний ґрунту.

Наведено результати досліджень впливу строків сівби на врожайність різних сортів сорго зернового та рисозерного в умовах Лісостепу України. Вивчали сорти сорго зернового Вінець, Генічеське 209 та сорт сорго рисозерного Перлина, висіяних за різного температурного режиму ґрунту (+10–12°C, +12–14°C, +14–16°C). Установлено, що строки сівби суттєво впливали на урожайність, вміст сирого протеїну та його умовний вихід з одного гектара. Найбільша врожайність відмічена за сівби при температурному режимі ґрунту на глибині 10 см +12–14°C — 5,99 т/га у сорту Вінець, 6,49 — Генічеське 209 і 5,59 т/га — Перлина. Як ранні (+10–12°C), так і пізні (+14–16°C) строки сівби зумовили зменшення врожайності. Сорти по-різному реагували на строки сівби стосовно накопичення вмісту сирого протеїну. Так, у сорту Вінець найвищий його вміст (11,1%) зафіксовано за сівби у пізні строки, сорту Генічеське 209 — 11,2% за сівби у ранні строки і сорту Перлина — 10,0% за сівби у середні строки. Найвищий умовний вихід сирого протеїну зафіксовано у сорту Генічеське 209 — 0,62–0,68 т/га, а найнижчий — у сорту Перлина — 0,47–0,56 т/га залежно від строків сівби. В умовах західного Лісостепу кожний сорт потребує своїх строків сівби: Вінець — потрібно висівати за ґрунту +12–14°C (середні) та +14–16°C (пізні); сорти Генічеське 209 та Перлина — за середнього строку сівби (+12–14°C).

УДК 633/635:631.526.32:551.582

2013.2.178. УМОВИ РОКУ І ПЛАСТИЧНІСТЬ СОРТУ / Авраменко С., Попов С., Цехмайстрок М. // The ukrainian farmer. — 2012. — № 11. — С. 52–53.

Умови погоди, попередники, пшениця озима, сорти пшениці, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу погодних умов року, попередників та сортів на врожайність пшениці озимої в умовах Лівобережного Лісостепу України впродовж 2011–2012 рр. Вивчали 10 сортів пшениці озимої (Дорідна, Калита, Диканька та ін.), висіяних по чорному пару та гороху на зерно у стаціонарній 5-пільній зерно-паро-просапній сівозміні Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. Виявлено, що 2011 р. був більш сприятливим, а 2012 р. — малосприятливим для росту й розвитку рослин пшениці озимої. У середньому по сортах урожайність пшениці озимої по попереднику чорний пар у 2011 р. становила 6,76 т/га, що на 2,53 т/га (37%) більше, ніж у 2012 р. — 4,23 т/га. Після попередника горох на зерно середня врожайність сортів була значно меншою і становила 4,95 т/га, а у 2012 р. — 3,91 т/га; тобто коливання врожайності між роками становило 1,03 т/га, або 21%. Отже, фактор року мав більш істотне значення, ніж попередник. У вологий 2011 р. реакція сортів на попередник була вищою, ніж у 2012 р. Так, різниця в урожайності між сортами пшениці у 2011 р. коливалась від 24 до 65%, тоді як у 2012 р. — від 1 до 25%. Найбільш пластичним до попередника у 2011 р. виявився сорт Диканька, коливання врожайності якого становило 1,37 т/га (24%), а найбільш вибагливим — сорт Гордовита з коливанням 2,60 т/га (65%). У посушливому 2012 р. найбільш пластичними були сорти Сагайдак та Борвій з коливанням врожайності 0,05 т/га (1%), а найбільш вимогливим — сорт Гордовита — 0,84 т/га (25%). Зроблено висновок, що на формування врожайності пшениці озимої найбільшу частку впливу (у середньому 70%) мають погодні умови року; вплив попередника становить близько 19%, а сорту — 11%.

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК 633.2.031:633.2/.3:631.584.5

2013.2.179. ПОЖИВНІСТЬ КОРМУ ЗАЛЕЖНО ВІД ОДНОВИДОВИХ І СУМІСНИХ ПОСІВІВ ЛУЧНИХ ТРАВСТОЙВ /

Виговський І. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 417–420. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 539661.

Трави багаторічні, злаково-бобові травостої, поживність корму.

Наведено результати добору травосумішок для поліпшення їх якісних показників за вирощування на схилових землях західного Лісостепу України. Вивчали одновидові посіви люцерни посівної та лядвенцю рогатого, злаково-бобові травостої (люцерна посівна з лядвенцем рогатим; люцерна посівна з лядвенцем рогатим + пажитниця багатуокісна; люцерна посівна з лядвенцем рогатим + тимофіївка лучна; люцерна посівна з лядвенцем рогатим + стоколос безостий + тимофіївка лучна) на фоні мінеральних добрив $P_{60}K_{90}$. Установлено, що поживність корму значною мірою залежала від складу травосумішок. Протеїнове співвідношення у всіх варіантах дослідів виявилось дещо вузьким (1:3,3–3,8) проти норми 1:6–8. Найвищим (3,8) воно було на варіантах, де висівали: люцерну посівну + лядвенець рогатий + пажитницю багатуокісну; люцерну посівну + лядвенець рогатий + стоколос безостий + тимофіївку лучну. Із старінням рослин знижувалась поживність сухого корму, що зумовлено збільшенням вмісту клітковини. Співвідношення калію до натрію і калію до кальцію + магній було несприятливим через нагромадження надлишкового калію у травах. Злаково-бобові травостої мали більше протеїнове співвідношення (3,8) порівняно з одновидовими посівами люцерни посівної та лядвенцю рогатого (3,5).

УДК 633.2/3:631.529:061.62

2013.2.180. ЕКСПЕДИЦІЙНІ ЗБОРИ — ОСНОВА ІНТРОДУКЦІЇ КОРМОВИХ КУЛЬТУР ДО КОЛЕКЦІЇ УСТИМІВСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ РОСЛИННИЦТВА / Кочерга В.Я. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 2. — С. 156–159. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539987.

Зразки кормових культур, інтродукція, експедиційний збір, зразки колекції.

Відмічено, що сектор кормових культур Устимівської дослідної станції рослинництва Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва за період 2005–2011 рр. інтродукував 1500 зразків кормових культур. Основним шляхом інтродукції є експедиційні збори на території України і Росії. За період 2005–2011 рр. було обстежено Миколаївську, Кіровоградську, Харківську, Полтавську та ін. області України. В Росії, разом з ВІРом ім. М.І. Вавилова, з 2007 р. проведено експедиції у центральних областях, де зібрано понад 500 зразків багаторічних кормових злакових, бобових та малопоширених кормових культур. Внаслідок експедиційних зборів значно поповнилась колекція кормових культур: люцерни — від 158 зразків (2005 р.) до 281 (2011 р.), конюшини — від 68 до 168, стоколосу — від 48 до 159, тимофіївки — від 11 до 41, пажитниці — від 14 до 32, тонконога — від 1 до 7. Колекція кормових культур значно поповнилась малопоширеними культурами: фестулоліумом тетрогонолобусом, пайзою та ін. На базі колекції кормових культур сформовано три навчальні колекції: бобових, злакових і малопоширених кормових культур.

УДК 633.2/3:631.559:631.8.811.98

2013.2.181. УРОЖАЙНІСТЬ ЗЛАКОВО-БОБОВОГО ТРАВостою ЗАЛЕЖНО ВІД УДОБРЕННЯ ТА СТИМУЛЯТОРІВ РОСТУ / Пукало Д. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 474–477. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 539661.

Травосуміш злаково-бобова, удобрення, стимулятори росту, урожайність.

Наведено результати вивчення впливу добрив та стимуляторів росту на урожайність злаково-бобової травосуміші (костриця східна, очеретянка звичайна, стоколос безостий, пажитниця багаторічна, конюшина гібридна, люцерна посівна та козлятник східний) в умовах Лісостепу Західного. Скошування травостою проводили у три заходи — перший укіс у фазі повної бутонізації бобових трав, другий — через 45 днів після першого, третій — через 50 днів. На контрольному (без добрив) варіанті в середньому за три роки одержано 5,0 т/га сухого корму. Внесення $P_{60}K_{90}$ підвищило урожайність на 2,4 т/га сухої маси, $N_{60}P_{60}K_{90}$ — на 3,9 т/га сухої маси порівняно з контролем. Добрива не тільки збільшували урожайність, а й змінювали ботанічний склад травостою. Так, на удобреному варіанті частка бобових трав становила

45–53%, на $N_{60}P_{60}K_{90}$ — вона збільшилась до 73%. Частка різнотрав'я в першому укісі становила 2–3%, а в третьому — збільшилась до 10–24%. Зроблено висновок, що внесення мінеральних добрив у нормі $N_{60}P_{60}K_{90}$ і стимуляторів росту (ризобіофіт, поліміксобактерин) трансформувє злаково-бобовий травостій у бобовий (41% — перший укіс, 48% — третій) із незначною часткою різнотрав'я (2–21%). Бобові багаторічні трави сприяють збільшенню врожайності, а злакові компоненти — щільності травостою.

УДК 633.2/3:633.2.039.6

2013.2.182. ЗНАЧЕННЯ ПІДСІВНИХ КУЛЬТУР У ЗМІЦЕННІ КОРМОВОЇ БАЗИ / Демидась Г., Свистунова І. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 434–439. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539661.

Вика, овес, райграс однорічний, урожайність укосів, якість зеленої маси.

Зазначено, що застосовуючи підсів високоотавних рослин, можна додатково одержати 2–3 укоси зеленої маси. Для цього у суміш вики з вівсом підсівали райграс однорічний. Встановлено, що у потрібній суміші вже на 30-ту добу наростання вегетативної маси становило 859–985 г/м², на 40-ву — 1271–1609 та на 50-ту — 1890–2869 г/м². Перший укіс за виходом зеленої маси та збором сухих речовин і сирого протеїну значно перевищував наступні отави. Так, якщо врожайність зеленої маси першого укосу сягала 220 ц/га, то першої отави — лише 103 ц/га, другої — 88 ц/га. Однак за збором сухої речовини показники першого укоси і отав були рівнозначні: 41,7 ц/га та дві отави — 41,4 ц/га. У середньому за три укоси одержано 411 ц/га зеленої маси, 83,1 ц/га сухих речовин та 12,8 ц/га сирого протеїну. Урожай першого укоси формував менше сухої речовини (20,9%), ніж в отавах: 22,1% — в урожаї першої отави і 22,4% — другої. Отави містили значно менше клітковини — 24,3–24,6% проти 28,4% у першому укісі, але більше жиру, особливо у другій отаві. Сумарний вихід валової енергії у зеленій масі з трьох укосів сягав 149,3 тис. МДж/га, що приблизно дорівнює вмісту валової енергії в урожаї кукурудзи. Зроблено висновок, що вирощування суміші вико-вівса з підсівом райграсу однорічного у кормовій сівозміні забезпечує урожайність зеленої маси на рівні врожаю середньостиглих гібридів кукурудзи. Вміст перетравного протеїну за три укоси сягає близько 120 г на 1 к. од.

УДК 633.2/3:636.085.52

2013.2.183. СИЛАЖ, СИЛАЖ І ЕЩЕ РАЗ СИЛАЖ / Попов В. // Молочное и мясное скотоводство. — 2013. — № 2. — С. 20–23. — Бібліогр.: 15 назв.

Силаж — силос із слабоприв'ялених трав, якість силажу, спосіб приготування.

Відмічено, що термін «силаж» (лат. — *sila*; англ. — *silage*; нім. — *die silage*) прийшов до нас із глибини віків. Як спосіб силосування кормів, він був відомим ще у стародавньому Єгипті 3000 років тому. Вітчизняні вчені, на відміну від закордонних, замість короткого терміна «силаж» користуються словосполученням із 4–5 слів: силос із слабоприв'ялених трав (на відміну від силосу із свіжоскошених трав). Термін «силаж» давно використовується у сусідніх країнах (Білорусь, Болгарія, Польща та ін.), а також виробниками силосу у повсякденній роботі при заготівлі кормів. Силаж визначається як різновид силосу із однорічних і багаторічних трав, приготовлений із прив'ялених трав, який містить 30–40% сухої речовини. Приготовлений таким способом корм є проміжним різновидом між силосом і сінажем. Підбирати валки трави починають при утриманні у масі 25% і вище сухої речовини. Прив'ялення сприяє підвищенню рівня цукрів і, отже, молочної кислоти у силосованій масі, що дає змогу одержувати високоякісний корм із мінімальними втратами поживних речовин. За своїми фізико-хімічними властивостями силаж є універсальним кормом, у якому вміст сухих речовин сягає 40–55%. Крім того, будучи соковитим кормом, він цілком забезпечує жуйних тварин фізіологічно корисною клітковиною на рівні норми. Високий ступінь і швидкість перетравлення поживних речовин силажу сприяє кращому його поїданню. Зроблено висновок, що легалізація терміну «силаж» дасть змогу значною мірою упорядкувати класифікацію силосних кормів (силос,

силаж, сінаж) і, таким чином, вирішити не стільки теоретичні, скільки практичні проблеми виробників.

УДК 633.2/31.15(477.41)

2013.2.184. АЗОТФІКАЦІЯ ЛЮЦЕРНО-ЗЛАКОВИХ ТРАВСУМІШОК І ЇХ РІЛЬ У БІОЛОГІЗАЦІЇ КОРМОВИРОБНИЦТВА / Іскра В., Ковбасюк П. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 462–469. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 539661.

Люцерно-злакові травосуміші, азотфікація, коренева система, бульбочкові бактерії, способи сівби.

Розглянуто питання накопичення бульбочок кореневою системою люцерни у травосумішах залежно від їх складу, способу сівби та добрив на біологізацію кормовиробництва в умовах Київської області. Схему дослідів наведено (табл.). Встановлено, що накопичення бульбочок на кореневій системі було значно більшим на люцерні, яку висівали смугами, де створювались кращі умови для росту й розвитку рослин люцерни. За смугового способу сівби найбільшу кількість бульбочок люцерна накопичувала у травосуміші з кострицею лучною + тонконіг лучний + люцерна посівна (230–274 шт./рослину). У суміші стоколос безостий + очеретянка звичайна + грятistica збірна + люцерна посівна їх було найменше (142–148 шт.). Слід також відзначити, що люцерна, висіяна у суміші зі злаковими видами звичайним способом, зберігається лише у першій і частково — у другий рік використання. Люцерно-злакові травосуміші, висіяні смугами, завдяки біологічній фікації азоту повітря люцерною у симбіозі з бульбочковими бактеріями, продуктивніші порівняно зі злаковими травостоями. Внесення добрив на чисто злакових травостоях не забезпечує підвищення рівня продуктивності. Це вказує на те, що люцерно-злакові травостої за смугового способу сівби є одним із найперспективніших напрямів інтенсифікації та біологізації кормовиробництва.

УДК 633.2:[631.52+631.531.02]

2013.2.185. В ЦЕНТРЕ ВНИМАНИЯ — СЕЛЕКЦИЯ И СЕМЕНОВООДСТВО МНОГОЛЕТНИХ ЗЛАКОВИХ ТРАВ / Косолапов В.М., Костенко С.И., Трофимов И.А. // Кормопроизводство. — 2012. — № 11. — С. 3–5. — Библиогр.: 12 назв.

Кормовиробництво, багаторічні злакові трави, селекція, насінництво.

Наведено підсумки 4-ї Міжнародної науково-практичної конференції з кормовиробництва, присвяченої пам'яті академіка Б.П. Михайличенка, і Всеросійської наради з селекції і насінництва багаторічних злакових трав. У нараді, яка відбулася у серпні 2012 р. у ВНДІ кормів ім. В.Р. Вільямса, взяли участь учні Росії, Білорусі та Казахстану. Основною темою виступів був історичний досвід конструювання змішаних фітоценозів. За словами Ч. Дарвіна, змішані фітоценози — це “одночасна плодозміна”, яка набагато продуктивніша одновидових посівів. Перевага змішаних посівів зумовлена тим, що у них існують життєві форми, які займають різні яруси з різним покриттям та досяганням у різний час. У сучасному рослинництві перевага змішаних посівів широко використовується у кормовиробництві, де велика видова і сортова гетерогенність агроєкосистем підвищує їх здатність до постійного і своєчасного реагування на дію факторів зовнішнього середовища. Вчені дійшли висновку, що біорізноманіття — це невичерпний харчовий, енергетичний і поліпшувачий середовище ресурс. Вчені Ін-ту кормів розробили програми досліджень з розвитку кормовиробництва в АПВ Російської Федерації. Ці програми передбачають створення і сумісну роботу творчих наукових об'єднань селекціонерів і насінників — “Конюшина”, “Люцерна”, “Ариді культури” та ін. В об'єднання входять від 8 до 25 наукових установ. У програми творчих об'єднань входять: розробка наукових програм і досліджень, спеціалізація окремих установ, мобілізація рослинних ресурсів, обмін селекційним матеріалом, екологічне сортопробування та інше. Прийом у члени товариств добровільний й здійснюється на загальних зборах на підставі письмової заяви.

УДК 633.2:631.559

2013.2.186. СОЗДАНИЕ ПРОДУКТИВНЫХ АГРОФИТОЦЕНОЗОВ НА ОСНОВЕ КОЗЛЯТНИКА ВОСТОЧНОГО И МЯТЛИКОВЫХ ТРАВ / Решетникова Э.Д. // Кормопроизводство. — 2012. — № 12. — С. 9–11. — Библиогр.: 5 назв.

Козлятник східний, трави злакові, посіви чисті і змішані, продуктивність, поживність корму.

Наведено результати вивчення продуктивності, поживності та довголіття посівів козлятнику східного (КС) у чистому вигляді та у сумішах з кострицею безостою, грятisticoю збірною, кострицею східною та тимофіївкою лучною. Норма висіву насіння КС у чистому вигляді — 3 млн шт./га, у суміші — всі трави по 1,5 млн шт./га. Використання посівів — двохукісне. Виявлено, що інтенсивність наростання зеленої маси у рослин КС була вищою, ніж у злакових трав. Так, у середньому за чотири роки (2008–2011) добовий приріст у КС сягав у першому укосі 2,0–2,24 см, у другому — 1,84–2,08 см. Максимальний збір зеленої (65,1 т) і сухої (13,8 т) маси, кормових одиниць (12,3 т) і обмінної енергії (139 ГДж/га) як у середньому за чотири роки, так і за роками був вищим у суміші козлятнику східного з кострицею східною. Мінімальний — відповідно 50,2; 10,3 і 9,4 т/га та 104 ГДж/га — з кострицею безостим. Врожайність травостоїв за укосами була різною: у 2009 і 2010 рр. другий укос був у 1,1–1,8 раза вищим за перший, а у 2008 і 2011 рр. — у 1,5–2,3 раза нижчим. Максимальний вміст протеїну як у першому (21,8%), так і у другому укосі (17,0%) відмічено у рослин козлятнику. У травосумішей він знижувався у 1,3–1,5 раза у першому укосі і у 1,1–1,3 раза — у другому. Мінімум (2,6–4,3%) цукрів було у рослин першого укосу. У другому укосі вміст цукрів збільшувався до 5,1–9,0%. Вміст обмінної енергії у 1 кг сухої речовини був найвищим у чистому посіві козлятнику східного як у першому (11,1–13,5 ГДж), так і у другому (10,4–11,8 ГДж) укосах. Із сумісних посівів кращими були суміші КС з кострицею східною і тимофіївкою лучною. У 1 кг сухої речовини у них містилось 0,89–0,92 к. од., сирого протеїну — 152–171 г, у козлятнику східного — 203–214 г. Зроблено висновок, що за чотири роки використання кращою за продуктивністю і поживністю була суміш козлятнику з кострицею східною.

УДК 633.253:633.13

2013.2.187. НЕ МОЖНА МИРИТИСЯ З ТИМ, ЩО ЗНАЧЕННЯ ВІВСА, ЯК ОСНОВНОЇ КОРМОВОЇ І ДІЄТИЧНОЇ ПРОДОВОЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ, СЬОГОДНІ ВІДІЙШЛО НА ДРУГОЙ ПЛАН / Буняк О. // Зерно і хліб. — 2013. — № 2. — С. 20–22. — Библиогр.: 7 назв.

Овес — кормова і дієтична культура, площі посіву, агротехніка вирощування, врожайність, якість продукції.

Наведено, що культура вівса вирощується на всьому зерновому поясі Планети. Однак за останні 50 років площі вівса, як провідної зернофуражної культури світу, поступово скорочуються. Не минув цей процес й Україну, де площі посівів вівса зменшилися від 0,5 до 0,28 млн га. Значення вівса, який є основою формування повноцінної кормової бази для тварин й здорового харчування людини, в умовах ринкової псевдо-економіки відходить на другий план. Розміщення посівів вівса по гірших попередниках, на бідних ґрунтах, з порушенням агротехнічних прийомів, недостатня кількість добрив призвели до того, що вже декілька років середня врожайність вівса в Україні становить 1,76 т/га замість 5–6 т/га. До агробіологічної та агротехнічної переваг культури вівса відноситься, насамперед, холодостійкість, що дає змогу проводити сівбу в ранні строки; стійкість до хвороб; добре розвинена вегетативна маса, здатна конкурувати з бур'янами. Овес також характеризується якістю зерна не тільки для тварин, а й як дієтична культура в боротьбі з серцево-судинними захворюваннями та недугами шлунково-кишкового тракту. Отже, виникає потреба не в скороченні, а значному розширенні посівів вівса, покращанні селекції на виведення сортів інтенсивного типу з підвищеними дієтичними якостями зерна.

УДК 633.257:633.17

2013.2.188. УСЕ ПРО СОРГО — ЗЕРНОВЕ, ТРАВ'ЯНИСТЕ, ЦУКРОВЕ, ЛИМОННЕ Й ТЕХНІЧНЕ, АБО ВІНИКОВЕ / Небезин С. // Зерно і хліб. — 2013. — № 2. — С. 22–23.

Сорго — універсальна культура, біологічні особливості, значення продукції сорго.

Відмічено, що 2012 р. для багатьох країн СНД був дуже посушливий, що спонукало привертати увагу до кормових культур, які добре переносять ґрунтову й повітряну посуху та нормально розвиваються за високих температур. Такою культурою є сорго (С.), яке вирізняється теплолюбністю, дуже

високою посухостійкістю, легко пристосовується до різних ґрунтів. Оптимальна температура для вегетації рослин — +20–30°C. Весняні заморозки можуть повністю знищити посіви, тому висівати насіння С. слід за температури прогрівання ґрунту 10–12°C. Сорго розрізняють за напрямом використання: зернове — для виробництва круп, борошна, крохмалю, спирту, кондитерських виробів, продуктів дитячого харчування, азіатських та африканських національних страв; цукрове — для одержання із стебла патоки, сиропу й меду; трав'янисте із сокової серцевини — на корм худобі; технічне, або вінікове — для виготовлення вініків, паперу і плетених виробів; лимонне — приправа для морепродуктів, овочевих, м'ясних і рибних страв. Рослини С. мають високу поживну цінність завдяки вмісту вуглеводів, білків, тіаміну, поліфенольних сполук. Останні захищають організм людини й тварин від несприятливих умов зовнішнього середовища. Сорго корисно вживати при захворюваннях шкіри, шлунково-кишкового тракту та нервових розладах.

УДК 633.31:631.559:631.526.32(470)

2013.2.189. УРОЖАЙНОСТЬ СОРТОВ ЛЮЦЕРНЫ (MEDICAGO L.) НА ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ ПОЧВЕ В МОСКОВСКОЙ ОБЛАСТИ / Лазарев Н.Н., Садовский А.Н., Потопов А.А. // Кормопроизводство. — 2012. — № 11. — С. 23–24. — Библиогр.: 4 назв.

Люцерна, сорти російські і голландські, густина травостою, висота рослин, врожайність.

Наведено результати вивчення врожайності російських і голландських сортів люцерни в умовах Московської обл. упродовж 2008–2011 рр. Вивчали чотири районовані сорти люцерни мінливої — Вега 87, Находка, Пастбищная 88, Селена і чотири голландські сорти люцерни посівної — Алексис, Альфа, Дерби і Кадріна. Встановлено, що врожайність люцерни залежить від густоти рослин і пагонів та їх висоти. У перший рік використання більш густі травостої формували голландські сорти — 140–200 рослин/м², а у російських вона не перевищувала 138 рослин/м². На другий рік життя густина травостою вирівнювалась і становила 430–524 пагонів/м² у першому укосі і 268–296 — у четвертому. У всі роки густина травостою знижувалась від першого до останнього укосу. Висота травостою у російських сортів становила 48,5–54,5 см, у голландських — 50–57 см. Висота травостою сильно залежала від погодних умов — у посушливому 2010 р. вона була мінімальною — 20,6–31,5 см. В усі роки використання люцерна формувала три укоси. У середньому за чотири роки усі сорти люцерни не виявили суттєвої різниці за врожайністю — 6,09–6,60 т/га сухої маси. Поживність сухої речовини відповідала зоотехнічним вимогам як за вмістом сирого протеїну, так і сирій клітковини.

УДК 633.31:636.086.3

2013.2.190. СОПЕРНИЦА “КОРОЛЕВЫ” / Гедройц В. // Кормопроизводство. — 2012. — № 11. — С. 8, 10, 15.

Люцерна — кормова культура, якість корму, раціон корму, надой молока.

Наведено, що за своєю корисністю для тварин люцерна є суперницею кукурудзи, яка у народі зветься “королевою полів”. Завдяки використанню люцерни у США, свого часу, зробили прорив за продуктивністю молока. Історія свідчить, що люцерна вперше з'явилась у південно-західній Азії ще до н.е., звідки вона потрапила в Європу та Америку. Зараз люцерну вирощують більше ніж 80 країн на площі понад 35 млн га. Культура люцерни нараховує близько 60 видів. Найбільше розповсюдження одержала люцерна посівна. Перші місця з вирощування люцерни займають США, Аргентина, країни

СНД та Індія. За вмістом протеїну вона перевищує не тільки злакові трави, а й бобові — конюшину й еспарцет. У 1 к.од. зеленої маси люцерни міститься 150–170 г перетравного протеїну, тоді як у конюшини, еспарцету і кукурудзи відповідно 120–124, 118–120 і 50–60 г за норми 100–115 г. Крім високого кормового достоїнства люцерна має агротехнічне значення — на другий-третій роки використання вона залишає у ґрунті поживні речовини, кількість яких дорівнює 40–60 т/га гною та 120–150 кг атмосферного азоту. В останні роки ведеться селекція на створення генетично модифікованих сортів, зокрема люцерни хмелевидної. Впровадження та використання люцерни у кормовиробництві дало змогу підняти надой молока від 4300 кг у 1970 р. до 9300 кг у 1999 р. Раціон для корів складається із 25% кукурудзяного силосу, 25% — силосу з пров'яленої люцерни, 5 кг — люцернового сіна, решта — концкорми. Ставка на використання люцерни у кормовиробництві дала можливість білоруському агрокомбінату “Дзержинський” за останні три роки зробити суттєвий ривок у виробництві молока — від 4534 кг у 2008 р. до 7642 кг у 2011 р. Структура раціону становить: 50% якісного силосу з кукурудзи, 50% високобілкового сінажу з люцерни і необхідну кількість концкормів. На основі цього, господарства Білорусі планують скоротити площі посіву під кукурудзою, а під люцерною збільшити від 47,2 тис. га у 2005 р., 81 тис. га у 2011 р. до 250 тис. га — у 2020 р. Для кращого зберігання посівів люцерни у полі, на першому році життя скошування потрібно проводити у фазі цвітіння, коли рослини встигли достатньо накопичити пластичні речовини, сформувати потужний кущ, який наступного року може бути підкошений до п'яти разів. Останнє підкошування слід робити наприкінці жовтня, що сприятиме кращій зимівлі і меншому випріванню рослин.

УДК 633.263.361:636.085:631.559(477.7)

2013.2.191. ЭСПАРЦЕТ ПЕСЧАНЫЙ В ЮЖНОЙ СТЕПИ УКРАИНЫ / Голобородько С.П. // Кормопроизводство. — 2012. — № 10. — С. 32–33. — Библиогр.: 2 назв.

Еспарцет піщаний, пажитниця багатоквіткова, опади, суха речовина, врожайність.

Наведено результати досліджень з вирощування в умовах природного зволоження різних сортів еспарцету піщаного та пажитниці багатоквіткової у південному Степу України. Вивчали три сорти еспарцету: Інгільський, Костянтин та Кіровоградський 27, а також сорт пажитниці Ярослав, інокуюваних ризобіофітом. Виявлено, що врожайність абсолютно сухої речовини еспарцету, пажитниці і еспарцето-пажитницької травосуміші залежала від опадів: у середньопосушливому 2010 р. урожайність сухої речовини еспарцету, незалежно від сорту і складу агрофітоценозу, становила 6,13–6,76 т/га, у посушливому 2011 р. вона понизилась до 5,22–6,01 т/га. Значно більше на зміну погодних умов реагувала пажитниця — зниження врожайності досягало 27,4–34,6%. На врожайність еспарцету впливала також інокуювання насіння, яка забезпечила приріст сухої речовини: сорту Інгільський — на 0,92 т/га, Костянтин — на 0,49 т/га і сорту Кіровоградський 27 — на 0,25 т/га. У травосуміші приріст абсолютно сухої речовини без інокуювання насіння становив: сорту Інгільський + пажитниця — 0,50 т/га, Костянтин + пажитниця — 0,18 т/га, сорту Кіровоградський 27 + пажитниця — 0,35 т/га. За інокуювання насіння ризобіофітом приріст сухої речовини не залежав від сорту і становив 0,15–0,33 т/га. Зроблено висновок, що еспарцет піщаний та пажитниця багатоквіткова в умовах півдня України формують найбільшу врожайність сухої речовини у середні і середньопосушливі роки. У сухі роки врожайність суттєво знижується.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 633.34:631.51

2013.2.192. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТІВ СОЇ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД ПРОСТОРОВОГО І КІЛЬКІСНО-

ГО РОЗМІЩЕННЯ РОСЛИН / Нагорний В.І. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрономія і біологія. — 2012. — Вип. 2. — С. 111–117. — Бібліогр.: 12 назв.

Соя, сорти сої, способи сівби, густина рослин, ширина міжрядь, урожайність, оптимальне розміщення.

Визначено оптимальне просторове та кількісне розміщення рослин сортів сої різних груп стиглості для максимальної реалізації їх потенційної продуктивності в умовах північно-східного Лісостепу України. Дослідження проводили протягом 2008–2011 рр. у зерно-просапній сівоzmіні Ін-ту сільського господарства Північного Сходу НААН з 3 сортами: ультраранній, ранньостиглий, середньоранній. Встановлено, що правильний вибір просторового і кількісного розміщення рослин забезпечує одержання високого врожаю сої. Сорти різних груп стиглості здатні формувати високопродуктивні посіви залежно від густоти рослин і способу сівби. Посіви ультрараннього сорту Легенда мають кращі показники рівня врожайності (2,05–2,14 т/га) за суцільного способу сівби з шириною міжрядь 15 см. Врожайність ранньостиглого сорту Кивін з рівнем 2,26–2,38 т/га формувалась за густоти 600–700 тис. рослин/га, незалежно від способу сівби. За вирощування середньораннього сорту Омга Вінницька суцільним способом з міжряддями 15 см і густотою 400–600 тис. рослин/га одержано врожайність 2,35–2,46 т/га. Збільшення ширини міжрядь до 30–45 см забезпечило врожайність 2,37–2,39 т/га за умов дотримання густоти в 500 тис. рослин/га.

УДК 633.34:631.51

2013.2.193. СТРИП-ТИЛЛ І НОУ-ТИЛЛ ДЛЯ СОЇ / Малачук М., Біднина І., Мігальов А. // The ukrainian farmer. — 2013. — № 5. — С. 14–16.

Соя, технології вирощування сої, сівоzmіни, зрошення сої, економічна ефективність, урожайність сої.

Проведено експериментальні випробування технологій вирощування сої, що базуються на смуговому (стрип-тилл) та нульовому (ноу-тилл) обробітку ґрунту в плодозмінній сівоzmіні на зрошенні. Застосовано та проаналізовано економічну ефективність нової для України технології стрип-тилл (глибокорозпушення) — одного із способів смугового обробітку ґрунту. Описано його особливості. Показано динаміку щільності складу ґрунту за смугового та нульового обробітків. Визначено урожайність сої сорту Сонячна залежно від способів обробітку і сівби в сівоzmіні на зрошенні. Проаналізовано техніко-економічні показники технологій вирощування сої на зрошенні залежно від способів обробітку ґрунту і сівби. Доведено більшу економічну ефективність вирощування сої за мінімального обробітку ґрунту в умовах зрошення.

УДК 633.41:631.5

2013.2.194. ВИРОЩУВАННЯ ОДНОНАСІННИХ БУРЯКІВ КОРМОВИХ ЗА ІНТЕНСИВНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ / Мартинюк І.В. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 78. — С. 39–42. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 540097.

Буряки кормові одонасінні, обробіток ґрунту, системи удобрення, насіння (норми висіву), максимальна врожайність насіння та коренеплодів.

Проведено визначення впливу основного обробітку ґрунту, систем удобрення та норм висіву насіння на врожай та вихід посадкових коренеплодів одонасінного сорту буряків кормових сорту Тимірязевка-87. Досліди проводили впродовж 2003–2005 рр., а післядню елементів агротехнології вивчали у 2004–2005 рр. Досліджено дві системи обробітку ґрунту, три системи удобрення і три норми висіву насіння. Встановлено, що основний обробіток ґрунту, удобрення та норми висіву насіння на чорноземах опідзолених зони Лісостепу України впливали як на врожайність маточних коренеплодів, так і на якість насіння в післядні. Найбільшу врожайність маточних коренеплодів (35,6 т/га) забезпечувало проведення мілкового обробітку ґрунту з внесенням $N_{120}P_{90}K_{150} + 20$ т/га сидератів за норми висіву насіння 14–16 шт./м. Максимальну врожайність насіння (1,5 т/га) із схожістю 83% та масою 1000 плодів 17,1 г одержано за висаджування маточних коренеплодів, вирощених із внесенням $N_{120}P_{90}K_{150} + 60$ т/га гною на фоні глибокої зяблевої оранки з нормою висіву насіння 6–8 шт./м. Підвищення норм висіву насіння знижувало масу посадкових коренеплодів, що в кінцевому результаті призводило до зниження врожаю ($r=-0,718$) та якості насіння ($r=-0,627$).

УДК 633.521:631.51:631.8:632.95

2013.2.195. ЛЁН МАСЛИЧНЫЙ: ВЫГОДЕН, УСТОЙЧИВ, ПОЛЕЗЕН / Лазер П., Рудик А., Найдёнова В., Князев А. // Зерно. — 2013. — № 1. — С. 116–122.

Лён олійний, переваги вирощування льону, складові успіху, сорти льону, агротехніка, засоби захисту льону.

Наведено основні переваги вирощування льону олійного у зоні недостатнього зволоження. Складовими успіху культури є короткий період вегетації, рання сівба, засухостійкість, висока ціна насіння. Лён — один із найкращих попередників для більшості ранніх ярих та просапних культур. Представлено головні переваги льону, економічну ефективність вирощування, деякі секрети успіху, технології сівби, збирання та засоби захисту. Надано характеристику 15 сортів льону олійного селекції Ін-ту олійних культур (м. Запоріжжя) та ННЦ "Ін-т землеробства УААН" (м. Київ) за 5 показниками — висота рослин, тривалість вегетаційного періоду, маса 1000 насінин, вміст олії, врожайність. Визначено бажані попередники для льону в сівоzmіні, особливості агротехнічних заходів та норми добрив.

УДК 633.63

2013.2.196. БУРЯКИ І ЦУКОР — 2012 РІК: ЗДОБУТКИ, ВТРАТИ, РЕЗЕРВИ / Борисюк П.Г. // Цукрові буряки. — 2013. — № 1. — С. 4–6.

Буряки цукрові, галузь бурякоцукрова України, підсумки.

Представлено підсумки ефективності функціонування бурякоцукрової галузі України за 2012 р., а також аналіз змін посівних площ, кількості цукрових заводів, показники роботи бурякоцукрового комплексу, валового збору цукру та динаміки цін на нього за період 6–10 останніх років. Незважаючи на складний для росту і розвитку цукрових буряків (ЦБ) рік, урожай був сформований значно вищий, ніж у попередні роки. Здійснено аналіз показників росту коренів ЦБ та підвищення їх цукристості за період з липня по жовтень 2012 р. Зазначено, що одержання високих врожаїв відмічено у Хмельницькій, Полтавській, Вінницькій областях та окремих компаніях, які досягли врожайності ЦБ 40,0–50,0 т/га. Наголошено, що ситуація, яка склалася в галузі цього року, потребує виваженого підходу виробників ЦБ і виробників цукру, зокрема до цінової ситуації, інакше можуть бути непередбачувані негативні наслідки, тобто виробники зазнають збитків і втрачати інтерес до галузі. До того ж площі посіву ЦБ у 2013 р. можуть скоротитися до 370 тис. га, що призведе до закриття 10–12 цукрових заводів, скорочення робочих місць та зростання соціальної напруги у цих регіонах. За підсумками 2012 р. автор дійшов висновку, що цукровиків очікують збитки до 1 млрд грн.

УДК 633.63:631.51

2013.2.197. ПРОДУКТИВНІСТЬ ГІБРИДІВ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ УКРАЇНСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Островський Л.Л. // Агроном. — 2012. — № 4. — С. 110–116.

Буряки цукрові, гібриди ЧС української селекції (9), продуктивність, цукристість.

Торговим домом "Насіння" упродовж 2003–2011 рр. у різних ґрунтово-кліматичних зонах було здійснено сортовипробування дев'яти, занесених до Державного реєстру, гібридів цукрових буряків української селекції для виявлення кращих за врожайністю, цукристістю та збором цукру. Це диглоїдні ЧС гібриди: Український ЧС 70, Український ЧС 72, Уманський ЧС 90, Весто, Уладово-Верхняцький ЧС 37 та триплоїдні ЧС гібриди: Уманський ЧС 97, Білоцерківський ЧС 57, Олександрія, Доброслава. Встановлено, що гібриди цукрових буряків української селекції добре адаптовані до ґрунтово-кліматичних умов регіонів буряківництва України, Російської Федерації та Білорусі. За даними сортовипробувань їх потенціал продуктивності досить високий: врожайність коренеплодів — 60–80 т/га, цукристість — 17–22%, збір цукру — 10–14 т/га. Показано, що використання насіння гібридів цукрових буряків української селекції у виробництві цілком себе виправдовує. У бурякозючих регіонах рекомендовано висівати насіння високопродуктивних гібридів української і зарубіжної селекції в оптимальних пропорціях.

УДК 633.63:631.51

2013.2.198. ПОЖИВНИЙ РЕЖИМ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБІВ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ПІД

БУРЯКИ ЦУКРОВІ / Цвей Я.П., Бойчук О.В., Мазур Г.М., Мартинюк Л.С. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 2. — С. 5–9. — Бібліогр.: 7 назв.

Буряки цукрові, способи обробітку ґрунту, ланка сівозміт, орґано-мінеральна система удобрення.

Проведено вивчення азотного режиму, рухомого фосфору та обмінного калію чорнозему типового вилугуваного залежно від використання мінеральних і органічних добрив та способів обробітку ґрунту під буряками цукровими. Дослідження здійснювалось на Уладово-Люлинецькій ДСС у Вінницькій обл. Найбільший вміст мінерального азоту в ґрунті визначено у період сходів цукрових буряків за мінеральної системи удобрення на фоні мілкої обробітку ґрунту в поєднанні з обробітком за допомогою "Параплау". На фоні орґано-мінеральної системи удобрення його різниці не спостерігалось. Застосування плоскорізного обробітку ґрунту на фоні 40 т/га гною + N₉₀P₉₀K₁₃₀ сприяло підвищенню вмісту рухомого фосфору та обмінного калію у шарі 0–10 см до 292 і 141 мг/кг відповідно, тоді як за оранки його кількість становила 270 і 141 мг/кг ґрунту. Показано, що на кінець вегетації цукрових буряків уміст обмінного калію і рухомого фосфору в ґрунті, для варіантів з мінеральним та орґано-мінеральним фоном живлення, мало залежав від способів обробітку ґрунту.

УДК 633.63:631.52

2013.2.199. ГЕНЕТИЧНИЙ КОНТРОЛЬ ОЗНАКИ МАСА 1000 НАСІНИН ГІБРИДІВ БУРЯКА ЦУКРОВОГО ТА КОМБІНАЦІЙНА ЗДАТНІСТЬ КОМПОНЕНТІВ СХРЕЩУВАННЯ / Корнєєва М.О., Ненька О.В., Ненька М.М. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2012. — № 3. — С. 20–23. — Бібліогр.: 7 назв.

Буряки цукрові, гібриди міжлінійні, маса 1000 зерен, метод Хеймана, схрещування топкросні багатотестерні, посівні якості насіння.

Наведено дані генетичного аналізу ліній багатонасінних заплідювачів, а також стерильних ЧС-ліній і закріплювачів стерильності буряків цукрових за комбінаційною здатністю та "масою 1000 насінин" і встановлено переважний тип дії та взаємодії генів і їх вплив на прояв цієї ознаки у гібридів буряків цукрових. Застосування методу діалельних схрещувань і математичної обробки за Хейманом показало, що генетичний контроль ознаки "маса 1000 насінин" здійснюється 8 генами. Визначено лінії, які мають найбільшу кількість домінуючих генів. У генотиповій мішливості ознаки "маса 1000 зерен" переважали неадитивні гени (44%). Носієм цінних адитивних комплексів генів визначено лінію Б36. Виявлено комбінації генів з високим значенням "маси 1000 насінин" (≈30 г). Більш інформативним і точним методом для вивчення генетичної цінності ліній визначено метод діалельних схрещувань (метод Хеймана), який дає змогу виявляти не тільки адитивні, але й реципрокні ефекти досліджених ліній.

УДК 633.85

2013.2.200. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ ОЛІЙНОГО НАСІННЯ / Маслак О. // Пропозиція. — 2013. — № 2: Спецвипуск. Олійні культури. — С. 4–7.

Насіння олійних культур, виробництво (світове і вітчизняне), динаміка споживання, цінова ситуація.

Зазначено, що обсяги вирощування та переробки олійних культур в Україні дедалі зростають, бо це вигідний та перспективний напрям діяльності. Представлено особливості світового виробництва олійних культур. Наведено структуру виробництва олійної сировини: найбільша частка належить соєвим бобам — 58%, ріпаку — 13, насінню бавовнику — 10, соняшнику — 8%. Згідно USDA у 2012/13 маркетинговому році (МР) виробництво олійних культур у США становило 466 млн т. Показано динаміку світового виробництва олійного насіння від 2005/06 МР до 2012/13 у різних країнах світу із зазначенням площ сівби, значень виробництва та врожайності культур. Визначено динаміку світового споживання насіння олійних культур з урахуванням торгівлі та кінцевих запасів. Зазначено, що зростання виробництва олійної сировини негативно позначиться на світовій торгівлі. Показано структуру світового виробництва та експорту й імпорту олійного насіння у 2012/13 МР для США, Бразилії, Аргентини, Китаю, Індії, України та інших країн. Основою вітчизняного виробництва олійних культур є соняшник — 70% загального виробництва

олійної сировини, соя — 20%, ріпак — 10%. Представлено особливості вітчизняного виробництва олійних культур та цінову ситуацію на світових товарних біржах стосовно олійного насіння.

УДК 633.853.494:632.7:632.92

2013.2.201. РІПАК ОЗИМИЙ: ШКІДНИКИ ТА ЗАХИСТ КУЛЬТУРИ / Лаба Ю. // Пропозиція. — 2013. — № 5. — С. 86–91.

Ріпак озимий, шкідники ріпаку, сезонна динаміка чисельності шкідників, ступінь ушкодження, засоби захисту.

Проведено аналіз сезонної динаміки чисельності хрестоцвітних блішок та жуків-квітковидів на посівах ріпаку ярого і озимого, досліджено ступінь ушкодження листової поверхні ріпаку в ці періоди та визначено хімічні засоби захисту проти основних шкідників. Зазначено, що агровиробники здебільшого віддають перевагу ріпаку озимому, культивування якого продуктивніше та менш затратне. Як культура середземноморського походження, він досить вимогливий до умов вирощування, а також сприятливий до ушкоджень шкідниками. Встановлено, що вибір засобів захисту ріпаку чималий, до того ж багато інсектицидів можна поєднувати задля підвищення ефективності дії препаратів. Правильний і економічний вигідний вибір препарату рекомендовано здійснювати на обґрунтованому підході до вирощування культури. Одним із важливих чинників останнього вважається комплекс захисних заходів, починаючи від планування сівозміт і закінчуючи зберіганням насіннєвого матеріалу у зерносховищах.

УДК 633.853.52:577.112

2013.2.202. СОЯ: КАК ПОЛУЧИТЬ БОЛЬШЕ БЕЛКА / Сичкар В. // Зерно. — 2013. — № 1. — С. 107–112.

Соя, вміст білка, сорти вітчизняні, білковість і жир, підживлення, іноземна селекція.

Наведено дані, що аргументують низький вміст білка у вітчизняних сортах сої, та пояснено причини такого явища, представлено можливості його підвищення із застосуванням селекції та деяких елементів технології вирощування культури. Зазначено, що головною причиною низького вмісту білка в українських сортах сої (30–32%) є вирощування завезених підпільно трансгенних американських сортів, непристосованих до наших умов. Проте кращі вітчизняні сорти, вирощені в умовах Південного Степу України у 2004–2011 рр., показали високий вміст білка в насінні: 36,1–40,1%. Найвищий вміст білка у цей період мали сорти Одеська 150 (40,1%), Альтаїр, Берегиня (39,3%), Київська 98 (39,1%). Доведено, що істотний вплив на рівень білковості насіння має кількість опадів та температурний режим повітря. Важливим показником для сої є вміст жиру в насінні. Вітчизняні сорти сої містять 19,6–21,7% жиру. Показано, що позитивний вплив на рівень білка виявляє азотфіксувальна здатність рослин сої. Крім того, позакореневе підживлення перед наливом зерна дає значний ефект, оскільки підвищує врожайність та вміст білка в насінні. Представлено деякі методи селекції та особливості агротехніки, застосовані автором для створення сортів харчового типу.

УДК 633.854.48:575.11.13

2013.2.203. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ГЕНА ВІДНОВЛЕННЯ ФЕРТИЛЬНОСТІ ПІЛКУ (Rf₁) У ЛІНІЇ СОНЯШНИКА ЗА ДОПОМОГОЮ МОЛЕКУЛЯРНОГО SSR-МАРКЕРА / Задорожні О.А. // Физиология и биохимия культурных растений. — 2013. — Т. 45, № 1. — С. 78–83. — Бібліогр.: 26 назв.

Соняшник, Rf-гени, стерильність чоловіча цитоплазматична, відновлення фертильності, закріплювач, SSR-маркер.

Проведено ідентифікацію ліній соняшнику з цитоплазматичною чоловічою стерильністю (ЦЧС), закріплювачів стерильності, відновників фертильності пилку за допомогою молекулярно-генетичного маркера із застосуванням SSR-методу на наявність гена Rf₁. Деякі дослідники доводять, що відновлення фертильності пилку соняшнику забезпечується одним домінуючим геном Rf у гомозиготному й гетерозиготному станах. Інші вважають контроль цієї ознаки значно складнішим. Авторами статті встановлено наявність гена Rf₁ у ліній-відновників фертильності пилку: X114B, X526B, X711B, X714B, X720B, X762B, X782B, X840B селекції Ін-ту

рослиництва ім. В.Я. Юр'єва НААН. Виявлено можливість диференціації ліній-відновників фертильності пилку та ліній-закріплювачів стерильності за допомогою SSR-маркера.

УДК 633.854.48:581.143

2013.2.204. ВПЛИВ ІОНІВ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ І РЕГУЛЯТОРА РОСТУ ТРЕПТОЛЕМУ НА ЗАГАЛЬНИЙ ВМІСТ ФЕНОЛЬНИХ СПОЛУК У РОСЛИНАХ РІПАКУ ТА СОНЯШНИКУ / Гащисин В., Грохольська О., Пацула О., Терек О. // Біологічні студії. — 2012. — Т. 6, № 1. — С. 109–116. — Бібліогр.: 28 назв.

Ріпак, соняшник, сполуки фенольні, іони міді і цинку, трептолем.

Досліджено сумісний вплив іонів важких металів (Cu, Zn) і регулятора росту трептолем на вміст фенольних сполук

(ФС) у рослинах ріпаку та соняшнику. На сьогодні це актуально у зв'язку з погіршенням екологічного стану багатьох регіонів, що спонукало до вивчення впливу важких металів (ВМ) на рослини. Встановлено, що під впливом іонів Cu та Zn у рослинах зростає загальний вміст фенолів, а за сумісної дії цих іонів і трептолему виявлено збільшення кількості ФС порівняно з рослинами із середовища з іонами Cu і Zn. Підвищення вмісту ФС, які проявляють протекторний ефект у разі дії несприятливих факторів, пояснюється їхньою участю у формуванні адаптації рослин до токсичної дії Cu і Zn. Феноли рослин відіграють роль хелаторів іонів ВМ або компонентів антиоксидантної системи. Для зниження впливу зазначених стресових чинників рекомендовано використовувати регулятори росту рослин. За допомогою трептолему пропонується зменшити шкодочинний вплив іонів ВМ на рослини.

634.1/.8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 634.1:631.522/.524/.526

2013.2.205. НЕОБХІДНІСТЬ ЗБАГАЧЕННЯ РІЗНОМАНІТ-ТЯ ГЕНОТИПІВ САДОВИХ РОСЛИН В УКРАЇНІ / Опалко А.І. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2012. — № 3. — С. 35–39. — Бібліогр.: 19 назв.

Генофонд плодово-ягідних, сорти плодово-ягідних, садівництво промислове, антропоадаптивний потенціал, цитогенетика у садівництві, збереження генетичних ресурсів, банк генів.

Висвітлено основні причини, що гальмують розширення сортименту плодових і ягідних культур та негативно впливають на стан забезпечення населення України садівничою продукцією. Тенденція до глобальної уніфікації генотипів з рівнобазисним зменшенням антропоадаптивного потенціалу провідних плодово-ягідних (ПЯК) культур визнається однією з головних причин нестабільності вітчизняного плодоягідного виробництва. Пропонуються відповідні заходи, зокрема щодо поглибленої зональної спеціалізації та посилення державного протекторизму як вітчизняного плодівництва, так і наукових, насамперед селекційно-генетичних, розробок, спрямованих на спроможність задовольняти різноманітні вимоги виробника, переробника і споживача плодів та ягід до нових сортів. Такі сорти характеризуються й екологічними перевагами, які зумовлюють істотний загальнодержавний і світовий економічний ефект. Стурбовані катастрофічним зменшенням біотичного різноманіття, експерти ФАО вказують на дві віртуальні можливості порятунку генофонду культурних рослин. Перша з них полягає в поліпшенні технологій використання "банків генів", яка має низку проблем і труднощів щодо збереження генетичних ресурсів. Друга пропозиція полягає в тому, щоб для збереження генетичного різноманіття старовинних місцевих сортів застосовувати штучне гальмування запровадження інтенсивних сортів у традиційних Центрах походження і вторинного різноманіття культурної рослинності. Для розв'язання цієї важливої проблеми в Україні необхідно розробити загальнодержавну програму збереження генетичних ресурсів із залученням фахівців відповідних галузей з усіх науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів при цільовому державному фінансуванні. Нагальним має бути ефективний державний контроль інтродукованого посівного і садивного матеріалу як в Україні, так і в інших пострадянських державах.

УДК 634.11:504.054:546.4/.8

2013.2.206. ЗАКОНОМІРНОСТІ НАКОПИЧЕННЯ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У НАСАДЖЕННЯХ ЯБЛУНІ ПРОТЯГОМ ПЕРІОДУ ВЕГЕТАЦІЇ / Куян В.Г., Овезмирадова О.Б. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 58. — С. 336–342. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 539478.

Яблуня Кальвіль сніговий, важкі метали (яблуня).

Дослідження проведено в насадженнях яблуні (Я.) зимового сорту Кальвіль сніговий на клоновій підщепі МЗ (Ботаніч-

ний сад, Житомирський нац. агрокол. ун-т). Вік рослин — 40 років. Встановлено зв'язок між характером росту, розвитку, активністю процесів метаболізму та акумуляцією важких металів (ВМ) вегетативними і генеративними органами Я. в різні фенологічні фази. Наведено динаміку вмісту рухомих форм ВМ у кореневмісному шарі ґрунту насаджень Я. протягом основних фаз вегетації у 2006–2008 рр. Показано, що концентрація ВМ у фазі цвітіння відносно початкового їх вмісту збільшилася в 1,08–1,21 раза. Потім спостерігалось поступове зменшення її до фази достигання плодів (ФДП), а від ФДП до листопада вона збільшилась в 1,17–1,35 раза. Накопичення Cu та Cd у вегетативних органах Я. найінтенсивніше відбувається на початкових етапах вегетації і триває до фази формування плодів. За цей період їх вміст збільшується в 1,42–2,16 раза, у ФДП рівень Cu та Cd дещо знижується. Щодо Pb і Zn, то їх накопичення у коренях Я. упродовж вегетації відбувається поступово і більш рівномірно, ніж Cu та Cd. Від фази розпускання бруньок до ФДП рівень ВМ у листках збільшується в 1,29–2,15, а у плодах за період їх формування і достигання — в 1,82–2,22 раза, досягаючи максимуму на початку знімальної стиглості плодів. Водночас, у плодах, зібраних у період повної знімальної стиглості, спостерігали зниження активності надходження міді в 1,19 раза, свинцю — 1,14, кадмію — 1,3, а цинку — в 1,1 раза порівняно з початком цієї фази. Це пояснюється тим, що певна частка ВМ з відтоком метаболітів надходить у насіння. Зроблено висновок, що збирання плодів яблуні сорту Кальвіль сніговий у разі їх забруднення ВМ, з метою більш безпечного використання, доцільно здійснювати у фазі повної знімальної стиглості.

УДК 634.11:631.452

2013.2.207. ЭФФЕКТОСТЬ И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ДЕРНОВО-ПЕРЕГНОЙНОЙ СИСТЕМЫ СОДЕРЖАНИЯ ПОЧВЫ В СЛАБОРОСЛОМ САДУ ЯБЛОНИ / Придорогин М.В., Верзилина Н.В. // Достижения науки и техники АПК. — 2013. — № 1. — С. 20–22. — Библиогр.: 9 назв.

Яблуневі слаброслі сади, дерново-перегнійні системи, ґрунти в садах, коренева система плодових, міжряддя у садах, залуження.

Показано результати досліджень в експериментальному яблуневому саду "ОПО ВНИИС" ім. І.В. Мічуріна (1999–2010 рр.). Дернове покриття міжрядь — тонконогоцвіті злакові трави. Насадження слаброслих дерев на підщепі Р-60 розміщено за схемою 4,5×1,5 м. Встановлено, що сприятливий вплив дерново-перегнійної системи на слаброслі дерева яблуні (Я.) можливий за певних агротехнічних заходів, що пов'язано з їх біологічними особливостями. Наприклад, не можна допускати сильного розростання коріння Я. у бік міжрядь, які передбачається залужувати. Тому рекомендуються ранні строки закладання дернового покриття ґрунту у міжрядях, щоб корінням трав була зайнята конкретна площа саду.

Оптимальними строками залуження є періоди: до закладання саду або через рік після нього. Обов'язковою умовою є формування пристовбурової смуги. У слаброслому саду вона має бути не менше 1,2–1,5 м. Установлено 2-річну тривалість формування міцної дернини сіяних трав, здатної витримувати навантаження численних проїздів машинно-тракторних агрегатів. Представлено технологічні регламенти догляду за Я., ґрунтом і формуванням дернового покриття у слаброслих промислових садах. Визначено, що окупність затрат на закладання саду з паровою системою утримання ґрунту відбувається на 8-й рік плодоношення Я., а на ділянках з дерново-перегнійною системою — на 3-й рік.

УДК 634.11:631.527/546

2013.2.208. ВОЗДЕЛЫВАНИЕ КОЛОННОВИДНЫХ СОРТОВ ЯБЛОНИ СЕЛЕКЦИИ ВНИИСПК / Седов Е.Н., Корнеева С.А., Серова З.М., Павел А.Р., Сидорова И.А., Ожерельева З.Е. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 12. — С. 38–41. — Библиогр.: 5 назв.

Яблуня, колоновидні сорти яблуні, підщепи яблуні, садіння яблуні (щільність), зимостійкість яблуні.

Подается коротка господарсько-біологічна характеристика колоновидних сортів яблуні (КСЯ), створених у ВНДІ селекції плодів культур Російського академії. Так, у 2009 р. закладено дослідний сад на карликовій підщепі 62-396, площею 600 м². Використано сорти і форми: Гірлянда, Восторг, Поезія, Приокское, Созвездіє, Зелений шум, Єсенія, Пам'яті Блинського, Валюта, Московське ожерельє. За використання штучного проморожування виявлено, що за морозу –40°C у січні найстійкішими були сорти Гірлянда, Єсенія і Созвездіє. В інших спостерігалась середня зимостійкість на рівні контрольних сортів Валюта і Московське ожерельє. Показано скороплідність і продуктивність нових КСЯ, їх біометричні дані за вирощування на карликовій підщепі 62-396, схема розміщення дерев 1×0,5 м. У найскоропліднішого Єсенія на 3-й рік після окуліровки вступило у плодоношення 65,4% дерев. Порівняльний аналіз вирощування КСЯ у кроні зимостійкої напівкарликової підщепи 3-4-98 і на вставочній підщепі 3-4-98 показав, що на скелеті 3-4-98 дерева КСЯ урожайніші та скороплідніші, ніж на вставці. Так, у сорту Зелений шум на скелеті у плодоношення вступило дерев більше у 6,6 раза, ніж на вставці, а в Поезія — в 1,4 раза. Розглянуто ростові і господарські ознаки КСЯ при вирощуванні їх у кроні підщепи 3-4-98 за різної щільності садіння: 3×2, 3×1,5 і 3×1,0 м. Визначено, що найбільша врожайність з одиниці площі із високою якістю плодів досягається при розміщенні дерев-скелетоутворювачів за схеми 3×1 м. У сорту Поезія врожайність у цьому варіанті становила 172,8 ц/га, Приокское — 187,5, Восторг — 182,5, Созвездіє — 127,5 ц/га. Наведено дані товарності плодів, їх біохімічний склад. Визначено вихід і якість соків залежно від сортів.

УДК 634.11:631.53.03:631.526.32

2013.2.209. ВЫРАЩИВАНИЕ СКОРОПЛОДНЫХ САЖЕНЦЕВ ЯБЛОНИ / Танкевич В.В. // Сборник научных работ / НААН, Ин-т биоэнергетических культур и цукр. буряков. — К., 2012. — Вып. 16: Насінництво. — С. 236–237. — Библиогр.: 2 назв.

Яблуня, саджанці яблуні скороплідні, кронування дерев.

У країнах Європи основні способи кронування дерев — це зменшення дії апікального домінування шляхом видалення розміщеного навколо точки росту наймолодшого листка або ж збільшення у бічних (пазушних) бруньок рівня цитокінінів за допомогою обробки їх синтетичними цитокінінами (промалін, патуріл) та механічних способів. Дослідженнями в Інституті сільського господарства Криму НААН вивчали окремі елементи технології вирощування кронування саджанців, зокрема підбирали сорти яблуні, здатні давати в розсаднику бічні пагони. Серед 20 досліджуваних сортів виділено Голден Делішес, Гринслив, Джонаголд, Медея, Пріам, Скифське і Таврія, яким властива біологічна схильність до гілкування. Так, 18–30% саджанців цих сортів мали від 2 до 4 бічних гілок довжиною 4 см та кутом відходження 48–52°. Найбільший відсоток у Гринслив (30%), Скифське (27%), Пріам (23%), які мали вихід стандартних саджанців 100%. Установлено, що відсоток розгалуженості гілок підвищує також і висота окулірування. Дослідження її (10, 20, 30 см)

на сортах Голден Делішес, Ренет Симиренка і Таврія з районуваними підщепами М.9 і ММ.106 дало вихід кронування саджанців 32–56%, а найбільший — за окуліровки 30 см у сорту Голден Делішес. Досліджували також ефективність 3–4-разового прищипування верхівок пагонів окулянтів у сортів Голден Делішес і Джонаголд на підщепі ММ.106. Найефективнішим варіантом на однорічній деревині виявилось 3-разове прищипування, починаючи із 3-ї декади червня: у Голден Делішес 80% окулянтів мали 3,8 шт. бічних гілок, у Джонаголда — 65%, 3,4 шт. Восени, перед викопуванням у Голден Делішеса було 4,1 шт., у Джонаголда — 3,6, середня довжина 20–22 см, кут відходження — 59°. Розглянуто інші дослідні варіанти вирощування однорічок на дворічній деревині за типом “книп-баум”, які показали їхню ефективність у умовах Криму.

УДК 634.11:631.541.1:631.527.6

2013.2.210. ЩІЛЬНІСТЬ ПЛОДОВИХ УТВОРЕНЬ В ІМУННИХ СОРТІВ ЗАЛЕЖНО ВІД КЛОНОВИХ ПІДЩЕП / Гулько В., Гулько Б. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 351–354. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 539661.

Яблуня, підщепи яблуні клонові, сорти яблуні, плодіві утворення (яблуня).

Відзначається, що у промислових яблуневих садах найбільші площі займають сорти: Айдаред, Спартан, Ренет Симиренка, Кальвіль сніговий, Джонатан, Пелінка золотиста, Слава переможець та ін. Проте вони значно поступаються новим сортам на клонових підщепах за скороплідністю, стриманістю росту, продуктивністю, схильністю до щорічного плодоношення, стійкістю до основних хвороб, високою товарністю тощо. Клонові підщепи часто збільшують плодоношення щеплених сортів тим, що сприяють кращому формуванню плодів бруньок. Для визначення ступеня формування плодів утворень 12–13-річних дерев яблуні проведено облік генеративних органів і кільчаток, плодів, списків і прутиків, плодуючих і плодів у імунних сортів Вітос, Флоріна, Фрідом та гібридної форми 1293-3. За контроль використано районований сорт Айдаред. Досліджували сорти були щеплені на клонові підщепи: М9, 62-396, М26, 54-118, 57-490, Д70-456 і Д70-49. Установлено, що у різних сортів на карликових підщепах щільність плодів утворень на 1 м.п. скелетної гілки знаходиться у діапазоні 57,5–96,9 шт., на напівкарликових — 59,7–90,4, а на середньорослих — 98,7 шт./м.п. Зокрема сорт Айдаред на різних підщепах дає: М9 — 85,3 шт./м.п., 62-396 — 96,9; 57-490 — 98,7; Д70-49 — 74,7 шт./м.п., а гібридна форма 1293-3 на різних підщепах дає: М9 — 80,5 шт./м.п., 62-396 — 94,6; 57-490 — 91,8; Д70-49 — 75,5 шт./м.п. (табл.). Зроблено висновок, що щільність плодів утворень на 1 м.п. скелетної гілки залежить від підщеп і сортів і може змінюватись від 57,5 шт. на підщепі Д70-49 до 98,7 шт. — на 57-490.

УДК 634.11:631.547.5:631.55

2013.2.211. ФОРМИРОВАНИЕ КАЧЕСТВА ПЛОДОВ ЯБЛОНИ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ РУЧНОГО НОРМИРОВАНИЯ УРОЖАЯ / Причко Т.Г., Алферов В.А., Рапов В.О., Смелик Т.Л. // Аграрная наука. — 2012. — № 12. — С. 26–27. — Библиогр.: 3 назв.

Яблуня Голден Делішес, плодоношення, нормування врожаю яблуні, хімічний склад яблук, якість плодів.

У сучасному садівництві одержати плоди високої якості без проріджування зав'язі практично неможливо. Існують різні способи ручного проріджування, зокрема нестандартної зав'язі на початку формування плодів, коли в липні добре видно дефектні плоди (неправильна форма, відставання у рості, ураження шкідниками і хворобами), а також видалення частини здорових плодів у серпні, щоб забезпечити достатнім фотосинтезом плоди, які залишилися на дереві. Показано, що за ручного нормування врожаю яблуні сорту Голден Делішес (2002 р. садіння, підщепа М.9, схема 4×1,5 м) із залишеною кількістю плодів на дереві 170, 240 та 310 при збільшенні навантаження на дерево зменшується середня маса плоду. Так, за мінімального навантаження 170 пл./дереву середня маса плодів становила 146 г, а за максимального — 310 пл./д. — 112 г. Найбільшу урожайність з гектара одержано у варіанті 310 пл./дереву. Різниця з варіантом 170 пл./д.

становила 16,5 т/га. Проте реалізація яблук у варіанті з мінімальним навантаженням, за рахунок високої якості плодів, забезпечила найвищий прибуток — 1287,6 тис. руб./га. Водночас у варіанті з 310 пл./д. на 430,7 тис. руб./га менше. Накопичення розчинних сухих речовин було більше за мінімального навантаження (170) і становило 14,2%, а в інших варіантах 13,4–13,7%, кількість цукрів варіювала у межах 9,4–9,9%, а вітаміну С — 0,2–0,4%. Вміст Р-активних катехинів у дослідних плодах за мінімального навантаження був меншим, ніж в інших варіантах, що свідчить про більш раннє досягання яблук. Накопичення катехинів у яблуках сорту Голден Делішес у варіанті 170 пл./д. становило 69,6 мг/100 г, при 240 — 88,8, а 310 пл./д. — 106 мг/100 г.

УДК 634.11:632.112

2013.2.212. ИЗУЧЕНИЕ ВОДНОГО РЕЖИМА СОРТОВ ЯБЛОНИ В ЛЕТНИЙ ПЕРИОД В СВЯЗИ С ИХ ЗАСУХОУСТОЙЧИВОСТЬЮ И ЖАРОСТОЙКОСТЬЮ / Ожерельева З.Е., Красова Н.Г., Галашева А.М. // Достижения науки и техники АПК. — 2013. — № 1. — С. 15–19. — Библиогр.: 4 назв.

Яблуня (адаптація), тепловий стрес у яблуні, посухостійкість яблуні, сорти яблуні.

У лабораторних умовах вивчали вплив обезводнення і теплового шоку на водний режим у літній період у сортів яблуні: Імрус, Орловим, Юбіляр, Болотовское, Синап орловский, Орловское полосатое, Мелба, Антонівка звичайна, Орлик, Уелсі (2011–2012 рр.). Більшість із цих сортів характеризуються високою посухостійкістю, особливо сорт Юбіляр. У нього спостерігали найменшу втрату води і високу здатність відновлювати тургор. Середній рівень жаростійкості у сортів: Антонівка звичайна, Болотовское, Мелба, Орлик, Орловим, Синап Орловский, Уелсі, а низький у Імрус (табл.).

УДК 634.13:581.163

2013.2.213. АПОМИКСИС И ПРОБЛЕМА ПОЛУЧЕНИЯ ГАПЛОИДОВ И ГОМОЗИГОТНЫХ ДИПЛОИДОВ У ГРУШИ (PYRUS COMMUNIS L.) / Долматов Е.А., Джафарова В.Е. // Сортотвчення та охорона прав на сорти рослин. — 2013. — № 1. — С. 22–25. — Библиогр.: 17 назв.

Груша, гапloid, гомозиготні диплоїди, партеногенез стимулятивний, селекція груші, апоміксис, ірга, айва звичайна, хеномелес японський.

Вихідним матеріалом для дослідження *in vitro* слугували плодики рослин з родин Белорусская поздняя × Хеномелес японский та 9-61-65 (Лимонка × Ільїнка) × Хеномелес японський у віці 55 і 70 днів з моменту запилення. Встановлено, що 50% сортів груші через те, що не відбувалися віддалені гібридизації, здатні утворювати насіння апоміктичного походження, яке дає початок диплоїдним рослинам. У результаті вивчення прояву стимулятивного апоміксису у 80 сортів груші різного генетичного походження виділено генотипи з максимальною схильністю до апоміксису: 29-4, 40-4, Бретфелпс, 24-50-98, 24-59-255, Белорусская поздняя, Майкопская красавица, Дружба та ін. Запилення груші пилком ірги, айви звичайної і Хеномелеса японського викликало утворення апоміктичного насіння у 50% випадків, а пилком яблуні — у 30%. У комбінаціях з Хеномелесом японським була можлива ідентифікація апоміктичних і гібридних сіянців на ранніх етапах онтогенезу за маркерними ознаками, у зв'язку з чим використання пилку Хеномелеса японського доцільніше. Застосуванням генетичних маркерів визначено, що початок апоміктичному насінню дають зародкові міхурці, у яких відбувається мейоз. Найбільше індукування апоміктичних пагонів *in vitro* досягалося чергуванням концентрацій цитокініна БАП дозою 1 мг/л та 2 мг/л на фоні 1,5 мг/л ГК. Використання щеплення пагонами *in vitro* на стерильній підщепі груші звичайної збільшило вихід рослин до 80%. Надано цитологічну оцінку 9 апоміктичним зразкам. Цитологічний аналіз зразків апоміктичних форм підтвердив наявність у груші стимулятивного гапloidного партеногенезу.

УДК 634.13:631.541.1

2013.2.214. ВИВЧЕННЯ КЛОНОВИХ ПІДЩЕП ДЛЯ ГРУШІ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Гулько В., Гулько Б. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 354–357. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 539661.

Груша Західного Лісостепу, айва, підщепи груші клонові.

На айвовій підщепі в інтенсивних насадженнях одержують дерева груші зі стриманим ростом і компактним габітусом крони, скороплідні, високопродуктивні із плодами високої якості. Наведено характеристику різних клонових форм айви, які висаджено на дослідній ділянці кафедри плодівництва Львівського НАУ у 2010 р. Зокрема середньорослі: айва А (анжерська, МА), айва прованська, айва Сідо (Sydo), айва ІС 4-6 та слаборосла, айва ІС 2-10, а також сіянець айви (S1) анжерської. Підщепи айва А — солестійка, але промерзання кореневої системи настає за температури –8...–9°C, задовільно переносить ущільнення і перезволоження, однак на карбонатних ґрунтах уражується хлорозом. Айва прованська має ще нижчу морозостійкість кореневої системи, але стійкіша до сухості ґрунту, також задовільно переносить перезволоження та засолення і менше страждає від кальцієвого хлорозу. Довговічність дерев на ній вища, ніж на айві А (МА). Тож прованська більш технологічна на етапах розмноження і виробництва садивного матеріалу, має кращу сумісність і продуктивність. Айва Сідо за продуктивністю в маточнику не переважає показники МА, але за дослідженнями в умовах Криму у неї виявлено вищий рівень стійкості до вірусної інфекції та врожайності на 6–15%. Вітчизняна підщепи айва ІС 2-10 — відмінно розмножується зеленими живцями в туманоутворювальній установці і задовільно — здерев'янілими живцями за обробки стимуляторами росту. Відсадки і саджанці відзначаються добре розвиненою кореневою системою, високим відсотком приживання їх у 1-му полі розсадника і саджанців у саду. Айва ІС 2-10 має підвищену зимостійкість кореневої системи. В умовах саду істотно знижує об'єм крони, скороплідна і продуктивна, проте чутлива до бурой плямистості (0,5–1,5), як і айва ІС 4-6 (1–2,2 бала). Сіянець — айва S1 характеризується підвищеною зимостійкістю порівняно з айвою МА, але листя сильно уражується бурю плямистістю.

УДК 634.21:632.952

2013.2.215. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЇ ФУНГІЦИДІВ ТА ЇХ СУМІШЕЙ ПРОТИ ХВОРОБ АБРИКОСА / Нагорна Л.В. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 58. — С. 130–136. — Библиогр.: 11 назв. Шифр 06 539478.

Абрикос, фунгіциди, моніліоз, клястероспоріоз, гномоніоз.

Збудники моніліозу, клястероспоріозу та гномоніозу абрикоса здатні дуже швидко адаптуватися до фунгіцидів, унаслідок чого різко втрачається ефективність останніх та зростає шкодочинність хвороб. З метою запобігання розвитку фунгіцидної резистентності у патогенів рекомендується комбіноване застосування препаратів. Для обмеження поширення в абрикосових насадженнях моніліального опіку та гномоніозу показано використання суміші фунгіцидів Флінт 50% в.г. (0,1 кг/га) + Чемпіон 77% з.п. (1,5 кг/га), а також Хорус 75 WG в.г. (0,15 кг/га) + Чемпіон 77% з.п. (1,0 кг/га) та препаратів Терсел 16% в.г. (2,5 кг/га), Блу Бордо 80% в.р.к. (10 кг/га). Обприскування дерев фунгіцидом Блу Бордо 80% в.р.к. (10 кг/га) та комбіноване застосування препаратів Хорус 75 WG в.г. (0,15 кг/га) + Чемпіон 77% з.п. (1,0 кг/га) обмежувало поширення та інтенсивність розвитку клястероспоріозу кісточкових до 10% (контроль без обробітку — 40%).

УДК 634.72:631.546.1

2013.2.216. ВЕРТИКАЛЬНА КУЛЬТУРА СУНИЦІ / Гель І. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 330–333. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 539661.

Суниця вертикальна, водопостачання і підживлення суниці, теплиці, управління зрошенням, живлення суниці.

Для раціонального використання теплиць суницю вирощують у вертикальній культурі. Нині розроблено і вдосконалено низку технологій для позасезонного одержання високоякісних плодів суниці десертного призначення. Система складається: із заповнених субстратом контейнерів з висадженими рослинами; вузла приготування живильного розчину (ЖР) із системою труб і шлангів, по яких розчин надходить у контейнери і змочує субстрат; блока управління режимом зрошення та живлення і приготування ЖР. Вузол приготування ЖР відповідного складу і концентрації включає: блок ємностей для зберігання концентрованого маточного розчину

(МР) елементів живлення; дозатор, який видає чергову порцію МР на наступний цикл підживлення; змішувач, який МР доводить до концентрації робочого; насос, який подає ЖР рослинам. Найважливішим елементом вузла приготування ЖР є дозатор, робота впускних і випускних клапанів якого, мішалки та подача води регулюються блоком управління. Урожайність суниці та загальний стан рослин у вертикальній культурі залежатимуть від складу субстрату і рівномірності розподілу ЖР по висоті контейнера, а також світлового режиму. Рослини з північного боку контейнера розвиваються і плодоносять слабше, а розвиток нижнього ярусу зазвичай відстає. Поліпшити стан можна, якщо живлення подавати не в одній, а у декількох точках, рівновіддалених за висотою контейнера. Загалом при дотриманні чіткої технології, врожайність суниці у вертикальній культурі збільшується в 3–4 рази порівняно з горизонтальним розміщенням рослин на ґрунті.

УДК 634.72:632.5

2013.2.217. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ОСНОВНЫХ ВРЕДНОСНЫХ ОБЪЕКТОВ СМОРОДИНЫ ЧЁРНОЙ (*RIBES NIGRUM* L.) В УСЛОВИЯХ АБИОТИЧЕСКОГО СТРЕССА 2010 г. / Козлова Е.А. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2013. — № 1. — С. 14–17. — Библиогр.: 2 назв.

Смородина чорна, шкідники ягідників, захист насаджень смородини, хвороби смородини, температурний стрес.

Зростання резистентності шкідливих організмів до пестицидів призводить до значних втрат ягідної продукції, погіршення фітосанітарного стану в екосистемах, втрати цілих класів засобів захисту. У зв'язку із цим, важливим елементом сучасних захисних систем є моніторинг шкідників і хвороб. Дослідженнями в Орловському регіоні (Росія) в умовах екстремальної засухи 2010 р. у насадженнях смородини чорної виявлено найбільш шкідливі патогени хвороб: антракнозу, септоріозу та американської борошнистої роси. У цілому вегетаційний період 2010 р. характеризується як несприятливий для розвитку і поширення хвороб, які більше пов'язані з опадами, аніж з динамікою температурного режиму. Проте, під впливом аномально-високих температур повітря і тривалої відсутності опадів, чисельність шкідників інтенсивно збільшувалась (листовий іржавий кліщ, бруньковий кліщ, листокрутка, смородинова галова попелиця, агрусоса попелиця, клісця). У зв'язку із цим застосовували додаткові інсектоакарицидні обробки ягідників.

УДК 634.8:631.95

2013.2.218. ЕКОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВИНОГРАДНИХ ЛАНДШАФТІВ: монографія / Власов В.В. — О., 2013. — 240 с. — Бібліогр.: 311 назв. Шифр 539787.

Виноградні ландшафти Північного Причорномор'я, ампелоекологічна оцінка, ГІС-технології, кадастр виноградників.

Подається наукове обґрунтування оптимізації розміщення виноградних насаджень у Північному Причорномор'ї України. Представлено дослідження за ампелоекологічної оцінки цієї території. Дається детальна оцінка просторової мінливості показників екологічних умов, важливих для конкретних сортів винограду. Підкреслюється, що екологічна оцінка ампелоландшафтів здійснюється за комплексом показників, які враховують особливості: культури винограду — сорт, підщепа, технологія вирощування; рельєфу — форма, місцезона, абсолютна та відносна висота, експозиція і стрімкість схилів; ґрунтового покриву — гранулометричний склад, щільність, рівень ґрунтових вод, запаси гумусу, вміст активних карбонатів та поглинених основ і розчинних солей; клімат — морозонебезпечність, заморозконебезпечність, тепло- і вологозабезпеченість. Для такої оцінки запропоновано алгоритм розрахунків ампелоекологічних ресурсів території. Наведено матеріали із застосування та адаптації існуючого програмного забезпечення ГІС-технологій з метою об'єктивного покомпонентного і комплексного картографування ампелоекологічних ресурсів території. Розроблено систематичні типи земель, яка є основою ампелоекологічного районування Північного Причорномор'я України. Автором удосконалено методичні підходи до складання кадастру виноградників з урахуванням ампелоекологічної

оцінки територій, де запропоновано низку нових показників. На окремих прикладах показано їх економічну ефективність.

УДК 634.8:632.111.5

2013.2.219. ВЗАИМОСВЯЗЬ МЕЖДУ МОРОЗОУСТОЙЧИВОСТЬЮ ГЛАЗКОВ СОРТОВ ВИНОГРАДА И ИХ ВЕЛИЧИНОЙ / Малтабар Л.М., Ждамарова О.Е. // Виноделие и виноградарство. — 2013. — № 1. — С. 26–28. — Библиогр.: 4 назв.

Виноград, морозостійкість винограду, сорти винограду.

Об'єктом досліджень були сорти: Первенец Магарача, Рислінг, Каберне Совіньйон, Молдова, Аліготе, Ркацетелі, Мерло, Августін, Сапераві, Шардоне, Піно чорний, Цимлянський чорний, Віоріка, Цитронний Магарача. Визначено, що в технічних сортів з невеликими гронами об'єм вічок у середньому 22–28 мм³. Найменші — у сорту Первенец Магарача, найбільші — у Мерло. У більш морозостійких вічка характеризуються меншою величиною. Найвищий відсоток загиблених і пошкоджених морозом вічок спостерігався у Мерло (50,4%) і гібридного сорту Віоріка (59,9%). У більшості сортів, окрім Цимлянський чорний і Цитронний Магарача, загиблі вічок зростає зі збільшенням їхнього об'єму. Встановлено кореляційні зв'язки між величиною вічок і фактичною їх морозостійкістю. Коефіцієнти кореляції досягали значень $r=0,76+0,264$ до $r=0,991+0,047$. Коефіцієнт детермінації показав, що схильність до загибелі вічок досліджуваних сортів на 72–99% залежить від змін об'єму вічок при інших рівнозначних умовах, що забезпечують формування необхідного фізіологічного стану бруньок і пагонів у зимовий період.

УДК 634.8:632.95

2013.2.220. ПРОЯВЛЕНИЕ ПЕСТИЦИДНОГО ТЕХНОГЕНЕЗА В ЭКОСИСТЕМЕ АМПЕЛОЦЕНОЗОВ / Воробьёва Т.Т. // Виноделие и виноградарство. — 2013. — № 1. — С. 33–35. — Библиогр.: 4 назв.

Виноградники, пестициди, екосистема, токсичні метаболіти, продукти харчування, біосфера.

Проблему еколого-токсикологічної небезпеки щодо застосування пестицидів (П.) розглянуто на прикладі промислових виноградників півдня Кубані (2006–2010 рр.). Ідентифікація виявлених П. визначила залишки 8 хімічних сполук — токсичних продуктів їхньої трансформації (метаболітів) у ґрунті і винограді: спіроксамін С₂₅ (К₁); тебуконазол С_{16,7} (К₂); триадименон С_{4,3} (К₃); триадимефон С₂₅ (К₄); триадименон С₀ (К₅); манкоцеб С₆₈ (К₆); мефеноксам С₄ (К₇); карбендазим С₃₇ (К₈). Довірчі межі величин токсичних залишків метаболітів за критеріями ідентифікації (К₁...К₈) одержані для ґрунту в інтервалі від 0,02 до 1,8 мг/кг ("ПДК 0,02–0,4 мг/кг"), для винограду — від 0,15 до 0,8 мг/кг ("МДУ 0,05–0,1 мг/кг"). Із хлорорганічних сполук у кількостях до 3,0 "МДУ" у винограді тривалий час виявляють "ДДД" (метаболіт ДДТ) та сучасні П., що містять молекулу хлору. Такі препарати за фізико-хімічними властивостями характеризуються підвищеною стійкістю до біодеградації. Трансloкаційний показник (К_{тр}), як критерій оцінки небезпеки П. в екосистемі, не повинен перевищувати значень: 0,26 для міді, 0,41 для "ХОС" і 0,25 для "ФОС", а також 0,63 для триазолів і 0,5 для дитиокарбаматів. Зауважується, що за допомогою цих показників, у першу чергу, необхідно визначати такі токсичні метаболіти: триазоли (спіроксамін, триадименон, тебуконазол); дитиокарбамати (манкоцеб, металаксил, мефеноксам); бензимидазоли (БМК, беноміл); еупарен (N,N-іметил-N-феніл-сірчанокислий діамід); хлорорганічні сполуки (еупарен, хлорпірифос, карбендазим, байлетон, фалькон та ін.). Дослідження підтверджують, що вже понад півстоліття від початку застосування П. ураженість рослин шкідниками неухильно зростає за рахунок їх адаптації до П., що відбувається швидше, ніж з'являються нові хімікати. При цьому П. належать до біоцидів, а природні організми не володіють повноцінними механізмами їх детоксикації. Ксенобіотики, які не підлягають ферментативному розкладу, у ґрунті можуть трансформуватись у ще більш токсичні продукти, що мігрують в екосистему, забруднюючи с.-г. продукцію і біосферу Землі.

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ХАРЕБА В.В.

УДК 635.1/.8:338.439.001.25(477)

2013.2.221. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОВОЧІВНИЦТВА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ / Корнієнко С.І., Рудь В.П., Кіях О.О., Терехіна Л.А. // Овочівництво і баштанництво: міжвід. темат. наук. зб. — [Х.], 2012. — Вип. 58. — С. 7–17. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 539187.

Овочівництво, концепція розвитку овочівництва, динаміка виробництва овочів, баштанництво, інновації в овочівництві.

Наведено результати аналізу стану галузі овочівництва і баштанництва в Україні. Викладено загальну стратегію та пріоритетні напрями їх розвитку на перспективу. Овочівництво — важлива ланка ринку продовольства: частка овочевої продукції займає першу позицію (40,6% від усієї продукції рослинництва). Згідно з концепцією розвитку галузі овочівництва до 2015 р., з метою повного забезпечення населення овочами (161 кг на людину) виробництво продукції необхідно збільшити до 12 млн т. Рациональне розміщення й спеціалізація овочепродуктового комплексу (ОПК) є значним резервом збільшення виробництва продукції з найменшими затратами праці і коштів. Найсприятливішими для вирощування буряку столового і моркви є природно-кліматичні умови Лісостепу і Полісся, для ранніх сортів капусти — Степ і Лісостеп, а для цибулі ріпчастої й помідора — Степ. Подальша інтенсифікація ОПК повинна проводитися не тільки шляхом прямого збільшення капіталовкладень на одиницю посівної площі, а й за рахунок підвищення врожайності овочевих культур на основі застосування нових високоврожайних сортів і гібридів, придатних для механізованого збирання, запровадження сучасних технологій вирощування овочевих рослин і застосування науково обґрунтованих систем сівозмін з урахуванням регіональних особливостей. Використання світового досвіду, спрямування розвитку вітчизняного овочівництва шляхом організації високоінтенсивного його виробництва, впровадження систем інформаційного забезпечення, створення служб моніторингу й удосконалення механізму формування та функціонування ринку дасть Україні можливість зайняти відповідні позиції на світовому овочевому ринку. Підкреслено, що визначальна роль належатиме вітчизняній науці, яка за відповідної державної підтримки стане гарантом інноваційного розвитку галузі на перспективу.

УДК 635.1/.8:631.526.32:339.13(477)

2013.2.222. НОВЫЕ КУЛЬТУРЫ В СОВРЕМЕННОМ ОВОЩНОМ БИЗНЕСЕ / Сыч З. // Овощеводство. — 2013. — № 1. — С. 54–57.

Овочівництво, сорти овочів нові, бізнес овочевий.

Висвітлено питання щодо розширення асортименту овочевих культур, освоєння технологій вирощування нових видів та впровадження нових способів позиціонування готової овочевої продукції на ринку з метою інтенсивного розвитку сучасного овочевого бізнесу в Україні. До перспективних видів, які відомі, але поки так і не потрапили на ринок у широкому масштабі, слід віднести: із родини капустяних — капусту брюссельську, савойську, кольрабі, китайську, пекінську; рукколу (індау і двохрандик), гірчицю салатну, крес-салат, редьку дайкон, ріпу, редьку лобо, зокрема редьку маргеланську зелену; із родини бобових — овочеві види на лопатку: вігна, квасоля, боби кінські, тетрагонолобус, горох цукровий, соя, селера і скорпонера; цибулю-порей і багато-річні види цибулі; зеленні (васильки, м'ята, фенхель, ревінь); плодові (бамія, помідор і перець різних форм і забарвлення плодів); нові види культивованих грибів, які є частиною особливого напрямку овочівництва. В останні роки овочівники знову проявляють зацікавленість у розширенні виробництва часнику, хрону і його двійника — катрану. Дуже велика гама сортів за формою і забарвленням у пасльонових рослин (помідор, перець і баклажан). Організовано вирощування і

просування на ринок кубовидних сортів перцю солодкого, салатних сортів помідора (Волове серце, Рожевий велетень) і баклажана з незвичайним забарвленням типу "зебра". Кафедра овочівництва НУБіП України розробила і продовжує дослідження щодо технологій вирощування багатьох нових овочевих рослин (вігна овочева, бамія, кабачок макаронний, різні види салату, капусти і коренеплодів). Обґрунтовано сильні і слабкі сторони процесу освоєння нових видів і сортового різноманіття овочевих культур. Наголошено, що секрет успіху закладено в просту формулу: нові пропозиції для розширення асортименту + ефективна модель бізнесу + продуманий маркетинг.

УДК 635.1/.8:631.544.4:621.32(477.46)

2013.2.223. В УМАНИ СОЗДАНА ПЕРВАЯ В МИРЕ ПРОМЫШЛЕННАЯ ТЕПЛИЦА НА СВЕТОДИОДАХ PHILIPS / [Б.а.] // Светло. — 2013. — № 1. — С. 28–29.

Світильники світлодіодні для теплиць, теплиця промислова, урожайність тепличних овочевих рослин.

Висвітлено питання щодо створення в Умані першої у світі теплиці промислового масштабу на світлодіодному освітленні (СДО). Інноваційну промислову установку СДО на Уманському тепличному комбінаті (УТК) здійснено на початку 2012 р. Застосування найновішого СДО на підприємстві робить Україну одним з піонерів у розвитку інноваційних технологій у тепличних господарствах. Цей проект — спільна робота УТК і компанії Philips. Створенню інноваційних теплиць передували пілотні проекти в Україні (Умань) і Голландії. Світлодіоди було використано в тестовому режимі як додаткове освітлення на площі 1000 м². Експерименти засвідчили, що врожайність помідорів за СДО може сягати 73 кг/м² на рік і навіть більше. Підтверджено експериментально великі можливості світлодіодів Philips, зокрема модуля Green Power LED Interlighting і в економії електроенергії. Керівництвом УТК прийнято рішення перейти від тестів до реального виробництва і створити першу в світі теплицю такого масштабу. Наведено короткі характеристики і переваги світлодіодних модулів Green Power LED Interlighting, ламп Green Power і баластів Green Vision 1000 W, останні з яких сприяють підвищенню врожайності на 25%.

УДК 635.11:[631.816+631.5+631.675]:546.175

2013.2.224. ЗМЕНШЕННЯ НІТРАТІВ У КОРЕНЕПЛОДАХ БУРЯКІВ СТОЛОВИХ / Корнієнко С.І., Куц О.В., Парамонова Т.В., Горова Т.К. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 1. — С. 29–32. — Бібліогр.: 3 назви.

Буряки столові, нітрати, добрива, вирощування буряків столових, зрошення буряків столових.

Вивчалися способи зменшення накопичення нітратів (Н.) у коренеплодах буряків столових (БС) у тимчасових і довготривалих стаціонарних дослідженнях. Зазначено, що вирішення проблеми зменшення вмісту Н. у продукції БС слід починати з добору не лише адаптованих та високопродуктивних сортів, а й тих, які характеризуються підвищеним вмістом корисних речовин, насамперед, аскорбінової кислоти — інгібітору трансформації Н. у нітриту. Встановлено вплив різних технологічних заходів вирощування (попередники; терміни сіви; проріджування; дози, форми і способи внесення добрив; використання мікроелементів, способи зрошення) на накопичення Н. та збільшення вмісту аскорбінової кислоти в коренеплодах БС. З'ясовано, що найбільше її накопичується за умови використання дощування (10,03–10,42 мг/100 г), краплинного зрошення і внесення врозкид $N_{60}P_{60}K_{120}$ (10,69 мг/100 г). У контрольному варіанті (без добрив і зрошення) цей показник становив 9,87 мг/100 г. Установлено, що мінімальна кількість нітратів спостерігалася на фоні без добрив за краплинного зрошення та дощування (відповідно 1051 та 1107 мг/кг) і з внесенням локально $N_{10}P_{20}K_{40} + N_{10}$ у фертигацію за краплинного зрошення.

УДК 635.21:631.5/526.32(477.7)

2013.2.225. ВЫСОКОЕ КАЧЕСТВО СЕМЯН — ЗАЛОГ УСПЕХА КУЛЬТУРЫ КАРТОФЕЛЯ В СТЕПИ УКРАИНЫ / Вожегова Р., Балашова Г. // Овощеводство. — 2013. — № 3. — С. 38–41.

Картопля, сорти картоплі, селекція картоплі, вирощування картоплі в Степу, урожайність картоплі.

Висвітлено питання щодо селекції і насінництва картоплі (К.) у степовому регіоні України. Зазначено, що для одержання високого врожаю К. слід використовувати високоякісний насіннєвий матеріал (НМ) і виконувати вимоги технології вирощування, розробленої стосовно конкретних умов. Найвищу продуктивність і хорошу якість продукції забезпечують бульби вищих репродукцій, одержаних у процесі насінництва з використанням оздоровленого біотехнологічними методами НМ і методу двоврожайної культури за його розмноження. За схемою насінництва Ін-ту зрошуваного землеробства НААН еліту К. завжди вирощують у літнє садіння свіжозібраними бульбами. Це фізіологічно молодий і високопродуктивний матеріал. Високим рівнем адаптації до складних умов вирощування вирізняються ранньостиглі сорти: Кобза, Тирас, Жуковський ранній, Серпанок, Дніпрянка, Подолянка, Скарбниці; середньоранні: Світанок київський, Оберіг, Левада, Невська; середньостиглі — Явір і Слов'янка. Урожай цих сортів, одержаний від літнього садіння, може становити на 1 га: 45–52 т бульб у повній стиглості і до 20–25 т — за раннього збирання і літнього садіння свіжозібраними бульбами. Наведено характеристики низки вищезгаданих високопродуктивних сортів К. і наукові рекомендації щодо особливостей вирощування К. у посушливих умовах Степу України. Елітна К., одержана в Ін-ті зрошуваного землеробства (ІЗЗ) з використанням біотехнологічного методу оздоровлення вихідного матеріалу і методу двоврожайної культури, не поступається, при подальшому її розмноженні, за продуктивними і якісними показниками еліті, вирощеній в регіонах традиційного картоплярства. У зв'язку з цим рекомендовано виробникам К. здійснювати закупівлю насіннєвого матеріалу в ІЗЗ, оскільки це дасть змогу запобігти виродженню і збільшенню продуктивності насаджень на 40–50% порівняно з тими господарствами, де сортозміну не проводять чи купують посадковий матеріал сумнівної якості.

УДК 635.25:631.811:[631.674.6+631.8]

2013.2.226. ЗАЛЕЖНІСТЬ СПОЖИВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЖИВЛЕННЯ РОСЛИНАМИ ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ ВІД СПОСОБІВ ЗРОШЕННЯ ТА ВНЕСЕННЯ ДОБРІВ / Куц О.В., Зелендін Ю.Д., Вітанов О.Д. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 1. — С. 17–19. — Бібліогр.: 8 назв.

Цибуля ріпчаста, зрошення краплинне, добрива мінеральні, урожайність цибулі, живлення цибулі ріпчастої.

Визначалися винос і споживання рослинами цибулі ріпчастої (ЦР) основних елементів живлення залежно від різних способів зрошення та внесення добрив. Результати досліджень засвідчили, що в умовах Лівобережного Лісостепу України застосування краплинного зрошення на фоні внесення мінеральних добрив врозкид і локально дає змогу одержувати товарну врожайність ЦР на рівні 28,4–26,6 т/га. Вищезгадані елементи технології забезпечують найактивніше використання рослинами ЦР з мінеральних добрив азоту (26–40%), фосфору (4–6%) і калію (16–33%). Однак за цієї технології застосування елементів живлення для формування одиниці врожаю в більшості випадків зменшується (винятком є зростання споживання калію за використання зрошення). У варіанті внесення добрив локально на фоні дощування і краплинного зрошення спостерігалось максимальне використання з добрив азоту (26–40%), фосфору (6–7%) і калію (21–33%).

УДК 635.342:631.5(477)

2013.2.227. ОСОБЕННОСТИ ВЫРАЩИВАНИЯ КАПУСТЫ БЕЛОКАЧАННОЙ СРЕДНЕСПЕЛОЙ / Федосий И.А. // Настоящий хозяин. — 2012. — № 11. — С. 18–22.

Капуста білоголова, вирощування капусти, сорти капусти, розсада капусти, збирання капусти.

Висвітлено питання щодо особливостей вирощування капусти білоголової середньостиглої (КБС) в умовах України.

Щороку в середньому в Україні капусту вирощують на площі понад 73,1 тис. га, що становить 15,6% площ овочевих культур. Зазначено, що кліматичні умови України підходять для вирощування капусти білоголової. У 2011 р. районовано 112 сортів і гібридів цього різновиду капусти. Питанню конвеєрного вирощування продукції відводиться велика увага в усіх регіонах України. За конвеєрного вирощування овочевої продукції важливе місце відводиться КБС. Капуста білоголова є холодостійкою культурою, і хоча має підвищену чутливість до холоду у фазі сходів, проте адаптована до короткочасних заморозків (–3°C). Найпридатнішими для КБС є родючі ґрунти з високим вмістом органічної речовини і сольове рН 6,2–7,5. Кращі ґрунти для КБС — суглинкові вологоємні чи зрошувані польові, багаті на органічну речовину. Дотримання 4–5-річної сівозміни є обов'язковою умовою вирощування капусти. Для КБС кращі попередники — багаторічні трави, огірок, помідор, горох, баклажан і перець. Обробіток ґрунту слід починати відразу ж після збирання попередника, потім провести його лущення ґрунтово-дисковими лущильниками на глибину 6–8 см. Капуста добре реагує на внесення добрив, кількість яких залежить від зони вирощування. Велика роль у збільшенні виробництва КБС відводиться сортам і гібридам, значну кількість яких занесено в Державний реєстр сортів рослин, придатних для розповсюдження в Україні, зокрема: Адема F₁, Балбро F₁, Гранда F₁, Каунтер F₁, Леопольд F₁, Марсело F₁, Славія F₁, Тирас F₁, Талема F₁. Найефективнішим способом вирощування КБС є розсадний. Розсаду вирощують найчастіше у відкритих розсадниках. У жодному разі не слід допускати її переростання. Розсаду необхідно ретельно відсортовувати за комплексом критеріїв. Догляд за рослинами КБС полягає в розпушуванні міжрядь, підгортанні, знищенні бур'янів, підживленні та боротьбі з хворобами і шкідниками. Капусту потрібно поливати не менше 4–6 разів за норми 500–600 м³ води на 1 га. За 2–3 тижні перед збиранням поливи припиняють. Для одержання хорошого врожаю важливі два підживлення: через 2–3 тижні після висаджування розсади і на початку формування головки. Головки КБС слід збирати в 1–2 прийоми з початку вересня, а залежно від погоди — і до кінця місяця.

УДК 635.356:631.544.7:631.432.4(477–292.486)

2013.2.228. СТРОКИ ДОЗРІВАННЯ ТА ДИНАМІКА НАДХОДЖЕННЯ ВРОЖАЮ КАПУСТИ БРОКОЛІ ЗА МУЛЬЧУВАННЯ ҐРУНТУ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ГРАНУЛ АКВОД У ТУНЕЛЬНИХ УКРИТТЯХ З УКРИВНИМ МАТЕРІАЛОМ АГРОВОЛОКНО В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Лихацький В.І., Чердиченко В.М. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2012. — Вип. 78, ч. 1: Агрономія. — С. 13–23. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 538870.

Капуста броколі, гідрогель аквод, тунельне укриття рослини, агроволокно, урожайність капусти броколі.

Висвітлено результати досліджень (2009–2011 рр.) впливу мульчування ґрунту (МГ) чорним агроволокном (ЧА) і плівкою поліетиленовою чорною перфорованою (ППЧП) й застосування гідрогелю аквод за вирощування розсади капусти броколі (КБ) у тунельних укриттях з агроволокном на строки дозрівання й динаміку надходження врожаю КБ сорту Леднічка. Встановлено, що МГ і застосування водоутримувальних гранул аквод під час вирощування розсади та тимчасові тунельні укриття сприятливо впливають на строки дозрівання, динаміку надходження, врожайність та якість продукції КБ. Максимальну врожайність (33,9 т/га) одержано за МГ ЧА і застосування гідрогелю аквод та МГ ППЧП з використанням гідрогелю (35,6 т/га), що забезпечило приріст врожаю порівняно з контролем на 13,8 та 15,5 т/га відповідно. Результати дисперсійного аналізу за всіма роками дослідження підтвердили істотність даної різниці. Варіант з МГ ЧА без застосування гранул аквод характеризується початком плодоношення на декаду пізніше, але з дружною віддачею врожаю порівняно з контролем, окрім 2011 р. (варіант МГ ППЧП). Всі способи мульчування ґрунту ЧА і ППЧП із застосуванням гранул аквод забезпечили стабільне надходження ранньої продукції вже з 3-ї декади травня.

УДК 635.615:631.5(477.7)

2013.2.229. СПОСОБЫ ПОЛУЧЕНИЯ РАННЕЙ ПРОДУКЦИИ АРБУЗА В ПОЛЕВЫХ УСЛОВИЯХ / Кныш В. // Овощеводство. — 2013. — № 3. — С. 44–47.

Кавун, рання продукція кавуна, зрошення краплинне, вирощування кавуна на зрошенні, ефективність способів вирощування кавуна.

Розглядаються питання щодо ефективності способів одержання раннього врожаю кавуна (К.) в польових умовах Півдня України, спрямованих на прискорення досягання плодів і підвищення врожайності та якості продукції. З'ясовано, що найбільш ранній врожай плодів К. у польових умовах одержують за використання тимчасових малогабаритних плівкових укриттів у поєднанні з розсадним способом вирощування. Цей спосіб культивування К. за використанням вищезазначених укриттів типу "термос" за краплинного зрошення (КЗ) дає змогу одержувати стиглі плоди на 25–30 днів раніше, ніж за традиційної технології. Неодмінною умовою одержання раннього врожаю плодів К. є розсадний спосіб вирощування з використанням горщечкової розсади віком до 25 діб. Для одержання плодів К. на 14–16 днів раніше, ніж за традиційної технології на КЗ, необхідно застосовувати менш енерго- і ресурсоємну технологію, яка передбачає розсадний спосіб вирощування і поліетиленове мульчувальне укриття. Результати досліджень лягли в основу розробленого проекту ДСТУ "Баштанні культури. Технологія вирощування з використанням тимчасового плівкового укриття. Загальні вимоги", який знаходиться на затвердженні в Держпотребстандарті України.

УДК 635.621.4:631.5(477.7)

2013.2.230. ПАТИССОН, ИЛИ ТАРЕЛЬЧАТАЯ ТЫКВА / Майданюк В. // Овощеводство. — 2012. — № 12. — С. 50–55.

Патисон, вирощування патисона, насінництво патисона, сорти патисона, зберігання патисона.

Висвітлено питання щодо особливостей технології вирощування, селекції і насінництва патисона (П.), а також його корисних властивостей. В Україні П. вирощують на площі близько 3 тис. га. Валовий збір плодів становить 65–70 тис. т, при цьому середня врожайність П. — 16–22 т/га. Серед гарбузових П. є найтехнологічнішою культурою. Насіння починає проростати за температури 13°C. Оптимальна температура для росту і розвитку рослин аж до цвітіння становить 25–27°C. Тривале похолодання і сира погода ушкоджують рослини більшою мірою, ніж посуха. Рослина досить світлолюбна, особливо після появи сходів (у фазі сім'ядолей), а також у періоди цвітіння і досягання плодів. Патисон має потребу в поливі, але не зносить надмірного зволоження. Культура є високоврожайною і виносить з урожаєм багато поживних речовин, тому їй необхідні високі дози добрив. Кращими попередниками для весняних строків сівби П. є багаторічні трави, пшениця озима, картопля, помідор, горох, кукурудза на силос і соя. Одним з найважливіших агротехнічних заходів, що сприяють одержанню стійкого і високого врожаю П. є обробіток ґрунту. У П. хороша реакція і на мінеральні, і на органічні добрива. Перед сівбою насіння необхідно калібрувати, прогрівати і дезінфікувати. На Півдні України сівбу проводять в І–ІІ декадах травня. Догляд за посівами полягає в розпушуванні міхрядь, прополюванні бур'янів, регулярних поливах і підживленнях. Основні шкідники П.: тютюновий трипс, баштанна і зелена персиковка попелиці, павутинний кліщ і росткова муха. З хвороб найшкодочиннішими є борошниста роса, пероноспороз, антракноз, бактеріоз і коренева гниль. За правильного зберігання насіння не втрачає схожість протягом 8–10 років, але краща посівна його якість у 1–3-річному віці. У Держреєстрі сортів рослин України за 2012 р. включено 3 сорти і 2 гібриди П. вітчизняної і зарубіжної селекції. Із сортів української селекції представлено такі, як: Оранжевий, Бірюза, Астероїд, Райдужний та Білий Ізмурод. Охарактеризовано корисні властивості патисона (харчові і лікувальні).

УДК 635.621.4:631.526.32:631.674.6(477.7)

2013.2.231. СТВОРЕННЯ НОВИХ СОРТІВ ПАТИССОНА ПРИ КРАПЛИННОМУ ЗРОШЕННІ В УМОВАХ СТЕПОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ / Катаєва Т.Є., Борисенко Л.Д. // Зрошування землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2012. — Вип. 58. — С. 143–145. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 538872.

Патисон, сорти патисона, зрошення краплинне, селекція патисона, урожайність патисона.

Висвітлено селекційну роботу щодо створення ранньостиглих, високопродуктивних, транспортабельних сортів патисона (П.) з компактним кущем і тривалим періодом технічної стиглості. Селекційна робота проводилася на Донецькій дослідній станції ІОБ НААН за повною схемою селекційного процесу методом міксортової, сортолінійної та міжлінійної гібридизації з подальшим індивідуальним доббором. Установлено, що мікрополив дає змогу знизити поливну норму в 7–9 разів на 1 га, забезпечує економію води 2,5–3,0 тис. м³/га за період вегетації, а витрати електроенергії зменшуються в 5–7 разів (економія відповідно 3,0–3,5 тис. грн/га). У результаті селекції П. на фоні краплинного зрошення створено високопродуктивні і транспортабельні сорти П.: ранньостиглі — Малахіт (загальна врожайність — 38–45 т/га) і Сашенька (30–35 т/га) та середньостиглий — Женичка (30–32 т/га) з компактним кущем і тривалим періодом технічної стиглості, що дасть змогу розширити період надходження плодів у свіжому вигляді та рівномірно забезпечувати постачання сировини переробним підприємствам. Заплановано розробити сортову агротехніку патисона, застосовуючи інноваційні технології зрошення.

УДК 635.63:631.527.5:631.544

2013.2.232. ГИБРИДЫ ОГУРЦА ДЛЯ ВЫРАЩИВАНИЯ В ЗИМНЕ-ВЕСЕННЕМ ОБОРОТЕ / Король В., Кирий П., Иванова Н. // Овощеводство. — 2013. — № 2. — С. 64–68.

Огірок бджолозапильний, огірок партенокарпічний, урожайність огірка, гібриди огірка, вирощування тепличного огірка.

Розглянуто питання щодо особливостей вирощування в теплицях бджолозапильних і партенокарпічних гібридів огірка. Зазначено, що культура огірка (О.) займає понад 85% площ у теплицях Росії і більше половини — в Україні і Білорусії. У цих країнах традиційно найпопулярнішими є горбкуваті бджолозапильні гібриди огірка (БГО) хрумкого типу. Останнім часом спостерігається тенденція до збільшення тепличних площ під БГО, зокрема і в нових скляних теплицях, які раніше призначалися виключно під вирощування помідора. Проте в західних регіонах України, в Білорусії і Росії вирощують гладенькі партенокарпічні гібриди огірка (ПГО), оскільки вони технологічніші і не потребують бджолозапилення. У зв'язку з цим вибір гібрида О. для вирощування в зимово-весняному обороті — зовсім не просте питання. Для зимово-весняної культури необхідні гібриди, пристосовані як для короткого дня (7–8 год) і низької освітленості взимку, так і до високій освітленості весняних і літніх місяців. Основні вимоги до гібридів О. цих строків вирощування зводяться до підвищення врожайності і відповідно продуктивності праці, а також зниження собівартості. Гібриди, які вирощують у цьому обороті, мають забезпечувати максимальну врожайність в одиницю часу, ранньостиглість, тньовитривалість, технологічність і зниження затрат при вирощуванні, холодостійкість, формування плодів завдовжки 15–20 см з горбкуватою поверхнею. Всім цим вимогам більшою мірою відповідають БГО F₁ Атлет і F₁ Карамболь, які вирощуються разом із запилювачами F₁ Казанова, F₁ Бігунки і F₁ Бодрячок. Слід зазначити, що вирощування БГО навіть у далеко не ідеальних умовах навколишнього середовища дає змогу одержувати добрий урожай, тоді як ПГО більшою мірою реагують на умови вирощування. Зауважується, що кілька років тому багатьох фахівців, які бажали вирощувати БГО, стримувала відсутність бджіл, проте останнім часом для заповнення квіток огірка широко використовують джмелів, що простіше в організації і коштує менше, ніж утримання бджіл. Рекомендовано для вирощування унікальний гібрид F₁ Атлет, який можна вирощувати на різних субстратах за різними технологіями — у будь-яких умовах він проявляє свої кращі якості і забезпечує одержання високого прибутку.

УДК 635.713:631.526.32(477)

2013.2.233. ПОПОВНЕННЯ РИНКУ СОРТІВ ОВОЧЕВИХ РОСЛИН УКРАЇНИ: ВАСИЛЬКИ СПРАВЖНІ (OSIMUM BASILICUM L.) / Хареба В.В., Хареба О.В., Позняк О.В. // Овочівництво і баштанництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 58. — С. 387–390. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 539187.

Васильки справжні, селекція васильків, індивідуальний добір васильків, сорти васильків, урожайність васильків.

Висвітлено результати селекційної роботи зі створення вітчизняних сортів васильків справжніх (ВС), адаптованих до умов вирощування у відкритому ґрунті в зонах Лісостепу і Полісся України. Наведено їх морфолого-біометричну та господарську характеристику. У результаті проведеної селекційної роботи на дослідній станції "Маяк" ІОБ НААН створено конкурентоздатні сорти ВС: Перекатиполе (урожайність 27–30 т/га), Рутан (31–40 т/га) і Сяйво (25–26 т/га), які вирізняються високою врожайністю зеленої маси, стійкістю до біотичних та абіотичних чинників, скоростиглістю, декоративністю, а також придатністю для механізованого вирощування.

УДК 635.82:631.531.048:631.344.5:631.544:631.16:658.155

2013.2.234. ЕКОНОМІЧНА ТА ЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ВИСІВУ МІЦЕЛІЮ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ ГЛИВИ ЗВИЧАЙНОЇ В ЗАХИЩЕНОМУ ҐРУНТІ / Вдовенко С.А., Сівульський М. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Спецвип. до VII наук.-практ. конф. "Сучасні проблеми збалансов. природокористування". — С. 203–206. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 539555.

Глива звичайна, штами гливи, урожайність гливи, міцелію гливи, рентабельність вирощування гливи.

Визначалася економічна й енергетична ефективність застосування норми висіву міцелію гливи звичайної в умовах захищеного ґрунту за розміщення субстрату в один і два яруси. Результати досліджень засвідчили, що в зимовій теплиці економічно вигідно використовувати норму висіву 0,5–0,7 кг/10 кг субстрату за виробництва штаму Р-24 і розміщувати субстрат в один ярус. За таких умов врожайність плодівих тіл сягає величини 5,5 кг/м², прибуток становить 38,1 грн/м², рівень рентабельності — 170,1–177,6%, а коефіцієнт енергетичної ефективності — 2,08–2,11. З'ясовано, що розміщення субстрату в 2 яруси при застосуванні норми висіву міцелію 0,7 кг/10 кг субстрату поліпшує економічні показники ви-

робництва більше ніж удвічі. Двоярусний спосіб розміщення субстрату сприяє одержанню врожайності гливи в розмірі 13 кг/м², чистого доходу — 98,2 грн/м², рівня рентабельності — 219,2% і коефіцієнта енергетичної ефективності — 2,66.

УДК 635.82:631.544

2013.2.235. ВИРОБНИЦТВО ГЛИВИ ЗВИЧАЙНОЇ В ЗАХИЩЕНОМУ ҐРУНТІ / Вдовенко С.А. // Овочівництво і баштанництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 58. — С. 62–70. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06 539187.

Глива звичайна, урожайність гливи, рентабельність виробництва, хвилі плодоношення гливи, штами гливи.

Досліджувалися особливості вирощування гливи (Г.) звичайної в умовах захищеного ґрунту приватного підприємства М.М. Шутенка у Вінницькій обл. Проаналізовано тенденцію формування загальної врожайності та чергових хвиль плодоношення, а також економічні показники виробництва Г. Зазначено, що гриб можна вирощувати в напівпідвальному приміщенні вже з II–III декади березня, що сприяє підтриманню відповідних мікрокліматичних умов. Великою мірою врожайність Г. залежить від виду солом'яного субстрату. Застосування горохової соломи як основного компонента субстрату сприяє одержанню товарної продукції та збільшенню загальної врожайності на 22–24%. Остання складається з двох хвиль плодоношення (ХП), де врожайність 1-ї хвилі за величиною перевищує врожайність 2-ї ХП утричі. За використання горохової соломи врожайність 1-ї ХП може підвищуватись до 3,4 кг/м², а 2-ї ХП — становить 1,1–1,2 кг/м². Вирощування Г. на субстраті з горохової соломи є рентабельнішим (113,4–118,1%) порівняно із субстратом з ячмінної соломи і забезпечує високу економічну ефективність та низьку собівартість продукції. Для забезпечення населення Вінниччини свіжою продукцією рекомендовано вирощувати гливу звичайну штаму Р-24 у відповідно пристосованих напівпідвальних приміщеннях.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 635.9:582.998.2

2013.2.236. ВИБИРАЕМ СОРТ ГЕРБЕРЫ / Слепцов Ю. // Овощеводство. — 2012. — № 12. — С. 74–75.

Гербера, сорти гербери, селекція гербери.

Висвітлено проблемну історію поширення і впровадження нових сортів гербери (Г.) у промислове квітництво. Наведено критерії вибору окремих сортів Г. для виробництва квіткової продукції. Зазначено, що на відміну від інших квітів на зріз, історія яких нараховує не одне століття, Г. з'явилась лише наприкінці XIX ст. Однак її популярність за короткий час стала надзвичайно високою. За площами, які вона зараз займає, Г. входить у п'ятірку провідних квітів після троянди, орхідеї, гвоздики і хризантеми. Цей факт змушує багатьох власників фермерських теплиць звертати на неї особливу увагу. Проте, при всій популярності, Г. залишається однією з малодосліджених культур і її сорти часто вибирають наосліп. Зауважується, що головним критерієм вибору сорту Г. є забарвлення. Найціннішими визнано: з червоних — Saskia, Robin, Rudi Amsterdam; з рожевих — Queen Fiebeca, Lidi; із жовтогарячих — Clementine (не плутати з сортом троянди), Diplomat і Terra Nutans; з жовтих — Marlana (жовто-чорна квітка); з білих — Марія і Symphonie. Дуже ефектно виглядають двоколірні Amber і Terra Parede — рожеві з темним відтінком. На жаль, всі сорти — зарубіжної селекції. Наступні критерії — діаметр квітки, продуктивність, період зберігання, стійкість до хвороб і поникнення. За цими показниками важко віддати перевагу будь-якому сорту, оскільки практично всі сучасні сорти великоквіткові і стійкі до хвороб. Щодо продуктивності, то з хорошою здоровою рослини першого року можна одержати 10–15 квіток, а на другий — 20–30. Лише на третій рік рослини можна видалити, оновивши насадження, оскільки продуктивність поступово падає із-за накопичення інфекції. Тому не менш важливо вибирати матеріал, ви-

щений мікроклонально в спеціальних лабораторіях. До цього часу не подолано 2 недоліки Г. — її квіти не мають запаху і поникають після зрізування. Виправити ситуацію намагаються іноземні селекціонери.

УДК 635.922/925:582.572.7:631.5

2013.2.237. ІРИС / Симкович В. // Огородник. — 2013. — № 5. — С. 47–48.

Ірис, агротехніка вирощування ірису, сорти ірису.

Висвітлено питання щодо агротехніки вирощування сортового різноманіття ірису (І.), який переживає нині "ірисову революцію". Зазначено, що в галузь квітництва входять небачені раніше види цієї високодекоративної рослини, зокрема з новою для вітчизняних квітників, японською формою квіток. Серед І. зустрічаються і карликові рослини заввишки 15–20 см, і гіганти — майже 2 м у висоту. Забарвлення пелюсток охоплює всю гаму кольорів — від чисто-білих, жовтих, блакитних до фіолетових і майже чорних. У багатьох сортів квіти забарвлені в 2, 3 і більше кольорів і відтінків. У частини видів, наприклад, японських І. всі пелюстки розміщено майже горизонтально (діаметр квітки сягає інколи понад 20 см). Найкраще І. росте в захищених від вітру, сонячних, але дуже спекотних місцях. Рослини розмножують насінням і вегетативним способом. Представників І. з групи безбородих краще розділяти і пересаджувати наповесні. Іриси різних класів потребують різних ґрунтів. Підживлювати І. слід тричі за сезон. Під час посиленої вегетації і квітування І. потрібен рясний полив. На зиму гібридні сорти, особливо американської селекції, мульчують торфом, перекошують, укривають ялиновими гілками чи листям. Рід І. поділяють на декілька підродів. Один із них — власне І. (*Iris*) об'єднує близько 130 видів так званих бородатих І. До них відноситься найрозповсюдженіший гібридний, чи німецький І. Підрид Лімніріс

(*Limniris*) об'єднує 60 видів (безбороді іриси): І. сибірський, аїроподібний чи болотний, східний, щетинистий, Кемпфера та ін. *Shurpa* І. (підрид Ксірідіон) представлено 20 видами з незвичайно оригінальними квітками. Серед сибірських І. вирізняється чорний (хризотграф) з темно-фіолетовими, майже чорними пелюстками. Клас сибірських І. поповнився каліфорнійсько-сибірськими гібридами, які в наших широтах поки що тільки освоюються.

УДК 635.922/925:582.916.16

2013.2.238. ПРЕДСТАВИТЕЛИ РОДА SYRINGA L. ДЛЯ ОЗЕЛЕНЕННЯ НА ЮЖНОМ БЕРЕГУ КРИМА / Зыкова В.К. // Бюлетень Державного Нікітського ботанічного саду. — Ялта, 2012. — Вып. 104. — С. 55–57. — Библиогр.: 11 назв. — (Посвящается 100-летию Никитского бот. сада). Шифр 539984.

Озеленення ПБ Криму, бузок, сорти бузку, інтродукція бузку, колекція бузку Нікітського ботсаду.

Проведено інтродукційне сортовищення 30 видів, форм і сортів бузку (Б.) вітчизняної і зарубіжної селекції з колекції Нікітського ботанічного саду (НБС) з метою виявлення видів, сортів і форм, перспективних для використання в озелененні на Південному березі Криму (ПБК). У результаті проведеного протягом 2000–2010 рр. вивчення колекції Б. було встановлено, що вегетація рослин в умовах ПБК починається в період від 10 лютого до 1 квітня, залежно від сортової і видової приналежності та умов року. Середня тривалість періоду вегетації становить 241 день, варіюючи залежно від року від 210 до 277 днів. Генеративні бруньки починають розпускатись раніше за вегетативні. Утворення перших листків відбувається в середньому до 25 березня. Загальний період цвітіння й декоративності сортів, видів і форм Б. становить на ПБК близько місяця. Цвітіння різних видів, форм і сортів Б. триває майже місяць і коливається від 15 (сорт Ювілейний) до 32–34 днів (у сортів Negro та Вогні Донбасу відповідно). У раню розквітаючих сортів (Небо Москви та Вогні Донбасу) і форми *S. × Chinensis* в окремі роки з підвищеною кількістю опадів у липні–серпні і тепловим осіннім періодом спостерігається вторинне цвітіння, що триває інколи з середини серпня до грудня. Більшість сортів і видів бузку в умовах ПБК цвіте щороку регулярно. Проте 4 сорти (Edmond Boissier, Negro, Volecen і Леонід Леонов) відрізняються нерегулярним (раз на 2 роки) цвітінням. Листопад у Б. починається в жовтні–листопаді. У результаті багаторічного вивчення і комплексної сортооцінки з колекції Б. НБС виділено 10 видів, форм і сортів, які відзначаються високою декоративністю, тривалим і яскравим цвітінням, перспективні для використання в озелененні на ПБК, а саме: вид *S. persica* L., гібридна форма *S. × Chinensis duplex* (Lemoine) Rehd. і 8 сортів *S. vulgaris* — Красавица Москви, Небо Москви, Вогні Донбасу, Олімпіада Колесникова, Севастопольський Вальс, Andenken an Späth, Mme. Lemoine і Sensation.

УДК 635.925:061.62(477.75)

2013.2.239. ЮВІЛЕЙ КВІТНИКАРСТВА НІКІТСЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ / Клименко З.К. // Квіти України. — 2013. — № 1. — С. 15–17.

Квітництво Криму, Нікітський ботанічний сад (ювілей), селекція квітів у Криму, колекції квітково-декоративних рослин, сорти квітів Нікітського ботсаду.

Висвітлено питання, присвячені 200-річному ювілею квітництва Нікітського ботанічного саду (НБС). У результаті інтродукційних та селекційних досліджень, проведених з 1939 по 90-ті роки минулого століття, було створено колекцію квітково-декоративних рослин (КДР) з понад 5 тисяч видів, сортів і форм. На їхній основі розгорнуто селекційну роботу і створено понад 100 вітчизняних сортів. Було розроблено асортименти й агротехніку вирощування КДР в умовах відкритого й захищеного ґрунту, що стало основою для створення промислового квітництва в Криму. У 90-х роках минулого століття інтродукційні і селекційні дослідження КДР у НБС успішно тривали за кількома напрямками і передбачали створення колекцій, інтродукцію та інтродукційне вивчення, розробку методів селекції щодо певних культур та створення вітчизняних сортів, дослідження особливостей репродуктивної біології культур відкритого й захищеного ґрунту, розробку методів розмноження, вирощування й захисту від шкідників і хвороб, а також формування нового перспективного сор-

тименту для промислового вирощування в умовах Півдня України за результатами інтродукції, селекції й комплексного сортовищення та сортооцінки. Під час створення нових сортів у НБС розробляються й використовуються як класичні методи селекції, так і нові: комплексна система селекції садових троянд, методи селекції *in vitro* й експериментального мутагенезу: радіаційного та хімічного, які застосовують як індивідуально, так і в комбінації з класичними методами — гібридизацією й індивідуальним добром. У НБС за останні 50 років виведено, передано на держсортвипробування й районовано для промислового вирощування в Україні і країнах СНД понад 300 сортів і форм КДР. Селекціонери-квітникарі НБС створили й назвали на честь 200-річчя саду і його перших директорів нові вітчизняні сорти хризантем — Нікітська, Ювілейна та Християн Стевен; клематис — Християн Стевен, Ювілей 2012; ірис — Християн Стевен; сорти троянд — Нікітська ювілейна й Микола Гарвіс. Щорічні виставки КДР відвідує близько 700 тис. гостей, а вітчизняні сорти троянд Климента, Кораловий Сюрприз і Строката Фантазія одержали Міжнародне визнання і нагороди.

УДК 635.925:582.675.1:631.5

2013.2.240. ТАЄМНИЦІ “РІЗДВЯНОЇ ТРОЯНДИ” / Дядюша Л. // Квіти України. — 2013. — № 1. — С. 2–5.

Чемерник, види чемерника, сорти чемерника, вирощування чемерника, декоративність чемерника.

Наведено біологічну характеристику й особливості вирощування різних видів і сортів чемерника (Ч.) (“Різдвяна троянда”, морозник). Зазначено, що Ч. — трав’янистий багаторічник з родини жовтецевих, батьківщиною якого є Центральна, Східна та Південна Європа, де він трапляється на галявинах листопадних лісів. Чемерники швидко набувають популярності і мають багато переваг як декоративні рослини, оскільки вибір декоративних культур, які залишаються зеленими протягом суворої української зими, не такий великий, а Ч. — вічнозелені. Головною окрасою Ч. є незвичайні квіти. Найпоширеніші — білі, але існують сорти з рожевими, темно-вишневими і майже чорними пелюстками. Наприкінці лютого — на початку березня першим провіщає весну Ч. чорний (сорті *Helleborus niger* “Jacob”, *Helleborus niger* “Praesox”, *Double Fashion*, гібрид *HGC Pink Frost*). На початку квітня “естафету” цвітіння приймає Ч. східний *Helleborus Orientalis*. Одним з найпривабливіших гібридів Ч. східного є незвичайний білосніжний “Mrs Betty Ranica” з великими махровими квітами. Чемерник корсиканський на більшості території України потребує зимового укриття, а морозник кавказький зимує без нього. Чемерник смердючий відрізняється від інших європейських представників роду дзвіночкоподібними квітами і, незважаючи на назву, не має неприємного запаху. Всі різновиди Ч. особливо цінні своєю невибагливістю. Більшість з них росте на важких глинистих ґрунтах, але всі вони віддають перевагу добре культивованим та багатим на перегній субстратам. Дуже позитивно реагують на внесення вапна, але реакція ґрунту має залишатися близькою до нейтральної. Морозники смердючий і корсиканський можуть потерпати від сильних морозів, тому їх краще прикривати гілками хвойних дерев або сухим листям, особливо старі рослини. Морозники достатньо довговічні, на одному місці можуть рости десятки років. Розмножують Ч. поділом куща, висаджують у добре заправлені ямки розміром 30×30×30 см, на відстані 30–40 см один від одного. Розростаються Ч. досить повільно, тому якщо потрібна велика кількість садивного матеріалу, набагато простіше і швидше можна одержати його висіванням насіння. Зазвичай Ч. зацвітають на 3–5-й рік. Останнім часом Ч. дуже широко використовують у ландшафтному дизайні. Вони добре натуралізуються в “диких” садах і парках, де немає густої і високої трави.

УДК 635.925:635.051.054:632(477.44)

2013.2.241. ХВОРОБИ ДЕКОРАТИВНИХ КУЩОВИХ РОСЛИН НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ “ПОДІЛЬСЬКІ ТОВТРИ” / Шевчук В.К., Григор’єв В.М., Танасов С.С., Гаврилюк В.О. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам’янець-Поділ., 2012. — Спецвип.: Сучасні проблеми збалансованого природокористування. — С. 287–289. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 539555.

Кущі декоративні, троянда, бузок, барбарис, хвороби декоративних кущів.

Наведено результати фітопатологічного моніторингу декоративних кущів (ДК): троянди, бузку, барбарису Національного природного парку "Подільські Товтри" й запропоновано систему захисних заходів проти найшкодочинніших збудників хвороб. Виявлення хвороб проводили методом маршрутних обстежень. У процесі моніторингу колекції сортів троянди, бузку і барбарису виявлено 9 збудників хвороб, які викликають некрози, нальоти, пустули та інші симптоми і спричиняють зниження інтенсивності росту, розвитку та декоративності рослин (табл.). Наведено комплекс профілактичних і терапевтичних методів захисту ДК. За інтродукції нових сортів, форм, різновидностей ДК необхідно дотримуватись правил фітопатологічного контролю. Зазначено, що комплексний інтегрований підхід до контролю фітосанітарного стану кущових декоративних рослин дасть можливість зберегти їх неповторну красу й розширити популяції.

УДК 635.928:581.132.04:[631.811.98+631.82]:504.054

2013.2.242. ИЗМЕНЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ХЛОРОФИЛЛА В АССИМИЛЯЦИОННЫХ ОРГАНАХ ГАЗОННЫХ ТРАВ И ИХ РОСТ НА ФОНЕ ДЕЙСТВИЯ ФИЗИОЛОГИЧЕСКИ АКТИВНЫХ ВЕЩЕСТВ И НИТРОФОСКИ В УСЛОВИЯХ ЗАГРЯЗНЕНИЯ СРЕДЫ / Бессонова В.П., Иванченко О.Е. //

Питання біоіндикації та екології. — Запоріжжя, 2012. — Вип. 17, № 2. — С. 33–45. — Библиогр.: 19 назв. Шифр 540015.

Трави газонні, хлорофіл, асиміляційні органи газонних трав, стимулятори росту рослин, нітрофоска, забруднення довкілля, каротиноїди.

Досліджувався вплив обробки фізіологічно активними речовинами (ФАР) і внесення в ґрунт нітрофоски (Н.) на накопичення сирі і сухої маси рослин, концентрацію хлорофілу (Х.) і каротиноїдів у листках газонних трав в умовах забруднення довкілля. Встановлено збільшення маси рослин, площі листків, зниження їх ушкодження порівняно з необробленими рослинами. Найефективнішою виявилась обробка досліджуваних рослин розчином 6-БАП і гуматом натрію, а найменш ефективною — Н. Зазначено, що кількість Х. під впливом Н. не змінюється в листках вівсяниці червоної і збільшується в листках тонконога лучного. У період інтенсивного росту листків під впливом 6-БАП і картоліну вміст Х. дещо знижується. У разі масового кущення вміст Х. в листках рослин, оброблених ФАР, вище, ніж на контролі. Особливо ефективними є концентрації каротиноїдів у листках газонних трав, оброблених ФАР і Н. порівняно з необробленими рослинами. Найбільшу стимулювальну дію на накопичення каротиноїдів має гумат натрію як у вівсяниці червоної, так і тонконога лучного, найменшу — нітрофоска. Зазначено, що кількість каротиноїдів істотніше зростає на 3-му етапі онтогенезу.

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.01.082:35.072.2(091)

2013.2.243. ГЛОБАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ В ЖИВОТНОВОДСТВЕ И НАПРАВЛЕНИЯ ИХ РЕШЕНИЯ: монография / Рубан Ю.Д. — Х., 2012. — 240 с. — Библиогр.: 252 назв. Шифр 539593.

Тваринництво галузь, глобалізація у тваринництві, історія і розвиток тваринництва, селекція у скотарстві.

Розглянуто породотворчий процес і селекцію тварин у минулому та сьогоденні. Висвітлено наступні розділи: норма і патологія в історії сучасної зооінженерії; вчення про симетрію та спрямованість селекційного процесу у тваринництві; селекція худоби на інтенсивність споживання і використання кормів; наука трофологія у селекції; конверсійна здатність засвоєння поживних речовин корму тваринами різних видів, порід і типів; пожиттєва молочна продуктивність корів у сучасній селекції; управління розвитком тварин в онтогенезі методами селекції і технології. На прикладі молочно-м'ясного скотарства описано особливості технологічного процесу. Визначено роль і значення держави у розвитку сільського господарства та виходу його із кризи.

УДК 636.01:637:334.75/338

2013.2.244. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА УКРАЇНИ / Бовсуновський В.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2012. — № 108. — С. 29–36. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 539806.

Тваринництво галузь, економіка тваринництва, м'ясо, молоко, ВРХ, свині, птиця, маркетинг тваринництва, державне управління.

Охарактеризовано динаміку виробництва, імпорту-експорту та споживання продукції тваринництва в Україні, а також середніх цін її реалізації (2007–2011 рр.). Встановлено, що за останні 5 років зростання обсягів виробництва м'яса українськими виробниками відбувалось переважно за рахунок птиці, водночас зменшувалось виробництво яловичини, а з 2009 р. виробництво свинини зросло на 33%. Загальний обсяг імпорту м'яса у 2011 р. становив 244 тис. т, що удвічі менше, ніж у 2008 р. Експорт м'яса з України істотно збільшився — на 76% порівняно з 2007 р. і у 2011 р. становив

79 тис. т. Проте спостерігається негативна тенденція скорочення поголів'я ВРХ. Виробництво молока зменшилось на 1,2 млн т (10%), частка експорту — 0,9–1,1 млн т (8–9%). Виробництво яєць зросло на третину, а експорт їх у 5 разів і становить 7,7%. У висновках узагальнюється, що головним напрямом підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва має стати добре налагоджений маркетинг, завданням якого є підвищення зацікавленості працівників в ефективному використанні ресурсів. Необхідне поліпшення стану реалізації продукції, розвитку інфраструктури ринку, організація реклами. Важливими резервами є покращання селекційно-племінної роботи, модернізація і придбання обладнання, запровадження прогресивних енерго- і ресурсоощадних технологій, створення умов для залучення інвестицій, формування механізму праці на основі вдосконалення її організації та оплати, поліпшення умов для працюючих. Потрібна збалансованість цін у галузі, вихід на нові ринки збуту, державне законодавче регулювання економіки, постійний моніторинг, зростання доходів населення та створення об'єднань с.-г. виробників із переробниками і торгівлею.

УДК 636.082.13:061.6(091)

2013.2.245. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ТВАРИННИЦТВА СТЕПОВИХ РАЙОНІВ ім. М.Ф. ІВАНОВА "АСКАНІЯ-НОВА" / Вдовиченко Ю., Шпак Л., Свістула О., Ковалик О. // Тваринництво України. — 2012. — № 8: Спец. вип., присвяч. 140-річчю видат. науковця-селекціонера М.Ф. Іванова. — С. 11–15. — Бібліогр.: 9 назв.

Вівчарство (історія), ВРХ, свині, вівці, Асканія-Нова, наука тваринництва, історія Ін-ту тваринництва степ. р-нів, генофонди тварин.

Формування наукового селекційно-генетичного центру тваринництва розпочато ще наприкінці XIX ст.; наукова діяльність активізується на початку XX ст. У 1906 р. власник маєтку "Асканія-Нова" Ф.Е. Фальц-Фейн, створюючи умови видатному вченому І.І. Іванову для експериментів у тваринництві щодо гібридизації, відбирає елітну породну групу тварин великої рогатої худоби і формує особливе стадо для розведення. У 1909 р. професор І.І. Іванов уперше в світі

одержує 37 ягнят шляхом штучного осіменіння. Висвітлено плеяду відданих справі людей, які сприяли розвитку галузі тваринництва на науковій основі. З 1925 по 1935 р. вчені під керівництвом професора М.Ф. Іванова проводили науково-дослідну роботу з вівчарства, свинарства, скотарства, використовуючи тварин господарства держзаповідника. Створено перші вітчизняні породи: овець — асканійська тонкорунна; свиней — українська степова біла. Із часом створено породу овець для гірських районів — гірський меринос, вивчено понад 70 комбінацій схрещування. У результаті з'явилися нові породи овець: радянський коридель, гібрид гемпшир і цигай, гібрид ромнімарш і цигай. Розпочато створення багатоплідних і крупноплідних каракульських овець, а також зебувидної ВРХ. Уперше в історії світової зоотехнічної науки М.Ф. Іванов розробив методику створення нових порід у с.-г. скотарстві, яка його послідовниками значно вдосконалювалась і збагачувалась, долаючи труднощі повоєнних років та наступних державних негараздів і перетворень. У хронологічному порядку висвітлено історичний шлях Ін-ту тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова", який із 1998 р. є Національним науковим селекційно-генетичним центром з вівчарства НААН. У 1990–2012 рр. у ньому посилюється пріоритетність наукових досліджень з проблем вівчарства. У цей період створено таврійський внутрішньопорідний тип овець асканійської тонкорунної породи у складі 4 заводських австралізованих ліній (настриг чистої вовни 3,5–3,8 кг); м'ясо-вовнову породу із 5 регіональними типами (настриг чистої кросбредної вовни — 3,0–4,0 кг, виробництво м'яса на вівцематку — 50–65 кг); асканійський багатоплідний тип каракульських овець чорного забарвлення (плодючість 176–204 ягнят) та сірого (145–155 ягнят) з виходом смушків першого сорту 88–93 і 55–67% відповідно. Створено асканійську м'ясо-вовнову породу овець з кросбредною вовною та 5 її типами; асканійську каракульську породу з 2 типами. Щодо ВРХ, то в останні роки створено й апробовано 2 внутрішньопорідні типи створюваної української червоної молочної породи з надоем молока 5665 кг жирністю 4,0% (жирномолочний) та 6150 кг жирністю 3,84% (голштинізований). У 2005 р. створено південний внутрішньопорідний тип української чорно-рябої молочної породи, а в 2009 р. — південну м'ясну породу ВРХ з 2 внутрішньопорідними типами. Щодо свиней, то вченими відділу свинарства Ін-ту завершено створення асканійського типу української м'ясної породи нових типів і ліній в українській степовій білій і рябій породах, а також породи ландрас. Організовано племазаводи і племрепродуктори цих порід у господарствах Херсонської і Запорізької областей. Окреслено структуру наукових кадрів та інформаційну діяльність Ін-ту на сучасному етапі.

УДК 636.082:575.113.2.001

2013.2.246. ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ ПРЕПОТЕНТНОСТІ У ТВАРИННИЦТВІ / Гиря В.М. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 1. — С. 76–79. — Бібліогр.: 22 назви.

Тваринницька галузь, селекція тварин, теорія у тваринництві, оцінка плідників, генетика тварин, препотентність, розведення тварин, гомозиготність, домінантність.

Висвітлено аспекти теорії препотентності тварин у розрізі різних поглядів науковців минулого і сучасності стосовно її значимості у процесі оцінки продуктивності плідників щодо передачі нащадкам своїх найкращих ознак. Підкреслюється, що термін "препотенція" (ТП) ніяк не відповідає законам успадкування, та не може бути реанімованим у науково-дослідних роботах, бо це є повернення до некомпетентності минулого. Доцільно замість ТП використовувати генетичні терміни "домінантність" або "гомозиготність", тим більше, що сучасні наукові дослідження беззаперечно підтвердили на рівні ДНК теорію домінантності гомозиготних продуктивних ознак. Отже, визначення елітних плідників, здатних стійко передавати потомству високі продуктивні якості, мусить ґрунтуватись на генетичних законах успадкування з урахуванням стану домінантності та гомозиготності селекційних ознак генотипу. Існування ж теорії препотентності всебічно залежить від умілого використання у наукових дослідженнях сучасних методичних підходів щодо встановлення рівня домінантності чи домінантної гомозиготності генних комплексів економіко-вагових продуктивних ознак тварин.

УДК 636.085.52(420)

2013.2.247. ОСОБЕННОСТИ ЗАГОТОВКИ СИЛОСА: АНГЛИЙСКИЙ ОПЫТ / Кузнецов И.Ю. // Эффективные корма и подкормки. — 2013. — № 1. — С. 43–45. — Библиогр.: 6 назв.

Тваринницька галузь, силос, кукурудза, корми рослинні, зарубіжний досвід (Англія).

Технологія заготівлі силосу в Англії показала, що якість силосу за вторинної ферментації (ВФ) погіршується. Процес ВФ спостерігається вже після 60 діб. Ризик виникнення ВФ особливо високий при заготівлі силосної маси з високим вмістом вологи та концентрацією сухої речовини менше 200 г/кг, а цукру менше 30 г/кг свіжої маси в культурах з високою буферною здатністю (понад 400 мEq/kg DM) та культурах з низьким вмістом нітратів (менше 10 г NO₃/кг загального N).

УДК 636.085:602.6:578/579:636.03:612

2013.2.248. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ГМО НА ПРОДУКТИВНІ ТА ФІЗІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ РІЗНИХ ВИДІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН / Ткачик Т.Е., Россоха В.І., Парасочка І.Ф., Шкавро Н.М. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2012. — № 108. — С. 118–125. — Бібліогр.: 29 назв. Шифр 539806.

Тварини с.-г., генетично модифіковані продукти, корми (ГМО), кукурудза (ГМО), соя (ГМО), ДНК (вплив ГМО), картопля (ГМО), трансгенез.

Відзначається, що нині в науковому світі немає єдиної думки щодо доцільності створення та розповсюдження ГМО, а також впливу таких продуктів на організм людини чи тварин. Представлено огляд наукових статей стосовно можливого впливу кормів, які містять генетично модифіковані організми, на продуктивність та фізіологічні показники курей, великої рогатої худоби, свиней і овець. Зазначено, що корми з модифікованою кукурудзою не проявляють (нині) фрагментів рекомбінованої ДНК в органах і тканинах птиці та її яйцях. Суттєвих відмінностей між дослідною птицею і контрольною не виявлено. Також не виявлено фрагментів сру А в трансгена та власно гена кукурудзи у молоці, печінці, нирках, селезінці корів, яким згодовували насіння бавовнику або кукурудзи. Трансгенна ДНК не виявлена в молоці голштинських і фризьких корів, які одержували з кормом гербіцидотолерантну соєву муку до 26,1% корму (сухої речовини). Не виявлено ДНК рослин та ДНК специфічної для трансгенної картоплі, яка синтезує інουλін у травному тракті свиней. Проте хлоропласт-специфічну ДНК виявлено у 12-палій, ободовій, тонкій та прямій кишках. Одиначні копії послідовності гена інгібітору металокарбоксіпептидази встановлено у шлунку свиней, яким згодовували ізогенну картоплю, а також у 12-палій і товстій кишках у тих, яким згодовували трансгенну картоплю. Не виявлено жодної інтеграції сторонньої ДНК у геном хазяїна. Дослідження овець щодо стабільності ср 4 *epsp*s трансгена генетично модифікованої Roundup Ready канолі (вид рапсу) у кишковому, румінальному та фекальному вмісті показали, що перетравність рослинного матеріалу та вивільнення ДНК проходить у малому кишечнику, однак вільна ДНК швидко деградує, навіть за нейтральної рН. Проте досліджували лабораторних тварин: мишей, пацюків. Відкритим залишається також питання щодо витіснення модифікованими культурними рослинами їх диких видів.

УДК 636.085:604.6

2013.2.249. ИДЕНТИФИКАЦИЯ НЕЗАРЕГИСТРИРОВАННЫХ ГЕНЕТИЧЕСКИ МОДИФИЦИРОВАННЫХ ОРГАНИЗМОВ В ИМПОРТИРУЕМЫХ КОРМАХ / Игнатова И.А., Гергель М.А., Макова В.М., Ярыгина Н.В., Груднева Ю.Б., Обухов И.Л. // Ветеринария. — 2013. — № 2. — С. 12–14.

Корми і кормові добавки, соя, кукурудза, генетично модифіковані лінії, державний контроль, продовольча безпека, екологічна безпека, моніторинг ГМО.

Акцентовується увага на забезпеченні екологічної і продовольчої безпеки країни щодо використання кормів і кормових добавок, які містять генетично модифіковані організми (ГМО). Зазначено, що практично в усіх трансгенних лініях сої і кукурудзи, які зустрічаються в Росії та країнах Європи, наявний промотор 35S, за виключенням кукурудзи лінії GA-21, яка містить термінатор NOS. У геномі лінії сої A2704-12, A5547-127 і кукурудзи лінії MON-810, N-25, BT-176, 1507 він відсутній.

Описано молекулярно-генетичні методи визначення ГМО у кормах. Розроблено методику екстракції рослинної ДНК, яка ідеально підходить для кількісного аналізу ГМО у піддослідному зразку, дає змогу практично повністю звільнитися від інгібіторів ПЛР і забезпечує добру відтворюваність результатів. Представлено перелік зареєстрованих і незареєстрованих у Росії генетичних ліній. Серед незареєстрованих — у сої: 356043, 305423, G 94-19, G 94-168, G 94-1, MON-87769,

MON-87701, DAS-44406-6, MON-87712-4, MON-87708-9, DAS-68416-4, FG 72, MON-87705-6, MON-87769; у кукурудзи: DR-004114-3, SYN-05307-1, MON-87427-7, 89034, 1507, 59122, LY 038, 832, 809, DAS-40278-9, HSEM 485, MON 87460, MS 6, MS 3, 676, 678, 680, 802, 805, 830, 831. Зроблено висновок про посилення державного контролю і моніторингу за обігом імпортованих кормів і продуктів харчування, які містять нові генетичні лінії, на с.-г. і продовольчих ринках.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1.082.453.53

2013.2.250. НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ТЕХНОЛОГІЙ КРІОКОНСЕРВАЦІЇ СПЕРМИ ЖЕРЕБЦІВ / Гончаренко І.В., Платонова Н.П. — К., 2012. — 18 с. — Бібліогр.: 18 назв.

Коні, спермопродукція, жеребці-плідники, кріоконсервація сперми.

За останні 20–30 років у світі накопичено значний досвід роботи з кріоконсервації та зберігання сперми жеребців (СЖ). Існуючі технології суттєво різняться за прийомами взяття сперми, її підготовки до кріоконсервації, складом кріо-захисних середовищ, технікою заморожування, способом зберігання, розморожування і використання, що значною мірою залежить від індивідуальності СЖ. Висвітлено науково обґрунтовану і вдосконалену технологію кріоконсервації СЖ за комплексом послідовних етапів: особливості статеві поведінки жеребців та одержання від них сперми на штучні вагіни різних модифікацій з використанням підставної кобили або фантома; збереження життєздатності СЖ (застосування розбавників, антибіотиків з урахуванням мікробної контамінації); визначення стійкості СЖ до кріоконсервації за морфометричною характеристикою голівки сперматозоїдів, біохімічними і гематологічними показниками крові та сперми; фасування її в 0,5 мл поліетиленових соломинках, яке передбачає герметичність і безпечність упаковки, а також економічність зберігання у кріоконтейнерах. Впровадження даної технології забезпечує: оптимальні морфологічні показники (не більше 20% аномальних С.); рухливість спермій (не менше 30% з прямолінійно поступальними рухами); виживаність у термостаті при 38°C не менше 4 годин; запліднювальну здатність кріоеконсервованої сперми у контрольованих статевих циклах кобил на рівні 60% від першого осіменіння.

УДК 636.1.14/.15.082.2

2013.2.251. ВИВЧЕННЯ ГЕНЕТИЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ У ПОГОЛІВ'І КОНЕЙ НОВООЛЕКСАНДРІВСЬКОЇ ВАГОВОЗНОЇ ПОРОДИ / Бровко О.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2012. — № 108. — С. 47–48. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 539806.

Коні (новоолександрівська вагівозна), генотипи коней, генетичні маркери, альбуміни, трансферини.

Переважа коней новоолександрівської вагівової породи порівняно з багатьма іншими — це відмінна пристосованість до різноманітних господарських та кліматичних умов. Проте недоліком є її малочисельність в Україні. У даному дослідженні за поліморфними системами білків проведено атестацію 82 гол. породи у кінних заводах: Новоолександрівський № 64 Луганської обл., СК "Шаболат" Одеської, ПРАТ "Райз Максимко" Тернопільської, ТОВ "Агро-Дібрівка" Київської областей. Встановлено, що серед трансферинів дослідженого поголів'я найчастіше зустрічаються алелі TF^F та TF^D ($p \leq 0,05$). Коні господарства "Агро-Дібрівка" та ПРАТ "Райз Максимко" достовірно відрізняються за генною частотою алеля TF^F від середнього показника за породою на 0,2865 од. За алелем TF^F достовірно різниці не виявлено, проте генна частота найвища як у середньому за породою, так і в усіх досліджених господарствах за цим алелем. Установлено достовірну різницю за алелем TF^H між дослідженою групою коней у Новоолександрівському кінному заводі № 64 та середнім

показником за породою ($p \leq 0,05$). За системою альбумінів крові генотип контролюється 2 алелями: AL^A та AL^B . Серед дослідженого поголів'я коней, що належать НВП "Райз Максимко", різниця між середнім за породою за $AL^A=0,0822$ од., за $AL^B=0,0385$. При цьому ваговози, які належать ТОВ "Агро-Дібрівка" відрізняються за генною частотою AL^A на 0,1066 од., за AL^B — 0,1067 (табл.).

УДК 636.1:619:616.98:578.831.3П-07

2013.2.252. СТАНДАРТИЗАЦІЯ УМОВ ПОСТАНОВКИ РЕАКЦІЇ НЕПРЯМОЇ ГЕМАГЛЮТИНАЦІЇ ВІРУСУ РИНОПНЕВМОНІЇ КОНЕЙ / Кривошия П.Ю. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 11. — С. 28–30. — Бібліогр.: 9 назв.

Коні, герпесвіруси, вірусна інфекція, діагностика ринопневмонії, метод РНГА, танін, еритроцити.

Відзначається, що такі методи ідентифікації антигенів та антитіл для діагностики ринопневмонії коней, як метод біологічної нейтралізації (РН) на первинних і перещеплюваних культурах клітин різного походження, імунофлуоресценції (РІФ), зв'язування комплементу (РЗК), дифузної преципітації (РДП), імуноферментного аналізу (ІФА), полімеразної ланцюгової реакції є складними та потребують великої кількості реагентів і значних витрат часу. Показано інший метод — реакцію непрямой гемаглютинації (РНГА), який донині не мав єдиної стандартної методики постановки. У представленому дослідженні визначено вплив різних чинників на етапі танізації еритроцитів (Тер) під час приготування еритроцитарного діагностичного та оптимальні умови постановки РНГА. Встановлено, що лише за концентрації таніну (КТ) $4 \cdot 10^{-3}$ мг/мл аглютинація еритроцитів відсутня, а за вищих КТ вона є. Зауважується, що Тер, фіксованих глітаровим альдегідом, потрібно проводити за титру таніну в межах 1:4000–1:5000. Так, за КТ $3 \cdot 10^{-3}$ мг/мл і вищих спостерігали спонтанну аглютинацію еритроцитів коня, барана, морської свинки та кроля. Інкубація за кімнатної температури та за $+60^\circ\text{C}$ упродовж 30 хв не впливала на процес Тер. Кількість адсорбованого білка на танізованому еритроциті прямопропорційна КТ, адсорбованого на поверхні еритроцита. У висновках підкреслено, що чутливість методу РНГА під час визначення антитіл до вірусу ринопневмонії істотно залежить від умісту адсорбованого антигену на поверхню танізованого еритроцита. Доза адсорбованого таніну на поверхні еритроцита впливає на його зберігання.

УДК 636.127.1.082(477)

2013.2.253. ФОРМУВАННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ОРЛОВСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ РИСИСТИХ ПОРІД КОНЕЙ В УКРАЇНІ / Аleshchenko О.О. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2012. — № 108. — С. 14–19. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539806.

Коні (орловський і російський рисак), генетична диференціація рисаків, білки, трансферин, альбумін.

За планом створення банку даних імуногенетичних показників серед коней орловської та російської рисистих порід вивчено генетичну структуру української частки популяції двох порід. Показано розподіл частот алелів за 2 локусами білків: трансферину (Tf) та альбуміну (Al) в орловській рисистій породі (СООО "Богоявленське", ПСП "Комишанське", Дібрівський кінний завод (КЗ) № 62, Запорізький КЗ № 86,

Лозівський КЗ № 124, ТОВ "Перший Сумський КЗ" та КЗ "Шахтар") і в російській рисистій (Дібрівський КЗ № 62, Запорізький КЗ № 86 та інші господарства). Визначено, що в поголів'ї рисистих порід найпоширеніші алелі: Tt^R , Tt^H , Tt^F . Рідше зустрічаються алелі Tt^O , Tt^D , особливо серед орловських рисаків, вони більш притаманні російським. Установлена

різниця в алелофонді двох рисистих порід чіткіше виражена між рисаками заводських типів. Коефіцієнт евклідової відстані між поголів'ям кінних заводів варіює в межах від 0,009 до 0,57 в орловській рисистій та від 0,12 до 0,49 — у російській. Дві породи розрізняються між собою за трансферинном на 0,107 частки одиниці та за альбуміном на 0,003 ($p < 0,001$).

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.22/.28.033.082.232

2013.2.254. НОВИЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ ПЛЕМЕННОЙ ЦЕННОСТИ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ В МЯСНОМ СКОТОВОДСТВЕ / Хайнацкий В. // Молочное и мясное скотоводство. — 2012. — № 8. — С. 7–9. — Библиогр.: 4 назв.

М'ясне скотарство, бугай-плідники (оцінка), метод BLUP, племінні плідники (методи оцінки).

Відзначається, що оцінка бугаїв-плідників за якістю нащадків, порівняно з оцінкою за власною продуктивністю, значною мірою залежить від паратипових умов, організаційних особливостей, більш складного племінного обліку, який у багатьох господарствах на належному рівні. При цій оцінці частка мінливості даних, зумовлена неврахованими випадковими факторами середовища, значно вища. Слабке місце в оцінці за якістю нащадків — це база порівняння. Для підвищення достовірності оцінки племінної цінності плідників у м'ясному скотарстві рекомендується застосовувати нові сучасні методи, зокрема, BLUP (Best Linear Unbiased Predictor) — найкращий незміщений лінійний прогноз. Він одержав поширення у країнах, де забезпечують високий рівень годівлі племінних тварин, високу якість зоотехнічного і племінного обліку, широке використання комп'ютерних технологій. Метод BLUP пропонується застосовувати, частково змінюючи методологію підходу, а саме: оцінку плідників проводити не за всіма нащадками, вирощуваними у господарських умовах, а тільки за синами, вирощеними в умовах випробувальних станцій. Оцінка племінної цінності плідників відносно їх ровесників у стаді, визначена методом BLUP, відображає їхню дійсну цінність і визначить, на яку величину генотипи оцінюваних бугаїв кращі або гірші середнього рівня стад, у яких вони оцінюються. Конкретизуються деталі додаткової інформації для підвищення точності оцінки бугаїв-плідників за новою методикою.

УДК 636.22/.28.033.082:636.291

2013.2.255. М'ЯСНЕ СКОТАРСТВО В СТЕПОВІЙ ЗОНІ УКРАЇНИ: монографія / Вдовиченко Ю.В., Вороненко В.І., Найдьонов В.О., Омельченко Л.О. — Нова Каховка, 2012. — 308 с. — Бібліогр.: 82 назви. Шифр 539452.

ВРХ Степу України, м'ясне скотарство, селекція ВРХ, худоба зебувидна, генофонд ВРХ.

Узагальнено результати багаторічних досліджень Ін-ту тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова", Ін-ту розведення і генетики тварин, ДП ДГ "Асканійське" Каховського р-ну Херсонської і ТОВ "Зеленогірське" Любашівського р-ну Одеської областей. Показано створення південної м'ясної (ПМ) породи ВРХ та її внутрішньопорідних типів, а також використання генотипів нової породи для формування гібридних стад м'ясної худоби. Приділяється увага збереженню генофонду аборигенної сірої української породи. Зауважується, що в специфічних кліматичних умовах степової зони України зі спекотним сухим літом та низьким рівнем опадів (365–400 мм/рік) розведення м'ясної худоби інтенсивних зарубіжних порід: шортгорн, герефорд, шароле, абердин-ангус, кіан та інші, а також вітчизняних м'ясних порід: українська м'ясна, поліська і волинська є недоцільним, оскільки ці породи не можуть реалізувати свій генетичний потенціал. Зазначено, що в південному регіоні м'ясне скотарство можна розвивати за двома напрямками: 1) розведення худоби таврійського типу ПМ породи та інших м'ясних порід і відгодівля бугайців для одержання яловичини; 2) створення стад гібридної худоби на основі схрещування корів і телиць

червоної степової (ЧС) та інших порід молочної худоби з бугаями м'ясних порід та гібридизації з представниками дикої фауни (бізон, бантенг, буйвол, як, зебу). Так, методом відтворного схрещування ЧС породи з бугаями кращого світового генофонду (шортгорн, герефорд, шароле, санта-гертруда) та міжвидової гібридизації дво- та трипорідних помісей з кубинським зебу було створено новий тип зебувидної ВРХ — ПМ порода з 2 внутрішньопорідними типами: таврійський і причорноморський (апробовано у 2008 р.). При створенні стад гібридної ВРХ (2006–2010 рр.) для Степу за материнську основу взято низькопродуктивні телиці і корови червоної степової та української червоної молочної порід, яких використовували для гібридизації з бугаями таврійського типу південної породи. Таким чином створено гібридні стада м'ясної худоби чисельністю 715 гол., у т.ч. 350 корів.

УДК 636.22/.28.033.085:619:616–099–02

2013.2.256. БАЛАНС ВАЖКИХ МЕТАЛІВ В ОРГАНІЗМІ ВІДГОДІВЛЬНИХ БУГАЙЦІВ ПРИ ЗГОДОВУВАННІ РІЗНИХ СИЛОСІВ / Савченко Ю.І., Савчук І.М., Савченко М.Г., Карпук А.А., Гончарова К.В., Чорна Л.І. // Агропромислове виробництво Полісся: зб. наук. пр. — Житомир, 2012. — Вип. 5. — С. 71–73. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 539601.

ВРХ (3-тя радіоактивна зона ЧАЕС), метали важкі, бугайці, корми бугайців, злаково-бобові сумішки, конюшина.

Корми, які використовували для відгодівлі бугайців, містили важкі метали (ВМ): Pb, Cd, Cu, Zn. Зокрема у сінні конюшини вміст кадмію перевищував ГДК в 1,5 раза; свинець мав концентрацію 3,11 мг/кг. У дерті люпину вона становила 1,11 мг Pb/кг. Введення до раціону тварин силосу зі злаково-бобової сумішки сприяло значно більшому виведенню кадмію з їх організму з екскрементами. Так, у бугайців дослідної групи виводилося з організму Cd (у% від спожитого) з калом і сечею на 14,1 і 64,4% більше, ніж у їх аналогів з контрольної групи. Накопичення міді у тілі молодяку дослідної групи було більшим на 4,98 мг/добу, або в 2,9 раза, унаслідок чого рівень відносного засвоєння Cu — на 24,2% вищим, ніж у контрольних тварин. Цинк, як і мідь, виводився в основному з калом (109,2–128,5% від спожитого) і незначна кількість із сечею (0,2–0,3%). При цьому одержано від'ємний баланс цинку в організмі бугайців. Цинк виводився з екскрементами на 9,5–28,8% більше, ніж його було спожито з кормами. Проте цей показник у дослідній групі був меншим у три рази, ніж у контрольній.

УДК 636.22/.28.034:637.12.04

2013.2.257. БЕЛКОВОСТЬ И СЫРОПРИГОДНОСТЬ МОЛОКА КОРОВ РАЗНЫХ ПОРОД / Шаповалов С.О., Аль-Бази Мехзер Камиль // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 4. — С. 69–73. — Библиогр.: 15 назв.

ВРХ (симентали, чорно- і червоно-ряба), молоко корів, сироваріння, білковість молока корів.

Досліджували фракційний та амінокислотний склад білків молока трьох порід ВРХ: симентали, чорно- і червоно-рябі, яких утримували у 2011–2012 рр. у племзаводі "Родіна" Богодухівського р-ну Харківської обл. Дослід проведено на 57–70-му днях лактації корів (3 групи по 12 гол.). Результати дослідження показали, що молоко всіх піддослідних корів за швидкістю згортання належить до II-го бажаного типу, придатного для сироваріння. Проте за якістю сирного згустку кращим виявилось молоко симентальської ВРХ.

У цілому за лактацію від корів симентальської породи одержали 5221±232 кг молока, червоно-рябої — 5389±314 кг, а чорно-рябої — 4541±285 кг. При цьому кількість білка відповідно становила 159 кг, 167 та 136 кг. За біологічною цінністю білків найкращим виявилось молоко у червоно-рябої породи, а саме: за сумою незамінних амінокислот (НЗАК), індексом повноцінності і співвідношенням НЗАК/ЗАК. Лімітуючою амінокислотою у білку піддослідних порід є сірковмісна амінокислота метіонін, а у білку чорно-рябої породи крім метіоніну ще і треонін. Визначено, що молоко цих трьох порід може використовуватись у сироварінні, найефективніше — від корів червоно-рябої породи.

УДК 636.22/28.084.11

2013.2.258. ВЫРАЩИВАНИЕ ТЕЛЯТ ПРИ РАЗНЫХ СПОСОБАХ ВЫПАИВАНИЯ МОЛОЗИВА / Романенко А.Ю. // Зоотехния. — 2013. — № 1. — С. 14–16. — Библиогр.: 3 назв.

ВРХ (Тверська обл.), телята новонароджені, молозиво (випоювання дренчером), збереженість телят.

Контрольну групу новонароджених телят годували молозивом із соскової поїлки. У 1-й дослідній групі (д.гр.) телят першу порцію молозива випоювали за допомогою шприца-дозатора (Calf Drencher), у 2-й телята одержували 1-шу порцію розмороженого молозива, підігрітого до температури 37–38°C, також за допомогою дренчера. Перед випоюванням молозиво перевіряли стосовно маститу. Результати показали, що у 18-міс. віці у телят контрольної групи мінімальний показник живої маси (ж.м.) становив 387 кг, водночас у 1-й д.гр. — 418,8 кг, а в 2-й — 419,3 кг. При цьому середньодобовий приріст ж.м. був на 59,1 г (9,1%) більшим у дослідних групах. Захворілих на розлад шлунково-кишкового тракту телят у контролі було 8, а в 1-й д.гр. — 3, 2-й — 4. При цьому тривалість захворювань становила 4,7 та 4,3 доби. У дослідних групах збереженість телят становила 100%, а в контрольній одне загинуло. Розрахунок економічного ефекту від застосування дренчера для випоювання телятам молозива показав, що затрати на антибіотики і заробітну плату працівникам для лікування телят скоротились у 3,3 раза. Економічні збитки зменшилися на 5220 руб./теля.

УДК 636.22/28.085.5

2013.2.259. ПРИНЦИПЫ СОСТАВЛЕНИЯ РАЦИОНОВ ПРИ РАЗНОМ КАЧЕСТВЕ ОСНОВНЫХ КОРМОВ / Харитонов Е. // Молочное и мясное скотоводство. — 2012. — Спец. вып. по молоч. скотоводству. — С. 27–30. — Библиогр.: 7 назв.

ВРХ чорно-ряба, молочна продуктивність голштинів, корови (біохімія живлення), корми корів, годівля тварин, корекція раціонів.

Констатується, що за низької якості об'ємистих кормів (7–8 МДж ОЕ, 8–10% СП) для забезпечення високих надоїв у корів, окрім високих рівнів концентратів, необхідно вводити до їх раціону спеціальні кормові добавки. Підвищення якості об'ємистих кормів у раціоні зменшує витрати концентратів на 20–60% для одержання як середньої, так і високої продуктивності корів. Наведено приклади методичних підходів складання раціонів для різних стадій лактації і продуктивності. Підкреслено, що в кожному господарстві мають розробляти систему годівлі на основі своєї кормової бази відповідно до вимог щодо якості кормів (сіно, силос, прив'ялений корм, концентрати, кормові добавки), а також норми годівлі, які враховують основні показники потреби тварин, скореговані згідно з якістю кормів і системою утримання. Необхідно визначати структуру кормових раціонів, рецепти комбікормів, преміксів, мінерально-вітамінних збалансованих добавок і сумішей, враховуючи вміст поживних і біологічно активних речовин у місцевих кормах. Принципові підходи до режиму і техніки повноцінної годівлі за фазами лактації та методи контролю дадуть чітку економічну оцінку системам годівлі. Світовий досвід показав, що за невиконання відповідних належних для повноцінної годівлі умов, досягнення селекційного прогресу не реалізуються. Це підтверджується на високопродуктивних тваринах, зокрема худобі голштинської породи, яка за продуктивністю може поступатись місцевим породам.

УДК 636.22/28.085:619:616–099–02

2013.2.260. РІВЕНЬ НЕФЕРМЕНТНОЇ СИСТЕМИ АНТИОКСИДАНТНОГО ЗАХИСТУ ОРГАНІЗМУ БИЧКІВ ПРИ ГОСТ-

РОМУ НІТРАТНО-НІТРИТНОМУ ТОКСИКОЗІ / Губерук В.О., Гутий Б.В., Мурська С.Д., Гуфрій Д.Ф. // Біологія тварин. — 2012. — Т. 14, № 1/2. — С. 300–305.

ВРХ, токсикоз у тварин, нітрати, нітрити, корми, вітаміни А і Е, селен, глутатіон відновлений, антиоксидантний захист, ферментна і неферментна системи.

Інтенсивність вільнорадикального перекисного окислення в організмі тварин залежить від концентрації кисню в тканинах, а також від активності ферментних і неферментних систем. Розглянуто негативний вплив на організм тварин забруднення навколишнього середовища нітратами і нітритами. Визначали токсичний вплив нітратів у кормах у дозах: 0,4–0,45–0,5 г NO₃⁻/кг маси тварини на рівень показників неферментної системи антиоксидантного захисту (АЗ) організму молодняку великої рогатої худоби. Неферментна система АЗ організму представлена вітамінами А, Е, глутатіоном і селеном. Показано, що чим більша доза нітрату натрію згодовувалась бичкам, тим нижчим був вміст вітаміну А у сироватці їх крові. Так, на 6-ту годину після спожиття дози 0,40 г NO₃⁻/кг маси тіла вміст вітаміну А знизився на 29% порівняно з контролем. Водночас зменшився рівень вітаміну Е, зокрема на 2-гу годину досліду на 21%. Селен, який нейтралізує найнебезпечніші агресивні вільні радикали, які інші антиоксиданти не можуть нейтралізувати, на 2-гу годину досліду у сироватці крові зменшився на 20–29% порівняно з контролем. На це вказує і зниження ферменту антиоксидантної системи — глутатіонпероксидази. Глутатіон, який виконує в організмі низку важливих функцій (бере участь у знешкодженні ксенобіотиків, захищає від активних кисневих сполук, підтримує функціональний стан біологічних мембран), на 6-ту годину за токсичного впливу нітратів знизився на 46–52%. На 10-ту годину рівень відновленого глутатіону підвищився, однак відповідно до контролю був нижчим на 25%.

УДК 636.22/28.085:632.118.3

2013.2.261. ДОЗИРОВАНИЕ ФЕРРОЦИНА-2 В КОРМАХ ДЛЯ ЖВАЧНЫХ ЖИВОТНЫХ НА РАДИОАКТИВНО ЗАГРЯЗНЕННОЙ ТЕРРИТОРИИ / Буреєв І.А., Бударков В.А. // Веткорм (Ветеринария и кормление). — 2013. — № 1. — С. 11–12. — Библиогр.: 6 назв.

ВРХ Брянської обл., радіоактивність екосистем, молоко радіоактивне, сорбенти, корми, дозатори, корови лактуючі.

Лактуючим коровам для зменшення рівня радіоактивності їхнього молока у комбікорми додавали сорбент фероцин-2 за допомогою дозатора, спеціально розробленого для тваринницьких господарств (Брянська обл.). Апарат забезпечено блоком регулювання режиму дозування, який працює від електромережі з напругою 220 В і частотою 50 Гц. Показано, що використання коровам комбікорму у суміші з фероцином-2, заготовленого за допомогою дозатора, не порушує прийнятої у господарствах технології годівлі тварин та сприяє значному зниженню рівня радіоактивності. Так, початковий середній рівень її у молоці становив 555 (666–481) Бк/л, що в 1,5 раза вище допустимого, а вже на 5-ту добу після введення в раціон корів сорбенту концентрація ¹³⁷Cs зменшилась до 144,3 (296–111), на 11-ту добу — 148 (222–74), на 19-ту добу — 148 (185–111) Бк/л. Такий рівень радіоактивності мало молоко корів, яких випасали у заплаві річки Іпуть упродовж наступних 19 днів (зменшення в 3,8 раза проти контролю).

УДК 636.22/28.087.7:547.992.2

2013.2.262. ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ ТА РОЗВИТКУ ТЕЛИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ ПРИ ЗГОДОВУВАННІ СИНТЕТИЧНИХ ФУЛЬВОКИСЛОТ / Гончар О.Ф., Ляшенко А.О., Шевченко Є.А., Литвин В.А., Галаган Р.Л. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2012. — Вип. 12. — С. 290–299. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 539477.

ВРХ укр. чорно-ряба молочна, кормові добавки, гумінові речовини, фульвокислоти, ріст і розвиток ВРХ лінійний.

Гумінові речовини (ГР), які входять до складу кормових добавок, не накопичуються в організмі і є нетоксичними, позитивно впливають на обмін речовин у тварин. Основними компонентами ГР є фульвокислоти (ФК), гумінові кислоти і гумін. Показано, що використання синтетичних ФК, як кормо-

вої добавки у раціоні молодняку ВРХ у 5–6-міс. віці, сприяло покращанню росту і розвитку тварин (племзавод ПСП “РВД-Агро” Черкаської обл., 10 телиць укр. чорно-рябої молочної породи). Жива маса та середньодобові прирости підвищились на 6,7 та 16,8% відповідно порівняно з контролем. При цьому інтенсивність лінійного росту телиць у період вигоювання синтетичних ФК була активнішою на 5,8–12,3% за такими промірами: ширина грудей, ширина в маклаках, коса довжина тулуба, обхват п'ясті. Водночас, аналіз біохімічних показників крові засвідчив оптимізацію загального білка, кальцію, фосфору, каротину та резервної лужності.

УДК 636.22/.28:330:338:001(477)

2013.2.263. ВІДРОДЖЕННЯ ГАЛУЗІ СКОТАРСТВА В УМОВАХ РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: монографія / Микитюк В.М. — Житомир: Житомирський нац. агроекологічний ун-т, 2012. — 508 с. — Бібліогр.: 443 назви. Шифр 539800.

ВРХ (відродження галузі), економіка скотарства, тваринництво органічне, стратегія скотарства України, продовольча безпека, інновації (ВРХ), екологічні імперативи скотарства.

Викладено теоретико-методологічні основи відродження галузі скотарства (С.) в умовах глобалізації економіки. Описано сучасний стан і роль С. у продовольчій безпеці України, кон'юнктуру світового ринку продукції С. та забезпечення конкурентних переваг галузі у контексті вимог СОТ. Науково обґрунтовано стратегічні пріоритети розвитку, його індикатори, критерії оцінки та етапи трансформаційних перетворень. Доведено можливість подолання виявлених диспропорцій на засадах антикризового управління і переходу до інноваційної моделі розвитку. Розкрито техніко-технологічну модернізацію у сучасному молочному скотарстві, селекційно-племінну роботу у створенні високопродуктивних стад шляхом максимального використання генетичного потенціалу голштинської породи. Основними напрямками вдосконалення кормової бази та годівлі тварин має бути застосування прогресивних технологій заготівлі, приготування та роздавання кормів, раціональне використання потенціалу природних угідь, виробництво високоякісних комбикормів тощо. Одним з основних факторів зростання виробництва яловичини є збільшення в Україні поголів'я ВРХ спеціалізованих м'ясних порід. Підкреслюється, що відродження скотарства потребує системного врахування економічної, соціальної та екологічної складових стратегічного спрямування ринкових трансформацій та одержання на цій основі синергічного ефекту зрівноваженого розвитку.

УДК 636.22/.28:619:616.98:578.828.111

2013.2.264. ИЗУЧЕНИЕ РАСПРОСТРАНЕНИЯ УСЛОВНЫХ ГЕНОТИПОВ ВИРУСА ЛЕЙКОЗА КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА / Батенёва Н.В., Смирнов П.Н., Михнович И.В. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2012. — № 4. — С. 69–72. — Бібліогр.: 13 назв.

ВРХ (айрширська, чорно-ряба, червона степова), лейкоз ВРХ, чутливість порід ВРХ до лейкозу, метод ПЛР, генотипи провірусу BLV, ВРХ Краснодару.

Методом полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР) дослідили 762 проби крові тварин різних порід ВРХ, яких утримували у с.-г. підприємствах Краснодарського краю (2006–2009 рр.) і серопозитивних в реакції імунодифузії (РІД) зі штамом gr 51 BLV. За допомогою програми Vector NTI підібрали ендонуклеази рестрикції. На основі даних, одержаних при аналізі поліморфізму довжин рестрикційних фрагментів (ПДРФ-аналіз), за типами партнерів виділили 11 груп, позначених як умовні генотипи вірусу лейкозу ВРХ за геном gag: 8 — в айрширській породі, 6 — у чорно-рябій голштинізованій і 3 — у червоній степовій. При цьому у тварин усіх піддослідних порід зареєстровано три однакові умовні генотипи провірусу BLV за gag-геном (I, II, III). Зроблено висновок про наявність взаємозв'язку між породною належністю та чутливістю тварин до певного генотипу BLV за gag-геном.

УДК 636.234.1.034(470)

2013.2.265. ПРОДУКТИВНЫЕ КАЧЕСТВА КОРОВ ГОЛШТИНСКОЙ ПОРОДЫ КАНАДСКОЙ СЕЛЕКЦИИ / Джапаридзе Г.М., Труфанов В.Г., Новиков Д.В., Джелалов В.В. // Зоотехния. — 2013. — № 1. — С. 8–9. — Бібліогр.: 4 назв.

ВРХ (голштини канадської селекції), бугаї-плідники, молочне скотарство.

Представлено оцінку продуктивності імпортованих корів голштинської породи канадської селекції (Ко ГКС) в умовах Рязанської обл. ЗАТ “Рассвет”. Установлено, що тварини, яких утримували і годували за канадською технологією, адаптованою до умов Росії, мали дещо вищий надій молока, ніж їхні матері, лактуючі у Канаді. Так, надій первісток в умовах Рязанської обл. становив 7657 кг молока за лактацією (жири — 3,59, білок — 3,19%) проти 7328 кг (жири — 3,62, білок — 3,18%). Імпортовані Ко ГКС належать трьом провідним лініям: Віс Бек Айдіала 1013415, Монтвік Чіфтейна 95679 і Рефлексн Соверінга 198998. У популяції голштинської худоби 85% корів мають надій за лактацію у діапазоні 6500–9000 кг молока, а з надоем понад 9000 кг є 83 корови, яких можна включити у групу для відтворення бугаїв-плідників. Поміж надоем за 305 днів лактації і масовою часткою жиру у молоці виявлено від'ємну кореляційну залежність ($r = -0,248$), що вказує на необхідність ретельного добору бугаїв-плідників для відтворення стада.

УДК 636.291.082(477.7)

2013.2.266. ЗЕБУВИДНЫЙ СКОТ — ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В УКРАИНЕ / Гузеев Ю. // Тваринництво України. — 2012. — № 12. — С. 17–20. — Бібліогр.: 13 назв.

Зебувидна худоба, породи ВРХ, селекція ВРХ, генофонд худоби, молочне скотарство, м'ясне скотарство.

Висвітлено біологічні та генетичні характеристики зебу. Існує два типи зебувидної худоби (ЗХ): *Bos taurus indicus* та *Bos taurus africanus*, які відрізняються від звичайної європейської ВРХ тілобудовою, формою черепа і наявністю горба (шийногорбаті і грудогорбі). Худоба зебу відзначається цінними якістьми: жирномолочністю, високою життєздатністю, стійкістю до екстремальних температур (жара і холод), а також до туберкульозу, пироплазмозу, анаплазмозу та інших хвороб. Тварини-помісі з *Bos taurus* характеризуються високою плодючістю, доброю роботоздатністю. Вони невибагливі, енергійні, ефективно використовують об'ємисті корми на пасовищах. Їм притаманні легкі отели і відмінна відтворювальна здатність. Висока частота гена HdV у зебу Індії та Африки, а також у джерсеїв, свідчить про можливу генетичну їх спорідненість. Дослідники Г.Є. Маринчук та Л.В. Годованець встановили, що сіра українська порода ВРХ володіє поліморфізмом лактоглобуліну, який виявлено в порід зебу Азії та Африки. Відомо, що на о. Куба схрещуванням кубинських зебу (3/8) з голштинами (5/8) та наступним розведенням у собі створено нову молочну породу худоби — сибонею, молоко якої містить 4,2% жиру, 3,82 білка і 4,55% лактози. Кращі корови продукують 7–9 тис. літрів молока. Світовою рекордисткою є представниця породи сибонея — корова Убре-Бланки (3/4 голштина, 1/4 зебу), найвищий добовий надій — 110,9 кг, а за 284 дні 3-ї лактації — 22125,7 кг молока з умістом жиру 4%. Для формування масиву м'ясної ЗХ в Україні рекомендуються такі породи зебу: нелоре, нелоре-мочо і гужера, тому що у представниць цих порід шкура в області живота менш відвисла, це стосується й вух та свідчить про те, що тварини не будуть страждати від переохолодження цих частин тіла. Для формування молочної ЗХ в Україні перспективні породи зебу: гир, гироланд і комбінована порода гужера. Їх можна використовувати для виведення нової молочної породи, задіявши маточне поголів'я голштинізованої місцевої худоби. Для збільшення генофонду ЗХ в Україні доцільно застосовувати можливості племінного матеріалу стада “Снегірі” Головного ботсаду Російської академії наук, а в системі дослідних господарств НААН створити Державний племзавод зебувидної худоби за рахунок імпортного поголів'я.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.03:658.562.5

2013.2.267. РЕСУРСООЩАДНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА І ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ ВІВЧАРСТВА / Горлова О., Яковчук В. // Тваринництво України. — 2012. — № 8: Спец. вип., присвяч. 140-річчю видатного науковця-селекціонера М.Ф. Іванова. — С. 27–30. — Бібліогр.: 4 назви.

Вівчарство інтенсивне, технології ресурсоощадні у вівчарстві, Ін-т тваринництва степ. районів.

Висвітлено технології Ін-ту тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова". Для штучного осіменіння вівцематок (В.) розроблено технічні засоби (трюх-, шести-станкові установки, 2.С. SU № 1042745), які забезпечують покращання зоогігієнічних показників у 3–4 рази і підвищують їх запліднюваність у першу охоту на 2,9%, багатоплідність — на 3,8%, а продуктивність праці у 6–7 разів. Ресурсоощадна технологія виробництва високоякісної ягнятини ґрунтується на вирощуванні резистентних ягнят у період підсосу, інтенсивній відгодівлі понадремонтного молодняку (після відлучення), хіміопрофілактиці гельмінтозів, застосуванні неподрибненої зерносуміші та біологічно активних препаратів: "Спінкел" і "Мінерол". Відгодівля цілим зерном значно скорочує витрати на процеси дроблення, зберігання, використання корму, профілактику виникнення ацидозу за відгодівлі ягнят подрібненими зерносумішами, які містять у складі ячмінь. Запропоновані Ін-том нові доїльні установи високоефективні для підвищення продуктивності В. та зниження бактеріальної забрудненості молока, що стало передумовою для створення нових технологій виготовлення бринзи і вдосконалення виробництва твердих сирів типу пекоріно і качковал, фасування і пакування продукції. Спільно з Ін-том механізації тваринництва НААН розроблено і випробувано технологічне обладнання для виробництва бринзи в умовах фермерських господарств: "Бринзоб-1" і "Бринзоб-2", а також для формування і самопресування розсільних сирів. Унаслідок удосконалення електростригальної машинки полегшено працю стригалів і скорочено кількість заточувань ріжучих пар на 27%. Запропонований Ін-том опорний пояс у процесі швидкісної стрижки овець дає змогу зменшити перестриги вовни на 1,6–2,3% і порізи шкіри овець — на 2,6–4,6%. Розроблена технологія первинної обробки вовни з використанням нових технічних засобів тріпання, проточної фільтрації відпрацьованого мийного розчину та його віджимання з вовни, сушіння та чесання забезпечує: збереження природної властивості вовни; одержання митої вовни з умістом залишкового жиру до 1%; скорочення витрат води і мийних засобів на 37,5 і 26,6% відповідно.

УДК 636.32/.38.035.086/.087.7

2013.2.268. ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ВОВНИ ВІВЦЕМАТОК АСКАНІЙСЬКОЇ ТОНКОРУННОЇ ПОРОДИ ЗА УМОВ ВИКОРИСТАННЯ У РАЦІОНАХ РІЗНИХ РІВНІВ ЦИНКУ / Ткачук В.М., Параняк Н.М., Стапай П.В., Свістула М.М. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. 2. — С. 321–322.

Вівці асканійські тонкорунні, цинк, раціони овець, вовна.

Дослідження проведено на вівцематках (В.) таврійського типу асканійської тонкорунної породи, які належали Ін-ту тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова". Тваринам контрольної групи (10 гол.) згодовували ОР (злаково-бобове сіно, силос кукурудзяний і концентрати). Концентратна суміш містила: ячмінь — 39%, кукурудзу — 30, овес — 10, макуху соняшникову — 20, фосфат кормовий — 1%. Поживність 1 кг корму становила 1,14 к. од., 11,0 МДж обмінної енергії, 152 г сирого протеїну, 680 — клітковини, 37 — жиру, 2,8 — кальцію та 6,4 г фосфору. У раціонах дослідних груп вміст цинку збільшили: 1-ї д. гр. — на 25% і 2-ї — на 50% порівняно з діючими нормами живлення. Це сприяло покращанню фізико-хімічних властивостей вовни за рахунок підвищення рівня сірки, цистину і цинку. При цьому міцність волокон посилилась на 7,8 та 9,3% відповідно. Так,

у вовни В. 1-ї д. гр. вміст цинку збільшився на 30%, а 2-ї — на 177% порівняно з контролем. Міцність волокна становила: у 1-ї д. гр. — 7,84 км та 2-ї — 7,95 км. Водночас у контролі — лише 7,27 км.

УДК 636.32/.38.082.454/.455:619:616–073

2013.2.269. МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ СУЯГНОСТІ У ОВЕЦЬ / Туринський В.М., Платонова Н.П. // Сучасна ветеринарна медицина. — 2012. — № 1. — С. 31–34. — Бібліогр.: 10 назв.

Вівцематки суягні, діагностика суягності, ягнята, ультрасонографія (трансректальна і трансабдомінальна).

Охарактеризовано інформативність існуючих методів діагностики (МД) суягності у овець, їх позитивні та негативні аспекти. Зокрема ультрасонографічний (УМД) у режимі реального часу є найперспективнішим для широкого застосування, у т.ч. у великих стадах. При трансректальному дослідженні УМД ембріональний пузир можна візуалізувати на 13–19 доби суягності, а ембріон — 19–25. Помилкові результати спостерігались унаслідок ранньої ембріональної смертності. Найточніші дані одержували при скануванні плодів у віці 40–46 діб. Порівняння кількості плодів, які візуалізувались на різних строках вагітності та кількість одержаних ягнят (враховуючи аборт) свідчить про редукцію 20–30% ембріонів на ранніх строках. Також УМД статевої системи овець важливий при підготовці груп донорів і реципієнтів для трансплантації ембріонів, що підвищить швидкість та ефективність селекції у вівчарстві і дасть можливість одержати більше ягнят із бажаними генотипами, а також сприятиме збереженню генетичних ресурсів рідкісних порід овець. Для оцінки плоду на ранніх стадіях суягності використовують діаметр ембріонального пузира ($r = 0,76$), наявність і діаметр плаценти. Наявність добре розвинутих плацентом дає змогу у 100% випадків діагностувати суягність із 40-го дня. Стан і розвиток плаценти є надійним маркером стану вагітності. Із 30-ї по 90-ту добу суягності гестаційний вік описується лінійним регресивним рівнянням: $GA = 28,74 + 1,80 \cdot Ч\text{ PL}$, де PL — діаметр плацентом. Із 40-ї доби суягності діагностика була вірною у 80% випадків, що пов'язано з відсутністю точної дати парування за групового закріплення баранів. Зроблено висновок, що рання діагностика суягності має істотне економічне значення для інтенсифікації селекції у вівчарстві. Використання ультрасонографічної діагностики дає змогу швидко, точно і безпечно як для тварин, так і оператора визначати суягність вівцематок.

УДК 636.32/.38.084.412

2013.2.270. НОРМУВАННЯ ЛІПІДНОГО ЖИВЛЕННЯ ДЛЯ ВІВЦЕМАТОК У ПЕРІОД ЛАКТАЦІЇ / Свістула М.М., Єфремов Д.В., Деменська Н.М. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. 1. — С. 182–188. — Бібліогр.: 4 назви.

Вівцематки таврійського типу, ягнята, норми годівлі вівцематок, годівля овець, лінолева кислота, жир, раціони вівцематок.

Об'єкт дослідження: вівцематки (В.) таврійського типу асканійської тонкорунної породи — 30 гол. (контрольна і 2 дослідні групи по 10 гол.). Вивчали молочну і вовнову продуктивність В., втрати живої маси (ж.м.) за лактаційний період та інтенсивність росту ягнят (Я.), перетравність раціонів і стан здоров'я тварин. Наведено раціон та вміст елементів живлення у ньому. У досліджуваній групі (95 діб) В. згодовували: контрольній групі — основний раціон (ОР) — 1,8 кг сіна бобово-злакового, 2,0 кг силосу кукурудзяного та 0,58 кг комбікорму. Уміст в ОР сирого жиру та лінолевої кислоти становив $\approx 3,0$ та 0,8% у сухій речовині відповідно. Першій дослідній групі концентрацію останніх збільшували до 3,4 та 1,0%, а у другій — до 3,8 та 1,2%. Як джерело ліпідів та лінолевої кислоти використовували соняшникову олію, у 1-й гр. — 1,8 та 3,6% за масою комбікорму. Проаналізовано динаміку ж.м. Я. від піддослідних овець. Відзначено

відносно високу різницю у приростах між Я. від В. дослідних груп і контрольних, яка спостерігалась у перші 2 міс. лактації (відповідно на 10,0 та 16,7% більше контролю). За майже однакової маси Я. при народженні (4,88–4,93 кг) у кінці досліду при відлученні їх від маток, ж.м. Я. 1-ї д. гр. була більша на 6,0, а 2-ї — на 12,2%, ніж у контролі і становила 26,8 і 28,5 кг відповідно. Настриг вовни у дослідних групах В. становив 3,68 та 3,62 кг, а в контрольній — 3,52 кг. Зроблено висновок, що у раціонах лактуючих В. при доведенні норми жиру до 3,8% у сухій речовині поліпшується перетравність її на 1,9 абс.%, зокрема, органічної — 2,2, протеїну — 3,11, жиру — 2,1, клітковини — 2,81 та БЕР — на 2,3 абс.%.

УДК 636.371.03.082(477)

2013.2.271. ЦИГАЙСЬКА ПОРОДА ОВЕЦЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ / Жарук П., Іванна О. // Тваринництво України. — 2012. — № 8: Спец. вип., присвяч. 140-річчю видатн. науковця-селекціонера М.Ф. Іванова. — С. 48–50.

Вівці цигайські, баранина, вовна, пасовища, селекція цигайських овець.

Цигайські вівці (ЦВ) — стародавня порода, яка з південно-східної Європи поширилась на територію України ще в першій половині XIX ст. За методичного керівництва Ін-ту тваринництва степових регіонів ім. М.Ю. Іванова "Асканія-Нова" у структурі породи створено внутрішньопорідні типи: "Приазовський м'ясо-вовновий тип цигайських овець" та "Кримський заводський вовново-м'ясний тип цигайських овець". Надається їх характеристика. Нині цигайських овець розводять переважно в АР Крим, Одеській і Донецькій областях. Загальна їх чисельність ≈ 540,1 тис. гол., або 49% поголів'я овець в Україні. Сучасна популяція, залежно від зони розведення та категорії господарств, характеризується значним коливанням ступеня розвитку та рівня продуктивності. За нормальних умов у баранів-плідників жива маса становить 90–100 кг, настриг митої вовни — 4,5 кг, довжина вовни — 12,5 см; у вівцематок — 52–55 кг, 2,6 кг і 9,0 см; у баранів-річників — 45–50 кг, 2,5 кг і 11 см; у ярок — 35–40 кг, 2,2 кг і 10 см відповідно. Сучасна племінна база породи налічує 8 племінних господарств з поголів'ям 9,5 тис., або 1,8% від загального поголів'я, що недостатньо для розвитку породи. М'ясна продуктивність цигайських овець — головний резерв підвищення ефективності вівчарства в Україні, яку можна збільшити в 1,5–2 рази за належних умов годівлі тварин. Вироби із цигайських овчин завдяки їх хорошому хутровим якостям користуються високим попитом у населення. Наведено результати досліджень м'ясної продуктивності овець у племзаводі "Донагролюкс" та якості хутра у племзаводі ДПДГ "Чорноморське". У висновках підкреслено, що ЦВ, завдяки своїй невиваженості, витривалості та пластичності, придатні до розведення в екстремальних умовах, чутливі до підвищення рівня годівлі та умов утримання. Нагальним на перспективу при збереженні всіх цінних якостей, характерних для ЦВ, а саме: міцна конституція, витривалість, здатність використовувати пасовищні корми майже цілорічно, є необхідність збільшення ж.м. тварин, підвищення рівня відтворення і молочності вівцематок, скоростиглості і відгодівельних якостей молодняку та поліпшення вовнових (рівняності вовнових волокон у штапелі і по руну за тониною, звивистість, а також якість жиропоту).

УДК 636.39.082.13(477)

2013.2.272. КОЗІВНИЦТВО — ПЕРСПЕКТИВНА ГАЛУЗЬ ТВАРИННИЦТВА УКРАЇНИ / Сербіна В. // Тваринництво України. — 2012. — № 8: Спец. вип., присвяч. 140-річчю видатн. науковця-селекціонера М.Ф. Іванова. — С. 20–23. — Бібліогр.: 3 назви.

Кози, селекція кіз, породоутворення кіз, поголів'я кіз в Україні.

Представлено статистичні дані поголів'я кіз у світі та Україні. У господарствах усіх категорій поголів'я кіз в Україні (тис. гол.) у 1961 р. становило 568,6, у 1971 р. — 357,4, у 1981 р. — 235,8, у 1991 р. — 522,5, у 2001 р. — 911,9 і у 2011 р. — 631,2. Сталий розвиток козівництва спостерігався у с.-г. підприємствах Одеської, Закарпатської, Львівської, а з 2006 р. Донецької областей. На показниках останньої області відобразилось створення дочірнього підприємства Агрофірма "Шахтар" орендного — "Шахта ім. О.Ф. Засядька" філія

"Орджонікідзе", якому в 2009 р. присвоєно статус племпредуктора з розведення кіз зааненської породи. У 2011 р. такий статус присвоєно ТОВ "СК Добриня" Київської обл. Активно розвиваються фермерські та невеликі сімейні господарства, які успішно займаються не лише виробництвом молока, але й переробкою його на сири, бринзу тощо ("Золота коза" Кіровоградської обл., "Бабині кози" Київської, "Чисті ключі" АР Крим, "Сімейне госп-во" Гаврилових Донецької, ФГ "Шеврет" Львівської обл.). Породний склад молочних кіз нашої країни представлений в основному зааненською породою та її помісями з місцевими козами. У деяких господарствах розводять альпійську, тоггенбурзьку та кубійську породи. Проте кількість чистопорідних тварин дуже мала, цілеспрямована селекційна робота не проводиться. Національною академією аграрних наук України прийнято рішення щодо створення в Ін-ті тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова" сектору козівництва. Його завдання: обґрунтування теоретичних, методологічних і практичних аспектів процесу породоутворення у козівництві; створення системи організації і планування селекційно-племінної роботи; розробка нових методів селекції та удосконалення існуючих; створення нових високопродуктивних порід, типів і ліній кіз.

УДК 636.39.082.13(477)(091)

2013.2.273. ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН КОЗІВНИЦТВА В УКРАЇНІ / Сербіна В.О. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. 1. — С. 196–200. — Бібліогр.: 7 назв.

Козівництво у світі, історія козівництва, молоко кіз, вовна кіз.

Повідомляється, що козиний сир люди почали виготовляти понад 10 тис. років тому (шумери, єгиптяни, стародавні греки і римляни). У довгій історії козівництва періоди розвитку змінювались періодами повного занепаду. Кінець XVIII ст. ознаменувався розвитком пухового та вовнового козівництва. У Ярославській губернії, різних місцевостях Білорусі й України активно розводили ангорських та кашмірських кіз. За свідченням Урусова, в 1911 р. у Харківській обл. знаходилась єдина на той час у Росії ферма, де розводили кашмірських кіз, заснована ще на початку XVIII ст. За даними проф. Нікітіна, в Росії у 1916 р. нараховувалось понад 6 млн кіз, з яких близько 1,5 млн — у європейській частині (включно з Україною). З 1917 по 1949 р. кількість кіз зменшувалась і становила 2/3 поголів'я 1916 р. У роки Вітчизняної війни козівництво, як і інші галузі, зазнало значних втрат. Кінець 70-х — початок 80-х років характеризується новим витком розвитку вітчизняного молочного козівництва. Так, із НДР та Чехії завезли племматеріал на козеферми у Підмосков'я (радгосп "Ніконово") та Полтавську обл. (радгосп Лохвицького р-ну, с. Луки, Україна), завдяки чому місцеві кози різних регіонів значно поліпшились. Проте у 90-ті роки козівництво в Україні зазнає занепаду і як галузь перестає існувати. У 1996 р. ситуація почала покращуватись і в 14 областях України зареєстровано господарства, де розводили 2,6 тис. голів кіз. Цьому сприяв розвиток галузі у світі. Так, у 2009 р. на півдні Голландії вже відкрито ферму не на 1000, а на 7000 голів, у 2010 р. в Саудівській Аравії розпочато створення комплексу на 15000 кіз. Завдяки високій цінності козиного молока, в Японії дитяче харчування та сухі суміші для немовлят виготовляють виключно з козиного молока. Для України розвиток козівництва важкий, однак автори наголошують на необхідності його відродження, що може у перспективі принести велику користь населенню України і стати прибутковою і рентабельною галуззю тваринництва.

УДК 636.933.2.082(091)

2013.2.274. СТВОРЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ АСКАНІЙСЬКОЇ КАРАКУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ ОВЕЦЬ / Кудрик Н. // Тваринництво України. — 2012. — № 8: Спец. вип., присвяч. 140-річчю видатн. науковця-селекціонера М.Ф. Іванова. — С. 51–54. — Бібліогр.: 3 назви.

Вівці (асканійська каракульська), історія каракулівництва, каракуль, селекція каракульських овець, генофонд овець.

Ідея підвищення природної плідності каракульських овець (КО) шляхом схрещування їх з багатоплідними романівськими вівцями (РВ) належала академіку М.Ф. Іванову. Втілення її у життя було розпочато ним ще в 1932 р. та продовжено його учнями і послідовниками. Методика ака-

деміка передбачала створення нової породи з багатоплідністю 150–160%, виходом першосортних смушків 50–60%, ж.м. баранів 60–80 кг, вівцематок — 45–55, ягнят при народженні — 4,0–4,5 кг. Відзначено етапи селекційно-племінної роботи. У 2008 р. Державною експертною комісією апробовано новостворену асканійську каракульську (АК) породу овець і наказом Мінагрополітики України у березні 2009 р. затверджено. Наведено показники продуктивності її структурних типів: 1) асканійський порідний багатоплідних КО чорного забарвлення; 2) асканійський порідний КО сірого забарвлення; 3) буковинський КО. Вони свідчать про значні переваги типів, прогнозованих акад. М.Ф. Івановим. Створені внутрішньопорідні типи АК породи овець за племінними та продуктивними якостями не мають аналогів і відповідають вимогам світового рівня. Їх використовують як поліпшувачий генетичний матеріал для овець смушкового напрямку продуктивності з метою підвищення плодючості,

ж.м., смушкових якостей, скоростиглості, м'ясної і молочної продуктивності. Виділено 10 генеалогічних ліній: 297, 45, 211, 82, 04019, 04020 і 04021 — чорного забарвлення; 112, 204 і 3044 — сірого. Племінна база зосереджена у 5 племзаводах і 6 племрепродукторах Херсонської, Одеської та Чернівецької областей загальною чисельністю поголів'я — 9,0 тис. гол. Автори селекційного досягнення: М.М. Туринський, Н.А. Кудрик, В.М. Туринський, М.В. Зубець, Ю.Ф. Мельник, Т.О. Черномиз, М.Д. Шинкаренко, М.А. Зелінський, М.Ф. Іванов, І.Л. Перегон, Р.А. Глибочанська, А.П. Китаєва, Л.Т. Золотаренко, М.О. Паларієв. Конкретизуються перспективні напрями селекційно-племінної роботи, у т.ч. щодо поліпшення якості сірого каракуля, зокрема збільшення виходу найцінніших сортів смушків голубого, сріблястого та сивого забарвлення, ребристості та плоскості груп, підвищення їх конституціональної міцності та життєздатності.

636.4 Свилярство

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.087.2

2013.2.275. СУХАЯ КОРМОСМЕСЬ С ПРОБИОТИКОМ ДЛЯ МОЛОДНЯКА СВИНЕЙ / Гамко Л.Н., Сидоров И.И., Талызина Т.Л. // Свиноводство. — 2012. — № 8. — С. 20–22. — Бібліогр.: 5 назв.

Свині (молодняк), кормосуміш, пробіотик, азот, обмінна енергія, кров, забійний вихід.

Наведено експериментальні дані по згодовуванню молодняку свиней сухої кормосуміші з додаванням пробіотика в дозі 15 мл/кг сухої речовини раціону. Досліджено вплив згодовування сухої кормосуміші на середньодобові прирости за період досліді у фізіологічному досліді. Об'єктом дослідження були відлучені поросята, одержані від великої білої і великої чорної порід у колгоспі "Прогрес" Клинцовського району Брянської області. Наведено схему досліді: сформовано дві групи: контроль (основний раціон ОР) і дослідна (ОР + пробіотик) по 12 гол. у кожній; у кінці досліді було проведено забій. У склад пробіотика входили бактерії *Lactobacillus acidophilus*, лактат кальцію, крейда, молочна кислота, імуностимулювальні мікробні полісахариди, бактеріальний білок. Установлено, що згодовування молодняку свиней ОР з додаванням пробіотика сприяло підвищенню приростів на 5,1%, а в період фізіологічного досліді — на 8,5%. Під впливом пробіотика у складі ОР тварини краще використовували азот (на 9,2%) і обмінну енергію (на 4,7%). Результати контрольного забою показали, що маса парної туші тварин дослідної групи була на 13,1% більша, ніж маса контрольної, а забійний вихід — на 1,1%. Визначено деякі морфологічні і біохімічні показники крові (табл.): у свиней дослідної групи вміст лейкоцитів на 2,8%, еритроцитів — на 3,6, міді — на 7,5, заліза — на 9,2% перевищували показники контролю.

УДК 636.087.8

2013.2.276. ПЕРЕТРАВНІСТЬ КОРМУ ПОРОСЯТАМИ ЗА ВПЛИВУ ФЕРМЕНТНОГО ПРЕПАРАТУ / Гуцол А. // Тваринництво України. — 2012. — № 12. — С. 37–40. — Бібліогр.: 3 назви.

Свині (молодняк), ферментний препарат, годівля свиней.

Досліджено перетравність сухих речовин раціону і стан структур шлунка та кишечника молодняку свиней при згодовуванні ферментного препарату мультиензимний комплекс згідно з ТУУ 15.7-30165603-012-2004, та його вплив на подальшу продуктивність свиней. Дослідження проведено методом груп-аналогів на молодняку свиней великої білої породи в умовах племферми ДП ДГ "Артеміда" Калинівського району Вінницької області. Початкова жива маса становила 60 кг. У групах було по 15 гол. молодняку, тварини дослідної групи в складі раціону одержували ферментний препарат. На

підсвинках живою масою 72 кг проведено балансовий дослід по вивченню перетравності поживних речовин і обміну азоту. Після досягнення тваринами живої маси 110–115 кг був проведений контрольний забій і взято зразки різних зон шлунка і кишечника для морфологічних досліджень. Виявлено, що згодовування молодняку свиней ферментної композиції в дозі 1,5 г/гол. за добу сприяє збільшенню коефіцієнтів перетравності усіх поживних речовин, зокрема клітковини — на 8,98, сухої речовини — на 3,94, протеїну — на 2,35%, а також збільшенню середньодобових приростів на 70 г (17%) і зменшенню витрат кормів на 1 кг приросту на 14%. Також відмічено підвищення забійної маси у тварин дослідної групи на 4,6%. Визначено, що споживання ферментного препарату не впливає на масу шлунка та кишечника, зумовлюючи лише зміни окремих структур у межах значень структурного гомеостазу (помічено тенденцію до збільшення в кардіальній зоні шлунка товщини серозно-м'язової оболонки на 7,4%, стінки (P<0,01) та слизової оболонки (P<0,05)).

УДК 636.4.03.087.25

2013.2.277. ВЛИЯНИЕ ОТХОДОВ ФЕРМЕНТНОГО ПРОИЗВОДСТВА НА ПРОДУКТИВНОСТЬ СВИНЕЙ И КАЧЕСТВО ПРОДУКЦИИ / Шулаев Г.М., Бетин А.Н., Плохов А.Ю. // Свиноводство. — 2012. — № 7. — С. 40–41. — Бібліогр.: 6 назв.

Свині, ферментне виробництво, продуктивність свиней.

Зазначено, що суха біомаса міцелію гриба триходерма може використовуватись як комплексна кормова добавка до раціону свиней, оскільки містить білок, кальцій, фосфор і біологічно активні речовини — мікроелементи та ферменти. Представлено результати впливу сухої біомаси міцелію гриба триходерма в складі комбікормів на відгодівельні, м'ясо-сальні якості та фізіологічний стан тварин і економічну ефективність. За принципом аналогів було сформовано дві групи молодняку великої білої породи з середньою живою масою 49,9–50,0 кг. Різниця у годівлі полягала в тому, що дослідна група свиней одержувала комбікормами (К.) суху біомасу міцелію в кількості 1,0% або 10 кг на тону К. замість ячменю. У рецептуру К. входили наступні компоненти, %: ячмінь — 82,4, горох — 5, соняшникова макуха — 10, лізин — 0,2, метіонін — 0,1, крейда — 1,2, премікс — 0,5, кухонна сіль — 0,3, мікосорб — 0,1, Асід-Лак — 0,2. Встановлено, що використання сухої біомаси в комбікормі в дозі 1,0% не впливало негативно на клінічний стан тварин, не погіршувало апетит, також не відмічено токсикозу, розладу травлення. Виявлено, що в дослідній групі приріст живої маси і середньодобовий були відповідно на 2,85 кг і на 35 г більші порівняно з контролем. Показано, що у виході продуктів забою між групами різниці не було. Вихід туші порівняно з живою масою свиней

становив 62,20–62,69%, а забійний вихід разом з головою, ніжками та внутрішнім жиром — 72,20–72,30% (при забої тварин масою 100 кг). Наведено органолептичну оцінку м'яса і бульйону. Таким чином, використання біомаси міцелію в якості кормової добавки для тварин є економічно вигідним не лише як додаткове джерело поживних речовин, а й дає змогу здійснювати виробництво ферментів на основі відходів.

УДК 636.4.03:612.11

2013.2.278. ВЛИЯНИЕ ПРОБИОТИКА ЛАКТОАМИЛОВАРИН НА ПРОДУКТИВНОСТЬ И БИОХИМИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ КРОВИ ПОРОСЯТ / Некрасов Р.В., Чабаяев М.Г., Анисова Н.И., Павлюченкова О.В., Артемьева О.А., Мытников П.В., Карташов М.И. // Зоотехния. — 2012. — № 11. — С. 22–24. — Библиогр.: 6 назв.

Пробиотик, кров поросят, лактоамиловарин.

Дослід проведено на свиноматках ООО "Вердазерно-продукт" Рязанської обл. Було сформовано 2 групи за принципом аналогів: 1-ша — контрольна, 2-га — дослідна. Основний раціон для поросят включав повнораціонний комбікорм (К.) СК-4. Склад і поживність даного К. наведено в таблиці. Тваринам 2-ї дослідної групи додатково до складу К. вводили пробиотик лактоамиловарин у кількості 1,0 кг/т К. Тривалість досліду становила 39 днів (від 36-добового віку до 75-го дня вирощування). Встановлено, що поросята 2-ї групи після завершення досліду мали живу масу 26,97 кг, середньодобовий приріст — 474,1 г, збереженість поглов'я — 97%, а контрольні відповідно 25,37 кг, 431,3 г і 94%. Виявлено, що вміст креатину в крові тварин дослідної групи становив 91,30 мкмоль/л проти 97,47 в контролі. Відмічено тенденцію до зниження рівня глюкози у свиней дослідної групи на 8,3%. Вміст магнію в крові тварин контрольної і дослідної груп дорівнював відповідно 0,99, 1,08 ммоль/л (норма — 0,9–1,15); міді — 31,69, 33,96 мкмоль/л (норма — 20,9–43,60); цинку — 6,54, 10,66; селену — 1,70, 2,02 мкмоль/л. Таким чином, пробиотик лактоамиловарин не викликав відхилень у стані здоров'я поросят і порушень обміну речовин, а також за включення даного препарату в повнораціонні К. для дорощування свиней було отримано вищі прирости живої маси.

УДК 636.4.08

2013.2.279. ЭФЕКТИВНОСТЬ СУЧАСНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ГАЛУЗИ СВИНАРСТВА / Волощук В.М., Смыслов С.Ю. // Свинарство: міжвід. темат. наук. зб. — Полтава, 2012. — Вип. 60. — С. 3–8. — Библиогр.: 13 назв. Шифр 06 539500.

Свинарські підприємства, окупність, собівартість, виробничий цикл.

Досліджували ефективність запровадження сучасних технологій з новими технологічними рішеннями на свинарських підприємствах різної потужності. Встановлено, що на сучасному етапі розвитку застосовуються новітні технології, які дають змогу знизити витрати на виробництво і підвищувати рентабельність галузі. Основним елементом таких технологій є перехід на виробничий цикл 182 дні (д.) з кроком ритму 7 д., відлучення поросят у 28 д., дорощування — 49 д., відгодівля — 105 д. Дотримання такого циклу досягається за рахунок впровадження наступних технічних засобів: сучасне станкове обладнання; автоматизований контроль мікроклімату; нові підходи в приготуванні і згодовуванні кормів; використання додаткових механізмів контролю процесу виробництва та використання сучасних високопродуктивних генотипів свиней. Визначено, що окупність вкладених коштів у сучасні технології можлива лише за умови ефективного використання матеріальних і людських ресурсів та одержання мінімально можливої собівартості 1 ц приросту свинини, а мінімальна планова рентабельність для прибуткової діяльності повинна бути не нижче 25%. Отже, впровадження елементів новітніх технологій на фермах різної потужності показало, що найвища їх економічна ефективність досягається на промислових комплексах з кількістю основних маток 300 і більше. Запровадження сучасних технологій з новими технічними рішеннями на свинарських підприємствах, розрахованих на 100 основних маток, окупаються при створенні нових комплексів за 3,5–4 роки (інвестиції 15,0–15,5 млн грн), при реконструкції старих — за 1–2,3 роки (інвестиції 1,7–6,3 млн грн). На комплексах потужністю 24 тис. гол. строк окупності інвестицій стано-

вить: за нового будівництва — 5,3–5,5 року, реконструкції — 3,8–4 роки. Економічно обґрунтована собівартість свинини на підприємствах, які працюють на кормах власного виробництва, становить 10,0–11,5 грн/кг; на покупних інгредієнтах — 11,0–12,8 грн/кг; на промислових комплексах з повним виробничим циклом — 13,3–15,3 грн/кг.

УДК 636.4.082.231

2013.2.280. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОДУКТИВНИХ ЯКОСТЕЙ СВИНЕЙ ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ ІМПОРТНОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Галімов С.М. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 5(67). — С. 96–100. — (Сер. С.-г. науки). — Библиогр.: 5 назв. Шифр 538866.

Свині великої білої породи, популяція свиней угорської селекції, лінія, жива маса, довжина тулуба, індекс збитості.

Наведено характеристику зарубіжної популяції свиней великої білої породи угорської селекції за походженням, оцінювали за використання первинних документів, наданих Угорською асоціацією селекціонерів з розведення свиней. У період адаптації тварин проводили вивчення показників живої маси та розвитку у віці 6 та 9 місяців шляхом зважування та вимірювання за довжиною тулуба та обхватом грудей за лопатками. Проведений аналіз одержаних даних показав, що в популяції свиней є 10 ліній, з них 6 найбільш чисельних та високопродуктивних: Джуске, Курко, Жасті, Поло, Амі, Балі, які складають відповідно 20,0; 15,0; 12,0; 12,0; 11,0 та 9,3%. Встановлено, що тварини зарубіжної популяції великої білої породи угорської селекції відрізняються достатньо високим проявом потенціалу продуктивних якостей, що дадуть змогу у подальшому проводити роботу з даною групою тварин на створення високопродуктивного стада. Визначено, що показники живої маси свинок у віці 6 місяців відповідають вимогам І-го класу з бонітування свиней, а у віці 9 міс. — перевершують мінімальні вимоги класу еліта на 6,2%. За показниками розвитку тварини відповідають мінімальним вимогам І-го класу, а показник індексу збитості характеризує певну видовженість тварин, що сприяє підвищенню м'ясних якостей. Наявність у популяції свинок 10 генеалогічних родин забезпечить ведення селекційно-племінної роботи при чистопородному розведенні та створення високопродуктивного стада свиней великої білої породи угорської селекції.

УДК 636.4.082.231

2013.2.281. НАСЛЕДУЕМОСТЬ И ВЗАИМОСВЯЗЬ РЕПРОДУКТИВНЫХ ПРИЗНАКОВ У СВИНОМАТОК КРУПНОЙ БЕЛОЙ ПОРОДЫ / Перевойко Ж.А. // Зоотехния. — 2012. — № 1. — С. 8–10. — Библиогр.: 5 назв.

Свиноматки, порода свиней велика біла, молочність свиноматок, багатоплідність свиноматок.

Дослідження проведено в селекційно-гібридному центрі ОАО "Пермський свиноматок" Краснокамського р-ну Пермського краю. Встановлено, що багатоплідність і маса одного поросят у 2 місяці у матерів (М.) всіх родин свиноматок знаходилися на рівні 12,70–14,49 гол. і 22,01–23,08 кг, а у дочок цей показник був нижчим на 2,16–2,53 гол. та на 1,39–1,33 кг відповідно. Молочність у свиноматок-дочок (СД) була вищою на 4,57–1,47 кг або на 7,86–2,26%, ніж у М. Виявлено, що найбільша успадкованість за молочністю від матері до дочок була у свиноматок родини Хімери ($h^2=0,73$), Волшебніці ($h^2=0,48$) і Реклами ($h^2=0,38$); за масою гнізда при відлученні в 2 міс. — у Реклами ($h^2=0,96$), Хімери ($h^2=0,81$), Волшебніці ($h^2=0,38$). Показано, що позитивні кореляційні зв'язки встановлено між багатоплідністю, молочністю ($r=0,33$), кількістю поросят при відлученні ($r=0,33$) і масою гнізда при відлученні в 2 міс. ($r=0,88$). Найвищі коефіцієнти регресії встановлено між великоплідністю, молочністю ($R=22,57$) і масою гнізда за відлучення в 2 міс ($R=7,28$). Отже, селекція за багатоплідністю призведе до позитивних змін таких продуктивних показників, як молочність і кількість поросят при відлученні, а цілеспрямована селекція на підвищення молочності свиноматок вплине на зміну маси гнізда і кількість поросят при відлученні.

УДК 636.4.082.453.52

2013.2.282. ПРОДУКТИВНІСТЬ КНУРІВ ЗАРУБІЖНОГО ПОХОДЖЕННЯ / Шаферівський Б.С. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 4(67). — С. 169–172. — Бібліогр.: 13 назв.

Свині, походження, якість сперми, відтворювальна здатність.

Наведено результати досліджень щодо оцінки якості сперми кнурів великої білої породи, дюррок, ландрас і п'єтрен німецької селекції, а також відтворювальної здатності свиноматок великої білої породи й ландрас французького походження за схрещування із кнурами німецького походження. Дослідження проведено в умовах Прилуцького племпідприємства та ТОВ "Агрікор-Холдинг" Чернігівської області. У першому досліді вивчалась якість сперми кнурів порід німецького походження: 1-ша група (контроль) велика біла (ВБНП), 2-га — дюррок (ДНП), 3-тя — ландрас (ЛНП), 4-та — п'єтрен (ПНП). Якість сперми визначали за: 1) об'ємом еякуляту: кнури різних порід відрізнялись — ВБНП взимку одержано 243,7 мл, влітку — 307,8 мл; ДНП — 204,5 і 237,4 мл, ЛНП — 327,5 і 343,0 мл відповідно; ПНП влітку — 204,1 мл; 2) концентрацією сперматозоїдів: найвищу взимку, влітку і восени мали кнури ДНП — 510,3; 469,0 і 483,7 млн/мл відповідно, навесні ПНП — 521,1 млн/мл, ЛНП протягом року мали найменший показник 408,8–344,8 млн/мл, у кнурів ВБНП показник був сталим протягом року; 3) активністю: ДНП 8,8–8,3 бала, ЛНП 7,8–7,6 бала, для кнурів ВБНП і ПНП не встановлено сезонного впливу на активність сперматозоїдів за незначної варіабельності показника. Для визначення кращих варіантів поєднувальності свиней спеціалізованих генотипів зарубіжної селекції за відтворювальною здатністю, було проведено другий дослід, за якого свиноматок великої білої породи (ВБФП) та ландрас (ЛФП) французького походження осіменяли спермою кнурів ВБНП, ДНП, ЛНП, ПНП. Відтворювальну здатність вивчали за багатоплідністю, великоплідністю, збереженістю поросят, масою нгнізда та однієї голови при відлученні у 28-денному віці (табл.). Найбільш відчутно ефект гетерозису за багатоплідністю проявлявся при поєднанні ЛФП × ВБНП — 11,7 голів та ВБФП × ВБНП — 11,2 голів. Великоплідністю поросят була найвищою (1,3–1,4 кг) у маток тих груп, які мали невисоку багатоплідність (9,2–9,9 гол.) за поєднання ВБФП × ДНП, ВБФП × ПНП та ЛФП × ДНП. Отже, для одержання високої багатоплідності і збереженості поросят в умовах промислових господарств доцільно схрещувати маток ВБФП з кнурами ВБНП, а також ЛФП × ВБНП і ПНП.

УДК 636.4.083.37

2013.2.283. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ РЕМОНТНОГО МОЛОДНЯКУ СВИНЕЙ НА РЕШІТЧАСТІЙ ПІДЛОЗІ / Коваль О.А., Калініченко Г.І. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 5(67). — С. 121–124. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 538866.

Свині, підлога решітчаста, інтенсивність росту, швидкість.

Наведено дані щодо показників росту і розвитку ремонтних свинок червоної білопоясої породи за утримання їх на решітчастій підлозі. Встановлено відмінності у показниках динаміки росту та швидкості росту свинок залежно від типу підлоги, на якій вони утримувались під час дорощування. Дослідження проводили в умовах СГПП "Техмет-Юг" Жовтневого району Миколаївської області. Здійснювалось порівняльне вивчення динаміки росту, середньодобових приростів у період дорощування ремонтного молодняку свиней червоної білопоясої породи при утриманні його на бетонній (1-ша група — контрольна) та решітчастій (2-га гр. — дослідна) підлозі. Контроль за ростом і розвитком молодняку свиней здійснювали шляхом індивідуального зважування у віці 30 днів (при постановці на дослід), а в подальшому — щомісяця, до досягнення свинками 8-місячного віку. Аналіз вікових змін динаміки живої маси піддослідних свинок у період дорощування показав, що молодняк 2-ї групи у 2-міс. віці за живою масою переважав свинок контрольної групи на 1,4 кг (6,8%), у 3-міс. — на 3,4 кг (11,3%) і у 4-міс. — на 3,3 кг (6,4%). Аналіз динаміки росту піддослідних ремонтних свинок під час вирощування показав, що у віці 5–8 місяців тварини 2-ї групи

переважали контрольну: у віці 5 місяців на 2,7 кг, 6 — на 2,1, 7 — на 1,6 і 8 міс. — на 2,8 кг. За показниками швидкості росту (вік досягнення 100 кг) тварини обох груп показали відмінні показники росту і розвитку, за якими, згідно з інструкцією з бонітування, їх можна віднести до класу еліта. Свині 2-ї групи досягли живої маси 100 кг у віці 180±0,96 днів — на 3 дні раніше, ніж тварини 1-ї групи, а довжина тулуба у 6-міс. віці на 1 см переважала цей показник свинок контрольної групи.

УДК 636.4.084.1.087.7:612.11

2013.2.284. НОВЫЕ РОСТОСТИМУЛИРУЮЩИЕ ПРЕПАРАТЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ГЕМАТОЛОГИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ КРОВИ ПОДСВИНКОВ / Ряднова Т.А., Ряднов А.А., Саломатин В.В. // Свиноводство. — 2012. — № 7. — С. 30–32. — Библиогр.: 4 назв.

Підсвинки, кров підсвинків, рістстимулювальні препарати у свинарстві.

Зазначено, що раціони для свиней не збалансовані за всіма поживними речовинами або вони не засвоюються повною мірою. Тому доцільно додатково застосовувати стимулятори обміну речовин і антистресові препарати, додаючи їх у корм тваринам, або у вигляді ін'єкцій. Вивчено вплив рістстимулювальних препаратів САТ-COM і Лігфол на морфологічні і біохімічні показники крові молодняку свиней у період дорощування і відгодівлі. Дослід проведено в КХК ОАО "Краснодонское" Ловлінського району Волгоградської обл. Було сформовано 3 дослідні групи поросят великої білої породи у віці 45 діб по 25 гол. у кожній. У період дослідів молодняк свиней контрольної групи одержував основний раціон (ОР); 1-ша дослідна — ОР + САТ-COM (підшкірно), 2-га — ОР + Лігфол (внутрішньом'язово), 3-тя — ОР + Лігфол (внутрішньом'язово) + САТ-COM (підшкірно). Встановлено, що в молодняку свиней 1-, 2- і 3-ї дослідних груп (4 міс.) кількість еритроцитів і гемоглобіну у крові збільшилась відповідно на 3,61 і 4,07%, 5,02 і 2,65%, 5,34 і 4,40% (P<0,05), а в кінці дослідів (8 міс.) — на 5,67 і 5,60% (P<0,05), 3,07 і 5,72% (P<0,05), 4,60 і 8,23% відповідно. Виявлено, що в сироватці крові тварин (4 міс.) 1-, 2- і 3-ї дослідних груп вміст альбумінів і глобулінів був вищим на 3,97 і 0,01 г/л, 2,56 і 1,16 г/л, 4,96 і 0,64 г/л; в кінці (8 міс.) — на 1,93 і 1,20 г/л, 3,43 і 0,85 г/л, 4,38 і 0,02 г/л відповідно. Наводяться дані вмісту лейкоцитів і загального білка в сироватці крові. Отже, введення молодняку свиней препаратів Лігфол і САТ-COM як окремо, так і разом вплинуло позитивно на морфологічний і біохімічний склад крові, що сприяло підвищенню зоотехнічних показників і збільшенню рентабельності виробництва свинини.

УДК 636.4.087.63

2013.2.285. ФЕРМЕНТИРОВАННЫЕ КОРМОВЫЕ ПРОДУКТЫ ИЗ ОТХОДОВ ПЕРЕРАБОТКИ ДАЛЬНЕВОСТОЧНЫХ РЫБ В РАЦИОНАХ СВИНЕЙ / Никулин Ю.П., Никулина О.А., Прудченко Л.И. // Свиноводство. — 2012. — № 8. — С. 26–28. — Библиогр.: 2 назв.

Свині, годівля свиней, продуктивність м'яса свиней, ферментована кормова паста.

Наведено результати досліджень з вивчення можливостей використання в раціонах свиней на відгодівлі ферментованої кормової рибної пасти. Науково-господарський дослід по відгодівлі свиней проводили на свинофермі ООО "Ариран-Н" Приморського краю. Для дослідів було сформовано три групи поросят у віці двох місяців породи велика біла по 25 гол. у кожній. Тварини контрольної групи одержували основний раціон (ОР), тварини дослідних груп — ОР + ферментовану рибну кормову пасту в кількості 3 і 5% від поживності раціону. Використання в годівлі свиней кормової пасти дало змогу збільшити приріст живої маси за період відгодівлі за період відгодівлі на 9,0% у 1-й і на 18,5% у 2-й дослідних групах (на 7,8 і 16,0 кг відповідно) порівняно з контролем. За середньодобовими приростами живої маси тварини дослідних груп переважали контрольних на 43,2 і 88,8 г відповідно. Визначені затрати корму на 1 кг приросту живої маси за енергетичними кормовими одиницями (ЕКО) поросята 1-ї гр. використали на 0,6 ЕКО (10,3%) менше порівняно з контролем; 2-ї гр. — на 1,0 ЕКО (17,2%) менше. Дані контрольного забою свідчать, що за забійною масою свині 1- і 2-ї гр. перевершували тварин контрольної на 6,6 кг (9,3%) і на 15,5 кг (21,7%; P>0,99);

а за масою парної туші — на 6,1 кг (9,3%) і 14,9 кг (22,7%); за забійним виходом — 0,9 і 3,5% ($P>0,99$); виходом туші — 8,8 і 18,0% ($P>0,99$); площею м'язового вічка — на 2,4 см² (8,1%) і 4,9 см² (16,49%; $P>0,99$); довжиною туші — 8,8 і 18,0%; найбільшу максимальну товщину шпигу відмічено в контрольній групі — 41,0±0,22 мм. Вихід м'яса в тушах у тварин 2-ї гр. — 53,1%, що перевищило 1-шу гр. на 0,9% і контроль на 1,8%. Дані експерименту свідчать, що використання в годівлі кормової рибної пасти забезпечує вищу інтенсивність росту і м'ясну продуктивність, краще використання корму і вищий рівень морфологічного складу м'яса.

УДК 636.4.087.7:619.1.194

2013.2.286. ЭФФЕКТ ДОПОЛНИТЕЛЬНОЙ ИНЪЕКЦИИ ЖЕЛЕЗА ПОРОСЯТАМ В ХОЗЯЙСТВЕ, НЕБЛАГОПЛУЧНОМ ПО СИНДРОМУ МУЛЬТИСИСТЕМНОГО ПОСЛЕОТЪЕМНОГО ИСТОЩЕНИЯ / Бах Й.Е. // Ветеринария. — 2012. — № 12. — С. 50–51. — Библиогр.: 3 назв.

Поросята, синдром мультисистемного виснаження після відлучення.

У статті представлено дані про позитивний вплив дворазової ін'єкції препарату Uniferon 20% Vet заліза на здоров'я поросят з синдромом мультисистемного виснаження після відлучення. Поросят розділили на 2 групи (експеримент і контроль) по 80 голів. У чотириденному віці тваринам вводили декстрин заліза в дозі 200 мг. У віці 28 днів провели контрольне зважування і взяли проби крові, молодняку дослідної групи повторно ін'єктували по 1 мл препарату Uniferon 20% Vet, а особинам контрольної групи — плацебо. На 12- і 32-й дні після відлучення всіх тварин зважили і взяли проби крові для визначення гемоглобіну і гематокриту. У поросят за 5 днів до відлучення вміст гемокриту та гемоглобіну в крові становив у середньому 0,38 л/л і 6,88 ммоль/л відповідно. Через 12 днів після відлучення вміст гемоглобіну в крові становив 5,59–8,69 ммоль/л. Установлено, що на анемію страждало 3,8% поросят дослідної групи і 9,1% — контрольної. З 12-го по 32-й день після відлучення щоденний приріст маси тіла поросят дослідної групи був значно вищий, ніж контрольної. Отже, за результатами досліджень після повторного введення Uniferon 20% Vet поросята дослідної групи значно випереджали контрольних особин за вмістом гемоглобіну в крові, приростом маси тіла і збереженістю молодняку в дослідному господарстві, що свідчило про сприятливий вплив такої обробки на здоров'я тварин.

УДК 636.4.087.7:619:616.1.194

2013.2.287. КРЕЗАЦИН И ГАМАВИТ ПРИ НОРМАЛИЗАЦИИ КОАГУЛЯЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ ПЛАЗМЫ НОВОРОЖДЕННЫХ ПОРОСЯТ / Медведев И.Н., Парахневич А.В. // Ветеринария. — 2012. — № 12. — С. 40–42. — Библиогр.: 10 назв.

Гіпоксія гостра, поросята, крезацин, гамавіт, згортання крові.

Дослідження проводили на 28 новонароджених поросятах, які перенесли при народженні гостру гіпоксію (дослідна група) і 36 здорових (контрольна). У тварин визначали активність перекисного окислення ліпідів (ПОЛ) плазми за кількістю ацилгідроперекисей (АППГ) і тиобарбітурової кислоти (ТБК-активних продуктів); величину антиокислювальної активності (АОА) плазми; функціональні можливості коагуляційної системи крові, тривалість активованого парціального тромбопластинного (АПТВ), протромбінового і тромбінового часу. Поросят дослідної групи один раз на день, вранці, протягом 5 діб, випоювали 4 мг/кг крезацину і одночасно вводили внутрішньом'язово 0,03 мг/кг гамавіту. Встановлено, що у піддослідних тварин у плазмі крові рівень ТБК-активних продуктів підвищувався в 1,58 раза порівняно з контролем. При цьому кількість у ній АППГ була більшою, ніж у контролі в 2,26 раза. Достовірно збільшувалась у плазмі активність I, II, V, VII, VIII, IX, X і XI факторів згортання при нормальному вмісті XII. Виявлено, що тривалість АПТВ прискорювалась на 32%, протромбіновий час — на 27,8%, тромбіновий — на 11,9%. Активність антитромбіну III у піддослідного молодняку зменшувалась порівняно з контролем на 11,2%, що супро-

воджувалось зниженням рівня протейну С на 19,3% ($p<0,01$) при достовірному гальмуванні спонтанного еуглобулінового лізису на 27,7%, плазміногену — на 31,3% і підвищенням активності α_2 -антиплазміну на 11,9%. Отже, крезацин і гамавіт забезпечили виражену позитивну динаміку всіх врахованих показників. Активність ПОЛ плазми після використання даних засобів знизилась до фізіологічної норми — рівні АГП- і ТБК-активних з'єднань у ній зменшились відповідно в 2,23 раза і на 57,8% за рахунок наростання АОА (на 36,2%) до норми.

УДК 636.4:612.015.348

2013.2.288. МЕТАБОЛИЧНИЙ ПРОФІЛЬ СИРОВАТКИ КРОВІ ПОРОСЯТ ДО ВЖИВАННЯ МОЛОЗИВА / Панікар І.І. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2012. — № 40. — С. 138–141. — (Сер. Вет. науки). — Библиогр.: 10 назв. Шифр 538406.

Поросята, сироватка крові поросят, молозиво (випоювання поросят).

Наведено рівень показників білкового обміну за результатами біохімічних досліджень сироватки крові новонароджених (Н.) поросят до початку випоювання молозива порівняно із 3-міс., клінічно здоровими (КЗ) поросятами. Було обстежено 14 поросят однієї породи, 7 Н. — до випоювання молозива і 7 — КЗ, 3-міс. віку, які утримувались в умовах одного й того ж господарства. Виявлено, що концентрація загального білка в сироватці крові поросят у "домолозивному" періоді на 39,4% нижча, ніж у 3-міс. Концентрація альбумінів і глобулінів у Н. тварин становила відповідно 80,7% (27,9 г/л) і 19,3% (6,66 г/л), а у 3-міс. — 44,4% (25,3 г/л) і 55,6% (30,9 г/л). Показано, що вміст сечовини в сироватці крові поросят, яким не випоювали молозива, був на 27,9% вищий, ніж у 3-міс. тварин, найвища концентрація сечової кислоти, навпаки, була в групі Н. на 20,1% меншою. При цьому концентрація креатиніну в обох групах була майже на однаковому рівні — 123,57 мкмоль/л у Н. і 123,71 мкмоль/л у 3-місячних. Вміст білірубину, глюкози і тимолову проби наведено в таблиці. У новонароджених поросят до випоювання молозива спостерігалася гіпоглікемія — $2,67\pm0,12$ ммоль/л. Таким чином, метаболічний профіль сироватки крові поросят до одержання молозива різко відрізняється від поросят старшого віку без клінічних ознак патології, що треба враховувати за вирощування і розведення свинопоголів'я.

УДК 636.475

2013.2.289. СТАН І ПОДАЛЬШИЙ НАПРЯМОК СЕЛЕКЦІЙНО-ПЛЕМІННОЇ РОБОТИ ІЗ СВИНОПОГОЛІВ'ЯМ ЧЕРВОНОЇ БІЛОПОЯСОЇ ПОРОДИ / Рибалко В.П. // Свинарство: міжвід. темат. зб. — Полтава, 2012. — Вип. 60. — С. 31–36. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 06 539500.

Свині м'ясні, порода свиней червона білопояса, популяція, селекційно-племінна робота.

Відображено шляхи створення, сучасний стан та подальшу роботу з червоною білопоясою породою м'ясних свиней. Описано цільовий стандарт та методичні підходи, використані для створення червоної білопоясої породи. Наводяться дані про сучасний стан червоної білопоясої породи свиней та найкращі досягнення господарств, які використовують цю породу. Викладено результати породовипробування нової популяції, яке було проведено на експериментальній базі Інституту свинарства: вік досягнення живої маси 100 кг — 189 днів при середньодобових приростах 728 г і затраті на 1 кг приросту 4,28 к. од. корму. Здійснено аналіз хімічного складу та фізико-хімічних властивостей м'яса. Методом камеральної обробки даних всіх дослідів, проведених для вивчення ефективності схрещування маток різних порід і породності з червоними білопоясими кнурами, встановлено підвищення багатоплідності свиноматок на 0,55 поросяти, скорочення строку досягнення молодняком здавальних кондицій на 17,8 дня, зменшення витрат корму на 1 кг приросту на 0,52 к. од. і підвищення виходу м'яса в тушах на 2,53%. Описано задачі і методи роботи з породою на сучасному етапі та необхідність подальшого проведення цілеспрямованої селекційно-племінної роботи як у цілому по популяції, так і в окремих стадах.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5.082.085:619:616.099

2013.2.290. ПРО ВИВОДИМІСТЬ — ЗАЗДАЛЕГІДЬ / Прокудіна Н. // Наше птахівництво. — 2013. — № 2. — С. 28–31.

Ембріогенез птиці, мікотоксини, корми токсичні, ауорофузарин, афлотоксини, охратоксини, зеараленон, імуносупресія птиці.

Відзначається, що на сьогодні розглядаються 4 основні механізми негативної дії мікотоксинів на геном клітини: пригнічення синтезу білка, РНК і ДНК; пошкодження молекул РНК і ДНК; окислювальний стрес і окислення ліпідів. Показано, що неналежні заплідненість яєць та вивід молодняку птиці можуть бути наслідком споживання птицею контамінованих мікотоксинами кормів за 5–6 місяців до моменту запліднення. Більшість мікотоксинів здатні потрапляти в яйця з корму. Однак їх складно виявити. Кращі європейські лабораторії можуть визначити 20–30 мікотоксинів, а українські — лише 5–6. Окрім того, необхідно враховувати їх синергічну та кумулятивну дію. На сьогодні відомо понад 350 токсигенних грибів, що уражують с.-г. культури, та понад 300 утворених ними мікотоксинів. Проаналізовано негативну дію ауорофузарину, афлотоксинів (В₁, В₂, G₁, G₂) охратоксину і зеараленону, які містяться у зерні основних хлібних злаків, зокрема у кукурудзі, сої, сорго, пшениці, рисовому борошні, на експресію генів на ранніх стадіях ембріогенезу. Афлотоксини, охратоксини і фумонізін В₁ передаються від батьківського стада через інкубаційне яйце до зародка, що порушує його розвиток і виводимість, знижуючи якість добоових курчат. Трихотецени (Т-2) спричиняють негативні процеси у травленні батьківського стада, що також викликає зменшення передачі вітамінів і мінеральних речовин в інкубаційне яйце. Отже, мікотоксини блокують розвиток органів імунітету у зародка, зменшують передачу пасивного імунітету (материнського) від батьківського стада добоовим курчатам.

УДК 636.5.087.72:591.615

2013.2.291. ВІТАМІННІ І МІНЕРАЛЬНІ КОРМИ ДЛЯ ПТИЦІ ВЗИМКУ / Мельник В.В. // Сучасне птахівництво. — 2013. — № 1. — С. 28–29.

Птиця взимку, присадибне господарство, мінерали, вітаміни, корми птиці, зимова підгодівля.

Подаються поради для птахівників присадибного господарства. Зауважується, що взимку необхідно посилити мінеральне та вітамінне живлення птиці. Відновити запас вітамінів можна сушеною зеленню, подрібнюючи та змішуючи її з комбікормом, зокрема корисний порошок з кропиви (1 стол. ложка на 10 гол.). Вітаміни А і D поповнюють згодовуванням рибацького жиру, проте слід враховувати, що за тривалого зберігання вітаміни в ньому руйнуються та утворюються отруйні речовини. Також не треба використовувати рибацький жир у годівлі бройлерів наприкінці їх вирощування (м'ясо пахне риб'яком). Цінними кормами є: сушені конюшина і люцерна та соковиті морква, буряк і гарбуз. Однак за надлишку соковитих кормів у птиці з'являється діарея. Особливу увагу приділяють кальцію і фосфору, що забезпечує розвиток і міцність скелета та нормальне формування шкаралупи. Найбільш доступними й ефективними є кормова крейда, черепашка і кормові вапняки. Описано особливості їх використання, а також шкаралупи яєць, яку необхідно прогріти за t 120°C і подрібнити, та виготовлення кісткового борошна. В якості джерела фосфору використовують також кормові фосфати, зокрема, монокальцій-фосфат, у якому вміст фосфору найвищий — 23%. Для поліпшення травлення і як сорбент рекомендується двічі на місяць давати вугілля з деревини, краще берези. Для зміцнення здоров'я птиці необхідні прогулянки на свіжому повітрі, тому у сонячну погоду за відсутності вітру, заметілі та сильного морозу птицю обов'язково вигулюють на спеціально підготовлених майданчиках. Найстійкіші до морозів є гуси. Їх можна випускати на вигули навіть за морозу –25°C. Проте індики морози переносять значно гірше.

Ретельне й уважне піклування про птицю взимку дасть добоовий результат навесні.

УДК 636.52/.58.033.087.7

2013.2.292. ОБОСНОВАНИЕ ПРИМЕНЕНИЯ ПРОБИОТИКОВ В БРОЙЛЕРНОМ ПТИЦЕВОДСТВЕ / Швыдков А., Чебаков В., Килин Р., Курбатов А., Ланцева Н. // Птицеводство. — 2013. — № 1. — С. 44–48.

Курчата-бройлери, дисбактеріоз, годівля птиці, антибіотики, пробіотики у птахівництві, премікси, кормові добавки молочнокислі.

Альтернативою антибіотиків у тваринництві і птахівництві все частіше стає використання пробіотиків. Аналіз експериментальних даних вільного згодовування молочнокислої кормової добавки (МКД) на основі монокультур (лактобактерії, молочнокислий термофільний стрептокок, біфідобактерії, пропіоновокіска бактерія) свідчить про вікову залежність потреби птиці у кормових добавках. Так, у 1-й тиждень вирощування перевагу використання птицею надано преміксу на основі біфідобактерій — Ві — 0,02 мл/гол./добу, удвічі менше лактобактерій — La — 0,01 і пропіоновокісних бактерій — Pr — 0,01, S — 0,014 мл/гол./добу. На 2-му тиждень потреба в МКД значно збільшується: La — 0,041 мл/гол./добу; S — 0,048; Pr — 0,02; Ві — 0,042 мл/гол./добу; загальний об'єм потреби у МКД у 2,8 раза більший, ніж у перші 7 днів вирощування, а за 3-й тиждень — у 3,4 раза. Щодо ферментативної активності, то курчата в 1-й тиждень вирощування надають перевагу вибору МКД-Ві (0,02 мл/гол./добу). Це свідчить про здатність їх рефлексивно обирати необхідні компоненти для розщеплювання і засвоєння жирних кормів з високим вмістом клітковини. На 2-му тиждень життя потреба птиці була найбільшою у МКД-S, тому що молочнокислий термофільний стрептокок, виробляючи органічні кислоти, попереджує адгезію патогенної флори на стінки кишечника птиці. Можливий також фактор активізації ферментів та інших біологічно активних і поживних речовин, які знаходяться в зерні, за симбіозу з МКД-S. Охарактеризовано стан мікрофлори кишечника курчат з ознаками дисбактеріозу в контрольній групі птиці. Наведено порівняльні показники продуктивності бройлерів у дослідній групі, які засвідчили значну перевагу на користь останніх, що мали вільний доступ до кормових пробіотичних преміксів.

УДК 636.52/.58.033.087.7:546.15

2013.2.293. ЙОД В КОМБИКОРМАХ ДЛЯ БРОЙЛЕРОВ / Панин А. // Животноводство России. — 2012. — № 12. — С. 23–24.

Курчата-бройлери, кормові добавки, йод органічний птиці, мікроелементи, комбікорми птиці.

Дослідження проведено на курчатах кросу "Кобб-500", яких вирощували з добоового по 35-доб. вік (віварій "ФГУП "Загорское экспериментальное плем. хоз-во ВНИИП Россельхоз-академии"). Контрольній птиці (1-ша гр.) згодовували основний раціон (ОР) збалансований за поживними речовинами + йодат калію (1 мг/кг корму). Дослідним до ОР додавали препарат йоду в органічній формі: 0,5 мг/кг корму (2-га гр.), 1 (3-тя гр.), 1,5 (4-та гр.), 2 (5-та гр.), 2,5 мг/кг (6-та гр.). Наведено рецепти комбікормів, які згодовували бройлерам за віковими періодами: 1–14 днів, 15–21 та 22–35 днів, а також поживні речовини в цих комбікормах. Представлено зоотехнічні показники (збереженість птиці, жива маса, абсолютний і середньодобовий прирости), а також вміст йоду у м'ясі та деугустаційну оцінку його у смаженому вигляді. Результати експерименту засвідчили, що кількість йоду в основному раціоні за 3-фазної годівлі становила 0,14 мг/кг, що мало сприятливий вплив на всі обмінні процеси в організмі бройлерів. Найвищі показники абсолютного і середньодобового приростів були у 5-й групі курчат, яким згодовували дозу 2 мг йоду в органічній формі на кг корму, а затрати корму на 1 кг приросту були на 2,9% менше, ніж у контролі. У 2-й гр.

(0,5 мг/кг) результати вирощування виявились гіршими за контроль: приріст ж.м. відносно контролю становив 96,3%, а конверсія корму — 102,3%. Курчата, які одержували 1 мг органічного препарату йоду на кг корму, накопичували його в грудних і ножних м'язах в 1,5 та 2 рази більше контролю. Оптимальним "зоотехнічним" значенням дози визнано 2 мг/кг корму. При цьому органічна форма йоду в грудних м'язах становила 224%, а в ножних — 260% відносно контролю. Дегустаційна оцінка смаженого м'яса бройлерів за ароматом, смаком, ніжністю і соковитістю істотної різниці між групами не мала.

УДК 636.52/58.033.087.73

2013.2.294. ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ І РОЗВИТКУ КУРЧАТ-БРОЙЛЕРІВ ЗА ВИКОРИСТАННЯ У РАЦІОНАХ ДОБАВОК ВІТАМІНУ А ТА ЙОГО ПОПЕРЕДНИКІВ / Матюх Н., Вовк С., Павкович С. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 657–661. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539661.

Курчата-бройлери, комбікорми бройлерам, кормові добавки, вітамін А, β-каротин.

Досліджували ефективність кормових добавок: вітаміну А "Мікровіт™ А Супра 500", а також його природних і синтетичних попередників: β-каротину "Вітатон™" та каротиноїдів "ОРО ГЛО 20 сухий" у складі комбікорму для курчат-бройлерів кросу "Кобб-500" у завершальний період вирощування. Так, із 5-тижневого віку контрольним курчатам упродовж 10 днів згодовували повноцінний комбікорм ПК-6-4 (пшениця — 200 кг, кукурудза — 383, шрот соняшниковий — 135, макуха соєва — 110, м'ясо-кісткове борошно — 90, рослинна олія — 32, премікс — 50). Дослідним додавали: 1-й групі — вітамін А "Мікровіт™ А Супра 500"; 2-й — β-каротин "Вітатон™" та 3-й — каротиноїди "ОРО ГЛО 20 сухий". Встановлено, що добавка β-каротин "Вітатон™" (Україна), яку вводили до раціону дослідної птиці із 36- по 45-добовий вік, найбільше підвищила такі показники: живу масу (ж.м.) — на 21,38%; абсолютний, середньодобовий та відносний прирости відповідно на 84,50%, 84,51 та 65,09% порівняно з контрольною. При цьому збереженість поголів'я дослідних бройлерів була на 2% кращою. Водночас згодовування вітаміну А "Мікровіт™ А Супра 500" (Франція) забезпечувало збільшення ж.м. курчат на 152,4 г, а каротиноїдів "ОРО ГЛО 20 сухий" (Бельгія) на 356,8 г порівняно з контролем. Отже, вітчизняний β-каротин "Вітатон™" сприяв збільшенню ж.м. бройлерів на 436,3 г порівняно з вітаміном А "Мікровіт™ А Супра 500". Так, ж.м. курчат-бройлерів кросу "Кобб-500" у 45-доб. віці у 2-й гр. була вищою на 17,62% за контроль та на 13,06%, ніж у 1-й і 6,94%, ніж у 3-й дослідних групах.

УДК 636.52/58.034

2013.2.295. МЕТОДИКА ОЦЕНКИ СРОКА ЭКСПЛУАТАЦИИ КУР-НЕСУШЕК ЯИЧНЫХ КРОССОВ / Кавтарашвили А., Голубов И. // Птицеводство. — 2013. — № 1. — С. 17–20.

Кури-несучки, яєчні кроси, несучість курей, утримання курей (строки), економіка промислового птахівництва, линяння несучок, оптимізація експлуатації курей.

Представлено різні варіанти оптимізації технологічних рішень, від яких залежать показники раціональних строків експлуатації птиці. Зокрема показано розрахунок мінімального рівня порога економічної безпеки виробництва яєць на 1000 голів курей кросу "Хайсекс коричневий". Так, добова потреба корму становила 125 г, вартість 1 кг — 7 рос. руб., частка кормів у структурі собівартості яєць — 70%, реалізаційна ціна 10 яєць — 17 руб. Затрати корму на 1000 гол./добу — 125 кг (125·1000); вартість 125 кг корму — 875 руб. (125·7). Якщо у структурі собівартості яєць затрати на корми 70%, то 30% — це інші затрати, що в абсолютному значенні — 375 руб. (875·30:70). Собівартість утримання 1000 гол./доб. — 1250 руб. (875+375). Для окупності затрат на утримання такого поголів'я необхідно виробляти 735 яєць/добу (1250:1,7). Використовуючи наведену формулу для визначення порога економічної безпеки ($P_{\min} = (125 \cdot 7,0) : (70 \cdot 17) \cdot 100 = 73,5\%$), встановлено мінімальний поріг ($P_{\min} = 73,5\%$) інтенсивності несучості. Подальше утримання курей-несучок яєчного кросу нижче 73,5% інтенсивності економічно невигідне. При досягненні $P_{\min}$ економічної безпеки виробництва яєць доцільно птицю відправляти на забій або застосовувати вимушене линяння.

Наведені методики економіко-математичного аналізу дають можливість оперативно коригувати строки утримання поголів'я курей промислового стада, щоб запобігти збиткам.

УДК 636.52/58.034.087.7:611/612

2013.2.296. ВЛИЯНИЕ КОРМОВОЙ ДОБАВКИ "ПЕТУШОК" НА ОРГАНИЗМ КУР-НЕСУШЕК / Медведский В.А. // Актуальные проблемы интенсивного развития животноводства: сб. науч. тр. — Горки, БГСХА, 2012. В 2-х частях. — Вып. 15, ч. 2. — С. 226–233. — Библиогр.: 8 назв.

Кури-несучки, несучість курей, кормові добавки.

Дослідження проведено на курах-несучках 4-лінійного кросу "Хайсекс коричневий" 250–340-доб. віку (Вітебськ, Білорусь), яким застосовували кормову добавку "Петушок" (П.). Так, контрольній групі згодовували стандартний раціон (ОР), 1-й дослідній групі — ОР+2% П., 2-й — ОР + 3% П. від маси корму. До складу кормової добавки входив: метіонін, лізин, рибофлавін, хлорид кобальту, целюлоза, β-глюканаз-а і ксиланаз-а. При цьому несучість курей підвищилась у дослідних групах на 3% порівняно з контролем. Позитивний вплив кормової добавки відобразився і на бактерицидній та лізоцимній активності сироватки крові птиці, що зумовило підвищення природної резистентності. Морфологічний аналіз крові засвідчив збільшення концентрації гемоглобіну на 8 та 14,6% у 1- і 2-й дослідних групах відповідно та еритроцитів. На початку досліду останні становили: $2,2 \pm 0,30$ і $2,5 \pm 0,30$, а в кінці — $3,8 \pm 0,08$ і $3,9 \pm 0,11$.

УДК 636.52/58.082.12:591.491.2

2013.2.297. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ОЗНАКИ "ЖИВА МАСА" У КУРЕЙ РІЗНОГО НАПРЯМУ ПРОДУКТИВНОСТІ — НОСІЇВ ГЕНА "DW-dw" / Катеринич О.О., Руда С.В. // Сучасне птахівництво. — 2013. — № 1. — С. 10–12. — Бібліогр.: 5 назв.

Кури (ранній онтогенез), ген карликовості у курей, ентропія, мінливість біометрична (кури).

Об'єктом досліджень був ремонтний молодняк курей різного напрямку продуктивності, носіїв гена DW- -F₆₀ яєчно-м'ясні полтавські глинясті (14), F₆ м'ясо-яєчні бірківські золотисті (ГЗ) та гена dw- -F₃ міні-м'ясо-яєчні (56) і їх гібридні сполучення — ГЗ×14, ГЗ×56, 14×56, які мали звичайну масу тіла. Живу масу визначали шляхом індивідуального зважування щотижня з 1-го по 4-й та на 8-, 12- і 21-й тижні життя. Показано наявність більшого впливу структурної різноманітності (гетерогенності) популяцій, ніж гена "DW-dw" на рівень прояву інформаційних показників біосистеми при формуванні в онтогенезі. Описано шляхи зростання-зниження інформаційної різноманітності (хаос) структури полігенної ознаки та зменшення-збільшення її інформаційної детермінованості шляхом гібридизації вихідних форм. Найбільш упорядкована система організації ознаки "жива маса" впродовж 12 тижнів вирощування ремонтного молодняку виявилась у гібрида 14×56, з використанням у якості материнської лінії носія гена карликовості "-dw-". Для інших гібридних сполучень спостерігається більша мінливість ступеня організації, що пов'язано, вірогідно, з впливом батьківської форми (популяція ГЗ).

УДК 636.52/58.082.12:637.4

2013.2.298. МОРФОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ЯЄЦЬ КУРЕЙ РІЗНОГО ГЕНЕЗИСУ / Хвостик В. // Тваринництво України. — 2012. — № 11. — С. 19–23. — Бібліогр.: 12 назв.

Кури, генетичні маркери курей, морфологія яєць курей, селекція курей, яйця м'ясо-яєчних курей, локус.

Проаналізовано асоціативний зв'язок гомозиготних і гетерозиготних фенотипів за глобуліновими локусами G(3) та G(2) яєчного білка з морфологічними ознаками яєць м'ясо-яєчних курей різного генетичного походження. У кожній дослідній групі курей як окремо за кожним локусом, так і при їх поєднанні визначено вірогідну перевагу гомозигот чи гетерозигот за деякими морфологічними ознаками. У більшості випадків у певній групі курей виявлене переважання одного з фенотипів не підтверджується в іншій. Тобто, та чи інша різниця між гомозиготами і гетерозиготами є специфічною для кожної групи окремо. Відсутність певного асоціативного зв'язку фенотипів з конкретними морфологічними ознаками яєць м'ясо-яєчних курей пояснюється відсутністю селек-

ції курей з певними фенотипами овопротеїнових локусів на покращання якісних показників яєць. Це може свідчити про селективну нейтральність гомозиготних і гетерозиготних фенотипів відносно рівня морфологічних ознак курячих яєць.

УДК 636.52/58.082.474

2013.2.299. СПОСОБ МИНИМИЗАЦИИ ПРЕДЫНКУБАЦИОННОЙ БРАКОВКИ ЯИЦ / Кавтарашвили А.Ш., Лукашенко В.С., Ташбулатов А.А. // Сучасне птахівництво. — 2012. — № 12. — С. 21–27.

Яйця інкубаційні, дезінфекція яєць, курчата, препарат "ДМ СІД", інкубація яєць.

Вивчали ефективність передінкубаційної мийки і дезінфекції забруднених яєць (Я.) м'ясних курей засобом "ДМ СІД" (0,5% водний розчин). Яйця занурювали у пластикові ємності з розчином t 42–45°C (9950 мл води + 50 мл засобу) і дезінфікували 3–5 хв. Після чого їх ополаскували чистою водопровідною водою t 45–47°C упродовж 1–3 хв, потім їх просушували у спеціально підготовлених алюмінієвих ячейках за кімнатної t . На поверхні шкаралупи митих і оброблених таким чином Я. бактерій групи кишкової палички не виявили, а загальне мікробне число зменшилось у 840 разів. При зберіганні Я. погіршення основних якісних показників (маса Я., індекси білка і жовтка, рН, кислотне число) повільніше проходило у забруднених (ЗЯ), які мили і обробляли, ніж у візуально чистих немитих. Визначено, що вивід здорових курчат із свіжознесених митих Я. становить 72,2%, а після зберігання митих Я. упродовж 7 діб — 61,1%. Передінкубаційна мийка і дезінфекція ЗЯ засобом "ДМ СІД" дала можливість на тисячу Я. одержати більший прибуток і рентабельність господарства при виході ЗЯ 5% — на 439,5–529,5 р. руб. і 4,0–4,8% відповідно, а в разі ЗЯ 10% — на 861–1059 р. руб. і 7,8–9,6%; ЗЯ 15% — на 1300,5–1588,5 р. руб. і 11,8–14,4%; ЗЯ 20% — на 1722–2118 р. руб. і 15,6–19,2% відповідно.

УДК 636.52/58.085:619.099

2013.2.300. ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН ПЕЧІНКИ КУРЕЙ-НЕСУЧОК ПІД ВПЛИВОМ ПЛЮМБУМУ АЦЕТАТУ ЗА АЛІМЕНТАРНОГО ХРОНІЧНОГО ТОКСИКОЗУ / Лаптева К.А. // Біологія тварин. — 2012. — Т. 14, № 1/2. — С. 321–327. — Бібліогр.: 17 назв.

Кури-несучки, печінка курей, важкі метали у кормах, плумбуму ацетат, токсиканти.

Систематична довготривала дія малих концентрацій важких металів, спричинена забрудненими комбікормами, призводить до деструктивних змін клітинних мембран гепатоцитів та розладу жовчовидільної функції печінки. Експериментально визначено, що плумбуму ацетат у дозах 75 (1-ша гр.), 150 (2-га) і 300 (3-тя гр.) мг/кг корму, за хронічного надходження з кормом, зумовлює вірогідне зниження концентрації загального білка, сечовини та сечової кислоти у сироватці крові (СК) курей-несучок упродовж усього досліджу (90 діб). Вірогідно знижується активність індикаторних ферментів у СК: аланінової та аспарагінової трансфераз, а також гамма-глутамілтранспептидази, що вказує на розвиток дистрофічних процесів у клітинах печінки. На 90-ту добу експерименту рівень білка зменшився в усіх дослідних групах на 25,7; 45,2 та 51% відповідно. Через 14 діб після припинення введення токсиканта в корми концентрація загального білка залишалась нижчою за контроль на 14,4; 14,4 та 33,3%. На 60 і 90 добу досліджу рівень сечовини вірогідно підвищився у 2- і 3-й дослідних групах — в 1,2 і 1,5 та 1,3 і 1,4 раза відповідно. Динаміка рівнів сечовини та сечової кислоти, а також показники активності індикаторних ферментів свідчать про зміни функціонального стану печінки в курей-несучок — порушення білоксинтезуючої функції печінки, що супроводжується гіпопротеїнемією, а також зменшенням активності АлАТ, АсАТ та ГГТ за хронічного перебігу гепатодистрофії.

УДК 636.592.034.082.12

2013.2.301. ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІГЕННОЇ СИСТЕМИ ОЗНАКИ "НЕСУЧИСТЬ" У ІНДИКІВ / Катеринич О.О. // Сучасне птахівництво. — 2012. — № 10. — С. 19–22. — Бібліогр.: 8 назв.

Індики, генетичний аналіз індичок, несучість індичок, полігенні системи (індики), кормові добавки, гормони.

Рівень прояву господарськи корисних (полігенних за своєю структурою) ознак у різних видів с.-г. тварин і птиці прямо залежний від показників адитивного, материнського і гетерозисного ефектів, які безпосередньо необхідно враховувати у селекції. Для вивчення структурної організації полігенної ознаки "несучість" за 17 тижнів продуктивного періоду на базі селекційних гнізд сформували 8 груп індичок материнської лінії 6-го кросу "Харківський" (Ін-т птахівництва НААН) по 30 гол. у кожній. Як паратиповий фактор впливу на несучість використовували кормові добавки, гормони та етиловий спирт (ЕС). За дослідний період від груп індичок одержано 45,6–51,7 шт. яєць. Найнижчий рівень несучості спостерігали у групі, де утримували самців і самок разом, із застосуванням ЕС (2 гр.), а найвищий — з використанням прогестерону (7 гр.). Однакову несучість відмічено при додатковому згодовуванні пекарських дріжджів і комплексної кормової добавки "Ліпрот" (4 і 5 гр.). У графіку наведено показники відстані між контролем та дослідними групами за частотами фенотипів полігенної ознаки "несучість" за 17 тижнів продуктивного періоду. Найбільшу відстань за розподілом частот фенотипів відмічено між контролем та 4- і 7-ю дослідними групами (0,9), а найменшу — між контролем та 1- і 2-ю (0,789; 0,776).

УДК 636.592:611.65/67

2013.2.302. МАКРОМОРФОЛОГИЯ РЕПРОДУКТИВНЫХ ОРГАНОВ ИНДЕК ОТ ВЫЛУПЛЕНИЯ ДО НАЧАЛА ЯЙЦЕКЛАДКИ / Кондакова В.В., Мацинович А.А. // Актуальные проблемы интенсивного развития животноводства: сб. науч. тр. — Горки, БГСХА, 2012. В 2-х частях. — Вып. 15, ч. 2. — С. 320–326. — Библиогр.: 8 назв.

Індики, репродуктивність індичок, морфометрія індичок, яйцекладка індичок.

Індики за м'ясною скоростиглістю переважають курей, качок і гусей. Зокрема вихід м'яса в них на 10% більший, ніж у курчат-бройлерів. Яйця індичок значно крупніші, а за смаковими та поживними якостями мають вищу цінність. Проте має місце недостатність селекційно-племінної роботи із цією птицею. Для визначення оптимальних строків використання птиці у племінній справі висвітлено морфофункціональний статус репродуктивної системи самки у розрізі вікової динаміки: 1-, 30-, 60-, 210-, 300 діб.

УДК 636.597.085.55/087.74:612.3

2013.2.303. ПЕРЕТРАВНІСТЬ ПОЖИВНИХ РЕЧОВИН У КАЧЕНЯТ ЗА РІЗНИХ РІВНІВ ПРОТЕЇНУ ТА ЛІЗИНУ В КОМБІКОРМАХ / Баланчук І.М. // Сучасне птахівництво. — 2012. — № 10. — С. 7–11. — Бібліогр.: 10 назв.

Качки, перетравність поживних речовин, лізин, протеїн сирий, комбікорми качок, м'ясо качок.

Качки дуже чутливі до нестачі або надлишку протеїну в раціоні, що впливає на дієтичність їхнього м'яса. За короткотривалого збільшення рівня протеїну в раціоні зростає концентрація ферментів підшлункової залози, які підвищують його перетравність, а за довготривалого — механізми адаптації порушуються і перетравність білків знижується. Дослідження проводили на каченят кросу "Star 53 H.Y." віком 1–42 доби. Сформували 4 групи по 100 гол. (по 50 самок і самців). Годували повнораціонними кормами. У групах комбікорм різнився за вмістом протеїну і лізину, відповідно до вікових періодів: 1–14 та 15–42 доби, які поділили на півперіоди тривалістю у 7 діб. Установлено, що найвищу перетравність протеїну, жиру, клітковини та БЕР мали каченята, яким згодовували комбікорм у 1- і 2-й періоди вирощування з умістом сирого протеїну 22,0 і 19,8% та лізину 1,0 і 0,8% відповідно. Наприклад, за підвищення рівня лізину в комбікормі птиці 2-ї дослідної групи у 1- і 2-й періоди перетравність протеїну збільшилась на 1,9 і 2,0%, а у 4-й групі — на 4,5 та 2,6% відповідно. Найбільшу кількість утриманого азоту від прийнятого відмічено у птиці 4-ї групи, якій згодовували комбікорм з умістом сирого протеїну 22,0% та лізину 1,0%. Деталізуються показники середньодобового балансу азоту та живої маси піддослідних каченят у віці 1, 7, 14, 21, 28, 35, 42 доби, а також витрати кормів на 1 кг приросту. Зроблено висновок, що балансування раціонів каченят за сирим протеїном і лізином у період вирощування з 1-ї по 14-ту добу на рівні 18 і 1,1% та з 15- по 42-добовий вік — 16,2 і 0,9% від-

повідно підвищує їх передзайну живу масу і знижує витрати корму на одиницю приросту.

УДК 636.597.085.55/087.72

2013.2.304. ПРИРОДНІЕ МИНЕРАЛЫ В КОМБИКОРМАХ ДЛЯ УТЯТ / Шарипов Р. // Птицеводство. — 2012. — № 12. — С. 35–36.

Качки, мінерали качкам, аркозовий пісковик, цеоліт, кремнійвуглець.

Вивчали ефективність згодовування в комбікормах для каченят аркозового пісковика (відходи переробки марганцевих руд), цеоліту та кремнійвуглецю (КВ) у різних дозах. Проаналізовано вплив на організм каченят і визначено оптимальні дози. Результати досліджень показали, що найбільший відсоток (96%) збереженості каченят у 49-доб. віці у 3-й групі, яким згодовували 1,5% аркозового пісковика (АП) у 1-й період вирощування та 3,5% АП — у 2-й. При цьому жива маса (ж.м.) качок перевищувала контроль на 7,7%, а затрати кормів (гол./доб.) на 1,2–1,8%. Найбільші затрати кормів на 1 кг приросту ж.м. як за об'ємом, так і за вартістю були за кількості АП 2% — у 1-й період вирощування та 4% АП — у 2-й. Затрати корму на 1 кг приросту у цій групі в натуральній і грошовій величинах знижувались на 11,2–11,3% відповідно. Щодо ефективності цеоліту (Ц.), то найбільша ж.м. каченят у 49-доб. віці була у 4-й групі за дози 3,0% Ц. в комбікормі — у 1-й період вирощування та 5,0% — у 2-й. Так, ж.м. порівняно з контролем була більша на 6,45%. При цьому підвищувався середньодобовий приріст, а затрати кормів на 1 кг приросту у натуральній величині знижувались на 5,85, а в грошовій — на 6,0%. Водночас згодовування іншим качкам КВ засвідчило такі результати: як за дози КВ — 0,5% у 1-й період вирощування та 1,0% — у 2-й, так і за дози КВ — 1,0% у 1-й і 2% КВ — у 2-й період вирощування ж.м. качок була майже однаковою порівняно з контрольною птицею, яка споживала тільки ОР, проте затрати корму на приріст у натуральній і грошовій величинах знижувались на 1,7–2,1% та 1,2–2,2% відповідно. За найвищої випробуваної

дози КВ — 1,5 та 3,0% ж.м. качок збільшилась на 1,5%, а затрати кормів на 1 кг приросту знизились на 1,1%.

УДК 636.598.082:591.151

2013.2.305. ГЕНЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГУСЕЙ СТВОРЮВАНІЙ ДИМОРФНОЇ ПОПУЛЯЦІЇ / Хвостик В. // Тваринництво України. — 2012. — № 12. — С. 14–16. — Бібліогр.: 8 назв.

Гуси, спадковість гусей, генетика гусей диморфних, породи гусей, селекція гусей, алелі локусу овомукоїду (гуси), моніторинг генетичний гусей, гомозиготи, гетерозиготи.

Генетичний моніторинг спадкових вад ембріонального розвитку гусей показав, що більший рівень генетичного тягара притаманний птиці вихідної батьківської форми — рейнським гусем (1,52–4,00%), ніж материнської — великим сірим гусем (0,65%). У диморфних гусей F_4 серед обстежених 80 завімерлих знайдено 2 ембріони з вадами “екзенцефалія” та “вкорочений наддзьобок”. Загалом рівень спадкового тягара у гусей F_1 – F_4 був невисоким і становив 1,25–2,50%, що не має загрозового значення на даному етапі селекційної роботи з птицею. Рівень гетерозиготності за поліморфним локусом овомукоїду диморфних гусей досить високий — 14,06%, що вказує на значний ступінь їх гетерогенності і перспективність використання в програмах селекції. Найменший показник гетерозиготності визначено у великих сірих гусей, що можливо зумовлено досить тривалим розведенням їх “у собі”. Наведено частоту алелів локусу овомукоїду та показники гетерозиготності у рейнської та великої сірої породи гусей, а також у нащадків F_1 , F_2 , F_3 і F_4 (табл.). Зазначено, що у диморфних гусей кількість гомозиготних фенотипів АА в локусі овомукоїду становила 28,75%, що більше на 1,25%, ніж у птиці F_2 – F_3 , та менше на 15,0–32,5% порівняно з гусями вихідних родинних форм і гібридів 1-го покоління. За частотою гетерозигот АВ простежується подібна тенденція — у диморфних їх більше на 2,5–12,5%, ніж у великих сірих гусей та нащадків F_2 – F_3 , та менше на 2,5–8,75% порівняно з рейнськими і гібридами F_1 .

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

УДК 636.92.082.2.4

2013.2.306. ВИЗНАЧЕННЯ ПЛЕМІННОЇ ЦІННОСТІ КРОЛІВ НОВОЗЕЛАНДСЬКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНДЕКСНОЇ ОЦІНКИ / Гончар О.Ф., Шевченко Є.А., Гавриш О.М. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2012. — Вип. 12. — С. 300–306. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 539477.

Кролі, селекція кролів, порода кролів новозеландська біла, племінна цінність кролів, кролі-плідники, селекційні індекси в кролівництві.

Наведено результати досліджень щодо використання різних типів добору на основі побудованих селекційних індексів (СІ) кролів (К.). За проведення ретроспективного і селекційно-генетичного аналізу господарсько цінних ознак К. було розраховано СІ, які включають генетичні й економічні значення окремих ознак. В якості генетичного параметра було використано коефіцієнт спадковості К., а економічного — вартість виробленої продукції. На підставі результатів запланованого добору батьківських пар К. створено масив високопродуктивних тварин, що забезпечує реалізацію їхнього генетичного потенціалу в напрямі підвищення живої маси, м'ясної продуктивності та збільшення прибутку й рентабельності виробництва. З'ясовано, що за добору К. доцільно використовувати самців-поліпшувачів і самиць з високими і середніми СІ, а інших самців (індекс 50 і менше) з самцями, які характеризуються високими значеннями селекційного індексу (50 і більше). Зроблено висновок, що добір кролів з використанням генетико-економічних СІ забезпечує одержання нащадків з достовірно вищою продуктивністю.

УДК 636.92.084.087.72:612.017.11/12:546.76

2013.2.307. ПОКАЗНИКИ КЛІТИННОГО ТА ГУМОРАЛЬНОГО ІМУНІТЕТУ ОРГАНІЗМУ КРОЛІВ ЗА ЗГОДОВУВАННЯ

РІЗНИХ КІЛЬКОСТЕЙ ХЛОРИДУ ХРОМУ / Лесик Я.В., Федорук Р.С., Ковальчук І.І. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 172, ч. 1. — С. 91–97. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 538776.

Кролі, імунітет гуморальний та клітинний, годівля кролів, хром, раціон кролів.

Вивчався вплив застосування в раціоні кролів (К.) з 90- до 174-добового віку хлориду хрому ($\text{CrCl}_3 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$) у кількості 50, 100 і 150 мг/кг маси комбікорму на показники клітинних і гуморальних чинників неспецифічної резистентності їх організму. З'ясовано, що введення хрому в кількості 50 мг/кг упродовж 84 діб найістотніше впливало на формування клітинної та гуморальної ланок неспецифічної резистентності організму К. Це позначилося вірогідно вищими показниками фагоцитарної активності (ФА), фагоцитарного індексу (ФІ) та циркулюючих імунних комплексів (ЦІК) у всі періоди визначення та лізоцимної активності (ЛА) і бактерицидної активності сироватки крові (БАСК) на 49-ту і 84-ту доби досліджень порівняно з контролем. Виявлено, що згодовування К. тривалентного хрому в розрахунку 100 мг/кг маси комбікорму сприяло вірогідному зростанню в крові тварин ФА нейтрофілів упродовж експерименту, ЛА на 49-ту та БАСК на 49- і 84-ту доби дослідного періоду порівняно з контрольною групою.

УДК 636.92:578.821.04:615.371:619:616–084

2013.2.308. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ МІКСОМАТОЗУ КРОЛІВ І ДОЦІЛЬНІСТЬ ВАКЦИНОПРОФІЛАКТИКИ / Сачук Р.М., Демчук М.В., Камінська Л.П. // Сільський господар. — 2012. — № 9/10. — С. 11–16. — Бібліогр.: 15 назв.

Кролі, хвороби кролів, міксоматоз кролів, вакцинопрофілактика, резистентність природна кролів.

Наведено результати клінічних, патолого-анатомічних та гістологічних досліджень органів кролів (К.) при захворюванні на міксоматоз (М.) — одну з найнебезпечніших вірусних гострих контагіозних хвороб, яка має значне поширення, сезонний характер і завдає значних економічних збитків кролівництву господарствам. Досліджувався перебіг М., зміни імунобіохімічних показників крові К. та їх природної резистентності після вакцинації проти М. на фоні бурштинової кислоти. З метою підтвердження заключного діагнозу можна використати гістологічні зміни в клітинах епідерми шкіри і волоссяних коренів — вакуолізацію цитоплазми, каріолізис і паріорексис, у дермі та підшкірній клітковині — серозний інфільтрат, набухлі фібробласти, ретикулярні клітини, еозинофіли і міксомні клітини. У лімфовузлах та селезінці — різку гіперплазію, у легенях — бронхопневмонію, а також специфічні міксомні інфільтрати. Зазначено, що бурштинова кислота при її введенні в раціон К. за 5 днів до вакцинації від М. препаратом лапімун мікс сприяє швидшій нормалізації метаболізму та підвищенню рівня імунної відповіді (на 14–21-й день після вакцинації) протягом всього поствакцинального періоду.

УДК 636.92:612.119

2013.2.309. ВОЗРАСТНЫЕ И ПОЛОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ АНТИОКСИДАНТНОЙ СИСТЕМЫ КРОВИ КРОЛИКОВ / Аджиев Д.Д., Драганов И.Ф. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2012. — № 6. — С. 55–57. — Библиогр.: 14 назв.

Кролі, фізіологія кролів, окислення ліпідів перекисне, система антиоксидантна, ферменти антиоксидантного метаболізму.

Досліджувався вплив статі і віку на активність ключових ферментів антиоксидантного метаболізму і показники ліпідного обміну крові кроликів (К.). Для біологічного дослідження було вибрано 60 великих К. м'ясо-шкуркового типу радянська шиншила. Основу годівлі становили трав'яне борошно (23%), пшениця (17%), пшеничні висівки (15%), суміш кукурудзи і ячменю (13,7%) та овес (10%). До комбікорму додавали також шрот, рибне борошно і премікс П 90-2. Встановлено вікове зниження активності ферментів глутатіонпероксидази (ГП) і глутатіонредуктази (ГР) — достовірне ($P \leq 0,05$) на 14,2% у самців у віці 120 днів і на 19,6% — ГП самців і самок у кінці експерименту. Глутатіонредуктазна активність також мала тенденцію до зменшення до кінця дослідів на 19,1% у самок ($P \leq 0,05$) і недостовірне на 7,3% — у самців. Скоріше за все, ці ферменти, як і супероксиддисмутаза і каталаза, відображають зниження питомого окислювального метаболізму з віком у К. обох статей. Зміни в спектрі ліпідного обміну, зрушення у співвідношенні процесів синтезу і розпаду можна, зокрема, прослідкувати за вмістом холестеролу (Х.) і тригліцеридів (Т.) у плазмі крові. Загальний вміст Х. і Т. у крові самців і самок К. з віком має тенденцію до збільшення. Дослідження динаміки вмісту основного джерела енергії для клітин — Т. — також дає можливість виявити вікову закономірність, характерну для Х., яка полягає в достовірному ($P \leq 0,001$) збільшенні її вмісту на 37,4% у самців і на 37,8% у самок до кінця дослідів. З'ясовано, що онтогенез ліпідного обміну К., де головна роль відводиться порушенням механізмів окислювально-відновлювальних процесів, які супроводжуються накопиченням у крові перекисів ліпідів, зрушенням у співвідношенні процесів синтезу і розпаду холестеролу і тригліцеридів, у самців і самок кролів є ідентичним.

УДК 636.92:616.995.42:615:574:001.25(470+571)

2013.2.310. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЭКОЛОГИЧЕСКИ БЕЗОПАСНЫХ ПРЕПАРАТОВ НАТУРАЛЬНОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ ПРИ ПСОРОПТОЗЕ КРОЛИКОВ / Бутаков Е.И., Домацкий В.Н., Маслова Е.Н., Белый Д.С. // Достижения науки и техники АПК. — 2013. — № 1. — С. 49–52. — Библиогр.: 10 назв.

Кролі, псороптоз, кліщ коростяний, препарати проти-коростяні, акарициди, артафідин, екологічно безпечні препарати.

Вивчалася ефективність нових екологічно безпечних препаратів проти найпоширенішого екопаразита домашніх кролів (К.) коростяного кліща *Psoroptes cuniculi* в господарствах промислового типу. Зазначено, що псороптоз (П.) — проб-

лема кролівництва, яку не вдається вирішити з 1954 р. Використовували аерозолі препаратів (циодрин, акродекс, псороптол чи дерматозоль), а також фосфоро-органічні акарициди не забезпечують 100%-го ефекту із-за відсутності впливу на яйця кліщів. Системні препарати (неоцидол, діазинон) — високотоксичні для тварин, водних організмів та бджіл. Нові екологічно безпечні гранули на основі природних біологічно активних речовин розроблено в НДІ садівництва Сибіру для боротьби з шкідниками (кліщі й комахи) садових рослин і пройшли широкі дослідження на різних садових культурах відкритого і захищеного ґрунту. Вони містять зелене (інсектицидне) мило, яке токсично впливає на комах і кліщів шляхом плазмолітичної дії кислот, що входять у його склад, при проникненні в трахеї і трахеоли, а також викликає опіки покриву тіла членистоногих. З'ясовано, що за легкого ступеня П. 100% одужання К. спостерігалось при обробці артафідіном і акарицидною композицією на основі гарбузової олії. За середнього й важкого ступеня повне одужання встановлено лише при використанні артафідину в концентраціях 4 і 8%. У цих варіантах у всіх піддослідних К. клінічні прояви П. не спостерігались. У зіскобах живих кліщів, личинок і яєць не було виявлено. Найефективнішим серед досліджуваних акарицидних препаратів виявився артафідин, крім Т. м. у дозі 8% при легкому ступені ураження. Протягом 30 днів негативного впливу препаратів на організм кролів не спостерігалось.

УДК 636.93.082.454

2013.2.311. ВПЛИВ ГЕНЕТИЧНИХ ФАКТОРІВ НА ПЛІДНІСТЬ ХУТРОВИХ ЗВІРІВ / Гончар О.Ф. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-ви-робн. зб. — Х., 2012. — Вип. 12. — С. 284–289. — Библиогр.: 9 назв. Шифр 539477.

Звірівництво хутрове, норка, лисиця, песець, нутрія, шиншила, плідність хутрових звірів, мінливість, успадкування.

Проаналізовано результати оцінювання самок хутрових звірів (ХЗ) різних генотипів з метою дослідження впливу мінливості й успадкування на плідність. Установлено, що відтворювальна здатність ХЗ з селекційними ознаками якості хутра зумовлює рівень рентабельності галузі. Підвищення цього показника залежить від ефективності використання технології розведення звірів з урахуванням їх біологічних особливостей і характеру впливу генетичних та паратипових чинників (рівень годівлі, кондиції тварин, техніка проведення гону тощо). Низькі коефіцієнти успадкованості даного показника ($h^2=0,0-0,2$) зумовлено значним впливом на процес згаданих чинників. Зазначено, що селекційні заходи в хутровому звірівництві на сьогодні базуються на оцінці фенотипу ХЗ, що є причиною невисокої успадкованості селекційно-генетичних ознак. Ефективним сучасним методом ведення селекційно-плеїмної роботи в тваринництві є застосування методу BLUP — оцінки тварин, який забезпечує врахування генетичної та паратипової складових при встановленні плеїмної цінності окремої тварини. Вищезгаданий метод широко використовується в переважній більшості галузей тваринництва за винятком вітчизняного звірівництва.

УДК 636.932.3.083

2013.2.312. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ НУТРИВНИЦТВА / Чигиринов Е.И., Свириденко К.О., Свириденко О.И. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 80. — С. 197–202. — Библиогр.: 4 назви. Шифр 540101.

Нутрія, продукція нутрієвництва, розведення нутрій, щільність утримання нутрій, продуктивні якості нутрій.

Наведено результати дослідження впливу щільності утримання на продуктивні якості нутрій (Н.). Пошуковий дослід засвідчив, що поліпшення умов утримання Н. згідно зі світовими вимогами розвитку галузі та підвищення ефективності виробництва продукції звірівництва не повинно базуватись тільки на реалізації всіх біологічних вимог і потреб хутрових звірів, оскільки це може призвести до значного підвищення собівартості продукції, тобто до економічної недоцільності її виробництва. Підвищення комфортності утримання Н. за рахунок збільшення площі вигулів у розрахунку на одну

голову хоч і мало позитивний вплив на реалізацію генетичного потенціалу звірів, але й зменшило кількість виходу продукції з одиниці площі. Найбільш економічно доцільним виявилось вирощування Н. у двоярусних сітчастих вигулах з площею на 1 голову 0,21 м². Аналіз результатів парування самців і самок у пошуковому досліді показав, що при зменшенні щільності утримання Н. спостерігається тенденція до зменшення кількості самок, що вибраковуються, внаслідок захворювань, отримання травм та прохолосту. Підвищення площі утримання сприяє підвищенню заплідненості самок порівняно з контролем на 7,3–11,9%. Спостерігається тенденція до збільшення одержання середньої кількості щенят у розрахунку на пущену в злучку самку, на вагітну самку та на самку, яка благополучно оцінилася. З'ясовано, що за інтенсивної технології виробництва найбільш економічно доцільним і біологічно виправданим є проведення парування Н. у сітчастих вигулах з площею на 1 голову 0,18 м². Запропоновані норми утримання Н. відрізняються як від існуючих вимог ВНТП 46.17-5.98, так і від Рекомендацій Ради Європи щодо щільності розміщення нутрій, проте вони більше відповідають біологічним вимогам звірів та сприяють підвищенню ефективності виробництва продукції.

УДК 636.934.56:636.082.454:636.087.8

2013.2.313. ВЛИЯНИЕ ИМПЛАНТАЦИИ МЕЛАТОНИНА НА ВОСПРОИЗВОДИТЕЛЬНУЮ СПОСОБНОСТЬ ХОРЬКОВ / Багдонос И.И., Перельдик Д.Н., Лебенгарц Я.З. // Кролиководство и звероводство. — 2012. — № 5. — С. 21–22.

Тхір, імплантація мелатоніну тхорам, щеніння самок

тхора раннє, гормональний препарат Мелакрил, відтворювальна здатність тхора.

Наведено результати дослідження впливу мелатоніну (М.) на відтворювальну здатність тхора (Т.). Зазначено, що у 1-му досліді імплантація М. (препарат Мелакрил) молодим самкам наприкінці липня прискорює на 1–1,5 місяці дати їхнього спаровування і щеніння. Середній розмір приплоду був дещо менший, ніж на контролі, але серед щенят не було мертвонароджених. Спираючись на отримані результати, було проведено 2-й експеримент щодо імплантації М. з метою вивчення його впливу на подальшу відтворювальну здатність Т. Дослідну групу у складі 47 самок, яким імплантували мелакрил (22.07), було залишено на плем'я. У самок дослідної групи перші спаровування відбулися приблизно на 40 днів раніше, ніж на контролі. Аналізуючи результати 1-го щеніння, можна відмітити статистично достовірно більший відсоток самок на контролі, які благополучно оцінилися, внаслідок також достовірного збільшення частки самок дослідної групи, які не оцінилися. Проте такий сумарний показник як відсоток мертвонароджених і загиблих щенят із значною різницею (5,7%) був не на користь контролю. У розрахунку на самку, яка благополучно оцінилася, різниці за кількістю одержаних щенят не було. У другому турі розмноження вихід на штатну самку дослідної групи (47 гол.) становив 4,09 щеняти, що істотно менше, ніж у перше щеніння (9,49), і пов'язано з більшою кількістю холостих і пустих самок. Тим не менше за обидва щеніння в дослідній групі було одержано в середньому 11,75 щеняти на штатну самку, що на троє щенят (34,4%) більше, ніж за одне щеніння на контролі.

638.1/.2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — Ручко Т.В.

УДК 638.1.135.16.167:615.324

2013.2.314. АНТИМИКРОБНІ ТА ІМУНОСТИМУЛЮЮЧІ ВЛАСТИВОСТІ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИХ СПОЛУК З ПРОДУКТІВ БДЖІЛЬНИЦТВА / Переста А.М. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2012. — № 20. — С. 117–126. — Бібліогр.: 26 назв. Шифр 537739.

Апіпрепарати, продукти бджільництва, біологічно активні сполуки.

Систематизовано й узагальнено механізми антимікробної та імуностимулювальної дії біологічно активних сполук з продуктів бджільництва на організм людей і тварин. Встановлено, що механізм лікувальної дії препаратів прополісу *in vivo* ґрунтується на їх безпосередньому впливі на ріст і розвиток мікроорганізмів, знешкодженні токсинів, які вони виділяють, і на участі в захисних реакціях організму людей і тварин. На відміну від антибіотиків прополіс не тільки не пригнічує загальну імунологічну реактивність організму людей і тварин, але навіть підвищує її. Виявлено, що складовими прополісу є флавоноїди (19%) і секрет верхньощелепних залоз бджіл, до складу якого входить 10-окси-2-деценова кислота (2–8%), яка забезпечує його антиокислювальні властивості, та ацетоксибетулінол. Показано, що антимікробні властивості меду зумовлені вмістом у ньому фітонцидів, що володіють бактерицидними властивостями, і ферментів, які беруть участь в окисних реакціях з вивільненням активного кисню. Найбільшою бактерицидністю відзначається падевий мед з ялини, сосни, ялиці; з квіткових медів найбільш бактерицидним є каштановий, менше — липовий, з борщівника та червоної конюшини, майже неактивні меди з кульбаби і білої конюшини. Зазначено, що пероральне введення 5%-ї водно-спиртової емульсії прополісу в дозі 2 мл на 1 кг живої маси протягом 10–30 днів збільшує масу кролів на 12%, підвищує рівень гемоглобіну на 9,4%, еритроцитів — 10,2%, кількість лейкоцитів і моноцитів збільшується порівняно з контролем. Внутрішньом'язове введення маточного молочка (0,6 мг/кг), бджолиної отрути (0,02 мг/кг) і прополісу (10 мг/кг) нормалізує моторику органів травлення в телят і овець. Додавання бджолиної отрути до раціону бичків на відгодівлі підвищує приріст їх живої маси. Прополіс успішно застосовується при акушерсько-гінекологічних захворюваннях корів (мастити,

ендометрити, вагініти). Мазь прополісу (3–5%-ва) на вазеліновій олії застосовується при захворюваннях очей — травми, опіки тощо. Таким чином, огляд літератури свідчить про екологічну безпеку та широкий спектр антимікробних й імуностимулювальних властивостей біологічно активних сполук з продуктів бджільництва, що є підставою для розширення можливостей їх застосування у профілактиці й лікуванні захворювань людини і тварини.

УДК 638.1.147

2013.2.315. УСТРОЙСТВО ДЛЯ СБОРА И СОДЕРЖАНИЯ ПЧЕЛ / Модин О.А., Домацкая Т.Ф., Столбов Н.М., Зинатулли-на З.Я., Васькова Н.Н. // Пчеловодство. — 2012. — № 10. — С. 42–43. — Библиогр.: 3 назв.

Бджоли, садки, утримання бджіл, пластикові пляшки.

Описано конструкцію оригінального пристрою для збору та утримання бджіл у лабораторних умовах і методику роботи з ними. Зазначено, що використання цього пристрою підвищує доступність та ефективність лабораторних досліджень і зменшує їх трудомісткість. Відмічено, що при вивченні нових препаратів, визначенні їх токсичності і впливу на тривалість життя бджіл, а також для збереження живих особин у кабінетах апітерапії, необхідні спеціальні садки. Розроблений пристрій для збору та утримання бджіл виготовляється з загальнодоступних матеріалів. Його використання дає змогу знизити витрати часу на облік, видалення загиблих бджіл і подальшу санітарну обробку. Для виготовлення пристрою використали пластикові пляшки. Показано, що пристрій складається із двох частин: садка для утримання і апарата для збору бджіл. Розмір садка, виготовленого із пластикових пляшок ємністю 0,5 л, дає змогу вміщувати 50–100 бджіл. На запропонований пристрій видано патент на винахід № 2423827 "Устройство для сбора и содержания пчёл".

УДК 638.1:577.115.3:504.054

2013.2.316. ВМІСТ ЖИРНИХ КИСЛОТ У ТКАНИНАХ ЧЕРЕВЦЯ БДЖІЛ ЗА РІЗНОГО РІВНЯ ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ДОВКІЛЛЯ / Віщур В.Я. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів

та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 3/4. — С. 223–230. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 538083.

Бджоли, жирні кислоти у тканинах черевця бджіл, техногенне навантаження на довкілля.

Вивчали вміст важких металів, аніонних і неетерифікованих жирних кислот у тканинах черевця медоносних бджіл залежно від рівня техногенного навантаження (РТН) на довкілля. Рівень техногенного навантаження на довкілля визначали за вмістом важких металів у пилку кульбаби лікарської (*Taraxacum officinale* Wigg). Виявлено, що в тканинах черевця медоносних бджіл, які утримуються на територіях з середнім і низьким РТН, вірогідно знижується рівень заліза, цинку, нікелю, свинцю, кадмію та хрому. Зазначено, що нижчий рівень аніонних форм жирних кислот у тканинах черевця медоносних бджіл, які утримуються на територіях з середнім і низьким РТН, зумовлений меншим вмістом у їхньому складі насичених жирних кислот з парною (відповідно 88,2 і 85,6 проти 102,3 г⁻³ на кг натуральної маси) та непарною (відповідно 3,5 і 3,4 проти 4,0) кількості вуглецевих атомів у ланцюгу, моно- та поліненасичених жирних кислот. Установлено, що загальний вміст неетерифікованих форм коротколанцюгових насичених (10 і менше вуглецевих атомів у ланцюзі) і поліненасичених (18 і більше вуглецевих атомів у ланцюзі) жирних кислот, які забезпечують антибактеріальний та антигрибковий захист, у тканинах черевця медоносних бджіл, які утримуються на територіях з середнім і низьким РТН, більший (відповідно 640,1 і 646,7 проти 630,6 г⁻³ на кг натуральної маси), а загальний вміст неетерифікованих форм ненасичених жирних кислот має тенденцію до зменшення (відповідно 804,3 і 809,3 проти 811,3 г⁻³ на кг натуральної маси). Показано, що загальний вміст неетерифікованих форм ненасичених жирних кислот у тканинах медоносних бджіл, які утримуються на територіях з середнім і низьким РТН порівняно з тканинами черевця медоносних бджіл, які утримуються на території з високим РТН, має тенденцію до зменшення (відповідно 804,3 і 809,3 проти 811,3 г⁻³ на кг натуральної маси). Отже, в результаті зменшення техногенного навантаження на довкілля зростає функціонально-метаболична та біологічна цінність неетерифікованих форм жирних кислот для тканин черевця медоносних бджіл.

УДК 638.12:591.4

2013.2.317. НЕРАВНОМЕРНОСТЬ АКУМУЛЯЦИИ СВИНЦА И КАДМИЯ В ТЕЛЕ ПЧЁЛ / Еськов Е.К., Еськова М.Д. // Пчеловодство. — 2012. — № 10. — С. 7–8. — Библиогр.: 3 назв.

Бджоли, свинець, кадмій, тіло бджоли, ректуми.

Простежено динаміку акумуляції свинцю і кадмію в різних відділах тіла і органах бджоли при споживанні вуглеводного корму, забрудненого свинцем та кадмієм. Дослідження проведено у вересні на бджолах осінньої генерації, які утримувалися у нуклеусних вуликах з льотками закритими решітками або ентомологічними садках. На корм використовували 50–60%-й розчин сахарози на дистильованій воді або мед. Солі свинцю $[Pb(CH_3COO)_2 \cdot 3H_2O]$, і кадмію $[(CH_3COO)_2Cd \cdot 2H_2O]$ розчиняли в дистильованій воді та змішували з розчином меду або сахарози, при цьому враховували кількість хімічних елементів у перерахунку на масу бджіл. Установлено, що кадмій і свинець у неоднаковій кількості і з різною швидкістю акумулювалися в різних відділах тіла і органах бджіл, переважно в ректумах. Кількість свинцю і кадмію в ректумах мало виражену тенденцію до неухильного збільшення. За перші 6–7 діб вміст свинцю щодо вихідного значення збільшився в 136, через 24–30 — в 375 разів, а кадмію — в 705 і 1435 разів відповідно. У грудних м'язах, черевних відділах і тергітах протягом періоду вживання забрудненого корму відбувалося зменшення вмісту свинцю. Вміст кадмію в період дослідження суттєво зменшився тільки в грудних м'язах. Коефіцієнт біологічного накопичення свинцю ректумами залежно від тривалості вживання забрудненого ним корму варіює від 300 до 900, а кадмію — від 42 до 86. Різниця за коефіцієнтами біологічного накопичення відповідає відмінностям по вихідній забрудненості тіла бджоли цими елементами і їх концентраціям у споживаних вуглеводних розчинах. Отже, це дає змогу використовувати накопичення свинцю і кадмію в ректумах

для моніторингу забруднення ними тіла бджоли, продукції бджільництва і споживаного корму.

УДК 638.12:595.799

2013.2.318. РІД APIS: ОПИСАНИЕ НОВЫХ ВИДОВ БДЖИЛ / Горнич М. // Бджолярський круг. За рентабельну пасіку. — 2012. — № 3. — С. 24–25.

Бджола, види бджіл, ареал розповсюдження видів бджіл, будова бджолиного гнізда.

Описується рід *Apis*, до якого на даний час належить 11 видів бджіл: *Apis mellifera* — бджола медоносна (західна, європейська), автор опису — К. Лінней (1758), ареал розповсюдження — Європа, Африка, Близький Схід Азії; *Apis cerana* — бджола воскова (східна, азійська), автор опису — Фабриціус (1793), ареал розповсюдження — Далекий Схід, Південно-Східна Азія, Індія, Китай; *Apis koschevnikovi* — бджола червона, ареал — острів Борнео; *Apis andreniformis* — карликова чорна бджола, автор опису — Ф. Сміт (1858), ареал — тропіки і субтропіки Південно-Східної Азії; *Apis florum* — карликова жовта бджола, автор опису — Фабриціус (1787), ареал — тропіки і субтропіки Азії; *Apis dorsata* — гігантська бджола (тропічна, скеляста, королівська), автор опису — Фабриціус (1793), ареал — тропіки і субтропіки Південно-Східної Азії; *Apis laboriosa* — льодова бджола (скеляста), автор опису — Ф. Сміт (1871), ареал — Північні схили Гімалаїв, висота — 850–3500 м; *Apis nuluensis*, автори опису — Тонігек С., Конігер Х. і Конігер Г. (1996), ареал — Острів Борнео, Індонезія, Малайзія, Бруней; *Apis nigrocincta*, автор опису — Ф. Сміт (1861), ареал — острів Мінданао Філіппіни, острів Сулавесі Індонезія; *Apis brevis*, автор опису — Вонгсірі (2010), ареал — Філіппіни; *Apis indicain*, автор опису — Вонгсірі (2010), ареал розповсюдження — Індія. Описуються біологічні особливості кожного виду бджіл і будова гнізд.

УДК 638.121.2

2013.2.319. ФИЗИОЛОГИЧЕСКАЯ ПЕРЕСТРОЙКА В ОРГАНИЗМЕ ПЧЕЛЫ СРЕДНЕРУССКОЙ И КАРПАТСКОЙ ПОРОД / Петухов А.В., Мурылев А.В., Липатов В.Ю. // Пчеловодство. — 2012. — № 9. — С. 16–18. — Библиогр.: 6 назв.

Бджоли, карпатська порода бджіл, середньоросійська порода бджіл.

Вивчали сезонні зміни вмісту води в тілі бджоли і точки максимального переохолодження (ТМП) тканин її тіла. Дослідження проводили у 2006–2011 рр. на бджолах середньоросійської і карпатської порід у Пермському краї. Щомісяця брали по 30 бджіл кожної породи. Цю вибірку було розділено на чотири групи: весняної генерації (квітень–травень), літньої (червень–серпень), осінньої (жовтень–грудень) і кінця зимівлі (січень–березень). Установлено, що з вересня йде процес дегідратації організму бджіл. У середньоросійських бджіл, які йшли на зимівлю, точки максимального переохолодження становили: голова — $(-8,83 \pm 0,34)^\circ\text{C}$; карпатських — $(-7,52 \pm 0,33)^\circ\text{C}$; грудний відділ — $(-7,18 \pm 0,32)^\circ\text{C}$ і $(-6,12 \pm 0,31)^\circ\text{C}$; черевний — $(-6,34 \pm 0,22)^\circ\text{C}$ і $(-6,12 \pm 0,31)^\circ\text{C}$ відповідно. Зазначено, що в січні–лютому відмічено найменший вміст води в тілі медоносної бджоли — $64,0 \pm 0,37\%$ (середньоросійська) і $67,3 \pm 0,46\%$ (карпатська). У другій половині зимівлі відмічено максимальні негативні показники ТМП: голова у середньоросійської породи — $(-10,12 \pm 0,42)^\circ\text{C}$; грудний відділ — $(-8,25 \pm 0,26)^\circ\text{C}$; черевний — $(-7,54 \pm 0,17)^\circ\text{C}$, у карпатської — $(-9,04 \pm 0,36)^\circ\text{C}$, $(-7,62 \pm 0,32)^\circ\text{C}$ і $(-6,92 \pm 0,26)^\circ\text{C}$ відповідно. Показано, що у квітні в організмі середньоросійської бджоли збільшується вміст води до $67,5 \pm 0,53\%$, карпатської — $71,5 \pm 0,48\%$ і показник ТМП на 3°C відповідно. У літньої генерації бджіл спостерігається максимальне значення ТМП і максимальний відсотковий вміст води у тілі середньоросійської — $71,8 \pm 0,38\%$ і карпатської — $73,5 \pm 0,33\%$ бджіл. Ці показники залишаються високими до жовтня, а потім знову знижуються. Отже, карпатські бджоли фізіологічно менш адаптовані до тривалої зимівлі з низькими температурами.

УДК 638.124.2:638.14+591.044

2013.2.320. ЗНАЧЕНИЕ АБИОТИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ ДЛЯ МЕДОНОСНОЙ ПЧЕЛЫ / Корж А.П., Кирюшин В.Е. // Пчеловодство. — 2012. — № 10. — С. 15–16. — Библиогр.: 6 назв.

Бджола медоносна, екологічні фактори, температура повітря, вологість повітря, етапи онтогенезу.

Показано, що середовище I порядку (у вулику) відрізняється постійністю показників температури і вологості, які підтримуються в оптимальних межах протягом усього року. Концентрація вуглекислого газу становить 0,2–0,3% у весняно-літній період і 2,5–3,0% взимку (таке збільшення концентрації різко скорочує харчовий і енергетичний обмін бджіл і покращується зимівля сімей). У середовищі II порядку (за межами вулика) коливання температури і вологості обмежують льотну активність бджіл, впливають на тривалість життя і можуть викликати значне зниження продуктивності їхніх сімей. Відмічено, що температуру і вологість слід розглядати як первинні екологічні фактори, які визначають саму можливість існування бджіл. Інші кліматичні складові мають переважно вторинний характер, позначаючись на благополуччі сімей. Зазначено, що важливим біотичним фактором є світло — його добовий ритм зумовлює фотоперіодизм медоносно-бджільничого середовища є електромагнітні поля, різноманітні випромінювання та вібрації, тому аналіз розвитку різних особин може свідчити про стан сімей. Отже, із абіотичних факторів на медоносну бджолу найбільший вплив мають температура і вологість як в умовах середовища II порядку, так і I, яке контролюється комахами.

УДК 638.124.4:581.192:58.07

2013.2.321. ХИМИЧЕСКИЙ СОСТАВ МНОГОЛЕТНИХ БОБОВЫХ ТРАВ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ОПЫЛЕНИЯ НАСЕКОМЫМИ / Панков Д.М. // Аграрная наука. — 2012. — № 10. — С. 20–22. — Библиогр.: 3 назв.

Трави бобові, бджоли, люцерна, еспарцет, хімічні елементи.

Вивчали вміст хімічних елементів у надземній (Н.) і підземній (П.) біомасах еспарцету (Е.) і люцерни (Л.) залежно від запилення медоносними бджолами. Встановлено, що бджолозапилення сприяє зниженню $N_{\text{заг.}}$ у Н. біомасі досліджуваних рослин. Показано, що вміст кальцію в Н. і П. біомасах Е. без бджолозапилення становить 11,2 і 5,4 г/кг, а з ним — 11,7 і 12,4 г/кг відповідно. У Л. більше накопичується кальцій в Н. і П. біомасах у варіанті без бджолозапилення — 19,9 і 6,2 г/кг, а з ним — 18,3 і 4,8 г/кг відповідно. Показано, що в результаті запилення Е. відбувається накопичення марганцю в його Н. біомасі, а у П. — знижується. Вміст марганцю в Н. і П. біомасах Л. знижується. Обпилювальна діяльність бджіл знижує накопичення цинку в Н. і П. біомасах Е., а у Л. збільшує. Виявлено, що у Е. вміст натрію в Н. і П. біомасах має менші показники у варіанті з бджолозапиленням; у Л. в Н. біомасі його вміст знижується, в П. — збільшується. Таким чином, бджолозапилення сприяє зміні хімічного складу Е. і Л. Дані культури на кормові цілі заготовляють у фазі цвітіння, тому обпилювальна діяльність медоносних бджіл накладає позитивний відбиток на збалансованість корму за елементами мінерального живлення.

УДК 638.132:504.054

2013.2.322. НАКОПЛЕНИЕ РАДИОНУКЛИДОВ МЕДОНОСНЫМИ РАСТЕНИЯМИ / Наумкин В.П. // Земледелие. — 2012. — № 8. — С. 6–8. — Библиогр.: 2 назв.

Медоносні рослини, радіонукліди, продукти бджільництва.

Вивчали вміст радіонуклідів у основних с.-г. медоносних рослинах і продуктах бджільництва на території Орловської обл. протягом 2003–2008 рр. Установлено, що в 2003 р. середній вміст радіоактивного цезію в рослинах із Національного парку "Орловське Полісся" становив 3,51 Бк/кг, 2004 р. — 2,58, 2005 р. — 3,12 Бк/кг. Зазначено, що максимальний вміст ^{137}Cs в 2003 р. спостерігався в рослинах гречки, гірчиці сарептської, змієголовника молдавського; мінімальний — у ріпаку, коріандрі, чини і редьки олійної. Показано, що рослини гречки посівної, гірчиці білої, конюшини лучної, люпину вузьколистого не містили ^{137}Cs ; люцерна посівна, цикорій і осот містили 0,19–0,53 Бк/кг; валеріана лікарська, гарбуз, звіробій, огірок, лядвенець рогатий і буркун білий — 2,06–4,93; буркун жовтий — 6,03; ріпак — 14,97 Бк/кг. Виявлено, що менше всього ^{90}Sr було в рослинах звіробою, осоту, люцерни лучної, лядвенцю рогатого, гірчиці білої — від 0 до 4,00 Бк/кг.

У рослинах буркуну жовтого і білого, цикорію вміст радіонуклідів підвищився до 5,63–7,53 Бк/кг; люцерна посівної, люпину вузьколистого, огірка і гречки посівної — до 8,19–9,95 Бк/кг, а найбільша його активність відмічена у гарбуза (20,60 Бк/кг) і ріпаку (24,35 Бк/кг). Показано, що більше всього ^{137}Cs містилося в ґрунті (відбирали на пасіці) — 29,30–30,39 Бк/кг, мерві — 8,57–11,19, найменше в меду — 4,86–4,90 Бк/кг. Таким чином, медоносні рослини, ґрунт, мед і мерва з пасік Національного парку відповідають гігієнічним вимогам до якості і безпеки харчової сировини і продуктів.

УДК 638.145.5:638.124.2

2013.2.323. СПОСОБ ВЫВОДА МАТОК И ПРОДОЛЖИТЕЛЬНОСТЬ ПЕРИОДА СМЕНЫ ИХ РЕПРОДУКТИВНОГО СТАТУСА / Брандорф А.З., Рычков И.Н. // Пчеловодство. — 2012. — № 9. — С. 10–11. — Библиогр.: 2 назв.

Матки, способи виведення маток, репродуктивний статус маток.

Вивчали тривалість періоду заміни репродуктивного статусу маток (час виходу маток із маточників до початку яйцекладіння), одержаних різними способами. Дослідження проводили у весняно-літній період 2008–2010 рр. на пасіці, розміщеній у центральній зоні Кіровської обл. Використовували неплідних маток, які були виведені природним (ройові) і штучним способом. Штучних маток одержували з використанням пластмасових стільників "Нікот" і СВМ-1 і з перенесенням личинок у пластмасові і воскові мисочки. За контроль брали ройових маток. Осіменіння їхнє проводили двома способами: за природного парування (підсаджували неплідних у чотирирамкові нуклеуси) і за допомогою штучного осіменіння (апарат "SCHLEY"). Встановлено, що матки, одержані в стільниках "Нікот" і СВМ-1, характеризувалися максимальними показниками маси (214,8 і 219,2 мг відповідно) і коротшим періодом перебування в нуклеусах (14,6 днів), вихід плідних маток становив 2 шт./нуклеус, а за промислового способу, з перенесенням личинок у воскові і пластмасові мисочки, — 1,6–1,9 шт./нуклеус відповідно. Зазначено, що штучно запліднені матки починають яйцекладіння в нуклеусах раніше в середньому на 5,4 дня ($P \leq 0,001$) порівняно з матками природного парування. Виявлено, що найкоротший період зміни репродуктивного статусу за природного парування спостерігається у маток, одержаних у стільниках "Нікот" і СВМ-1, що на 1,3–3,9 дня достовірно менше ($P \leq 0,01$) порівняно з іншими способами. Для підвищення ефективності використання нуклеусів при природному паруванні маток із трутнями потрібно проводити детальний відбір неплідних маток за масою, оскільки великі раніше спаровуються і розпочинають яйцекладіння. Показано, що використання штучного осіменіння дасть змогу одержати племінних маток із заданими властивостями в коротші строки: у середньому на 4–5 днів раніше порівняно з матками природного парування.

УДК 638.15:578.4

2013.2.324. ВІРУСИ В БДЖІЛ: ЯКІ ВОНИ, І ЯК МИ МОЖЕМО ПРОТИСТОЯТИ ЇМ? / Йоахім де Міранда // Бджолярський круг. За рентабельну пасіку. — 2012. — № 3. — С. 20–23.

Віруси, хвороби вірусні бджіл, сім'ї бджолин, профілактика захворювань.

Аналізується проблема розповсюдження та передачі вірусів у бджолиних сім'ях. Досліджено типи передачі, доступні для вірусів (рис.): орально-фекальні, статеві, контактні, через паразитний вектор. Для кожного виду вірусу (табл.) встановлено шляхи передачі та взаємозв'язок з іншими паразитами; стадії розвитку при зараженні чи хворобі; сезонне охоплення. Визначено компоненти запобігання вірусним хворобам (ці компоненти частково співпадають, оскільки ризик передачі інфекції зростає зі збільшенням кількості вірусів у бджолосім'ї): 1) мінімізація ризику за рахунок відокремлення інфікованого матеріалу застосовується переважно до бджіл (матки, сперма, пакети, сім'ї, точки) та інвентарю (вулики, рамки, вуликовий інструмент та ін.), ключовим моментом тут є організація і карантин; 2) зменшення вірусів у бджолосім'ї шляхом утримання пасік (розміщення, розділення локальне фуражування); регулярних оглядів і досконального знання симптомів хвороб; контролю батьківських сімей чи першого потомства новоспарованих маток; наявності організацій пасічників; розриву ланцюга передачі інфекції; встановлення

критичних термінів для лікування; оновлення рамок; використання антивірусних медикаментів і пробіотиків; врахування генетичних факторів.

УДК 638.17:504.054

2013.2.325. МІНЕРАЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ ПРОДУКЦІЇ БДЖІЛЬНИЦТВА ЗА УМОВ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА / Бублик В.М. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2012. — № 37. — С. 56–59. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 538405.

Бджільництво, органічне виробництво продукції бджільництва, мінеральні елементи продукції бджільництва.

Вивчали вміст окремих мінеральних елементів у продукції бджіл за умов традиційного та органічного виробництва, в т. ч. у перзі та стільниках, зібраних у весняно-літній період 2011 р. Дослідження проведені на виробничих базах пасік, розміщених у гірській зоні Карпат — с. Вучкове Міжгірського р-ну Закарпатської обл. (1-ша група, контрольна) та сертифікованої пасіки щодо органічного виробництва в умовах Семенівського р-ну Чернігівської обл. — с. Радомка ПСП “Дружба” (2-га група, дослідна). Встановлено, що у зразках перги з вуликів 2-ї групи вміст цинку, нікелю та кадмію був у 1,9; 1,7 і 1,2 раза нижчим, ніж у перзі контрольної ($P < 0,05$). Виявлено, що у зразках дослідної групи вміст заліза, міді, хрому, свинцю і кобальту був у 1,2; 1,3; 2,2; 1,08; 1,3 раза нижчим порівняно з пергою контрольної (значення не вірогідні). Показано, що вміст цинку, міді, хрому, нікелю та свинцю у зразках стільників з вуликів 2-ї групи знижувався. При цьому вміст заліза був вищим у 1,1 раза, кадмію — 1,2 і кобальту — 1,4 раза порівняно з 1-ю групою. Таким чином, утримання бджіл за агроекологічних умов органічного виробництва на пасіці в Чернігівській обл. порівняно з екологічною пасікою Закарпатської супроводжується нижчим вмістом окремих важких металів у продукції бджільництва.

УДК 638.22.242

2013.2.326. ПОЛІПШЕННЯ БІОТЕХНОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДУБОВОГО ШОВКОПРЯДА ШЛЯХОМ ГІБРИДИЗАЦІЇ / Аретинська Т.Б., Трокоз В.О. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 171, ч. 2. — С. 88–91. Шифр 538895.

Дубовий шовкопряд, гібридизація, продуктивність, життєдіяльність.

Наведено результати дослідження біологічних показників гібридів дубового шовкопряда 2-го покоління. Як експериментальний матеріал використовували моновольтинну породу дубового шовкопряда поліський тасар та її кормові лінії — дубову, грабову і букову, які зимують у Ківерцівському селекційно-вигодовельному пункті (ДП “Ківерцівське лісове господарство” Волинської обл.). У період папілярного дубового шовкопряда із коконів кожного експериментального кормового гібрида першого покоління відбирали по 50 самок і самців та вивчали показники маси їх кокона та оболонки. Досліджували такі гібриди: 1) самки Д., вирощені на дубі, схрещені з самцями Б., вирощеними на букові, та зворотний

гібрид; 2) самки Д., вирощені на дубі, схрещені з самцями Г., вирощеними на грабі, та зворотний гібрид. Одержаний гібридний матеріал та чисті кормові лінії вирощували за оптимальних умов весняно-літніх відгодівель по 100 екз. гусені у кожній повторності. У межах кожного віку проводили відбір гусені за життєздатністю, швидкістю та дружністю розвитку. У ході селекційної роботи проводили відбір за шовкопродуктивністю, показниками кількості яєць у кладці, виживанням гусені за віком, тривалістю гусеничної стадії, масою кокона, оболонки, плодючістю метеликів. Результати досліджень свідчать, що в усіх гібридних комбінаціях другого покоління показники оживлення гусені перевищували вихідні на 1,3–5,5%, а життєздатність гусені зросла на 2,0–7,0%. За умови схрещування самок і самців дубової і грабової породи та букової і грабової кормових ліній значно збільшилася маса гусені 5-го віку. Проте максимальні показники були характерні для гібридів дубової і букової кормових ліній. Найменший період вигодовлі спостерігали у гібридів $Hd_2 \times Ub_2$ та $Hb_2 \times Ud_2$ — 56–57 діб відповідно. Підвищення життєздатності і продуктивності дубового шовкопряда спостерігається в популяції комах, які пройшли гібридизацію у різних кормових і географічних групах другого покоління селекції. У гібридів другого покоління життєздатність зростає на 7,0% з одночасним скороченням періоду вигодовлі на 2 доби та підвищенням маси коконів самок і самців на 5,8 і 17,8% та маси шовкової оболонки на 20 і 23,0% відповідно.

УДК 638.238:591.133.16

2013.2.327. ВПЛИВ НАНОРОЗЧИНІВ МЕТАЛІВ НА ВМІСТ БІЛКА І КИСЛОТНІСТЬ ГЕМОЛІМФИ ДУБОВОГО ШОВКОПРЯДА / Трокоз В.О., Аретинська Т.Б., Максін В.І., Черниш О.А. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2012. — № 37. — С. 115–118. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 538405.

Шовкопряд дубовий, гемолімфа дубового шовкопряда, нанорозчини металів.

Встановлено ефективність застосування нанорозчинів мікроелементів для стимуляції фізіологічних процесів у організмі дубового шовкопряда. Контроль — обробка листя дистильованою водою. Дослід — обприскування листя нанорозчинами металів Mg, Mn, Zn та сумішшю мікроелементів Mg, Mn, Zn, Fe, Cu, Mo — проводили при кожній зміні корму один раз на добу впродовж активного живлення гусені. Витрата препарату — 2 мл на 20 г корму. Контролем була гена, оброблена водою. З кожного варіанта дослідів відбирали по 50 яєць. Встановлено, що максимальний вміст білка і альбумінів спостерігали у гемолімфі гусені V віку, яка поїдала корм, оброблений наноманганом і сумішшю нанорозчинів. Після заляльковування рівень білка і альбумінів у лялечок зріс майже вдвічі у варіантах, де кормовими добавками був нанорозчин Mg та суміш нанометалів Mg, Mn, Zn, Fe, Cu, Mo. Виявлено, що pH гемолімфи гусені V віку у контролі становив 6,39–6,26, лялечок — 6,62. У дослідних варіантах pH знаходився в межах 6,39–6,48, лялечок — 6,99 за використання нанорозчину Mn і 6,70 — суміші нанорідин. Таким чином, у дослідних варіантах зниження кислотності стрімкіше, ніж у контролі, що свідчить про збільшення активності травних процесів.

639.2/.6 Рибне господарство. Аквакультура

Науковий референт — Ручко Т.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК 639.211:591.1

2013.2.328. ВПЛИВ ДВОХ ФОРМ ТЕСТОСТЕРОНУ НА ЗМІНУ СТАТІ РАЙДУЖНОЇ ФОРЕЛІ / Владимирський І., Рудь Ю., Тертерян Л., Тертерян Л., Буцацький Л. // Тваринництво України. — 2012. — № 10. — С. 17–19. — Бібліогр.: 8 назв.

Форель райдужна, тестостерон, статі форелі.

Вивчено вплив різних форм стероїдів (метилтестостерон 17α (MT 17α) та тестостерону пропіонату (ТП)) на зміну статі райдужної форелі (РФ). Дослід проводили на личинках РФ

O. mykiss, яку вирощували у форелевому господарстві “Ішхан” (Прикарпаття). Згодовування корму із додаванням гормонів розпочали в період, коли личинки РФ перейшли на зовнішнє живлення. Спочатку в корм додавали гормон MT 17α в дозі 3 мг/кг корму протягом 50 днів. Після цього його змінили на ТП, який згодовували упродовж 40 діб. Корм давали із розрахунку 5% від маси риби під час 1–4 декади, та 4% — решту часу. На етапі добору неосамців метод полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР) дає змогу ідентифікувати генотипних самців (XY) у першому поколінні, котрі не

повинні брати участь у наступному схрещуванні, з метою одержання 100%-го покоління самок. Показано, що специфічні олігонуклеотидні праймери до фрагменту Y-хромосоми РФ ампліфікували очікуваний по розміру фрагмент ДНК. Довжина ПЛР продукту становила близько 800 пар нуклеотидів. За гормонального впливу стероїдними гормонами на ранніх етапах онтогенезу відбувається інверсія статі і як наслідок, розвиток сам'яників у самок. У такого фенотипового самця будуть формуватися зрілі сперматозоїди, здатні запліднювати ікру. Однак при цьому генотип особин швидше, ніж у холодній воді. Час від запліднення ікри до першої годівлі (коли личинки риб витратили весь запас поживних речовин із ікри і переходять до самостійного живлення) в холодній воді становив п'ять міс., а в теплій — три. Зазначено, що тепловодні лососі досягли 2 г через 6 тижнів після першої годівлі, 15 — 3 міс. і 60 г — 7 міс. Контрольні лососі такої ж маси відповідно через 11 тижнів, 5 міс. і 10 міс. відповідно. Виявлено, що аномалії побудови хребта у 2-, 15- і 60-грамових лососів виникли відповідно у 4%, 3,4 і 8% випадків у холодній воді та в 10%, 17,9 і 28,1% — теплій. Показано, що у риб у теплій воді змінюється експресія багатьох генів, які беруть участь у формуванні і мінералізації позаклітинного матриксу. У більшості генів активність під дією температури знижувалася. Таким чином, у теплій воді лососі ростуть швидше, але страждають від деформації хребта.

УДК 639.211:591.3.134.1

2013.2.329. ВЫСОКАЯ ТЕМПЕРАТУРА ПОРТИТ РЫБАМ КОСТИ / Маркина Н. // Тваринництво України. — 2012. — № 10. — С. 24–25.

Риби, температура води, кістки риб.

Дослідження проводили на двох групах (гр.) атлантичного лосося: особини однієї групи росли за нормальної, а другої — за підвищеної температури (t) води на 6°C. Ікру контрольної гр. інкубували за t +6°C, а експериментальної — +10°C. Після вилуплення контрольну гр. мальків помістили у водойму, де t поступово підвищували до +10°C, а експериментальну — до +16°C. Аналізи брали у риб з масою 2, 15 і 60 г. Установлено, що в теплій воді риби росли швидше, ніж у холодній. Час від запліднення ікри до першої годівлі (коли личинки риб витратили весь запас поживних речовин із ікри і переходять до самостійного живлення) в холодній воді становив п'ять міс., а в теплій — три. Зазначено, що тепловодні лососі досягли 2 г через 6 тижнів після першої годівлі, 15 — 3 міс. і 60 г — 7 міс. Контрольні лососі такої ж маси відповідно через 11 тижнів, 5 міс. і 10 міс. відповідно. Виявлено, що аномалії побудови хребта у 2-, 15- і 60-грамових лососів виникли відповідно у 4%, 3,4 і 8% випадків у холодній воді та в 10%, 17,9 і 28,1% — теплій. Показано, що у риб у теплій воді змінюється експресія багатьох генів, які беруть участь у формуванні і мінералізації позаклітинного матриксу. У більшості генів активність під дією температури знижувалася. Таким чином, у теплій воді лососі ростуть швидше, але страждають від деформації хребта.

УДК 639.215.2

2013.2.330. ФЕНО- ТА ГЕНОТИПОВІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЛУСКАТИХ КОРОПІВ ЛЮБІНСЬКОГО ВНУТРІШНЬОПОРОДНОГО ТИПУ СП “РУДНИКИ” / Заліло О.В., Нагорнюк Т.А., Маріуца А.Е., Тарасюк С.І. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 46. — С. 170–171. Шифр 06 538173.

Коропи лускаті, фенотипові особливості лускатих коропів, генотипні особливості лускатих коропів.

Дослідження проведено на базі БАТ “Львівський обласний рибокомбінат” СП “Рудники” (весна 2012 р.). Встановлено, що маса ремонтного молодняку коливалась від 800 до 1200 г (в середньому 860 г), що відповідає 2-му класу, довжина тіла — 29–35 см, коефіцієнт вгодованості — 2,78 одиниць. Виявлено п'ять алельних варіантів за локусом трансферину: Tf A, Tf B, Tf C₁, Tf C₂, Tf D. Частота алеля Tf C₁ була найвищою і становила 0,586. Найбільш поширеними генотипами були ті, які включали алелі трансферину C₁ та C₂. Показано, що із 15 можливих комбінацій наявні лише 12, серед яких домінував генотип BC₁. За локусом альбуміну було виявлено два алелі — A і B. За цим локусом у популяції спостерігався надлишок гетерозигот (AB) відносно очікуваного відповідно до закону Харді-Вайнберга ($\chi^2=17,734$, $P<0,001$). Зазначено, що є дві зони естерази: F — швидка і S — повільна. У особин плідників за локусом EST переважала частота EST-S — 0,586. Найбільша різниця між фактичною гетерозиготністю і очікуваною була виявлена за локусом Alb. Загальна середня гетерозиготність становила 0,713. Це вказує на високий потенціал генетичної мінливості популяції за даним локусом.

УДК 639.215.2

2013.2.331. ОСОБЛИВОСТІ КАРІОТИПУ УКРАЇНСЬКИХ КОРОПІВ / Глушко Ю.М., Тарасюк С.І. // Розведення і гене-

тика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 46. — С. 266–268. Шифр 06 538173.

Коропи українські, каріотип українських коропів.

Зазначається, що незважаючи на той факт, що українські лускаті (Л.) та рамчасті (Р.) коропи характеризуються нормальним фізіологічним станом, при схрещуванні особин з різною кількістю хромосом зазвичай одержують потомство або зі зниженою життєздатністю, або нездатне до репродукції. Тому при формуванні племінного стада необхідно враховувати каріотип порід коропів. Для дослідження відбирали периферійну кров трирічок коропів (n=14) української Л. та Р. порід ДП “СГЦР “Поділля” Хмельницької обл. Встановлено, що в групі Р. коропів кількість еритроцитів і лейкоцитів становила 1,12–1,39±0,04 млн/мкл і 36,92–45,05±1,14 тис./мкл відповідно, а Л. — 1,09–1,25±0,02 млн/мкл і 29,78–42,51±1,65 тис./мкл. Виявлено, що диплоїдне число хромосом у групі Р. коропів дорівнювало 2n=98–102, Л. — 2n=98–100. Показано, що рівень анеуплоїдних клітин у групі Р. коропів становив 17,14±2,1%, Л. — 12,14±1,8%. Кількість поліплоїдних клітин у досліджуваних групах коропів знаходиться на однаковому рівні — 5,0±1,5%.

УДК 639.215.2:591.111.1

2013.2.332. ВІКОВА ДИНАМІКА РІВНЯ ЦИТОГЕНЕТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ УКРАЇНСЬКИХ КОРОПІВ / Глушко Ю.М., Бочков В.М., Тарасюк С.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 3/4. — С. 276–281. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 538083.

Коропи українські, цитогенетичні показники клітин крові, кров коропів.

Проведено порівняльний аналіз частот цитогенетичних показників (еритроцити та лімфоцити з мікроядрами, двоядерні лімфоцити, апоптоз) у клітинах крові українського рамчастого (РК) та лускатого (ЛК) коропів трьох вікових груп ДП СГЦР “Поділля” Хмельницької обл. Дослідження проводили на репрезентативній вибірці трьох вікових груп РК та ЛК (однорічки від 06.04.2009 р., дворічки — 23.04.2010 р. та трирічки — 28.04.2011 р.). Встановлено, що з трьох вікових груп РК найвищим рівнем еритроцитів з мікроядрами характеризувалися однорічки (5,9%). Виявлено, що частка лімфоцитів серед лейкоцитів становила 80–95%, моноцитів — 0,5–11%. За частотами еритроцитів з мікроядрами статистично достовірні відмінності (СДВ) спостерігалися між усіма віковими групами РК. За частотами двоядерних лімфоцитів (ДЛ) СДВ відмінності зафіксовані між групами одно- та дворічок ($P<0,05$; $t_{\text{т}}=2,1$). На третьому році життя РК спостерігається зростання рівня цитогенетичних аномалій за всіма досліджуваними характеристиками. Зазначено, що однорічки ЛК порівняно з дворічками характеризуються вищими значеннями еритроцитів з мікроядрами (1,7±0,2%) та лімфоцитів з мікроядрами (1,8±0,2%). За кількістю ДЛ та апоптозів трирічки мають вищі значення. Кількість еритроцитів з мікроядрами СДВ досліджували у дво- та трирічок ($P<0,01$; $t_{\text{т}}=2,8$). Показано, що у трьох вікових групах РК та ЛК зафіксовано тенденцію до зростання кількості апоптозів з віком. Отже, на третьому році індивідуального розвитку ЛК і РК спостерігається зростання рівня цитогенетичних показників за кількістю еритроцитів з мікроядрами, лімфоцитів з мікроядрами, ДЛ та апоптозів порівняно з однорічками. Одно-, дво- та трирічки РК характеризуються вищим рівнем цитогенетичних аномалій порівняно з відповідними віковими групами ЛК.

УДК 639.27:597.0/5–14

2013.2.333. НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ БИОЛОГИИ ГИГАНТСКОЙ КРЕВЕТКИ MACROBRACHIUM ROSENBERGII / Статкевич С.В. // Современные рыбохозяйственные и экологические проблемы Азово-Черноморского региона: материалы VII междунар. конф., г. Керчь, 20–23 июня 2012 г. — Керчь, 2012. — Т. 2. — С. 59–62. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 539199.

Аквакультура, гігантська креветка, плодючість, маса яйця.

Об'єктом дослідження була гігантська прісноводна креветка (ГК), для вивчення було відібране маточне стадо ГК у

кількості 270 екз. (230 самок і 40 самців), які утримувались в акваріумах об'ємом 500 л (1 самець і 5–6 самок). У цій роботі наведено дані щодо розмірних характеристик, плодючості, а також вмісту води і сухого залишку яєць на всіх стадіях ембріонального розвитку креветки. Зроблено висновки, що залежність між довжиною (L, см) і масою (W, мг) у креветок *M. rosenbergii*, як і у інших пойкилотермних тварин, описується ступеневим рівнянням ($W=a \cdot L^b$, де a і b — кутовий і ступеневий коефіцієнти, встановлювані емпірично). Високий ступеневий коефіцієнт — понад 3 — свідчить про те, що дорослі креветки ростуть у ширину швидше, ніж у довжину. Встановлено, що плодючість самок *M. rosenbergii* тісно корелює ($r=0,766$) з їх довжиною і масою. Одержані в ході дослідів дані дають змогу оптимально проводити відбір маточного стада. Для креветок *M. rosenbergii* відмічено значне коливання розмірів і маси (від 0,055–0,070 до 0,120–0,136 мг) яєць на початковій стадії ембріонального розвитку. Залежить воно від розмірів самок і кількості відкладених ними яєць. У процесі ембріонального розвитку у креветок, як і у інших ракоподібних, відбуваються зміни як сироті (від 40 до 78%, табл.), так і сухої (рис., табл.) маси яєць. До моменту виходу личинок із яйця його сира маса збільшується вдвічі, а суха знижується в три рази, що відображає життєві процеси, які відбуваються в зародку.

УДК 639.3.032

2013.2.334. ГЕТЕРОЗИС У РИБНИЦТВІ / Олексієнко О.О., Желтов Ю.О., Осіпенко М.І., Дворецький А.І. // Рибне господарство України. — 2012. — № 4. — С. 13–23. — Бібліогр.: 36 назв.

Рибництво, короп, амурський сазан, гетерозис.

Представлено результати одержання ефекту гетерозису за проведення промислової гібридизації риб на основі схрещування самиць коропа (К.) українських порід з самцями ропшинського коропа (РК) і амурського сазана (АС). Зазначено, що ефект гетерозису полягає у перевагах гібридів (помісі) першого покоління порівняно з вихідними батьківськими формами за темпами росту, продуктивністю, стійкістю до несприятливих умов середовища, кращою оплатою корму тощо. Виявлено, що в експериментальних і виробничих умовах відзначений більш активний нерест самок українських К. із самцями АС і РК та виживаність ікри більша на 20–23% порівняно з чистопорідними гніздами українських К. Показано, що переваги цьоголіток помісних і гібридних К. за темпами росту становили більше 40%, за виживаністю у вирощувальних ставах — на 30%, загальна рибопродуктивність була вищою більше ніж на 100% порівняно з чистопорідними. На 2-му році вирощування українсько-ропшинські помісні й українсько-амурські гібридні К. перевершили українських за інтенсивністю росту на 40%, виходом з нагулу — 10 і загальною рибопродуктивністю — 60%. Наголошується, що гетерозисний ефект з віком затухає. На 1-му році вирощування риб темп росту помісних і гібридних К. порівняно з чистопорідними вищий на 30–50%, 2-му — 15–25%, 3-му — перевага за темпами росту не спостерігається, хоча залишається стійкість їх до несприятливих умов середовища. Таким чином, упровадження промислової гібридизації на основі схрещування самок українських порід і самців РК і АС є важливим резервом підвищення продуктивності рибницьких господарств.

УДК 639.3.034.2

2013.2.335. РЕЗУЛЬТАТИ ІСПОЛЬЗОВАНИЯ ЭКОЛОГО-ФИЗИОЛОГИЧЕСКОГО МЕТОДА ВОСПРОИЗВОДСТВА КАРПА РАЗНОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ / Таразевич Е.В., Книга М.В., Ус А.П., Вашкевич Л.М., Семенов А.П., Кананович Т.Ю., Тентевикская Л.С. // Рибогосподарська наука України. — 2012. — № 2. — С. 73–77. — Бібліогр.: 10 назв.

Короп, нерест, еколого-фізіологічний метод відтворення.

Наведено результати порівняння відтворювальних якостей самиць коропа різних порід і ліній білоруської та інших закордонних селекцій при використанні еколого-фізіологічного методу заводського розмноження потомства. Отримання чистих ліній коропа та експериментальних схрещувань проводили в СПУ "Ізобеліно". При використанні методу віднерестилося 91,1% самиць (неповне дозрівання відмічено у німецького, югославського коропів і у відводки три прим ізобелінського ко-

ропа), запліднення ікри в середньому — 77,0% (від 68,0% — югославський короп, до 84,0% — тремлянський лускатий короп), вихід личинок на одну самку в середньому по всій популяції — 107,4 тис. екз. (від 56,0 — амурський сазан, до 150 тис. екз. — відводка суміш луската ізобелінського коропа). За результатів інкубації після еколого-фізіологічного методу виявлено, що за основними рибницькими показниками лінії і відводки білоруських порід виявились більш продуктивними, ніж імпортовані (німецький і югославський коропи). При заплідненні відмічено переваги дзеркальної і лускатої ліній тремлянського і відводок ізобелінського коропа. За середнім виходом личинок від однієї самиці переваги мають відводки ізобелінського коропа (три прим і луската). Для тремлянського (12,4 тис. екз.) і лахвинського (32,4 тис. екз.) коропів встановлено переваги лускатих ліній, в той час як вихід личинок дзеркальних ліній дещо нижчий від середньої популяційної величини. Таким чином, установлено, що відтворення еколого-фізіологічним методом є ефективним для коропів білоруської селекції.

УДК 639.3.041.043.13

2013.2.336. ПІДРОЩУВАННЯ ЛИЧИНОК КОРОПА НА СТАРТОВИХ КОМБІКОРМАХ / Желтов Ю.О., Дворецький А.І., Дерень О.В., Федоренко М.Г. // Рибне господарство України. — 2012. — № 4. — С. 24–27. — Бібліогр.: 8 назв.

Личинки коропа, стартові комбікорми для личинок коропа.

Розроблено рецепти стартових повноцінних комбікормів для підрощування личинок коропа (К.), одержаних у донерестові терміни, що проводилося в умовах ставів, садків, басейнів. Основні технологічні характеристики, склад стартових комбікормів (СК), їхня поживна цінність та рецепти для підрощування личинок К. наведено в таблицях. Показано, що СК можна виготовити сухим способом (гранулювання) і вологими (пастоподібним). Рекомендуються за підрощування личинок СК згодовувати шляхом роздачі його по поверхні води через кожні 2 год денного часу. Перед початком годівлі необхідно визначити температуру води і вміст у ній розчиненого кисню, а потім згодовувати комбікорм за розрахованими добовими нормами. Зазначено, що після кожної годівлі потрібно візуально визначити ступінь поїдання СК, а в кінці дня проводити очищення дна лотків. У перервах, через кожні 3–5 діб, проводити контрольні облови для визначення приросту маси личинок. Мінімальний період підрощування личинок коропа — 14 діб.

УДК 639.3.05:591.1

2013.2.337. ФИЗИОЛОГИЧЕСКАЯ РЕАКЦИЯ ОРГАНИЗМА РЫБ НА ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ / Нургалiev Р.И., Третьяк Л.П. // Рыбное хозяйство. — 2012. — № 6. — С. 43–44. — Бібліогр.: 6 назв.

Экосистема, лосось черноморский, склад крови, эритроциты, фактор среды.

Проведений порівняльний аналіз клітинного складу крові *Salmo trutta labrax* Pallas у нормі і після хронічного впливу екзотоксиканту: сульфату міді (9 мг/л) та досліджено морфологічні особливості впливу токсичних речовин на кров молодяку чорноморського лосося (ЧЛ). Зміни, які відбувалися у крові ЧЛ під впливом токсикантів, носять виражений патологічний характер, що, зокрема, відмічено в морфологічній характеристиці еритроцитів. У крові риб, під впливом сульфату міді спостерігалась повсюдна аглютинація еритроцитів, їх скупчення та анізоцитоз. Результати патоморфологічного аналізу показали, що в риб контрольної групи були невеликі зміни у вигляді гіпобазофільної ретикуляції зрілих еритроцитів, а також строматоліза, пойкилоцитоза, що носили локальний характер. У досліді під впливом сульфату міді спостерігалась помітна відмінність від контролю у співвідношенні клітинних елементів. На фоні достовірного зниження кількості лімфоцитів — 77,87 ($p<0,01$), відмічається достовірне і значне збільшення числа гранулоцитів — 39,45% (табл.). Таке значне відхилення від норми свідчить про глибокі патологічні процеси в організмі риб. Збільшення нейтрофілів в 6,5 рази ($p<0,001$) і базофілів у 4,5 рази ($p<0,01$), порівняно з контролем, засвідчує високу фагоцитарну активність як прояв неспецифічної форми імунітету. Зменшення кількості тромбоцитів у 2 рази ($p<0,05$) дає змогу припустити погір-

шення згортання крові риб. Зроблено висновок про те, що методика дослідження крові риб є достатньо інформативною і дає змогу не лише оцінювати загальний стан риб, але й виявляти специфічні ознаки дії деяких токсичних речовин.

УДК 639.3.228.238

2013.2.338. БИОЛОГО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ КУЛЬТИВИРОВАНИЯ КЕФАЛЕВЫХ И КАМБАЛОВЫХ: монография / Шекк П.В. — Херсон, 2012. — 305 с. — Библиогр.: 321 назв. Шифр 537917.

Камбалові, кефалеві, культивування риби.

Розглянуто проблеми штучного відтворення і товарного вирощування кефалевих і камбалових в умовах Азово-Чорноморського басейну. Проаналізовано ефективність одержання статевих продуктів від плідників з природних акваторій і штучно сформованих маточних стад. Визначено оптимальні біотичні та абіотичні параметри інкубації ікри і вирощування личинок кефалевих та камбалових в умовах масового культивування. Розроблено і апробовано оригінальне технологічне устаткування, запропоновано біотехнологію розведення, яка дає змогу багаторазово використовувати потужність розплідника протягом року. Розроблено методи контролюваного товарного вирощування і сучасну стратегію пасовищної марикультури. Побудовано математичну модель, яка забезпечує управління процесом товарного вирощування в умовах водойм різного типу за однорічного і багаторічного циклів ведення аквакультури.

УДК 639.3:597.0/5–14

2013.2.339. НОВЫЙ ГИСТОЛОГИЧЕСКИЙ ЭКСПРЕС-МЕТОД ОЦЕНКИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПЛАСТИЧНОСТИ ОРГАНОВ РЫБ НА ПРИМЕРЕ ПЕЧЕНИ ЧЕШУЙЧАТОГО КАРПА (*CYPRINUS CARPIO LINNAEUS, 1758*) / Козій М.С., Шерман И.М. // Современные рыбохозяйственные и экологические проблемы Азово-Черноморского региона: материалы VII междунар. конф., г. Керчь, 20–23 июня 2012 г. — Керчь, 2012. — Т. 1. — С. 288–290. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 539198.

Риба, печінка, біомоніторинг, середовище існування, токсиканти, адаптація, коливання цитоструктури, гіпостаз.

Запропоновано альтернативний гістологічний метод оцінки екологічної пластичності органів і тканин риб та показано ефективність застосування його в умовах аквакультури. Досліджено цитоструктуру печінки однорічних особин лускатого коропа. Вивчення онтогенетичних механізмів адаптації риб до найрізноманітніших факторів довкілля, визначення норми і патології є важливим аспектом вирішення однієї з проблем екології — взаємодії організму і середовища. Печінка риб особливо чутлива до зміни стану навколишнього середовища, про що свідчать різноманітні зміни морфофункціонального стану органа внаслідок дії на нього токсикантів. Описано схему послідовних технологічних операцій методу, успішно випробуваного на тканинах риб з метою оцінки стану норми і експрес-діагностики патологій. Цей метод дає змогу набагато швидше та детальніше визначити ступінь uszkodження гістологічних структур. Представлені мікрознімки (рис. 1) печінкової паренхіми однорічних особин лускатого коропа, виловленого в акваторії Дніпра. На фоні норми були зафіксовані і патології: обширне переродження гепатоцитів, відшарування базальної мембрани ендотелію, численні розширення просторів Діссе та порушення гемодинаміки. Зафіксовано коливання цитоструктури печінки (рис. 2), пов'язані зі зміною етапів раннього постнатального розвитку риб. У ході дослідження доведено, що зміни цитоструктури печінки пов'язані з періодичністю морфогенетичних процесів (ріст, диференціація, синхронна проліферація клітин), що характерно в ранньому постнатальному онтогенезі риб. Установлено, що генералізований ефект збільшення амплітуди коливань цитоструктури печінки провокується фізико-хімічними параметрами середовища існування і зв'язаний з адаптивною перебудовою біоритмів. Показники коливань цитоструктури печінки риб пропонується використовувати в якості специфічного тесту в біомоніторингу водного середовища та визначення рівня оптимізації умов вирощування риб при їх штучному відтворенні.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН БУСОЛ В.О.

УДК 619:001:65.01

2013.2.340. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА: монографія / Довгань В.І. — Хмельницький, 2012. — 388 с. — Бібліогр.: 289 назв. Шифр 539678.

Управління ветмедикою, нормативно-правові акти ветмедикою, ветеринарне законодавство, державна політика, держветфітослужба, методологія науки, системний підхід, інституції ветмедикою.

Досліджено теоретико-методологічні засади державного управління ветеринарною ветмедикою (ВМ) України. Розглянуто його сутність та наукові засади формування методології. Показано основні етапи становлення державного управління у сфері ветеринарії у розрізі 4 періодів: Київської Русі, царства Московського і Російської імперії, радянського і періоду незалежності. Запропоновано авторське бачення механізму державного управління в галузі ВМ, складовими якої є інтереси та потреби суспільства, суб'єкти й об'єкти управління, їх мета і завдання, організаційні структури, функції, методи та інструменти, а також результати діяльності Держветфітослужби. Проведено аналіз інституційного забезпечення ВМ та системи нормативно-правового регулювання її діяльності. Сформульовано основні засади державної політики в галузі ВМ. Розглянуто фінансово-економічне та інформаційне забезпечення державного управління. Встановлено підстави та умови юридичної відповідальності за порушення ветеринарного законодавства. Представлено нормативно-правові акти державного регулювання галузі ветеринарної медицини України, а також перелік функцій Держветфітослужби.

УДК 619:614.31:637:577.182.46

2013.2.341. МЕТОДЫ САНИТАРНОГО КОНТРОЛЯ ЖИВОТНОВОДЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ. СООБЩЕНИЕ VI. ИМУНОФЕРМЕНТНЫЙ АНАЛИЗ ЛЕВОМИЦТИНА / Буркин М.А., Кононенко Г.П., Буркин А.А. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2012. — № 4. — С. 113–119. — Библиогр.: 17 назв.

Ветсанекспертиза, біобезпека харчових продуктів, левомицетин, молоко, м'ясо, яйця, імуноаналіз, метод ІФА, препарати ветеринарні, тест-системи.

Антибіотик левомицетин (ЛМ), або хлорамфенікол, широко використовується у складі ветеринарних препаратів. Нині проблема зниження порогів чутливості при визначенні ЛМ у продукції тваринництва набула особливої актуальності, оскільки із 2012 р. допустиму норму зменшено від 10 до 0,3 мкг/кг (Росія). Показано, що твердофазний імуноферментний аналіз на основі поліклональних кролячих антитіл до ЛМ, кон'югованого з бичачим сироваточним альбуміном, а також іммобілізованих антигенів-кон'югатів ЛМ з яєчним альбуміном, кролячим сироваточним альбуміном або желатином дає змогу вимірювати кількість ЛМ у розчинах до концентрації 0,1 нг/мл та визначати ЛМ у молоці — із чутливістю 0,3 мкг/кг, у м'ясі і яйцях — 1 мкг/кг, використовуючи просту процедуру підготовки проб. Розробка цієї нової лінії імуноферментних аналітичних тест-систем забезпечить високоспецифічне виявлення ЛМ, тому рекомендується для практичного використання. Це сприятиме підвищенню ефективності санітарного контролю тваринницької продукції.

УДК 619:615.9

2013.2.342. ЛАБОРАТОРНА ВЕТЕРИНАРНА ТОКСИКОЛОГІЯ / Левченко В.І., Розумнюк А.В., Новожицька Ю.М., Куцан О.Т., Омельчун Ю.А., Пріщенко О.В., Іванова О.В., Дяченко С.В.; за ред. Левченка В.І. — Біла Церква, 2012. — 216 с. — Бібліогр.: 26 назв. Шифр 539585.

Токсикологія ветеринарна, лабораторні дослідження, отруйні речовини, патолого-анатомічні зміни.

Викладено сучасні поняття про хіміко-токсикологічний аналіз у ветеринарній медицині, методи ізолювання, виділення, якісного і кількісного визначення отруйних речовин у різних об'єктах. Показано нові методи визначення токсинів, включаючи арбітражні та експрес-методи. Зокрема висвітлено дослідження отруєнь сполуками флуору, купруму, меркурію, арсену, нітратами і нітритами, гербіцидами, хлороганаїдами, пестицидами, зооцидами, етиловим спиртом, хіміотерапевтичними препаратами. Описано токсикологію небілкових сполук нітрагін, визначення синтетичних піретроїдів у патологічному матеріалі, карбону (II) оксиду в крові, мікотоксинів у кормах і продуктах переробки. Розглянуто дослідження за отруєння алкалоїдами, глікозидами. У таблицях наведено патолого-анатомічні зміни за гострого перебігу отруєнь, показники допустимих рівнів пестицидів і мікотоксинів та хімічних елементів у кормах, сировині тваринного і рослинного походження.

УДК 619:616.98.579.873.21Т-07:57.083

2013.2.343. КУЛЬТИВУВАННЯ МИКОБАКТЕРІЙ / Іонина С.В., Донченко Н.А., Донченко В.Н. // Ветеринарія. — 2013. — № 1. — С. 60–61. — Бібліогр.: 5 назв.

Мікобактерії, туберкульоз, діагностика туберкульозу, мікробіологічні дослідження, культуральне живильне середовище.

Відзначається, що "золотим стандартом" діагностики туберкульозу с.-г. тварин поки що залишається культуральний метод. Використання рідинних живильних середовищ (Сотона, Моделя, ВКЛ, Школьнікової та ін.) уможливило скорочення строків бактеріологічних досліджень. Розроблено і випробувано нове живильне середовище (ЖС) для культивування мікобактерій (МБ), до складу якого включено витяжку золи деревини берези, біостимулятор "Кріалл", який містить мікроелементи і гумати, та сироватку крові коня. Випробовували 24 варіанти нового ЖС, які різнилися співвідношенням її для культивування туберкульозних МБ. Посів туберкульозних МБ на поверхню гелевих стовпчиків дає можливість швидше виявляти первинні ознаки росту *M. bovis*, *M. tuberculosis* і *M. avium*, ніж за висіву на стінку пробірки або на парафінову пластинку.

УДК 619:616.98.579.873.21Т-07:636.4

2013.2.344. МУЛЬТИПЛЕКСНИЙ ІФА С ХЕМИЛЮМИНЕСЦЕНТНОЮ МЕТКОЮ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ ТУБЕРКУЛЁЗА У КАБАНОВ / Шуралев Э.А., Мукминов М.Н., Валеева А.Р., Васин А.А., Иванов А.В., Велан К. // Ветеринарія. — 2013. — № 2. — С. 25–28. — Бібліогр.: 11 назв.

Туберкульоз у тварин, свині, кабани, діагностика туберкульозу, метод ІФА-ХМ, протеїни мікобактерійні рекомбінантні, антигени, пептиди синтетичні.

Досліджували проби сироватки крові кабанів, взяті впродовж 4 годин після відстрілу 2 популяцій: з мисливських господарств Південних р-нів Іспанії — від 166 гол., з яких 59 були інфіковані *M. bovis*, а також з благополучних щодо туберкульозу р-нів Республіки Татарстан — 49 голів. Показано можливість використання рекомбінантних мікобактерійних протеїнів rMPB83, rMPB70, rESAT-6, rCFP-10 і rRv3616с і комбінованого антигену PPD-b для серологічної діагностики туберкульозу у кабанів в імуоферментному аналізі з хемілюмінесцентною детекцією. Найбільшу чутливість і

специфічність тест виявив з антигенами rMPB83 і rMPB70: позитивну реакцію (> 15000 і 30000 ОЛЕ) спостерігали більш ніж у 50% пробах від інфікованих *M. bovis* кабанів і в менше 5% сироватках крові тварин у господарствах, вільних від інфекції. Це свідчить про високу специфічність rMPB83, rMPB70, рекомбінантних (rESAT-6, rCFP-10 і rRv3616с) і комбінованого (PPD-b) антигенів. Синтетичні пептиди MPB-70-пер 1 та ESAT-6-пер 6 показали низьку активність: рівень хемілюмінесцентних сигналів при тестуванні ними сироваток з максимальним титром антитіл не перевищував 6000 ОЛЕ, а різниця показників ІФА-ХМ між групами була недостовірною. Сироватки крові кабанів з Республіки Татарстан не дали позитивної реакції з інтенсивністю сигналів вище 1000 ОЛЕ ні з одним із досліджуваних мікобактеріальних антигенів. В одній тварині антитіла реагували з rMPB83 на рівні 545, а з іншими антигенами — на рівні 100–500 ОЛЕ (як і 18–32% сироваток крові кабанів з Іспанії). Зауважується, що в даному дослідженні придатність синтетичних пептидів MPB70-пер 1 та ESAT-6-пер 6, які показали високу активність в ІФА-ХМ, при серологічному обстеженні на туберкульоз інших видів тварин, не підтвердилась.

УДК 619:616.98:578.828.11Л:616-018

2013.2.345. ЗМІНИ У М'ЯЗОВІЙ ТКАНИНІ ТА ВНУТРІШНІХ ОРГАНАХ ЗА ЛЕЙКОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Якубчук О.М., Таран Т.В., Сердюков Я.К., Гринченко Ю.І. // Національний вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 172, ч. 4. — С. 60–63. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 538901.

Лейкоз ВРХ, ветсанекспертиза, лабораторні дослідження лейкозу, законодавчі правила (лейкоз), м'ясо від хворих тварин.

Об'єктом досліджень були продукти забою 5 туш ВРХ, одержані від хворих на лейкоз корів у гематологічній стадії за відсутності макроскопічних змін у м'язах і внутрішніх органах. Гістологічні дослідження показали значні відхилення від норми у міокарді, легенях, селезінці, печінці, лімфовузлах та м'язових волокнах, окрім нирок. Виявляли дифузну інфільтрацію строми в лімфатичних вузлах і паренхімі лімфоїдними клітинами. У лімфовузлах колінної складки та скелетних м'язах, окрім дифузної інфільтрації строми, виявлено масивну вогнищеву інфільтрацію тими ж клітинами, які набували характеру розростань пухлиноподібної природи. Спостерігалась хронічна венозна гіперемія та ателектаз легень, зерниста дистрофія епітелію ниркових каналців, жирова дистрофія гепатоцитів. Ці ускладнення лейкозного процесу підтверджуються іншими дослідниками. За результатами гістологічних досліджень зроблено висновок, що треба внести зміни до чинних Правил передзабійного ветеринарного огляду тварин і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса і м'ясних продуктів (2002), а саме: "При позитивному результаті гематологічного дослідження тварини на лейкоз, але за відсутності патологічних змін, властивих лейкозу, тушу й органи направляють на утилізацію (замість виготовлення варених ковбасних виробів, м'ясних хлібів, консервів)..."

УДК 619:616.98:578.833.27Т:636.4(477.51)

2013.2.346. АНТИГЕНІ ТА ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ТЕШОВІРУСІВ СВИНЕЙ, ВИДІЛЕНИХ У ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ / Бова Т.О., Решотько Л.М. // Мікробіологія в сучасному сільськогосподарському виробництві: матеріали VIII наук. конф. молодих учених, м. Чернігів, 25–27 верес. 2012 р. / НААН, Ін-т с.-г. мікробіології та агропромислового виробництва. — Чернігів, 2012. — С. 82–83. Шифр 539620.

Хвороба Тешена, енцефаломієліти, віруси, мікробіологія вірусів, свині у Чернігівській обл.

Значних економічних збитків свинарству завдає тешовірусний енцефаломієліт (хвороба Тешена), збудником якого є тешовірус 1-го серотипу. Представлено результати дослідження антигенних та фізико-хімічних властивостей тешовірусів свиней (ТС), виділених у Чернігівській обл. (назальні та ректальні змиви від свиней і синантропних тварин, а також птиці й об'єктів тваринницьких приміщень). Із 48 проб виділено 31 ізолят вірусів, 20 з них належали до ТС 1-го серотипу (64,5% від загальної кількості виділених вірусів і 41,7% від

досліджених проб). Частота виділення ТС не залежала від епізоотичного стану господарства щодо захворюваності. Встановлено, що 5 ізолятів вірусів споріднені з еталонним штамом Dresden ТС 11-го серотипу, що становить 16,1% від кількості виділених, а серед 6 ізолятів вірусів 4 за антигенними властивостями в культурі клітин ВНК-21 належали до 60-го серотипу ТС і 2 — до 10-го (12,9% і 6,5% від загальної кількості виділених відповідно). При цьому ентеровірусів А і В не виділено. Щодо синантропних тварин і птиці, то в 2–5 пасажах у культурі клітин ВНК-21 виділено 4 ізоляти вірусів, антигенно споріднених з ТС 1-го серотипу (30,8%). Інфікованими виявились домашні тварини і птиця у господарствах, де утримували свиней. Проби змивів з об'єктів засвідчили наявність 8 ізолятів (38,1%) вірусів, споріднених з еталонним штамом Teschen 199 ТС 1-го серотипу. Фізико-хімічні властивості всіх виділених ізолятів характерні для представників родини Picornaviridae. Віруси були стійкими до ліпідорозчинників (ефір і хлороформ), протеолітичних ферментів (трипсин), дії інгібіторів синтезу ДНК (5-бром-2 дезоксисуридин), активними в широкому діапазоні значень рН (від 2 до 11), термореzистентними в присутності 2-валентних іонів (прогрівання за $t\ 50^{\circ}\text{C}$ впродовж однієї години і присутності 1 М розчину MgCl_2).

УДК 619:616.98:578:616.155.194:636.52

2013.2.347. КЛИНИКО-МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЦИРКОВИРУСНОЙ ИНФЕКЦИИ ПТИЦ / Алиев А.С., Бурлаков М.В., Громов И.Н., Селиханова М.К. // Ветеринарна медицина України. — 2012. — № 12. — С. 15–18. — Библиогр.: 10 назв.

Цирковірусна інфекція, анемія інфекційна, курчата, діагностика інфекційної анемії.

Спонтанну цирковірусну інфекцію (СЦІ) вивчали на хворих курчатах і трупах птиці 1–20-добового віку. Показано, що СЦІ характеризується розвитком у птиці гідремії та загальної анемії, серозним набрятком і крововиливами у шкірі черевної стінки, тазових кінцівок і медіальної поверхні крил, а за ускладнення хвороби бактеріальними інфекціями — глибокими некрозами і сухою гангrenoю шкіри голілки та пальців. За експериментального зараження курчат вірусом інфекційної анемії розвиваються істотні гістологічні зміни, а саме: атрофія кровотворних островців, достовірне зменшення кількості клітин еритроцитарного і гранулоцитарного рядів, зниження лейкоеритробластичного індексу, а також індексів дозрівання еозинофілів і псевдоеозинофілів у кістковому мозку, зменшення розмірів і деліmfатизація кіркової речовини. При цьому збільшуються число і розміри тілець Гассала у мозковій і кірковій речовині часток тимусу, звужується кіркова зона лімфоїдних вузликів (ЛВ), знижується щільність розміщення лімфоцитів у ній, на місці атрофованих вузликів з'являються мікрокісти і псевдозалозисті структури в бурсі Фабриція. Компенсаторно-пристосувальні і регенераційні процеси характеризуються активацією лімфоїдного кровотворення у кістковому мозку, розвитком осередків лімфоїдних проліфератів у мозковій речовині часток тимусу і новоутворених ЛВ у бурсі Фабриція, розширенням білої пульпи, збільшенням числа ЛВ, а також посиленням бласттрансформації лімфоцитів і плазматизації у селезінці.

УДК 619:616.98:578:636.981

2013.2.348. ВІРУСНІ ІНФЕКЦІЇ РЕПТИЛІЙ — РЕАЛЬНА ЗАГРОЗА ЗДОРОВ'Ю ЛЮДЕЙ ТА ТЕПЛОКРОВНИХ ТВАРИН / Савінова І.В., Клестова З.С. // Мікробіологія в сучасному сільськогосподарському виробництві: матеріали VIII наук. конф. молодих учених, м. Чернігів, 25–27 верес. 2012 р. / НААН, Ін-т с.-г. мікробіології та агропромислового виробництва. — Чернігів, 2012. — С. 91–94. Шифр 539620.

Вірусні інфекції, рептилії, амфібії, комари, емерджентні інфекції, хвороби трансмісивні.

Повідомляється, що кількість екзотичних рептилій, що нелегально потрапила на територію України, в останні роки перевищує 10 млн особин. Головними постачальниками є країни Південно-Східної Азії, Південної Америки, Африки, які є неблагополучними щодо небезпечних вірусних інфекцій. Серед них є збудники трансмісивних захворювань. Нині у Києві потенційну небезпеку в якості переносників збудників захворювань людини і тварин визнано сім видів комарів, зок-

рема *Aedes vexans* та інші представники родів *Aedes*, *Culex*, *Haemagogus*, які мають найбільше значення у передачі арбовірусів. Загрозливого масштабу набула рана вірусна інфекція серед амфібій, що занесена до списку МЕБ. Аденовіруси, виділені від багатьох змії і ящірок, належать до роду *Atadenovirus*. Емерджентні інфекції, які виникли останніми роками, несуть серйозну потенційну загрозу не лише штучно створеним, але й природним популяціям рептилій та амфібій і змушують до вдосконалення і посилення досліджень і ветеринарних заходів, спрямованих на ранню діагностику, що включатиме карантинні заходи, скринінгові дослідження щойно імпортованих чи відловлених тварин, ефективне лікування. До вірусних інфекцій, найбільш небезпечних для холоднокріовних тварин, відносять: рана віроз амфібій; герпесвірусну інфекцію черепах; параміксовіроз змії; “хворобу тілець-включень”, що уражує удавів і пітонів; поширення вірусу Західного Нілу в популяції міссісіпських алігаторів у США тощо.

УДК 619:616.98:579.852.1:636.2(477.64)

2013.2.349. ПРО НЕБЕЗПЕКУ СИБІРКИ ТА ПРИЧИНИ ЇЇ ВИНИКНЕННЯ / Товстига В.П. // Ветеринарна медицина України. — 2012. — № 12. — С. 40–41.

Сибірка у Запорізькій обл., профілактика сибірки, інфекції у ґрунті, тварини с.-г., м'ясо тварин, ветсанекспертиза, трупи хворих тварин, інактивація збудника сибірки.

Констатується факт спалаху захворювання на сибірку ВРХ у Мелітопольському р-ні Запорізької обл. у серпні 2012 р., спричинений недбалістю господаря та порушенням “Інструкції...” дільничим ветлікарем. Так, 18-місячна телиця загинула на пасовищі, оскільки не була щеплена проти сибірки за ініціативи власника-господаря. Ветлікар, відправив його у загиблій тварини для лабораторного дослідження, не забезпечив знищення трупа, або його належного зберігання до одержання лабораторних результатів. Пастух худоби розробив труп загиблій тварини на м'ясо і відправив його у приватний продуктовий магазин. Це спричинило зараження людей. Наведено інші приклади зараження сибіркою нещепленої ВРХ шляхом згодовування їй кормових буряків, вирощених у ґрунті, де були залишки інфекції. Наголошується на своєчасній вакцинації тварин, чіткому дотриманні положень “Інструкції про заходи з профілактики та боротьби із сибіркою тварин” та регулярній інформованості фахівців і господарів-власників тварин на всій території України.

УДК 619:616.98:579.873.21Т

2013.2.350. СИСТЕМЫ ГЕНОВ И БЕЛКОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ВИРУЛЕНТНОСТЬ МИКОБАКТЕРИЙ, И УЧАСТИЕ ИХ ГОМОЛОГОВ В ОСУЩЕСТВЛЕНИИ КОНЬЮГАЦИИ У MYCOBACTERIUM SMEGMATIS / Прозоров А.А., Зайчикова М.В., Даниленко В.Н. // Генетика. — 2013. — Т. 49, № 1. — С. 125–141. — Библиогр.: 95 назв.

Туберкульоз, мікобактерії, геном мікобактерій, білки ESAT-6 та CFP-10, кластери (ESX-1, ESX-2-5), вірулентність туберкульозних бактерій, препарати протитуберкульозні, вакцини.

Представлено узагальнені відомості щодо особливостей секреторної системи ESX, властивий переважно мікобактеріям. Ця система здійснює секрецію невеликих білків родини WXG-100. Деякі з них є факторами вірулентності *Mycobacterium tuberculosis* і низки інших патогенних мікобактерій. Роль таких білків у патогенезі вбачається стосовно захисту мікобактерій від лізису у поглинувших їх макрофагах, цитолізу макрофагів і тим самим виходу мікобактерій у навколишні тканини. Низка білків, які беруть участь у цій секреторній системі, є гомологами білків, залучених у здійснення кон'югації у сапрофітній бактерії *Mycobacterium smegmatis*. Вивчення механізмів кон'югації у *M. smegmatis* показало, що в системі кон'югації задіяні гени, детермінуючі білки, гомологічні білкам системи ESX-1 (зокрема білок з високим ступенем ідентичності — 72%, відносно до білка ESAT-6 *M. tuberculosis*). Це дає можливість розробки простої тестсистеми для відбору речовин-інгібіторів синтезу і секреції білка ESAT-6, використовуючи систему кон'югації *M. smegmatis*. Такі речовини можна було б виявляти за їх здатності пригнічувати кон'югацію у нешкідливого, швидкорослого і невибагливого до умов культивування мікроорганізму *M. smegmatis*. Знайдені інгібі-

тори кон'югації потім використовували б у випробуваннях як інгібітори системи секреції ESX у *M. tuberculosis*, серед яких можлива була селекція для добору протитуберкульозних препаратів. Наведено схеми: участі деяких продуктів генів кластера ESX-1 в транскрипції і секреції білків ESAT-6 та CFP-10 (із змінами); розміщення кластерів генів ESX-системи на хромосомі *M. tuberculosis* H37Pv тощо.

УДК 619:616.99:615.371:636.38

2013.2.351. О БОРЬБЕ С ВОЛЬФАРТИОЗОМ ОВЕЦ / Косминков Н.Е., Весёлкин Г.А., Домацкий В.Н., Римиханов Н.И. // Овцы, козы, шерстяное дело. — 2012. — № 4. — С. 47–48.

Вівці, паразитарні хвороби овець, вольфартиоз, муха сифільна, вакцина проти вольфартиозу.

Серед паразитарних хвороб овець вольфартиоз (В.), викликаний личинками трьох стадій *Wohlfahrtia magnifica* Schiner, 1862, найбільш патогенної із зоофільних мух, завдає господарствам значних економічних збитків (50–60%). Захворівша В. вівця за літній сезон втрачає 1,2–4,4 кг живої маси. Особливо тяжко хворіють барани-плідники, яких потім вибраковують, спостерігаються випадки загибелі тварин. Зараженню сприяють порізи шкіри за весняного стрижіння, різні травми, кастрація, віспа, ящур тощо. Запропоновано біологічний препарат (вакцина із збудника В.), який було випробувано у вівчарських господарствах Зауралля. Експериментальні дослідження показали, що в імунізованих у травні овець (600 гол.) за весь дослідний період (до жовтня) ураження В. виявлено лише в 0,83% тварин у стаді. Водночас у контрольних отарах це ураження становило 30–40%.

УДК 619:616.995.1

2013.2.352. НАЙПОШИРЕНІШІ ІНВАЗІЙНІ ХВОРОБИ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН В УКРАЇНІ / Довгий Ю.Ю., Дубова О.А., Фещенко Д.В., Корячков В.А., Бахур Т.І., Згозінська О.А., Драгальчук А.І. — Житомир, 2012. — 272 с. — Бібліогр.: у кінці 8 розділів. Шифр 539455.

Хвороби інвазійні, ВРХ, коні, свині, кролі, нутрії, коти, собаки, антигельмінтики.

Матеріал викладено за розділами: взаємовідносини паразитів з живителями і навколишнім середовищем; патогенетичні процеси в організмі тварин за впливу гельмінтів; епізоотологія і заходи боротьби тощо. Показано поширення фасціольозу жуйних тварин на території України та світу, зокрема у зоні забрудненій радіоактивними речовинами. Розглянуто антигельмінтики та механізм їх дії, а також пасовищну профілактику фасціольозу ВРХ, роль гуморальних і клітинних факторів резистентності тварин у протипаразитарному імунітеті. Надається коротка характеристика гельмінтів класу *Trematoda* і *Nematoda*, ін. Висвітлено особливості нематодозів диких і свійських свиней, коней, а також методи боротьби з ними та профілактики. Охарактеризовано патолого-анатомічні та гістологічні зміни за токсокарозу, зокрема у собак і котів. Показано епізоотологію еймеріозу кролів та нутрій, а також бабезіозу м'ясоїдних тощо. Наведено історичні довідки та великий обсяг рекомендованої літератури.

УДК 619:616.995.132.8:615.33:636.1

2013.2.353. ЛІКУВАННЯ КОНЕЙ, ХВОРИХ НА ПАРАСКАРОЗ / Антіпов А., Пономар С., Гончаренко В. // Роль науки у підвищенні технологічного рівня і ефективності АПК України: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 16–18 трав. 2012 р. — Тернопіль, 2012. — С. 187–189. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 539305.

Коні, гельмінтози коней, параскароз, інвазії, препарат "Пірантел" (паста).

Інвазійні хвороби, зокрема параскароз, спричиняють зниження робоздатності коней, втрату племінних якостей, особливо у лошах у перший рік життя. Нераціональне і безконтрольне використання антигельмінтиків призвело до розвитку резистентних рас нематод. Показано результати використання пасти "Пірантел" — 35% при лікуванні параскарозу коней 1–5-річного віку в умовах конєферми ПП "Горобець" (с. Синява, Рокитнянський р-н, Київська обл.). Препарат виробляє ТзОВ УП ВКФ "Ветлон" (м. Яворів, Львівська обл.) на основі пірантелу ембоніану (350 мг/мл). Його випускають у шприцах-тубах по 30 г з дозатором. Дослідженню підлягали

2 групи коней по 8 гол. кожна: контрольна і дослідна. Дослідним застосовували пасту "Пірантел" у дозі 19 мг/кг маси тіла за ДР або 1 ділення шприца на 50 кг за лікарською формою. Препарат використовували одноразово, індивідуально на корінь язика, що забезпечило звільнення коней дослідної групи від параскарозої інвазії на 100%.

УДК 619:617:616.33:636.2

2013.2.354. СМЕЩЕНИЕ СЫЧУГА ВЛЕВО У КОРОВ — НАСУЩНАЯ ПРОБЛЕМА МОЛОЧНОГО СКОТОВОДСТВА / Чорнозуб Н., Рубленко М. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2012. — № 12. — С. 24–29. — Библиогр.: 4 назв.

Ветеринарна хірургія, лапаротомія, молочне скотарство, корови (зміщення сичуга), сичуг корів (зміщення вліво), хвороби сичуга, газу і хіму у сичузі, токсини.

Висвітлено причини зміщення сичуга вліво у корів. Захворювання діагностують у 0,6–5% корів у господарствах Західної Європи і США та в 0,5–2% — в Україні. Описано патогенез і симптоми, діагноз і лікування. Зауважується, що при операції краще виконувати низьку паракостальну лапаротомію (Л.) — розтин черевної стінки довжиною 15–20 см слід роботи, відступивши 5 см від останнього ребра і 25 см від поперечно-реберних відростків поперекових хребців. У такому разі легше змістити сичуг донизу і вправо, а також зафіксувати, особливо в великих тварин. Одразу після Л. рекомендують сичуг звільнити від газів, проте часто після видалення газів сичуг опускається вентрально, що заважає подальшим маніпуляціям. Тому пропонують спочатку накласти шов на стінку сичуга по великій кривизні. Її захвачують рукою поблизу пілоруса і виводять у рану. Довгою лігатурою (1,5 м) з нерозсмоктуваного шовного матеріалу на серозно-м'язовий шар стінки сичуга (по великій кривизні) накладають 5–6 стібків кравецького шва таким чином, щоб залишилися довгі вільні кінці лігатури. Притримуючи орган за кінці лігатур накладеного шва, видаляють з нього газу. Детально описано подальшу процедуру оперативного втручання та лікування корів у післяопераційний період. Охарактеризовано і зображено на рисунках малоінвазійний метод із використанням спеціального троакара. Щодо профілактики захворювання, то рекомендується контролювати, щоб у структурі раціону високопродуктивних корів грубі корми становили не менше 18–20% від загальної сухої маси. У літній період худобу необхідно виганяти на пасовища, а в зимово-стійловий забезпечувати активний моціон. Забороняється транспортувати корів під час глибокої тільності і зразу після отелу. Рекомендується забезпечити їх мінеральними і вітамінними кормовими добавками.

УДК 619:618.19–002:636.2

2013.2.355. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ТКАНЕВОГО ПРЕПАРАТА ВИМЕНИ ПРИ ЛЕЧЕНИИ СУБКЛИНИЧЕСКОЙ ФОРМЫ МАСТИТА КОРОВ / Булашева А., Хаймудина А., Есжанов Г. // Молочное и мясное скотоводство. — 2013. — № 1. — С. 25–27. — Библиогр.: 8 назв.

Мастит субклінічний, тканинний препарат вимені, акушерська патологія, корови, молочна залоза корів, препарат імуностимулювальні.

Показано, що тканинний препарат вимені (ТПВ), який вводили 3-разово підшкірно у середню третину ший (раз на 3 дні, 0,05 мл/кг маси тіла) коровам із субклінічним маститом у комплексі із загальноприйнятною терапією (ЗПТ), скорочує строк лікування на 2–4 дні порівняно із ЗПТ. Зокрема ЗПТ включала: біцилін-3 (раз у 3 дні на 0,5% розчині новокаїну, 1200 тис. од.); неоододоксал (раз у 3 дні інтерцистернально у хвору четверть вим'я, 1,5 г), масаж соска і вимені. Встановлено, що ЗПТ не мала позитивного впливу на рівень Т-, В- і О-клітин, який залишався як і до лікування. Водночас при застосуванні ТПВ у комплексному лікуванні найвиразніший позитивний ефект відобразився на рівні вмісту Т-хелперів, який збільшився на 35% вже на 9-ту добу, а кількість Т-супресорів зменшилась на 36,3%, що достовірно не відрізнялись від здорових тварин. Отже, ТПВ має імуностимулювальну та імуномодулювальну дію, про що свідчить рівень Т-лімфоцитів на 6-ту добу — 37,2±2,1% проти 31,2±1,5%, де застосовувалась ЗПТ. При цьому рівень Т-хелперів збільшився на 8,9%, а Т-супресорів знизився на 14,9%.

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — Ручко Т.В.

Науковий консультант — академік НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК 637.5'64.5.032

2013.2.356. ВПЛИВ ПЕРВИННОЇ ПЕРЕРОБКИ ТУШ СВИНЕЙ НА ЯКІСТЬ М'ЯСА, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ В КОВБАСНОМУ ВИРОБНИЦТВІ / Ковбасенко В.М., Ушаков Ф.О. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2012. — Вип. 64: Вет. науки. — С. 63–66. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 538376.

М'ясо, свинина, ковбасне виробництво.

Вивчено санітарну якість свинини за бактеріальними показниками в процесі її первинної обробки та надходження в ковбасне виробництво. Матеріалом досліджень були туші в період їх первинної обробки і м'ясо, одержане від забою свиней. Встановлено, що проведення вологого туалету (ВТ) на 59% зменшувало обсіменіння поверхні туші з 224,4±18,3 проти 444,6±12,4 (без ВТ), але кількість мікроорганізмів зростала на поверхнях внутрішній і розпили туш. Зазначено, що на поверхні, які оброблялись з використанням ВТ, у процесі охолодження і надходження їх у обвалювальне відділення загальне бактеріальне обсіменіння (БО) збільшувалося і було на 44,6% більше порівняно з тушами без нього. Відповідно збільшилося і БО після обвалювання на 32,9%. Збільшення БО туш після вологого туалету пояснюється вологістю поверхні м'язів та інших тканин туші, на якій у два рази швидше розвивається мікрофлора. Отже, проведення вологого туалету зменшує кількість мікрофлори на поверхні туш на 15–20%, але рівномірно розподіляє її по всій туші, особливо на внутрішній поверхні, що підвищує їх БО на 13,6%. Первинну обробку свинячих туш на малотоннажних м'ясопереробних підприємствах необхідно проводити з додержанням вимог санітарії, але без проведення вологого туалету.

УДК 637.523

2013.2.357. БІОТЕХНОЛОГІЧНІ ПРИЙОМИ У ВИРОБНИЦТВІ М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ / Баль-Прилипка Л., Мельничук С. // Продовольча індустрія АПК. — 2012. — № 5. — С. 8–12. — Бібліогр.: 3 назви.

Продукти м'ясні, нітрит натрію, бактеріальні препарати.

Розглянуто можливість пролонгування терміну зберігання варених ковбас (ВК) до 10 діб із забезпеченням високого рівня їх якості та біологічної безпечності за одночасного зменшення залишкового вмісту нітриту натрію в готовому продукті. Дослідженню підлягав бактеріальний препарат (БП) "Аромолакт", який додавали після подрібнення м'ясної сировини на вочку в кількості 100 г/100 кг; на стадії кутуривання та при обробці поверхні готових батонів ВК. Для визначення мінімально можливого рівня введення нітриту натрію (НН) було підготовлено чотири зразки: 1-й — контроль, 2-, 3-, 4-й — з додаванням НН у кількості 3, 5 і 7,5 мг на 100 г сировини відповідно. Значення нітраторедуктазної активності БП "Аромолакт" та амінокислотний склад ВК показано в таблицях. Установлено можливість зниження рівня НН у варених ковбасних виробках з 0,0075 по 0,003% за одночасного введення в рецептуру бактеріального препарату. Виявлено, що у дослідних зразках активність води менша, ніж у контролі, та в динаміці зберігання не перевищує значення 0,9668, що є допустимим рівнем і вказує на стійкість м'ясної системи до життєдіяльності мікрофлори. Показано, що на 10-ту добу зберігання перекисне, кислотне та тіобарбітурове числа дослідних ковбас знаходилися в межах, допустимих стандартами норм. Зазначено, що у процесі зберігання варених ковбас у контрольних зразках на 5-ту добу розвиваються дріжджі. Таким чином, унесення НН до 3 мг на 100 г в присутності бактеріального препарату "Аромолакт" дає змогу продовжити термін зберігання ВК до 10 діб з високим рівнем їхньої якості.

УДК 637.524.05

2013.2.358. ВПЛИВ ТРИВАЛОСТІ ЗБЕРІГАННЯ КОВБАСНИХ ВИРОБІВ НА ЇХ ОРГАНОЛЕПТИЧНІ І ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ / Савченко В.І., Богатир Г.П., Ушаков Ф.О. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2012. — Вип. 64: Вет. науки. — С. 140–143. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 538376.

Ковбасні вироби, органолептичні показники ковбасних виробів, фізико-хімічні показники ковбасних виробів.

Вивчено вплив тривалості зберігання ковбасних виробів на їх органолептичні і фізико-хімічні показники якості. Матеріалом для досліджень були різні види ковбасних виробів, що реалізуються на ринках Одеси. Лабораторні дослідження проводили в умовах лабораторії кафедри епізоотології, паразитології та ветсанекспертизи Одеського державного аграрного університету. Було проведено дві серії досліджень у літній період — протягом червня–липня і взимку в грудні 2011 р. Встановлено, що в літній період у ковбасі "Столична" через 48 год було зафіксовано кислий запах і смак. У пробах варених ковбас "Лікарська" і "Молочна" спостерігали їх ненатуральний рожево-червоний колір. Зазначено, що в зимовий період всі досліджувані зразки ковбасних виробів за такими показниками як запах, колір, смак виявились добрими. Виявлено, що фізико-хімічні показники — вміст солі, нітритів, крохмалю, вологості і рН у процесі зберігання не змінювались. Так, уміст солі становив від 3,0 до 3,2 влітку і від 2,5 до 2,7 у зимовий період. Уміст нітритів коливався в межах 5,0–7,5 мг/кг як влітку, так і взимку, за винятком "Лікарської" і "Молочної" — по 7,5 мг/кг продукту. Вологість варених ковбас коливалась від 50 до 55%, рН фаршу майже у всієї досліджуваної продукції виявилось слабкокислое — від 6 до 6,8, за винятком "Лікарської" і "Молочної" — по 7,3, а в "Столичній" рН було 5,5.

УДК 637.54'65

2013.2.359. ВЛИЯНИЕ КАЧЕСТВА ВАКУУМНОГО ОБЕЗВОЖИВАНИЯ НА КАЧЕСТВЕННЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ БЕЛОГО МЯСА ПТИЦЫ / Титов Е.И., Семенов Г.В., Иванченкова Т.А., Булкин М.С. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2012. — № 7. — С. 27–29. — Библиогр.: 3 назв.

Біле м'ясо птиці, вакуумне зневоднювання м'яса птиці, якість білого м'яса птиці.

Вивчали вплив на біле м'ясо птиці процесу зневоднювання за трьома альтернативними режимами вакуумного зневоднення: класична сублімаційна сушка фазовим переходом "лід–пар"; вакуумне сушіння випаровуванням; сушіння в суміщеному режимі вологовидалення. Встановлено, що вміст вологи в досліджуваних зразках знаходився в межах норми (не більше 5%) і становив для м'яса сублімаційної сушки 1,73%; зневодненого в суміщеному режимі — 1,76%; вакуумного сушіння — 1,83%. Показано, що тривалість відновлення зразків, висушених сублімацією і в суміщеному режимі, становила 3–5 хв; вакуумного сушіння — 10–15 хв. Водозв'язувальна здатність м'яса вакуумного сушіння виявилася на 16,97 і 14,29% нижче порівняно з сублімованим і в суміщеному режимі відповідно. Наведено органолептичний аналіз зразків м'яса. Таким чином, сушіння при поєднанні вакуумного випаровування і сублімації в єдиному циклі дає змогу значно зменшити тривалість процесу і знизити енергозатрати на виробництво сухого продукту з великим терміном зберігання.

УДК 637.54'65.04

2013.2.360. ВИХІД ТА ХАРЧОВА ЦІННІСТЬ М'ЯСА ПЕРЕПЕЛІВ ЗА ВИКОРИСТАННЯ КОМБІКОРМІВ З РІЗНИМИ РІВНЯМИ ЕНЕРГІЇ / Отченашко В., Слободянюк Н. // Про-

вольча індустрія АПК. — 2012. — № 5. — С. 35–38. — Бібліогр.: 11 назв.

М'ясо перепелів, харчова цінність м'яса перепелів.

Розроблено оптимальні параметри енергетичного живлення на основі вивчення показників забою молодняку перепелів м'ясної породи та хімічного складу м'яса. Дослідження проведено в умовах проблемної науково-дослідної лабораторії кормових добавок НУБіП України. Матеріалом для досліду був молодняк перепелів породи Фараон. Дослід здійснювали за методом груп. У добовому віці відбирали 400 перепелів, з яких за принципом аналогів сформували 4 групи (гр.) — контрольну (1) і 3 дослідні (2, 3, 4). Молодняку перепелів усіх груп згодовували розсипний повнораціональний комбікорм з рівнем обмінної енергії — 1,21 МДж/100 г, 1,09, 1,34, 1,40 МДж/100 г відповідно для 1-, 2-, 3- і 4-ї груп. Установлено, що за передзабіною масою перепели 3-ї гр. вірогідно ($P < 0,001$) перевищували масу птиці інших груп на 10,5–20,8%. За виходом продуктів забою переважали перепели 1-ї гр. Показано, що зниження рівня обмінної енергії порівняно з 3-ю гр. від 1,34 до 1,09–1,21 МДж спричиняло зниження м'ясності тушки та виходу істівних частин (у межах 1,5–11,3%) за одночасного зростання м'ясності грудей, ніг та кістяка. Збільшення ж рівня енергії в кормі до 1,4 МДж, поряд із депресивним впливом на ріст перепелів, характеризувалося зниженням м'ясності грудей, ніг та зменшенням кістяка. Зазначено, що за зниження вмісту енергії корму до 1,09 МДж спостерігалось збільшення накопичення у м'язах більшості мінеральних елементів, а за зростання до 1,4 МДж — зниження вмісту кальцію, магнію, заліза, марганцю й селену. Таким чином, залежно від рівня енергії в кормі змінюється інтенсивність росту м'язової тканини на певних ділянках тіла. За високої інтенсивності росту внаслідок використання кормів із оптимальним вмістом енергії, спостерігається рівномірний розвиток м'язової тканини.

УДК 637.547:002.22

2013.2.361. ПЕРСПЕКТИВЫ ПРОИЗВОДСТВА ПОЛУФАБРИКАТОВ ИЗ МЯСА ПЕРЕПЕЛОВ / Кретов А.А. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 5. — С. 203–208. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 538860.

М'ясо перепелів, напівфабрикати.

Досліджено методи створення напівфабрикатів (Нф) із м'яса перепелів. Матеріалом для морфологічного і гістологічного дослідження було відгодівельне поголів'я перепела японського приватного с.-г. підприємства "Нікітін Р.В." Красnodонського р-ну Луганської обл. Проведено аналіз відгодівельних і м'ясних якостей ($n=15$ гол.) японського перепела за результатами контрольної відгодівлі та забою птиці. Для гістологічного дослідження відбирали м'язову тканину грудки і стегон птахів різного віку (1, 20, 24 діб). Установлено, що середня маса патраної тушки становила 124,9 г, забійний вихід — 66,4%. М'язова тканина дорівнювала 69,6% від маси охолодженої тушки без шкіри, без кісток — 30,4%, коефіцієнт м'ясності — 2,29. Показано, що середня маса грудки становила 50,4 г (47,1% від маси тушки без шкіри), істівна частина — 43,3 г, коефіцієнт м'ясності — 6,10. Середня маса ніжок перепела та спинно-тазової частини тушки становили відповідно 30,0 і 26,5 г, вихід — 28,1 і 24,8%, м'якоть — 23,0 і 8,1 г, коефіцієнт м'ясності — 3,29 і 0,44. Відмічено, що м'язова тканина перепелів вміщує тонкі м'язові волокна діаметром 35,3–39,5 мкм, мало з'єднувальних прошарків і міжм'язової жирової тканини. Кількість м'язових волокон у пучку 1-го порядку у дорослої птиці коливається від 48 шт. у стегнових м'язах до 235 шт. у грудних. Отже, з метою підвищення споживчого попиту на перепелине м'ясо рекомендується із його тушок виготовляти м'ясні Нф з високою м'ясністю "грудка перепела" і "ніжки перепела", а Нф "спинка перепела" може бути використаний для виробництва супових наборів.

УДК 639.512:664.8.022

2013.2.362. ИЗМЕНЕНИЕ ФИЗИКО-ХИМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ВАРЕНО-МОРОЖЕНЫХ КРАБОВ ПРИ РАЗЛИЧНЫХ СПОСОБАХ ОБРАБОТКИ / Яричевская Н.Н., Харенко Е.Н., Бедина Л.Ф. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2012. — № 6. — С. 42–44. — Бібліогр.: 11 назв.

Краби варено-морожені, способи обробки крабів, фізико-хімічні показники варено-морожених крабів.

Проводилася порівняльна оцінка ефективності використання ультразвуку (УЗ) і харчових фосфатів у технології обробки варено-морожених крабів. Об'єктом досліджень був краб камчатський (*Paralithodes camtschaticus*) і продукти його переробки: варено-морожені (ВМ) кінцівки (К) і м'ясо краба. Розділені кінцівки в панцирі направляли на виробництво ВМ продукції за трьома технологічними схемами: 1 (контроль) — промивання К. проточною водою (10–20 хв) → варіння (15 хв) → охолодження (10–20 хв) → заморожування за температури -25°C до досягнення в товщі блоку -18°C ; 2 (дослідна) — К. замочували в 3,5%-му розчині суміші трифосфату (Е 45 ІІ) і пірофосфату (Е 450 ІІ) натрію протягом 30 хв → варіння; 3 (дослідна) — при мийці обробка ультразвуком інтенсивністю від 3,0 до 5,0 Вт/см² за робочої частоти 22–44 кГц протягом 10–15 хв → варіння. Встановлено, що вихід варених крабових К., вироблених з використанням УЗ на 6,3 і 1,1% вищий, ніж за традиційною технологією і оброблення фосфатами відповідно, і становить 68,2%. Відмічено мінімальні втрати маси сировини при варінні за 3-ю схемою — 3,1%, 1-ю — 12,9, 2-ю — 4,6%. Зазначено, що за обробки К. фосфатами із ультразвуком вологостійкість (ВУЗ) м'яса крабів збільшується порівняно з контролем на 16,5 і 15,8% відповідно. Наводяться дані росту чисельності інфузорій на екстрактах зразків і органолептичної оцінки м'яса крабів. Отже, використання ультразвуку в технології обробки варено-морожених крабів є доцільним.

УДК 663.222.252.2

2013.2.363. ЭКСТРАКЦИЯ ФЕНОЛЬНЫХ ВЕЩЕСТВ ПРИ НИЗКИХ ТЕМПЕРАТУРАХ В ПРОЦЕССЕ ПРОИЗВОДСТВА КРАСНЫХ ВИН / Виноградов В.А., Загоруйко В.А., Бойко В.А., Макагонов А.Ю., Брановицкая Т.Я. // Виноградарство и виноделие: сб. науч. тр. — Ялта, 2012. — Т. XLII. — С. 73–75. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 538442.

Вино червоне, фенольні речовини, виробництво червоних вин.

Наведено дані щодо впливу низьких температур на процес екстрагування фенольних, у т.ч. фарбуючих речовин із шкірки винограду при виробництві червоних вин. Предметом досліджень була мезга червоних сортів винограду Мерло і Каберне Совіньйон технічної стадії зрілості (ДП "Чорномор'є, Ай-Даниль, АР Крим, 2011 р.). Обробка холодно здійснювалася в морозильній камері за температури (0–мінус 2°C) протягом 2 діб. Встановлено, що в результаті кріомасації (К.) без перемішування м'язги в сусло переходить у середньому 63–65% від технологічного запасу (Каберне Совіньйон, Мерло) фенольних речовин і від 66% (Мерло) до 74% (Каберне Совіньйон) антоціанів. Зазначено, що за перемішування м'язги при К. частка екстрагованих фенольних речовин від технологічного запасу зростає до 67% (Мерло) і 78% (Каберне-Совіньйон). У контрольному варіанті (масація за нормальної температури $(20 \pm 2)^{\circ}\text{C}$ з перемішуванням) в сусло переходить у середньому 60–63% фенольних речовин і 20–22% — антоціанів. Таким чином, одержані дані свідчать про ефективність методу К. для екстрагування фенольних речовин твердих елементів м'язги червоних сортів винограду. Але впровадження і використання даного методу в промисловості стримується внаслідок високого енергоспоживання.

УДК 663.222.252.3

2013.2.364. КОМБИНИРОВАННОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ НА МЕЗГУ НАГРЕВАНИЯ И ВАКУУМА ПРИ ПРОИЗВОДСТВЕ ВИНОМАТЕРИАЛОВ ДЛЯ КРАСНЫХ ИГРИСТЫХ ВИН / Макаров А.С., Лутков И.П., Ермолин Д.В., Загоруйко В.А., Шалимова Т.Р., Чичинадзе Л.Ж. // Виноградарство и виноделие: сб. науч. тр. — Ялта, 2012. — Т. XLII. — С. 71–73. — Бібліогр.: 4 назв. Шифр 538442.

Виноматеріали, вина червоні ігристі, мезга.

Підібрано оптимальний технологічний режим при приготуванні виноматеріалів (Вм) для червоних ігристих вин (ЧІВ) з гарними типовими властивостями і дегустаційною оцінкою. У ході приготування Вм використовували виноград сорту Каберне Совіньйон, зібраний з однієї ділянки в різний час з масовою концентрацією цукрів у суслі 170 г/дм³ і 195 г/дм³. М'язгу (з масовою концентрацією цукрів (МКЦ) 170 г/дм³) ви-

користували для приготування червоних Вм шляхом зброджування за температури 20°C і постійного перемішування з наступним її пресуванням і зброджуванням суслу (зразок № 1). Частину м'язги (з МКЦ 195 г/дм³) відразу після подрібнення винограду пресували, одержане сусло сульфитували, відстоювали, знімали з густого осаду і направляли на бродіння (зразок № 2). Більшу частину одержаної м'язги (з МКЦ 195 г/дм³) використовували для приготування Вм трьома способами: 1-й — нагрівання м'язги до 60°C → пресування м'язги → бродіння суслу (зразок № 3); 2-й — бродіння м'язги за кімнатної температури і постійного перемішування → пресування м'язги → доброджування суслу (зразок № 4); 3-й — нагрівання м'язги до 60°C і витримка за даної температури протягом 4 год → пресування м'язги → бродіння суслу (зразок № 5). Установлено, що найнижча частка етилового спирту була в зразку № 1, найвища — № 5. Крім того, зразок № 1 відрізнявся невисокою масовою концентрацією фарбувальних речовин і найслабшою стійкістю піни, що є недоліком за виробництва ЧІВ. Виявлено, що масові концентрації фенольних, фарбувальних речовин і рН були найвищими в зразку № 5, найнижчий показник рН — № 2. Найменший показник потенціометричної характеристики був у зразку № 5 — 245 мВ, найвищий — 330 мВ — № 2. Показано, що найвищий показник динамічної в'язкості був у зразку № 5, найменший — № 1. Показник максимального об'єму піни був високим (понад 800 см³) у всіх зразках Вм, а найвищий — №№ 1, 3, 5. Найкращу стійкість піни відмічено у зразках №№ 3, 5. Наводяться дані дегустаційної оцінки зразків Вм. Таким чином, для приготування виноматеріалів для червоних ігристих вин перспективним є комбінований вплив на м'язгу (короткочасне нагрівання до 60°C і вакуумування).

УДК 663.223.252.1

2013.2.365. ВЛИЯНИЕ СТЕПЕНИ ЗРЕЛОСТИ ВИНОГРАДА НА КАЧЕСТВО ВИНОМАТЕРИАЛОВ, ШАМПАНСКИХ И ИГРИСТЫХ ВИН // Макаров А.С., Загоруйко В.А., Ходаков А.П. // Виноградарство и виноделие: сб. науч. тр. — Ялта, 2012. — Т. XLII. — С. 60–64. — Библиогр.: 25 назв. Шифр 538442.

Виноград, виноматеріали, шампанське.

Наведено дані щодо впливу ступеня зрілості винограду на зміни показників і фізико-хімічних властивостей виноматеріалів (Вм) шампанських і білих ігристих вин (БІВ), а також їх якість (органолептична оцінка). Дослідження було проведено на сортах винограду Шардоне, Піно фран, Совіньйон зелений, Трамінер рожевий, Рислінг рейнський, Аліготе, Фетяска біла, Ркацителі, які ростуть в Одеській обл. і АР Крим. Зазначено, що для виготовлення шампанських Вм ранній збір винограду більш доцільний, оскільки це попереджає одержання Вм з високою об'ємною часткою, забезпечує певну масову концентрацію органічних кислот, які надають свіжість шампанським Вм. Затримка збору винограду негативно впливає на якість Вм, при цьому часто одержують достатньо екстрактивні Вм, непридатні для виробництва високоякісних ігристих вин. Встановлено, що для винограду, який йде на виготовлення шампанських і БІВ, доцільно рекомендувати більш широкий діапазон за масовою концентрацією цукрів — 160–200 г/дм³. Наголошується на необхідності визначення масових концентрацій титрованих кислот (оптимальне значення — 8,0–11,0 г/дм³), а також величини рН (оптимальне значення — не більше 3,1) з метою одержання Вм для шампанських і БІВ високої якості. Відмічено, що дегустаційна оцінка Вм, шампанських і БІВ була вищою у випадках, коли вони були вироблені із винограду з масовою концентрацією цукрів 181±4 г/дм³.

УДК 663.241

2013.2.366. КИНЕТИКА ПРОЦЕССА ВЫДЕРЖКИ КОНЬЯЧНЫХ СПИРТОВ В КРУПНЫХ РЕЗЕРВУАРАХ С ПРОДУКТАМИ ПЕРЕРАБОТКИ ДУБА / Луканин А.С., Байлук С.И., Сидоренко А.Н. // Напитки. Технологии и Инновации. — 2012. — № 11/12. — С. 106–108. — Библиогр.: 12 назв.

Коньячні спирти, компоненти дуба, швидкість екстракції, клепка дубова.

Наведено результати дослідів динаміки і кінетики процесу накопичення основних ароматотвірних компонентів дуба в коньячних спиртах при їх витримці з продуктами пере-

робки деревини дуба (ДД). Встановлено основні залежності тривалості витримки і швидкості екстракції компонентів дуба від ступеня подрібнення ДД та її кількості. Матеріалом дослідження були: молоді коньячні спирти, одержані в промислових умовах ОАО АПФ “Таврія” із винограду сорту Ркацителі, і які пройшли витримку в діжках (контроль) і в резервуарах місткістю 1500 дал з ДД натуральної (дослід) різного ступеня подрібнення відповідно до ТУУ19412998.001-99 (клепка, мікроклепка, тріска, мікротріска). Встановлено, що екстракція компонентів ДД дрібних фракцій проходить з більшою швидкістю, ніж у бочках і на клепках. Накопичення проходить до моменту виснаження деревини при досягненні 80% загального вмісту екстрагованих компонентів дуба, після чого екстракція різко знижується. Таким чином, використання ДД у кількості 7,8 і 10,4 г/дм³ (із розрахунку 1,5 і 2,0 мм шару деревини на внутрішній поверхні діжки) зумовило накопичення відповідно 45–50 і 70–75% вмісту компонента дуба при 5-річній витримці в дубових діжках. Такі концентрації компонентів дуба в спирті екстрагуються із ДД вже через 18–24 місяців. Серед різних фракцій ДД за органолептичними показниками витримки на них коньячних спиртів найкращою визнано тріску середньої фракції.

УДК 663.256.1

2013.2.367. РЕГУЛИРОВАНИЕ ДОЗЫ ДИОКСИДА СЕРЫ ПРЕПАРАТАМИ НА ОСНОВЕ ГЛУТАТИОНА ДРОЖЖЕЙ ПРИ ПРОИЗВОДСТВЕ РОЗОВЫХ СТОЛОВЫХ ВИНОМАТЕРИАЛОВ / Билько М.В., Тенетка А.И. // Напитки. Технологии и Инновации. — 2012. — № 11/12. — С. 72–73. — Библиогр.: 4 назви.

Діоксид сірки, глутатіон дріжджів, тіанін, виноматеріали, вино, виноград.

Досліджено вплив часткової заміни діоксиду сірки (ДС) препаратами, що містять глутатіон (Гл) дріжджів і танін, на якість рожевих столових виноматеріалів (СВ). Об'єктами дослідження були рожеві сухі СВ, виготовлені із винограду сорту Каберне Совіньйон в умовах мікровиноробства з використанням препаратів Гл дріжджів, таніну і ДС. Виноград переробляли у білий спосіб, препарати вносили на стадії суслу в дозі 2 г/дал таніну і 2 г/дал препарату Гл. Для дослідів взяли 1 контрольний (масова концентрація ДС 150 мг/дм³) і 9 дослідних зразків: дослід № 1–4 ДС 150 мг/дм³ + Гл 0,1 г/дм³; 0,2; 0,3; 0,4 г/дм³; дослід № 5–9 Гл 0,2 г/дм³ + ДС 50 мг/дм³; 75; 100; 125; 150 мг/дм³. Схему дослідів наведено в табл. 1. У зразках із внесенням препарату Гл, масова концентрація вільного ДС була вище і трималась на початковому рівні 2 доби, окислювально-відновний потенціал цих СВ був нижче порівняно з контрольним. Встановлено, що масова концентрація фарбувальних речовин знижувалась на 20–42% у випадку додавання Гл і в 3 рази з внесенням ДС. Оптичні характеристики зразків з Гл після закінчення процесу окислення були нижчі, ніж у контролі (табл. 2). Показано позитивний вплив досліджених антиоксидантів на якість СВ, який проявився в збільшенні концентрації антоціанів, вільного ДС і зниженні окисно-відновного потенціалу E_h. Дослідні зразки були відмічені дегустаторами вище, ніж контроль.

УДК 663.423

2013.2.368. ЯКІСТЬ ГРАНУЛЬОВАНОГО ХМЕЛЮ ПІСЛЯ ТРИВАЛОГО ЗБЕРІГАННЯ / Бобер А. // Продовольча індустрія АПК. — 2012. — № 5. — С. 16–18. — Бібліогр.: 12 назв.

Хміль гранульований, пивоваріння, зберігання хмелю.

Вивчали якість гранул хмелю (ГХ) тип 90 після тривалого зберігання їх у вакуумній упаковці та у середовищі CO₂ за температури 0–(+2)°C. Дослідження проводили на кафедрі технології зберігання, переробки та стандартизації продукції рослинництва ім. професора Б.В. Лесика НУБіП та у сертифікованих лабораторіях відділу біохімії хмелю і пива Інституту сільського господарства Полісся НААН. В експерименті використовували ГХ тип 90 ароматичного сорту Слов'янка та гіркого — Поліський. Встановлено, що протягом 10 років зберігання ГХ тип 90 у вакуумній упаковці та середовищі CO₂ за t 0–(+2)°C, кількість α- і β-кислот зменшилась у ГХ сортів Слов'янка відповідно на 37,8 і 17,1% та Поліський — 35 і 22,2%. Втрати шишкового хмелю, навіть упродовж одного року зберігання за даної температури, ста-

новлять 50% α -кислот. Отже, ГХ тип 90 ароматичного сорту Слов'янка та гіркого Поліський краще зберігають свої пивоварні властивості протягом тривалішого періоду, ніж нати́вний шишко́вий. З метою тривалого зберігання хмелем пивоварних властивостей та раціональнішого використання у пивоварінні його необхідно переробляти у гранули тип 90 і зберігати у вакуумній упаковці та у середовищі CO_2 та $0-(+2)^\circ\text{C}$.

УДК 663.43/.44

2013.2.369. ЗМІНИ ХІМІЧНОГО СКЛАДУ СОЛОДУ ПРИ ЙОГО ФЕРМЕНТАЦІЇ / Ємельянова Н.О., Потапенко С.І., Мукоїд Р.М., Чумакова О.В., Безсмертна Л.О. // *Хранение и переработка зерна*. — 2012. — № 8. — С. 67–69. — Бібліогр.: 5 назв.

Ячмінь, солод, хімічний склад солоду, ферментація солоду.

Наведено зміни хімічного складу при ферментації свіжо-пророщеного ячмінного, вівсяного, кукурудзяного і пшеничного солодів. Встановлено, що в результаті 3-добової ферментації вміст цукрів збільшується на 50–80%, амінокислот — в 1,5–2,0 раза, кислотність — в 1,3–2,0, кольоровість — в 1,4 раза залежно від злаку. Виявлено, що найбільші зміни складу відбуваються після першого дня ферментації. Так, кількість редуруючих цукрів після першої доби ферментації порівняно з пророщеним зерном більша у ячменю — на 18%, кукурудзи — 27, пшениці — 83, вівса — на 80%. Після трьох — вміст цукрів у ячмінному солоді порівняно з свіжо-пророслим збільшився на 40%, кукурудзяному — на 80%, пшеничному — 1,5 раза і вівсяному — 2 рази. Показано, що усі зразки пророщених злаків добре оцукрювались і, залежно від злаку, мали екстрактивність 56–78%. Зазначається, що найбільший приріст амінокислот після першої доби ферментації був у солоді з ячменю і вівса (на 60%), найменший — з кукурудзи (30%). При подальшій ферментації цей показник продовжував зростати і до кінця третьої доби був у 1,5–3,0 раза більший, ніж до ферментації. Отже, за ферментації пророщеного зерна продовжуються гідролітичні процеси, які відбувались за пророщування, але з більш високою інтенсивністю. У результаті цього ферментований солод відрізняється більш високим вмістом низькомолекулярних біологічно активних речовин.

УДК 663/664:336.14/2:331.47/48

2013.2.370. ИНОГДА ЛУЧШЕ НЕ ЖЕВАТЬ. НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ ВРЕДНОЙ ПИЩИ И НАПИТКОВ КАК СРЕДСТВО БОРЬБЫ С ОЖИРЕНИЕМ / Германова О. // *Вестник налоговой службы Украины: офиц. изд-е Гос. налог. службы Украины / М-во доходов и сборов Украины*. — 2013. — № 19 (735): Транспорт и спецтехника. — Рубр.: Актуальная тема. — С. 51–53.

Шкідливі харчі, ВОЗ, ООН, надмірна маса, ожиріння, податок на шкідливі харчі (світова практика), європейські стандарти життя, якість життя.

Людей з надмірною масою налічується на планеті вже 1,6 млрд, з них близько 350 млн потерпають від ожиріння. У 2007 р., згідно з оцінкою Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВОЗ), за показником огрядності населення Україна займала 113-тє місце в світі (44,8% громадян), а вже восени минулого року співвітчизників-товстунів було зафіксовано 53% усієї кількості населення. Вперше термін "епідемія" відносно стрімкого збільшення кількості повних людей ВОЗ використала в 2000 р. А в 2012 р. забила тривогу ООН. Причина — за останні 20 років рівень смертності від зайвої маси втричі перевищує рівень смертності від недоїдання. Боротися з таким станом справ експерти пропонують так, як з алкоголізмом і курінням, — шляхом уведення податків на фаст-фуд, чипси і газовану воду. За їх розрахунками, оподаткування шкідливих харчів на 10% дасть змогу скоротити їх вживання на 9%. Наводиться досвід Великобританії, Угорщини, Італії, Франції, США, Фінляндії, Данії, Німеччини, Росії, України у цьому питанні. Зроблено висновок, що спосіб життя в Україні не наближає до стандартів європейських держав з їх податками і вимогами до його якості. (Самойлова Л.Г.)

УДК 664.66.016/.019

2013.2.371. АКТИВНОСТЬ ВОДЫ КАК КРИТЕРИЙ ОЦЕНКИ СРОКА ХРАНЕНИЯ ПРОДУКЦИИ / Колосовская Л.С.,

Базан А.И., Ивашевич Т.В. // *Хлебный бизнес*. — 2012. — № 6. — С. 38–40. — Библиогр.: 5 назв.

Активність води, виробли хлібобулочні та кондитерські.

Досліджували вплив показника активності води на якість, безпеку та строки зберігання різних груп хлібобулочних (ХБ) і кондитерських (Кд) виробів, які випускаються підприємствами Білорусії. На даний час при оцінці якості і строків зберігання ХБ виробів одним із визначальних фізико-хімічних показників є вологість. Однак для розвитку мікроорганізмів має значення не абсолютна величина вологості, а доступність води, яка міститься у субстраті, — це називається активністю води (A_w), що визначається в безрозмірних одиницях шкали від 0 до 1. Дослідження проводили на підприємстві "Белтехнохліб". Проаналізовано 110 зразків різних груп ХБ виробів, у т.ч.: хліб, булочки виробли (здобні, виробли з пониженою вологістю, виробли з начинками). Зазначено, що заварні хліби мали строк зберігання 120 год ($A_w=0,970-0,987$), житньо-пшеничні — 48 год ($A_w=0,960-0,979$), пироги з фруктову начинкою — 36 год ($A_w=0,999$), сушки і сухарі — 20 дів ($A_w=0,611-0,625$). Установлено, що в процесі зберігання виробли в упаковці показник активності води збільшується. Зберігання сирної начинки протягом тривалого часу без холодильника вплинуло на активність ферментів і швидкість хімічних реакцій у мікробній клітині, що призвело до значного росту концентрації мезофільних аеробних і факультативно-анаеробних мікроорганізмів і особливо плісневих грибів. Перевіщення показника A_w понад 1,0 є ознакою остаточного псування виробу. Встановлено, що для пирогів зі свіжими фруктами через 36 годин зберігання показник A_w становив 0,999. Для сушок і сухарів A_w протягом 20 дів зберігання не змінювався, а потім поступово збільшувався — 0,611–0,625. Отже можливість розвитку мікробіологічного псування в цих виробках невисока. Використовуючи визначені показники A_w , установили ступінь ризику епідеміологічної небезпеки ХБ виробли: 1) високий (виробли з вологістю вище 35% і A_w понад 0,60); 2) низький (виробли з вологістю нижче 35% і A_w понад 0,60). З урахуванням виміру активності води відкривається можливість прогнозування росту мікроорганізмів — потенційних джерел псування продукту, що використовується при встановленні термінів зберігання.

УДК 664.69:635.82

2013.2.372. КУЛЬТИВУВАННЯ ГРИБІВ НА ВІДХОДАХ МАКАРОННОГО ВИРОБНИЦТВА / Круподьорова Т.А., Барштейн В.Ю., Швець Н.Н., Макаренко А.О. // *Хлебопекарское и кондитерское дело*. — 2012. — № 5. — С. 8–9. — Библиогр.: 4 назв.

Культивування грибів, відходи макаронного виробництва, субстрат, мучка, крихта.

Відмічено, що при виробництві макаронних виробли (ПАТ "Макаронна фабрика", м. Київ) на різних стадіях технологічного процесу виникають втрати сировини — відходи (крихта та мучка). З'ясовано, що 17 досліджених грибів з різних систематичних та екологічних груп по-різному засвоювали крихту: показники синтезу біомаси на 14-ту добу поверхневого культивування коливались від 4,6 до 25,4 г/дм³. Понад 10 г/дм³ продукували 82% грибів. Відзначено, що на цьому живильному субстраті добре росли (≥ 17 г/л) 7 видів грибів з різних екологічних груп: ксилотрофи (*Schizophyllum commune* Fr., *Flammulina velutipes* (Curtis) Singer, *Fomes fomentarius* (L.) J. Kickx f., *Leptinus edodes* (Berk.) Singer), ентомофільні гриби (*Cordyceps sinensis* (Berk.) Sacc., *C. militaris* (L.) Link) та гумусовий сапротроф (*Coprinus comatus* (O.F. Mull.) Pers.). Усі види грибів, що добре росли на крихті, показали гарний ріст (від 2,1 до 34,8 г/дм³) на мучці — зі зменшенням розміру частинки збільшується питома поверхня і швидкість засвоєння субстрату відповідно зростає. Встановлено, що 12 видів грибів утворювали біомасу понад 15 г/дм³. Виявлено, що такі види грибів, як *C. comatus*, *Laetiporus sulphureus* (Bull.) Murrill, *Trametes versicolor* (L.) Lloyd мали однакові показники росту як на крихті, так і на мучці. Таким чином, мучка може стати новим альтернативним субстратом для одержання біомаси та культуральної рідини корисних лікарських грибів *S. commune*, *C. sinensis*, *L. edodes*, *P. ostreatus*, *F. velutipes*. Подальша робота щодо створення оптимальних умов (відповідні потребам культур) культивування на такому субстраті сприятиме здешевленню продукції на основі грибів.

УДК 665.347.8:665.3:665.117.4/6:665.117

2013.2.373. ПП "БЕССАРАБІЯ-В" // Вестник налоговой службы Украины: офиц. изд-е Гос. налог. службы Украины / М-во доходов и сборов Украины. — 2013. — № 19(735), май: Транспорт и спецтехника. — С. 1.

Олійноекстракційний завод, культури олійні, соняшник (переробка), рапс.

Висвітлено діяльність олійноекстракційного заводу ПП "Бессарабія-В", розташованого в м. Ізмаїл Одеської обл. Підприємство засновано в 2003 р. Основною сферою діяльності є переробка насіння соняшнику, рапсу й інших олійних культур, а також оптова торгівля продуктами переробки — нерафінованою соняшниковою олією та шротом соняшнику.

На сьогодні потужність підприємства з переробки сировини та виробництва продуктів становить 600–800 т/добу. Його загальна продуктивність — 165000 т насіння на рік, 72600 т олії, 64350 т шроту. Для безвідходного виробництва є лінія грануляції лузги соняшнику в паливні гранули — пелети, продуктивність якої становить 130 т/добу, або 18150 т/рік. Власна сертифікована лабораторія, оснащена всім необхідним устаткуванням, здійснює контроль за якістю сировини та продукції, що випускається. На території заводу працює елеватор, куди можна безкоштовно здати на переробку і зберігання насіння соняшнику та інших зернових культур. Пропонується вивіз заводом зазначених культур безпосередньо з полів замовника. (Самойлова Л.Г.)

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК [630*3+630*83]:630*43:539.16:574(477)

2013.2.374. МОЖЛИВОСТІ БЕЗПЕЧНОЇ ЗАГОТІВЛІ ТА ПЕРЕРОБЛЕННЯ ДЕРЕВИНИ НА ЗАБРУДНЕНІЙ ТЕРИТОРІЇ РАДІОАКТИВНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ / Гомонай В.В., Гомонай-Стрижко М.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.11. — С. 142–146. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 538892.

Забруднення деревини радіонуклідами, заготівля деревини, перероблення деревини, лісокористування, пожежі лісів.

Проаналізовано можливості безпечної заготівлі та перероблення деревини на забрудненій радіонуклідами території (ЗРТ) із застосуванням сучасних технологій та машин, призначених для таких робіт. Під радіоактивне забруднення потрапило близько 3,5 млн га лісів, з яких 157 тис. га виведено з господарського обігу внаслідок високих рівнів забруднення ^{137}Cs (понад 15 Кі/км²). Із загальної площі забруднених лісів 39% мають щільність забруднення ^{137}Cs понад 1 Кі/км² ("критична територія"). Особливу екологічну небезпеку забруднені ліси становлять у пожежонебезпечний період. Щорічні збитки через скорочення обсягів лісозаготівель та побічного користування лісом становлять 7,15 млн дол. США. Для відновлення можливостей лісокористування й проведення безпечних для людини заготівлі і перероблення деревини на ЗРТ у зв'язку з аварією на ЧАЕС та запобігання вторинному забрудненню лісовкритих площ внаслідок лісових пожеж, а також їх екологічного оздоровлення, необхідно законодавчо врегулювати та спростити низку питань щодо відновлення лісогосподарської діяльності в лісах для підтримання екологічної стабільності лісових екосистем та господарського облаштування ЗРТ, а також використання модернізованих лісових машин, що випускаються (звалювально-пакетувальні, звалювально-трелювальні, гілкорізно-кряжувальні). Забруднені лісосічні відходи можна подрібнювати на дробленку в пересувних подрібнювальних машинах на базі колісного й гусеничного тракторів, а знятий забруднений шар деревини подрібнювати на деревну масу на мобільних міні-заводах. Однак для впровадження машин на забруднених територіях потрібна спеціальна їх підготовка з урахуванням створення безпечних умов праці обслуговуючого персоналу й виконання дезактиваційних робіт.

УДК 630*116(292.452)

2013.2.375. ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ВОДНОГО РЕЖИМУ ГІРСЬКИХ ЛІСІВ КАРПАТ / Олійник В.С. // Лісівництво і агролісомеліорація: зб. наук. пр. — Х., 2012. — Вип. 120. — С. 12–17. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 539536.

Лісівництво гірське, водний режим гірських лісів, агролісомеліорація.

Вивчався вплив атмосферних та літогенних чинників на формування водного режиму (ВР) гірських лісів Карпат. Зазначено, що ліс формується під впливом природних факторів

і водночас може позитивно впливати на довкілля. Значною мірою це стосується ВР, який, у свою чергу, впливає на поширення, склад і розвиток лісу. Взаємозв'язок лісів та ВР посилюється тим, що вони формуються під впливом спільних для них природних чинників — літогенних, кліматичних та метеорологічних. З'ясовано, що за ступенем впливу на ВР гірських лісів Карпат основні його чинники можна ранжувати в такому порядку: атмосферні чинники (клімат, погодні умови) — чинники підстиляючої поверхні (ґрунти, геологічна будова, рельєф) — лісівничі (лісистість, таксаційні особливості насаджень) — лісогосподарська діяльність (способи і види рубок, лісовідновлення). Загалом, абіотичні елементи чинників формування ВР Карпат — опади і температура повітря, потужність і щebenистість ґрунту, стрімкість схилів і русел водотоків та глибина залягання геологічного фундаменту — змінюються з висотою місцевості, внаслідок чого посилюється схиловий стік води і зменшується сумарне випаровування вологи. Множинні коефіцієнти кореляції кількості опадів і стоку води з висотою місцевості становлять 0,66–0,98. Цим процесам протидіє лісистість території, яка також зростає з висотою (коефіцієнт кореляції сягає 0,70), що сприяє зменшенню стоку води та збільшенню випаровування. Формування гідрологічної ролі гірських лісів залежить від багатьох чинників, передусім атмосферних і літогенних, і меншою мірою — від біотичних особливостей лісового покриву й антропогенної діяльності. На неї впливають метеорологічні ситуації і просторова мінливість природних умов, зокрема висотна поясність комплексу фізико-географічних умов, тому при лісогідрологічних дослідженнях першочерговим завданням є виявлення залежностей водного режиму від абіотичних чинників, а наступним — оцінювання впливу на нього лісу та лісогосподарських заходів.

УДК 630*161.04:630*46:630*17:582.475.4

2013.2.376. ВЛИЯНИЕ ХИМИЧЕСКИХ СУПЕРМУТАГЕНОВ НА ИЗМЕНЧИВОСТЬ РАДИАЛЬНЫХ ПРИРОСТОВ В ОНТОГЕНЕЗЕ СОСНЫ ОБЫКНОВЕННОЙ / Тихонова И.В., Машкина О.С., Исаков Ю.Н. // Лесоведение. — 2013. — № 1. — С. 16–22. — Библиогр.: 23 назв.

Супермутагени хімічні, сосна звичайна, природи сосни радіальні, пророщування насіння сосни, екологічні фактори росту сосни.

Досліджувалась можливість радіальних приростів ранньої і пізньої деревини напівсисбів у 17-річних культурах сосни звичайної (СЗ), оброблених хімічними супермутагенами за пророщування насіння нітрозометилсечовиною (НМС), нітродиметилсечовиною (НДМС) і диметилсульфатом (ДМС) у концентраціях 0,05 і 0,1% протягом 24 годин. Результати досліджень засвідчили достовірний вплив мутагенів на мінливість приростів дерев і різну чутливість до них у напівсисбів. Зазначено, що з віком СЗ збільшується синхронність динаміки приростів у варіантах досліду з контролем. Паралельно зі зниженням мутагенного ефекту зростає частка

міжродинних відмінностей у мінливості приростів. Наслідком одноразового впливу хімічних мутагенів на насіння під час їх проростання є підвищення чутливості дерев до зміни погодних умов і зниження можливості до адаптації СЗ на популяційному рівні. Слід зазначити, що з віком культур вплив мутагенів на динаміку приростів деревини знижується, проте збільшується частка впливу спадкових відмінностей між напівсисами, пов'язана зокрема зі зростаючою конкуренцією між деревами.

УДК 630*18:630*161.03:577.34

2013.2.377. РОЗПОДІЛ СУМАРНОЇ АКТИВНОСТІ ¹³⁷Cs У ЛІСОВИХ ФІТОЦЕНОЗАХ / Бойко О.Л. // Лісівництво і агролісомеліорація: зб. наук. пр. — Х., 2012. — Вип. 120. — С. 87–94. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539536.

Екосистеми лісові, радіонукліди, забруднення ґрунту радіоактивне, фітоценози, фітомаса ценозу.

Висвітлено результати вивчення сучасного розподілу ¹³⁷Cs в основних компонентах лісових екосистем (ЛЕ). Метою досліджень було також виявлення значення окремих ярусів рослинності в утворенні фітомаси ценозу на одиницю площі. У зв'язку з перерозподілом радіонуклідів у компонентах ЛЕ необхідно здійснювати потрібні моніторингові спостереження за рівнем їхнього радіоактивного забруднення. Встановлено, що за покращення едафічних умов — при переході від вологих борів до вологих суборів і вологих сугрудів — едифікаторна роль деревного ярусу значно зростає, що виявляється в збільшенні частки утворюваної ним фітомаси ценозу. Дані порівняльного аналізу ранжованих рядів ярусів рослинності за утворенням фітомаси ценозу і розподілом у ньому сумарної активності ¹³⁷Cs дають змогу стверджувати, що у проаналізованих едатопах, типових для автоморфних лісових ландшафтів Українського Полісся — вологих борах (Аз), вологих суборах (Вз) і вологих сугрудах (Сз), ранжовані ряди є дуже подібними. Це свідчить про те, що загальний розподіл сумарної активності ¹³⁷Cs у фітоценозах автоморфних лісових ландшафтів визначається розподілом фітомаси їхніх ярусів.

УДК 630*181.187:630*17:582.5/9(477.7)

2013.2.378. ЛИСТЯНІ ЛІСИ ПІВНІЧНО-СТЕПОВОГО ПРИДНІПРОВ'Я (ЕКОЛОГІЯ, ТИПОЛОГІЯ, ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ) / Назаренко Н.М., Стадник А.П. — Корсунь-Шевченківський, 2011. — 376 с. — Бібліогр.: 390 назв. Шифр 538886.

Ліси листяні, екологія листяних лісів, типологія листяних лісів, фіторізнманіття листяних лісів, екосистеми лісові.

Висвітлено короткий історичний аспект вивчення рослинності природних степових листяних лісів (ЛЛ) та охарактеризовано головні напрями дослідження природної лісової рослинності в степовому регіоні України. Наведено основні концепції класифікації і типології лісових екосистем — типологію лісів В.М. Сукачова, еколого-флористичну класифікацію Ж. Браун-Бланке, типологію лісів Є.В. Алексєєва — П.С. Погребняка — Д.В. Воробйова та їх учнів і послідовників, типологію лісів О.Л. Бельгарда, класифікацію лісових екосистем EUNIS. Обґрунтовано використання типології О.Л. Бельгарда та запропоновано нові підходи до типології листяних лісів у рамках лісотипологічної схеми згаданого вченого. Наведено характеристики теоретичних засад вивчення фіторізнманіття лісових екосистем. Проаналізовано склад флори північно-степових ЛЛ, розроблено й обґрунтовано систему регіональних фітоіндикаційних шкал та фітоіндикаторів степових ЛЛ. Охарактеризовано еколого-ценотичні групи та екоморфи видів судинних рослин цих лісів. Виконано аналіз флори ЛЛ приводоільно-балкового, придолинно-балкового і придолинно-терасового ландшафтів, інтра- та екстразональних ЛЛ надзаплавних терас степових річок. Актуалізовано типологічну схему ЛЛ Північного Степу України в рамках типології О.Л. Бельгарда. Запропоновано комплексну еколого-флористичну класифікацію Північно-Степових ЛЛ за схемою Ж. Браун-Бланке та показано сучасний стан їх рослинного різноманіття. Визначені фітоіндикаційні показники провідних режимів екологічних чинників та фітоіндикатори можуть бути використані для оцінки типів лісорослинних умов у Північно-Степових листяних лісах за планування лісівничих заходів.

УДК 630*232.32.42:631.895:630*17:582.475.4

2013.2.379. ВИРОЩУВАННЯ СІЯНЦІВ СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПІДЖИВЛЕННЯ КОМПОЗИЦІЙНИМИ ДОБРИВАМИ / Тараненко Ю.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 171, ч. 1. — С. 214–221. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 538773.

Сосна звичайна, сіянці сосни, добрива композиційні, підживлення сіянців сосни, розсадник.

Вивчався вплив підживлення композиційними добривами сіянців сосни (С.) звичайної в період їх активного росту на їх якісні показники. Застосовувались традиційні мінеральні та рідкі органо-мінеральні композиційні добрива (віталіст, оазис, гумат) у різних концентраціях — усього 12 варіантів. Установлено, що застосування на лісовому розсаднику композиційних органо-мінеральних добрив позитивно впливає на якісні характеристики однорічних сіянців С. За висотою і діаметром кореневої шийки підживлені сіянці вірогідно перевищують контрольні на 12% за середніми значеннями маси надземної частини, хвої та коренів. Перевищення становить 40, 42 і 30% відповідно. Встановлено, що в цілому підживлення сприяло збільшенню повітряно сухої маси 100 шт. сіянців на 21% порівняно з контролем. Оцінка впливу різних видів добрив на якість сіянців показала, що загальний 1-й ранг має добриво віталіст у нормі 2,5 л/га, 2-й — базис (25 л/га), 3-й — віталіст (10 л/га). Дисперсійний аналіз виявив істотний вплив виду добрива на всі ознаки якості сіянців С. З'ясовано, що концентрація добрива вірогідно збільшила лише висоту сіянців, а діаметр кореневої шийки, масу надземної частини та коренів — неістотно.

УДК 630*238:630*17:582.623.2:630*18(477.41/42)

2013.2.380. БІОЛОГІЧНІ, ЕКОЛОГІЧНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЛАНТАЦІЙНОГО ВИРОЩУВАННЯ ТОПОЛІ В УМОВАХ КІЇВСЬКОГО ПОЛІССЯ / Фучило Я.Д., Литвін В.М., Сбитна М.В. — К., 2012. — 214 с. — Бібліогр.: 237 назв. Шифр 539090.

Плантаційне вирощування лісу, тополя, екологія лісова, продуктивність плантацій тополі, вирощування тополі.

Наведено результати досліджень біологічних та екологічних особливостей 18 перспективних клонів тополі (Т.) *Populus L.* в умовах Київського Полісся. В Україні та інших країнах Європи та Північної Америки вирощування плантацій Т. для одержання деревини має давню історію і широко застосовується в даний час. На основі отриманих даних удосконалено технологію створення й вирощування плантацій Т. на різних категоріях лісокультурних площ і вивчено особливості їх росту і розвитку. Особливо доцільно створювати плантаційні лісові культури Т. в Україні на низькопродуктивних сінокошах та інших відносно багатих категоріях с.-г. невідгод та еродованих земель, які передаються під заліснення. Досягнення позитивних результатів за плантаційного вирощування Т. в Україні можливе за умови використання її форм, які найповніше відповідають ґрунтово-кліматичним особливостям окремих її регіонів, зокрема — Київського Полісся, та вдосконалення технології вирощування плантацій Т. для одержання різних видів деревної сировини. Наведено вдосконалену технологію створення й вирощування плантацій Т. з довгим та коротким періодом ротації, за рахунок упровадження методів вирощування й заготівлі якісного садивного матеріалу, використання суперабсорбентів, застосування оптимальних схем розміщення садивних місць, способів садіння, термінів ротації тощо. З'ясовано, що найстійкішими до шкідників в Київському Поліссі є клони Blank du Poiton; 1-45/51; 1-214; Vereecken; San Giorgio; V-235; Rochester; Oxford, а найменш стійкими — Dorskamp, Marilandika і Robusta. Останні потребують додаткових заходів захисту від шкідників і хвороб. Результати досліджень засвідчили, що з 18 клонів тополі в умовах Київського Полісся найпридатнішими виявились наступні: 1-45/51, 1-214, Vereecken, San Giorgio, Dorskamp, Heidemij і Robusta.

УДК 630*266:631.6:504.54

2013.2.381. АКТИВИЗАЦІЯ МЕЛІОРАТИВНОГО ЕФЕКТА ПОЛЕЗАЦИТНЫХ ЛЕСНЫХ НАСАЖДЕНИЙ В АГРОЛАНДШАФТЕ / Свинцов И.П., Тищенко В.В. // Вестник Рос-

сийской академии сельскохозяйственных наук. — 2012. — № 6. — С. 21–23. — Библиогр.: 4 назв.

Лісові поєзакисні смуги, меліорація, агроландшафт, віт-роззахисна дія лісосмуг, вітри панівні.

Наведено основні технології вирощування поєзакисних лісосмуг (ПЗЛС) з високими вітроззахисними властивостями за будь-якого кута підходу вітру до них. У Кам'яному Степу (Воронезький НДІСГ) розроблено структуру ПЗЛС з перервним профілем деревостану, який дає змогу підвищувати ефективність їх вітроззахисної дії через трансформацію повітряного потоку за набігання його на лісосмуги. Їх рекомендується створювати за схемою деревно-чагарникового типу в поєднанні деревних порід і чагарників макробіогрупами, розміщеними в рядях ПЗЛС у шахматному порядку. Запропонована конструкція лісосмуги справляє ефективну дію на трансформацію повітряного потоку за будь-якого, зокрема паралельного, підходу вітру, становлячи порядку 2/3 вітроззахисної дії від перпендикулярно спрямованого повітряного потоку. Крім того, зростання шорсткості ПЗЛС з видозміненою конструкцією сприяє скороченню інтенсивності турбулентності повітряних мас між смугами. Вітропроникність запропонованих насаджень, як і ПЗЛС з ажурно-продувною конструкцією, — 40–50%. Зона ефективного зниження швидкості вітру (до 20%) лісосмуг в облістяному стані, за кута підходу вітру до них 70–75° і швидкості до 5,3 м/с, становить у суцільних насадженнях до 13, у перервних — до 16Н. Головна меліоративна дія перервних ПЗЛС в агроландшафтах — активний вплив на формування мікроклімату і на зміну складових його факторів. Зазначено, що застосування нової технології вирощування і формування ПЗЛС дає змогу вирішувати проблему лісомеліоративного облаштування території з урахуванням просторового розміщення та орієнтації лісонасаджень залежно від рельєфу і напрямку панівних шкодочинних вітрів. У такому разі збільшується меліоративна дія лісосмуг на прилеглі території в агроландшафті на 25–30% порівняно з існуючими конструкціями захисних насаджень.

УДК 630*28.903(477.8)

2013.2.382. ВИКОРИСТАННЯ НЕДЕРЕВНИХ РЕСУРСІВ ЛІСУ УКРАЇНСЬКОГО РОЗТОЧЧЯ / Стрянець Н.С., Рябчук В.П., Елбакідзе М.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 171, ч. 1. — С. 208–214. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 538773.

Ресурси лісу недревні, стан використання недревних ресурсів лісу, лісокористування раціональне.

Проаналізовано роль недревних ресурсів лісу (НДРЛ) у житті сільських громад України, зокрема у регіоні Українського Розточчя. Використано міжнародні, національні документи, тематичні літературні джерела і 54 інтерв'ю у місцевих лісокористувачів. На сьогоднішній стан використання НДРЛ для економічного розвитку на місцевому й регіональному рівнях привертає все більшу увагу громадськості. Результати проведених досліджень засвідчили, що в країнах з перехідним станом економіки важливість використання НДРЛ зростає на всіх рівнях. В Українському Розточчі місцеві жителі активно використовують НДРЛ для забезпечення сім'ї як продуктами харчування, так і додатковими засобами для існування. Важливим є традиційне використання НДРЛ до релігійних свят та як сімейна традиція. Збільшення економічної вигоди від використання НДРЛ сільськими жителями є одним із завдань сталого ведення лісового господарства. Урядові та громадські організації, що займаються розвитком сільських громад, докладають значних зусиль, щоб впровадити нові підходи для сталого використання лісових ресурсів із залученням традиційної практики ведення лісового господарства. Зазначено, що створення продуктів з доданою вартістю — таких як лікарський чай, варення, сушені гриби, може принести більший дохід сільським жителям. Для забезпечення умов сталого використання НДРЛ необхідно при плануванні лісокористування відводити лісові ділянки, які є важливими для заготівлі НДРЛ, і розробляти плани багатофункціонального сталого ведення лісового господарства, що поєднує ефективне використання як деревних, так і недревних ресурсів.

УДК 630*38(470+571)

2013.2.383. ПОВЫШЕНИЕ ПРОЧНОСТИ ДОРОЖНЫХ ПОКРЫТИЙ ЛЕСОВОЗНЫХ АВТОМОБИЛЬНЫХ ДОРОГ / Камусин А.А., Левушкин Д.М. // Лесной журнал. — 2012. — № 5. — С. 72–77. — Библиогр.: 3 назв.

Дорога лісовозна, покриття дорожнє, оцінка міцності дорожнього покриття.

Здійснено перевірку можливості використання місцевих матеріалів у будівництві дорожнього покриття (ДП) лісовозних автомобільних доріг, зокрема крейди. Задача оптимізації конструкції ДП зводиться до пошуку дешевої і міцної основи з урахуванням заходів щодо підвищення несучої поверхні нижніх конструктивних шарів земляного полотна. Встановлено залежність міцності основи з крейди і конструкції в цілому від несучої здатності ґрунтової основи. Відносна вологість ґрунту земляного полотна на дослідній ділянці з основою з крейди виявилась у 1,2 раза меншою, ніж у випадку відсутності крейди. У якості цільової функції за оптимізації конструкції запропоновано використовувати мінімум необхідних затрат. Дослідження дали змогу розробити систему управління базою даних ресурсоощадних конструкцій дорожнього покриття.

УДК 630*416.3:630*232:630*17:582.475(477.7)

2013.2.384. ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ СОСЕН КРИМСЬКОЇ ТА ЗВИЧАЙНОЇ В ОСЕРЕДКАХ КОРЕНЕВОЇ ГУБКИ СХІДНОБАЙРАЧНОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Левін С.В., Фучило Я.Д. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 171, ч. 2. — С. 162–166. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 538895.

Сосна кримська, сосна звичайна, губка коренева, ріст сосни, сувор свіжий.

Висвітлено результати дослідження особливостей росту дерев сосни кримської (СК) та сосни звичайної (СЗ) за їх спільного зростання в лісових культурах, уражених кореневою губкою, в умовах свіжого субору Східнобайрачного Степу України з метою їх ширшого застосування під час лісовідновлення та лісорозведення у несприятливих для росту умовах. З'ясовано, що на відміну від СЗ, СК зовсім не уражується кореневою губкою (КГ). Навіть кількарізове зрізання верхівок дерев (декапітація) не призводить до їх загибелі, тоді як подібна дія на дерева СЗ спричиняє значне їх ослаблення або загибель. Незалежно від породи і проведення декапітації, частина дерев періодично формує дуже низький приріст за висотою, який неможливо виявити візуально. У результаті в 27-річних дерев замість 25 мутівок може бути лише 14. Зазначено, що дерева з меншою кількістю кілець відзначаються нижчими показниками росту. У досліджуваних умовах максимальний приріст за висотою в СК настає у віці 15, а в СЗ — у 13 років. Враховуючи розподіл вкритої лісом площі Луганської обл., динаміку розвитку КГ та стійкість СК до ураження нею, останню породу слід обов'язково уводити в лісові культури. Обґрунтовано висновок, що в несприятливих умовах (колишні с.-г. угіддя, схили, щільні ґрунти тощо) сосну кримську доцільно вважати головною породою.

УДК 630*43:631.445.12:504.056(477.81)

2013.2.385. ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕГРАДАЦІЇ ЛІСОВИХ ТОРФОВИЩ ПІД ВПЛИВОМ ПОЖЕЖ / Блінкова О.І., Пашкевич Н.А., Козинято Т.А. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.10. — С. 105–112. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 538891.

Торфовища лісові, екологія торфовищ лісових, деградація пірогенна торфовищ, пожежі лісові, гідрохімія поверхневих вод.

Досліджувалися морфологічні й екологічні особливості пірогенно-трансформованих торфовищ (Т.) Рівненської області. Вивчався вплив пожеж на поверхневі води Т., а також на формування ценозу. Запропоновано заходи стосовно раціонального використання і збереження Т. Наведено й проаналізовано дані щодо фізико-хімічних властивостей досліджуваних ґрунтів та граничних і середніх концентрацій розчинених речовин в об'єкті гідросфери району торф'яної пожежі. Встановлено, що головними причинами пірогенної деградації Т. є природні й антропогенні чинники. Проведений моніторинг засвідчив, що пожежі на торфових ґрунтах при-

зводять до часткового, а інколи й повного їх знищення, завдаючи значних збитків сільському господарству і довкіллю. Пірогенні утворення після пожежі мають несприятливі фізико-хімічні властивості, зумовлені високою лужністю і карбонатністю поверхневих генетичних горизонтів, низьку щільність будови. У випадку слабого впливу відбувається збільшення частки мінеральної форми фосфору і зменшення частки орґано-мінеральних сполук. З'ясовано, що торф'яні пожежі вагомо впливають на хімічний склад об'єктів гідросфери поверхневих вод і призводять до появи у воді аномальних концентрацій нітратного азоту, високого рівня аномальних хлорид- і сульфат-іонів, кальцію і магнію. Слід звернути особливу увагу на те, що за пірогенної сукцесії лісових Т. надходження значних кількостей сполук азоту і фосфору в річкову мережу може спричинити евтрофікацію водних об'єктів та різке зниження якості річкової води. Вказується на необхідність здійснення моніторингу Т. різного типу для розуміння динаміки рослинного покриву та подальшого його розвитку, оскільки сукцесії під дією пірогенного чинника можуть розвиватися в різних напрямках залежно від едафічних та ценотичних умов, що склалися. Обґрунтовано необхідність проведення заходів щодо мінімізації й локалізації пожеж, охорони й раціонального використання Т., запровадження моніторингу за їхнім станом як складової частини моніторингу навколишнього природного середовища.

УДК 630*5:581.14.003.13(477.53)

2013.2.386. ЛІСИ ПОЛТАВЩИНИ: БІОПРОДУКТИВНІСТЬ І ДИНАМІКА: монографія / Лакида П.І., Сєндзюк Р.В., Морозюк О.В. — Корсунь-Шевченківський, 2011. — 219 с. — Бібліогр.: 236 назв. Шифр 538876.

Біопродуктивність лісів Полтавщини, динаміка біопродукційних процесів, фітоценоз лісовий, кліматичні зміни, таксація лісу.

Наведено результати ретроспективного аналізу динаміки біопродуктивності лісів Полтавщини (Лівобережний Придніпровський Лісостеп) за компонентами фітомаси й депонованого в ній вуглецю в деревостанах головних лісотвірних порід (ГЛП). Це зумовлено тим, що на сьогоднішнє проведення лісовпорядних робіт обмежується переважно оцінкою стовбурової частини деревостану. Проте в умовах глобальних змін клімату визначальною науковою проблемою є дослідження повного вуглецевого біоефекту лісів України в цілому та її окремих регіонів, яке передбачає визначення фітомаси насаджень за окремими фракціями. З'ясовано, що в лісах Полтавського обласного управління лісового і мисливського господарства (ОУЛМГ) станом на 01.01.2006 р. на загальній площі крітій лісом ділянок (141,3 тис. га) із запасом стовбурової деревини (30088,9 тис. м³) знаходилося 19886,2 тис. т фітомаси, у якій акумульовано 9877,1 тис. т вуглецю. Річна зміна CO₂ на лісових площах Полтавщини у 2006 р. становила 88,2 тис. т (без урахування листя і піднаметової рослинності, які нетривалий час утримують вуглець), що перевищує антропогенні викиди CO₂ для цього періоду в регіоні. У цілому ліси Придніпровського Лісостепу утримують 11,4% національних викидів CO₂ в атмосферу (4,2% з яких утримують ліси Полтавського ОУЛМГ) і є досить потужним природним кліматичним регулятором. На міжнародному рівні визнано, що проведення заходів у лісовому господарстві є одним з найбільш перспективних, екологічно безпечних й економічно виправданих шляхів запобігання змінам клімату. Щороку в лісах Полтавського ОУЛМГ різниця між антропогенними викидами CO₂ та його депонованням становить 84,4 тис. т. Зауважується, що за умови реалізації заходів згідно з Кіотським протоколом Полтавська область змогла б отримувати близько 1,2 млн євро.

УДК 630*5:630*18.161(477.46)

2013.2.387. ЛІСИ ЧЕРКАЩИНИ: БІОПРОДУКТИВНІСТЬ І ДИНАМІКА: монографія / Лакида П.І., Морозюк О.В. — Корсунь-Шевченківський, 2011. — 222 с. — Бібліогр.: 238 назв. Шифр 538877.

Біопродуктивність лісів Черкащини, динаміка біопродукційних процесів, фітобіота лісу, фітоценози лісові, біорізноманіття лісів Черкащини.

Наведено результати дослідження динаміки біопродуктивності за компонентами фітомаси деревостанів головних

лісотвірних порід (ГЛП) Черкащини. Реалізація методу та розроблення системи математичних моделей для оцінки динаміки компонентів надземної фітомаси деревостанів ГЛП регіону залишається актуальною лісотаксаційною проблемою, вирішення якої сприятиме екологічно збалансованому управлінню лісами Черкаської обл. Динамічні процеси, що відбуваються в лісових фітоценозах під впливом часових біотичних й антропогенних чинників, знаходять своє як позитивне, так і негативне відображення у навколишньому природному середовищі. Зазначено, що глобальні зміни клімату та їхні регіональні прояви свідчать про нездатність фітобіоти і, перш за все лісів, регулювати й стабілізувати газообмін атмосфери, запобігати її незворотнім трендам. Стрімке збільшення обсягів концентрації CO₂ в атмосфері Землі внаслідок природних процесів і діяльності людини є головним чинником, який призводить до глобальних змін клімату. Ліси є одним з основних стабілізуючих природних механізмів, що здатні компенсувати зростаючі індустріальні й транспортні емісії CO₂ у земну атмосферу. Черкащина знаходиться в самому центрі України і її високопродуктивні ліси мають значний потенціал для зниження концентрації парникових газів. Запропоновано комплекс лісотаксаційних нормативів для оцінки фітомаси деревостанів ГЛП Черкаської області.

УДК 630*624.68(477)

2013.2.388. ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ЯК ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЛІСАМИ ТА ЛІСОВИМ ГОСПОДАРСТВОМ / Головка А.А., Січ М.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.9. — С. 80–85. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 538890.

Планування у лісовому господарстві, політика лісова, управління лісами, лісокористування.

Висвітлено проблеми планування (П.) у сфері лісокористування України і роль П. як інструмента лісової політики та засобу узгодження інтересів зацікавлених осіб. Проаналізовано теоретико-методологічні підходи щодо планування й представлено авторське бачення можливостей їх застосування в лісовому господарстві з метою підвищення ефективності лісокористування. Зазначено, що нестабільність зовнішнього середовища істотно позначається на ефективності процесу планування та, як наслідок, — діяльності вітчизняних лісових підприємств. На загальнодержавному рівні відсутня стратегія розвитку лісових підприємств (ЛП) і стратегіє П. на їх рівні ускладнюється централізацією управління, яка обмежує можливості директорів ЛП розробляти й реалізовувати стратегічні плани. Використання сучасних теоретико-методологічних підходів, зокрема методу SWOT-аналізу, може значно підвищити ефективність П. Упровадження лісових програм сприятиме залученню зацікавлених осіб до П., використання, охорони та відтворення лісових ресурсів і послужить превентивним заходом вирішення конфліктів у сфері лісокористування. Розроблення спеціалізованого програмного забезпечення дає можливість адаптувати економіко-математичні методи П. до потреб лісокористування і заощаджувати чималі кошти внаслідок оптимізації сортиментних планів, вантажопотоків, запасів підприємств тощо. Застосування методів календарного П. дасть змогу підвищити ефективність організації виробничих процесів й посилити контроль за термінами виконання проектів. Обґрунтовано висновок, що використання сучасних теоретико-методологічних підходів до здійснення управління лісами та лісовим господарством України, а також оптимізація розподілу повноважень між суб'єктами управління дасть змогу значно підвищити ефективність лісокористування.

УДК 630*7(73+477)

2013.2.389. АНАЛІЗ ДОСВІДУ США ЩОДО ПРОДАЖУ ДЕРЕВИНИ З ДЕРЖАВНИХ ЛІСІВ / Польовський А.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.12. — С. 306–310. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 538893.

Господарство лісове США, політика лісова, ліс на корені, аукціони, ліси державні.

Досліджувалися аукціонні торги лісовою продукцією як інструмент лісової політики. Здійснено аналіз досвіду проведення аукціонів з продажу лісу на корені в США та встанов-

лення стартових цін продажу деревини. Найпоширенішими видами торгів у США є такі аукціони: закритий аукціон першої ціни, на якому покупці подають свою пропозицію ціни у закритих конвертах і виграє той, хто запропонує найвищу ціну; закритий аукціон другої ціни, на якому покупці подають свою пропозицію ціни в закритих конвертах і виграє той, хто запропонує другу за величиною ціну, тобто найкращу ціну серед запропонованих покупцями, які вже програли. Варто зазначити, що 76% усієї деревини на корені продають на аукціонах, решту — за прямими договорами. Основним методом проведення аукціону є закриті торги першої ціни (91%), тоді як усні відкриті торги з підняттям ціни використовуються дедалі рідше. Подано рекомендації щодо вдосконалення аукціонних торгів лісовою продукцією в Україні, а саме: застосування не лише відкритих усних аукціонів, але й інших видів, зокрема закриті аукціони 1- і 2-ї ціни для забезпечення конкурентного середовища й отримання вищих цін продажу; правильне визначення стартових цін, для чого необхідно застосувати різні підходи до економічної оцінки лісових ресурсів; поява в українському лісовому секторі приватних лісозаготівельників зумовлює необхідність створення конкурентного ринку з продажу лісів на корені; відмова від лісових такс і запровадження кореневих цін та аукціонного продажу лісу на корені дасть змогу підвищити рівень прибутковості й ефективності лісового господарства.

УДК 630*902:630*18:001.891(091)(477)

2013.2.390. ДОСТИЖЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ УКРАИНСКОЙ ШКОЛЫ ЛЕСНОЙ ТИПОЛОГИИ (К 80-ЛЕТИЮ СТАНОВЛЕНИЯ) / Мигунова Е.С. — Х., 2012. — 102 с. — Библиогр.: 70 назв. Шифр 539450.

Історія лісової типології, типологія лісова, лісотипологічні дослідження.

Висвітлено історичний аспект становлення української школи лісової типології (ЛТ), яка продовжила розвиток ідеї створеного на початку ХХ ст. Г.Ф. Морозовим і А.А. Крюденером вчення про типи насаджень як єдності лісу і його середовища, насамперед ґрунто-підґрунтя. Зазначено, що українська лісотипологічна школа є прямою і єдиною наступницею створеної вищеназваними вченими-типологами вчення лісової типології. Українські типологи П.С. Погребняк, Д.В. Воробйов та їхні послідовники сприйняли всі основні положення цього вчення, насамперед принцип розміщення лісів за наростанням родючості їх місцезростання, та продовжили його розвиток і вдосконалення. Спираючись на поняття "родючість ґрунту", стало можливим чітко систематизувати всю різноманітність лісів різних природних зон — від чистих низькобонітетних деревостанів оліготрофу сосни на бідних сухих і заболочених землях (бори) до складних високопродуктивних насаджень мезо- і мегатрофів — дібров, ремей,

бучин та ін. — на багатих оптимально зволжених землях. Створювані на ґрунтах різного рівня родючості, спільноти середовища й біоти — екосистеми (біоекосистеми), значно раніше названі лісівниками типами лісу, і класифікуються лісотипологічними сітками — кліматичною (зональною) та едафічною (внутрішньозональною) — у координатах температури й вологості клімату — перша; трофності (найбільших валових кількостей фосфору і калію, виключаючи калій польових шпатів) і доступної вологи в ґрунто-підґрунті різних зон — друга, які вже мають відповідні кількісні параметри. Авторські дослідження засвідчили, що принципи Морозовського екологічного напрямку лісової типології і його методи зв'язаного (поєданого) вивчення і класифікації різних природних факторів можуть бути корисними для багатьох природничих і с.-г. наук.

УДК 630*905.2(477+100)

2013.2.391. ХАРАКТЕРИСТИКА КРИТЕРІЇВ ТА ІНДИКАТОРІВ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ У СТРУКТУРІ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ / Шершун М.Х. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.13. — С. 57–62. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 538894.

Збалансоване ведення лісового господарства, ресурси лісові, індикатор збалансованості лісового господарства.

Здійснено порівняльний аналіз виконання окремих критеріїв та індикаторів збалансованого ведення лісового господарства (ЗВЛГ) в Україні й оцінено стан та інтенсивність цих змін у країнах центрально-європейського регіону. На основі річного звіту ФАО ООН та звітних даних управлінь лісового та мисливського господарств Державного агентства лісових ресурсів України наведено результати виконання критерію 1: збереження та відповідне збільшення лісових ресурсів і їх внесок до глобального кругообігу CO₂. Площа лісів України — одна з найбільших серед країн Центральної Європи (9274 тис. га). Основними негативними тенденціями за останні десятиліття є скорочення загальних обсягів лісовідновлення та лісорозведення; низька частка використання природного поновлення деревостанів; нерівномірний розподіл насаджень за класами віку й переважанням деревостанів віком 21–40 років. Серед країн Центрально-Східної Європи Україна вирізняється високим загальним приростом деревини (20935 тис. м³) та зростанням за останні 20 років нагромадження CO₂ у біомасі лісових екосистем від 499 до 761 млн т у 1990 і 2010 рр. відповідно. Серед негативних змін — низький річний приріст з одиниці площі (3,9 м³/га); невисокий запас деревостанів, придатних для лісозаготівель (6000 тис. м³); найнижчий рівень використання річного приросту експлуатаційних лісів (близько 30–32,7%).

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Авраменко С. 178
Аджиев Д.Д. 309
Азизбекян Р.Р. 161
Аксиленко М.Д. 109
Алещенко О.О. 253
Алиев А.С. 347
Алферов В.А. 211
Аль-Бази Мезхер
Камиль 257
Альошина О.В. 126
Андрусевич Я.В. 115
Анисимова И.Н. 153
Анисова Н.И. 278
Анісімова О.В. 11
Антал Т.В. 74
Антіпов А. 353
Аретинська Т.Б. 326, 327
Арсланова Л.Е. 86
Артемяева О.А. 278
Артюшенко В.В. 44

Б

Бабаянц О.В. 115
Бабич Л.О. 44
Багдонос И.И. 313
Базан А.И. 371
Байлук С.И. 366
Бакалец Д.В. 36
Бакум М.В. 40
Баланчук І.М. 303
Балашова Г. 225
Баль-Прилипка Л. 357
Балюк С.А. 59, 95
Банний О.О. 41
Баннікова К. 144
Барановський В.М. 50
Барштейн В.Ю. 372
Батенёва Н.В. 264
Бах Й.Е. 286
Бахур Т.І. 352
Бацманова Л.М. 111
Башинская О.В. 148
Бедина Л.Ф. 362
Безсмертна Л.О. 369
Безуглий М.Д. 31
Белый Д.С. 310
Бердін С.І. 118
Берднікова О. 88
Бессонова В.П. 242
Бетин А.Н. 277
Беліков Є.І. 5
Бигун О.Н. 71
Билько М.В. 367
Бігун О.М. 72
Біднина І.О. 65, 193
Блінкова О.І. 385
Блюм Я.Б. 152
Бобер А.Ф. 108, 368
Бова Т.О. 346
Бовсуновський В.В. 244
Богатир Г.П. 358
Богатирьев Д.В. 51
Боднар 18
Бойко А.І. 41
Бойко В.А. 363
Бойко О.Л. 377
Бойчук О.В. 198

Болдырева Л.Я. 166
Бомба М. 75
Бондар О.І. 128
Борзих О.І. 145
Борис А.М. 45, 48
Борисенко Л.Д. 231
Борисюк В. 75
Борисюк П.Г. 196
Боровська І.Ю. 147
Бортнік А. 130
Бортнік Т. 130
Бочков В.М. 332
Брандорф А.З. 323
Брановицкая Т.Я. 363
Бритвин В.В. 166
Бровко О.В. 251
Бублик В.М. 325
Бударков В.А. 261
Бузыкина Г.С. 67
Булашева А. 355
Булигін С.Ю. 128
Булкин М.С. 359
Буняк О. 187
Бурдига В.М. 85, 177
Буреев И.А. 261
Буркин А.А. 341
Буркин М.А. 341
Бурлаков М.В. 347
Бутаков Е.И. 310
Бухало В.Я. 175
Бучацький Л. 328

В

Вавринович О. 162
Валеева А.Р. 344
Василіук П.М. 168
Васин А.А. 344
Васькова Н.Н. 315
Вашкевич Л.М. 335
Вдовенко С.А. 234, 235
Вдовиченко Ю.В. 245, 255
Велан К. 344
Вергунов В.А. 10
Верзилина Н.В. 207
Весёлкин Г.А. 351
Виговський І. 179
Виноградов В.А. 363
Вітанов О.Д. 226
Віщур В.Я. 316
Владимирський І. 328
Власов В.В. 218
Влащук О.С. 65
Вовк С. 294
Вожегова Р. 225
Войналович А.С. 158
Войналович С.А. 158
Войтович Н.В. 77
Волкова Л.А. 102
Волкогон К.І. 121
Волощук В.М. 279
Воробьева Т.Т. 220
Вороненко В.І. 159, 255
Воропай Г.В. 93
Воскобійник Ю.П. 35
Воскобойник Ю.П. 18

Г

Гаврилова В.А. 153

Гаврилюк В.А. 130, 133
Гаврилюк В.О. 241
Гавриш О.М. 306
Гаевський А.П. 109
Галаган Р.Л. 262
Галашева А.М. 212
Галімов С.М. 280
Гамаюнова В. 88
Гамко Л.Н. 275
Гащин В. 204
Гевко Р.Б. 47
Гедройц В. 190
Гель І. 216
Гера О.М. 101
Гергель М.А. 249
Германова О. 370
Гиря В.М. 246
Гладій М.В. 19
Глушко Ю.М. 331, 332
Гнатуш С.О. 116
Голобородько С.П. 191
Головач І.В. 46, 48
Головка А.А. 388
Голубов И. 295
Гомонай В.В. 374
Гомонай-Стрижко М.В. 374
Гончар О.Ф. 262, 306, 311
Гончаренко В. 353
Гончаренко І.В. 250
Гончарова К.В. 256
Горбань В.А. 64
Горбань І.М. 126
Горбар Л.А. 74
Горішний М.Б. 116
Горлова О. 267
Горніч М. 318
Горова Т.К. 224
Господаренко Г.М. 171
Гоцелюк А.Ю. 13
Грановська Л.М. 92
Гребенюк І.В. 6
Григор'єв В.М. 241
Грицай Р.В. 157
Грінченко Ю.І. 345
Громов И.Н. 347
Грохольська О. 204
Груднева Ю.В. 249
Губерук В.О. 260
Гудзь С.П. 116
Гузеев Ю. 266
Гулько Б. 210, 214
Гулько В. 210, 214
Гуляев А.И. 106
Гуляк Н.В. 143
Гутий Б.В. 260
Гуфрій Д.Ф. 260
Гуцол А. 276
Гуцуляк Г. 123

Д

Давидова О.Є. 109
Давидюк В. 55
Дадашев Б.А. 27
Даниленко В.Н. 350
Данилицький О.А. 100
Дарієнко В.В. 51
Дворецький А.І. 334, 336
Дегодюк Е.Г. 131
Дегодюк С.Е. 131

Деменська Н.М. 270
 Демидась Г. 182
 Демкевич Л. 176
 Демчук М.В. 308
 Дерев'янський В.П. 136
 Дерень О.В. 336
 Десятник Л.М. 169
 Джапаридзе Г.М. 265
 Джафарова В.Е. 213
 Желалов В.В. 265
 Дзюра В.О. 47
 Дидів А. 129
 Добіжа Н.В. 37
 Добрянська Н.А. 76
 Довгань В.І. 340
 Довгій Ю.Ю. 352
 Долматов Е.А. 213
 Домарацький О.О. 44
 Домацкая Т.Ф. 315
 Домацкий В.Н. 310, 351
 Донченко В.Н. 343
 Донченко Н.А. 343
 Драгальчук А.І. 352
 Драган М.І. 160
 Драганов И.Ф. 309
 Дубова О.А. 352
 Дубовий Ю.П. 120
 Дубовик О. 84
 Дубчак Н.А. 49
 Дугарь Ю.М. 156
 Дудар І. 75
 Дударев І.М. 42
 Дутов О.І. 128
 Дядюша Л. 240
 Дяченко С.В. 342

Е

Елбакідзе М.М. 382
 Ермолин Д.В. 364
 Есжанов Г. 355
 Еськов Е.К. 317
 Еськова М.Д. 317

Є

Єгоров Д.К. 173
 Ємельянова Н.О. 369
 Єфремов Д.В. 270

Ж

Жарук П. 271
 Ждамарова О.Е. 219
 Желтов Ю.О. 334, 336
 Жемела Г.П. 170
 Жеруков Б.Х. 99

З

Загоруйко В.А. 363–365
 Задорожна О.А. 203
 Зайчикова М.В. 350
 Заїка Є.В. 155
 Заїка П.М. 40
 Залецька О. 176
 Залоїло О.В. 330
 Заришняк А.С. 117
 Захаренко В.А. 149
 Захарова Л.М. 138
 Збарський В.К. 29
 Згозінська О.А. 352
 Здоровцов О.І. 29

Зелендін Ю.Д. 226
 Зеліско І.М. 34
 Зинатуллина З.Я. 315
 Зинковская Т.С. 96
 Зинковский В.Н. 96
 Зінов'єв Ф.В. 33
 Зыкова В.К. 238

И

Иванов А.В. 344
 Иванов И.И. 119
 Иванова Н. 232
 Иванченко О.Е. 242
 Иванченкова Т.А. 359
 Ивашкевич Т.В. 371
 Иващенко В.Г. 140
 Игнатова И.А. 249
 Ионина С.В. 343
 Исаков Ю.Н. 376

Й

Йоахім де Міранда 324

І

Іваніна В.В. 110, 120
 Іванна О. 271
 Іванова О.В. 342
 Іванюк В. 164
 Іващенко О.О. 151
 Ільчук М.М. 25
 Іртищева І.О. 13
 Іскра В. 184

К

Кабанець В. 84
 Кавтарашвили А.Ш. 295, 299
 Казюта О.М. 60
 Каленська С.М. 74, 111
 Каленський В.П. 74
 Калініченко Г.І. 283
 Калінчик М.В. 28
 Камінська Л.П. 308
 Камусин А.А. 383
 Кананович Т.Ю. 335
 Канівець С.В. 56
 Карелов А.В. 155
 Карпова Д.В. 58
 Карпушин С.О. 51
 Карпюк Н.А. 256
 Карташов М.И. 278
 Катаева Т.Є. 231
 Катеринич О.О. 297, 301
 Качмар О. 162
 Кваша С.М. 25
 Килин Р. 292
 Кирий П. 232
 Кириченко В.В. 147
 Кириченко Р.В. 40
 Кирпа Н. 174
 Кирюшин В.Е. 320
 Кирюшин В.И. 135
 Кисельова Р.А. 92
 Кірчук Г.А. 169
 Кірчук І.С. 169
 Кіях О.О. 221
 Клестова З.С. 348
 Клименко З.К. 239
 Клименко І.І. 134
 Ключник А.В. 13

Книга М.В. 335
 Кныш В. 229
 Князев А. 195
 Коваленко О. 84
 Коваленко Р.В. 111
 Ковалик О. 245
 Коваль О.А. 283
 Ковальчук І.І. 307
 Ковбасенко В.М. 356
 Ковбасюк П. 184
 Ковбель А. 114
 Козинятко Т.А. 385
 Козирев В.В. 65
 Козій М.С. 339
 Козлова Е.А. 217
 Козуб Н.О. 152, 155
 Коковіхін С.В. 94, 98, 107
 Колодій А. 176
 Колосовская Л.С. 371
 Кондакова В.В. 302
 Коник Г.С. 76
 Коновал І.А. 25
 Кононенко Г.П. 341
 Конопельський М.І. 167
 Копитець Н.Г. 19
 Корж А.П. 320
 Корнеева С.А. 208
 Корнеева М.О. 199
 Корнієнко С.І. 221, 224
 Король В. 232
 Корсун С.Г. 134
 Корячков В.А. 352
 Косминков Н.Е. 351
 Косолапов В.М. 185
 Костенко С.И. 185
 Костюшко С. 78
 Костюшко П.В. 104
 Косяк Д.С. 125
 Кочерга В.Я. 180
 Кошацька Н.А. 124
 Кошовий В.В. 126
 Кравчук В. 55
 Красова Н.Г. 212
 Кретов А.А. 361
 Кривошия П.Ю. 252
 Крисько В.Ф. 22
 Круподьорова Т.А. 372
 Кудоярова Г.Р. 119
 Кудрик Н. 274
 Кузнецов И.Ю. 247
 Купріченкова Т.Г. 5
 Курбатов А. 292
 Курило В.І. 12
 Курочка І.Л. 118
 Курчевский С.М. 90
 Куц О.В. 224, 226
 Куцан О.Т. 342
 Куценко М.В. 69
 Кучер А.В. 11
 Кучер Г.А. 104
 Куян В.Г. 139, 206
 Кюрчев В. 52

Л

Лаба Ю. 201
 Лагода Є.Ю. 33
 Лазарев Н.Н. 189
 Лазер П. 195
 Лакида П.І. 386, 387
 Лактионова Т.Н. 71
 Лактионова Т.М. 72

Ланцева Н. 292
 Лаптева К.А. 300
 Лебенгарц Я.З. 313
 Лебідь Є.М. 169
 Левін С.В. 384
 Левушкин Д.М. 383
 Левченко В.І. 342
 Левчук С.Є. 132
 Леженкин А.Н. 43
 Леньшин О.Г. 167
 Лесик Я.В. 307
 Липатов В.Ю. 319
 Лисенюк О.Ю. 142
 Литвин В.А. 262
 Литвин О. 75
 Литвинчук І.Л. 21
 Лифенко С.П. 4
 Лихацький В.І. 228
 Лихочвор А. 78
 Лихочвор В. 78
 Личко В.І. 112
 Лімонт А.С. 54
 Лісова Г.М. 146
 Літвін В.М. 380
 Літвін Ю.І. 70
 Лобанов А.В. 154
 Лузан П.Г. 39
 Луканин А.С. 366
 Лукашенко В.С. 299
 Лукашук В. 73
 Лукин С.М. 62
 Лукомец В.М. 138
 Лупенко Ю.О. 16, 17
 Лутков И.П. 364
 Луценко О.М. 97
 Ляшенко А.О. 262

М

Мазур Г.М. 198
 Майданюк В. 230
 Майдебуря О.П. 1
 Макагонов А.Ю. 363
 Макаренко А.О. 372
 Макаренко В.І. 111
 Макаров А.С. 364, 365
 Макарова Т.К. 91
 Макова В.М. 249
 Максін В.І. 327
 Малеончук О.В. 74
 Малиновська І.М. 70, 160
 Малтабар Л.М. 219
 Малярчук М. 193
 Маріуца А.Е. 330
 Маркина Н. 329
 Мартиненко С.В. 39
 Мартинюк І.В. 194
 Мартинюк Л.С. 198
 Маслак О. 200
 Маслова Е.Н. 310
 Матюх Н. 294
 Мацинович А.А. 302
 Мачок Ю.В. 39
 Машкина О.С. 376
 Медведев В.В. 68, 71
 Медведев И.Н. 287
 Медведєв В.В. 57, 59, 72
 Медведский В.А. 296
 Мельник В.В. 291
 Мельничук А.О. 104
 Мельничук С. 357
 Месель-Веселяк В.Я. 20

Мигунова Е.С. 390
 Микитюк В.М. 263
 Михайліченко О.О. 64
 Михнович И.В. 264
 Мігальов А. 193
 Міщенко Д.А. 24
 Модин О.А. 315
 Можайский Ю.А. 90
 Мокринський В.М. 109
 Морозов О.В. 107, 386, 387
 Мошинець О.В. 132
 Мукминов М.Н. 344
 Мукоїд Р.М. 369
 Мурська С.Д. 260
 Мурылев А.В. 319
 Мушенюк В.В. 12
 Мытников П.В. 278

Н

Нагорна Л.В. 215
 Нагорний В.І. 192
 Нагорнюк Т.А. 330
 Надикто В. 52
 Назаренко В.Г. 159
 Назаренко Н.М. 378
 Найдёнова В. 195
 Найдёнова В.О. 255
 Накисько С.Г. 71
 Накісько С.Г. 72
 Наумкин В.П. 322
 Невежин С. 188
 Некрасов Р.В. 278
 Ненька М.М. 199
 Ненька О.В. 199
 Нестеренко С.А. 32
 Нестерчук Ю.О. 29
 Никитишен В.І. 112
 Никифоров В.М. 77
 Никулин Ю.П. 285
 Никулина О.А. 285
 Новак Я. 48
 Новиков Д.В. 265
 Новожицька Ю.М. 342
 Носкова О.Ю. 108
 Нургалиев Р.И. 337

О

Обливанцов В.В. 27
 Обухов И.П. 249
 Овезмирадова О.Б. 139, 206
 Овечкин С.В. 67
 Одарюк О.О. 122
 Ожерельева З.Е. 208, 212
 Олексієнко О.О. 334
 Олійник В.С. 375
 Олійник Т.М. 157
 Омельченко Л.О. 159, 255
 Омельчун Ю.А. 342
 Оничко В.І. 118
 Опалко А.І. 205
 Опара Н.М. 10
 Орлов А. 79
 Осіпенко М.І. 334
 Островський Л.Л. 197
 Отченашко В. 360

П

Павел А.Р. 208
 Павкович С. 294

Павлишина Р.А. 100
 Павлюченкова О.В. 278
 Паламарь Н.Ю. 61
 Панасюк Б.Я. 9
 Панин А. 293
 Панікар І.І. 288
 Панков Д.М. 321
 Парамонова Т.В. 224
 Параняк Н.М. 268
 Парасочка І.Ф. 248
 Парахневич А.В. 287
 Паренюк О.В. 132
 Пастухов В.І. 105
 Пацула О. 204
 Пашкевич Н.А. 385
 Пергаев О.А. 166
 Перевойко Ж.А. 281
 Перельдик Д.Н. 313
 Переста А.М. 314
 Петренкова В.П. 6, 147
 Петрова О.Т. 120
 Петрушак В.Я. 5
 Петухов А.В. 319
 Пивень В.Т. 138
 Писаренко П.В. 98
 Пілярська О.О. 98
 Пішта Д.С. 169
 Платонова Н.П. 250, 269
 Плisko І.В. 72
 Плохов А.Ю. 277
 Подберезко І.М. 141
 Пожидаєва Н.В. 93
 Позняк О.В. 233
 Польовський А.М. 389
 Полянчиков С. 114
 Пономар С. 353
 Пономар Ю. 55
 Попельницька Н. 3
 Попов В. 183
 Попов В.М. 156
 Попов С. 165, 178
 Потапенко С.І. 369
 Потапов А.А. 189
 Придорогин М.В. 207
 Примак О.І. 8
 Присяжний В.Г. 46
 Присяжнюк М.В. 16, 17, 31
 Причко Т.Г. 211
 Пришляк В.М. 48
 Прищенко О.В. 342
 Прозоров А.А. 350
 Прокудіна Н. 290
 Прудченко Л.И. 285
 Пукало Д. 181

Р

Рапов В.О. 211
 Решетникова Э.Д. 186
 Решотко Л.М. 346
 Рибалко В.П. 289
 Римиханов Н.И. 351
 Рихлівський І.П. 177
 Рогач С.М. 15
 Розова В. 2
 Розумнюк А.В. 342
 Романенко А.Ю. 258
 Романовський Р.М. 47
 Ромащенко М. 89
 Россоха В.В. 22
 Россоха В.І. 248

Рубан Ю.Д. 243
Рубленко М. 354
Руда С.В. 297
Рудик А. 195
Рудник-Іващенко О.І. 151
Рудь В.П. 221
Рудь Ю. 328
Рычков І.Н. 323
Рябчук В.П. 382
Ряднов А.А. 284
Ряднова Т.А. 284

С

Саблук П.Т. 19
Савінова І.В. 348
Савуляк В.І. 36
Савченко В.І. 358
Савченко К.В. 71
Савченко М.Г. 256
Савченко Ю.І. 256
Савчук І.М. 256
Садовский А.Н. 189
Сало В.М. 39
Саломатин В.В. 284
Сатункин І.В. 106
Сацик М.І. 101
Сачук Р.М. 308
Сбитна М.В. 380
Свинцов І.П. 381
Свириденко К.О. 312
Свириденко О.І. 312
Свистула М.М. 268
Свистунова І. 182
Свірень М.О. 53
Свістула М.М. 270
Свістула О. 245
Седов Е.Н. 208
Селиханова М.К. 347
Семенов А.П. 335
Семенов Г.В. 359
Семенюта А.М. 38
Сендзюк Р.В. 386
Сербіна В.О. 272, 273
Сердюков Я.К. 345
Серова З.М. 208
Сидоренко А.Н. 366
Сидоренко О.В. 163
Сидоров І.І. 275
Сидорова І.А. 208
Сидорук Г. 83
Симкович В. 237
Симонов В.Е. 148
Сичкаръ В. 202
Сівульський М. 234
Січ М.В. 388
Скидан О.В. 30
Скриннік І.О. 51
Скрипник О.В. 93
Слепцов Ю. 236
Слободян С.О. 157
Слободянюк Н. 360
Слюсар І.Т. 101
Смелик Т.Л. 211
Смирнов П.Н. 264
Смислов С.Ю. 279
Снітинський В. 129
Собко М. 84
Созінов І.О. 152
Созінов О.О. 152, 155
Сорокина В.А. 96

Сохликов А.Б. 154
Стадник А.П. 378
Стапай П.В. 268
Статкевич С.В. 333
Степюк М.Г. 100
Стефанюк Г. 176
Столбов Н.М. 315
Стороженко В.О. 111
Сторчак М.В. 108
Стрілець О.П. 117
Стройко Т.В. 26
Стрямець Н.С. 382
Супрун О.М. 23
Сухова Г.І. 175
Сухомуд О.Г. 171
Сыч З. 222

Т

Талызина Т.Л. 275
Танасов С.С. 241
Танкевич В.В. 209
Таразевич Е.В. 335
Таран Т.В. 345
Тараненко Ю.М. 379
Тарасенко В.В. 105
Тарасюк С.І. 330–332
Ташбулатов А.А. 299
Тенетка А.І. 367
Тентевицкая Л.С. 335
Терек О. 204
Тертерян Л. 328
Терьохіна Л.А. 221
Титов Е.І. 359
Титова Л.В. 132
Тихоненко Д.Г. 56
Тихонова І.В. 376
Тишков Н.М. 138
Тищенко В.В. 381
Тищенко О.П. 94
Ткаченко Л. 82
Ткачик Т.Е. 248
Ткачук В.М. 268
Товстига В.П. 349
Томин Ю.А. 90
Томницький А.В. 65
Трапезников В.К. 119
Третьяк Л.П. 337
Тригуб В.І. 3
Трокоз В.О. 326, 327
Трофименко Н.Г. 150
Трофимов І.А. 185
Трускавецький Р.С. 71
Трускавецький Р.С. 61, 95
Трусов А.С. 87
Труфанов В.Г. 265
Тури́нский В.М. 269
Тучанський О. 75

У

Угніч Т. 84
Улич Л.І. 168
Ульянченко О.В. 11
Ус А.П. 335
Усик С.В. 63
Ушаков Ф.О. 356, 358
Ушкаренко В.О. 94, 107

Ф

Федоненко О.В. 127

Федоренко В.П. 137, 143
Федоренко І.Є. 169
Федоренко М.Г. 336
Федорук Р.С. 307
Федосий І.А. 227
Федотова М.О. 51
Фещенко В.П. 124
Фещенко Д.В. 352
Фурдичко О.І. 128
Фучило Я.Д. 380, 384

Х

Хаймулдинова А. 355
Хайнацкий В. 254
Хареба В.В. 233
Хареба О.В. 233
Харенко Е.Н. 362
Харитонов Е. 259
Хвесик М.А. 14
Хвесик Ю.М. 14
Хвостик В. 298, 305
Ходаков А.Л. 365

Ц

Цапко Ю.Л. 95, 133
Цвей Я.П. 120, 167, 198
Цехмайструк М. 178
Циганкова В.А. 115

Ч

Чабаев М.Г. 278
Чебаков В. 292
Челомбитко А.Ф. 148
Червен І.І. 13
Чередниченко В.М. 228
Черемісіна С.Г. 27
Черниш О.А. 327
Чернов А.Е. 90
Черновол М.І. 39, 53
Чертков Д.Д. 11
Чигиринов Е.І. 312
Чижикова Н.П. 58
Чичинадзе Л.Ж. 364
Чорна Л.І. 256
Чорнозуб Н. 354
Чумакова О.В. 369

Ш

Шакалій С.М. 170
Шалай С.В. 103
Шалимова Т.Р. 364
Шалов Т.Б. 99
Шаповалов С.О. 257
Шаралюк Т.С. 127
Шарипов Р. 304
Шаталов О.С. 66
Шатохін А.М. 29
Шаферівський Б.С. 282
Шахпаронян Л.А. 96
Швец Н.Н. 372
Швыдков А. 292
Шебаніна О.В. 13
Шевченко Є.А. 262
Шевченко Є.А. 306
Шевчук В.К. 241
Шейко С.М. 72
Шейко С.Н. 71
Шекк П.В. 338
Шелепов В.В. 7

Шерман І.М. 339
 Шершун М.Х. 391
 Шкавро Н.М. 248
 Шкарівська Л.І. 134
 Шоба С.А. 71
 Шпак Л. 245
 Шпикуляк О.Г. 35
 Шпичак О.М. 16–18, 35

Шулаєв Г.М. 277
 Шуралєв Э.А. 344

Я

Якобчук В.П. 21
 Яковчук В. 267
 Якубчак О.М. 345
 Ямковий В. 113

Яременко В.В. 53
 Яричевская Н.Н. 362
 Ярова О.А. 154
 Ярошенко М. 80, 81
 Ярошенко С. 172
 Ярчук М.М. 20
 Ярыгина Н.В. 249
 Яцун В.В. 51

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

А. Беккерель 1
 абрикос 215
 агрегат комбайновий 54
 агрегати агрономічно цінні 38
 агробізнес 21
 агробіоценози 137
 агроволокно 228
 агроландшафт 381
 агролісомеліорація 375
 агропродукція 128
 агротехніка 5, 195
 агротехніка вирощування 80, 81, 165, 187
 агротехніка вирощування ірису 237
 агротехнології 110
 адаптація 28, 339
 адаптивно-ландшафтна система землеробства 135
 адміністративні одиниці 141
 азот 275
 азотфіксація 184
 азотфіксувальна активність 73
 айва 214
 айва звичайна 213
 акарициди 310
 аквакультура 333
 акліматичні зони 168
 активність води 371
 акумуляція 133
 акумуляція ¹³⁷Cs 132
 акумуляція та міграція заліза 61
 акушерська патологія 355
 акціонерні товариства 2
 алелі локусу овомукоїду (гуси) 305
 алельний стан гена 155
 альбуміни 251, 253
 амброзія полинолиста 141
 ампелоекологічна оцінка 218
 амурський сазан 334
 амфібії 348
 анабіоз 161
 аналіз 16, 17
 анемія інфекційна 347
 антибіотики 292
 антигельмінтики 352
 антигени 344
 антигени груп крові 159
 антиоксидантний захист 260
 антропоадаптивний потенціал 205
 антропогенне забруднення річок 125
 апарат висівний
 вібраційно-дисковий 40
 апарат гичковідокремлювальний 45
 апарат гичкорізальний роторний 46
 апарат качановідокремлювальний 44
 апарат качаноочисний 44

апарат пневмомеханічний 41
 апіпрепарати 314
 апоміксис 213
 ареал розповсюдження видів бджіл 318
 аркозовий пісковик 304
 артафідин 310
 асиміляційні органи газонних трав 242
 Асканія-Нова 245
 аспект геоморфосистемний 69
 аукціони 389
 ауурофузарин 290
 афлотоксини 290

Б

бавовняна совка 140
 багатоплідність свиноматок 281
 багаторічні злакові трави 185
 багаторічні трави 96
 база даних 71
 бактерізація передпосівна 121
 бактеріальні полісахариди 160
 бактеріальні препарати 357
 бактерії сіркові зелені 116
 бактеріохлорофіли с і d 116
 баланс калію 62
 банк генів 205
 баранина 271
 барбарис 241
 баціли 161
 баштаництво 221, 325
 бджола медоносна 320
 бджоли 315–319, 321
 безпека продовольча 26, 31
 бізнес овочевий 222
 біле м'ясо птиці 359
 білки 253
 білки ESAT-6 та CFP-10 350
 білковість і жир 202
 білковість молока корів 257
 біобезпека харчових продуктів 341
 біогенне навантаження на довкілля 125
 біотанол 20
 біологізація 135
 біологічні особливості 188
 біологічні особливості соняшнику 81
 біологічні препарати 150
 біологічно активні сполуки 314
 біомоніторинг 339
 біопрепарати 73, 136
 біопродуктивність лісів
 Полтавщини 386
 біопродуктивність лісів Черкащини 387
 біорізноманіття 122

біорізноманіття лісів Черкащини 387
 біосфера 220
 біотехнологія 151, 158, 161
 біофунгіциди 161
 блокування радіонуклідів 131
 борона дискова важка 55
 бугайці 256
 бугаї-плідники (оцінка) 254
 бугаї-плідники 265
 будова бджолиного гнізда 318
 бузок 238, 241
 бульбочкові бактерії 184
 буряк столовий 129
 буряки кормові однонасінні 194
 буряки столові 224
 буряки цукрові 106, 117, 196–199
 бур'яни 137, 138
 буферні механізми ґрунту 133

В

важкі метали (яблуня) 206
 важкі метали у кормах 300
 вакуумне зневоднювання м'яса птиці 359
 вакцина проти вольфартиозу 351
 вакцини 350
 вакцинопрофілактика 308
 валовий збір зерна 163
 вапнування 56
 васильки справжні 233
 Вернадський В.І. — всесвітньо відомий вчений 9
 ветеринарна генетика 158
 ветеринарна хірургія 354
 ветеринарне законодавство 340
 ветсанекспертиза 341, 345, 349
 видатні вчені 5
 видатні науковці 4
 видатні фізики (В. Рентген, І. Пулюй) 1
 види 153
 види бджіл 318
 види чемерника 240
 вика 182
 використання водних ресурсів 103
 використання торфових ґрунтів с.-г. 90
 використання тракторів 52
 вина червоні ігристі 364
 вино 367
 вино червоне 363
 виноград 219, 365, 367
 виноградники 220
 виноградні ландшафти Північного Причорномор'я 218
 виноматеріали 364, 365, 367
 випарники 94

вироби хлібобулочні
та кондитерські 371
виробництво (світове
і вітчизняне) 200
виробництво аграрне 23
виробництво зерна пшениці 25
виробництво червоних вин 363
виробничий цикл 279
виращування буряків столових 224
виращування кавуна
на зрошенні 229
виращування капусти 227
виращування картоплі в Степу 225
виращування патисона 230
виращування пелюшко-вівсяної
сумішки 104
виращування просапних культур 52
виращування тепличного
огірка 232
виращування тополі 380
виращування чемерника 240
висновки аналітичні 18
висота рослин 189
виток шнека очисника 49
витрати 35
вівцематки суягні 269
вівцематки таврійського типу 270
вівці 245, 351
вівці (асканійська
каракульська) 274
вівці асканійські тонкорунні 268
вівці цигайські 271
вівчарство (історія) 245
вівчарство інтенсивне 267
віддалена гібридизація 153
відклади еолово-ґрунтові 64
відновлення металоконструкцій 36
відновлення фертильності 203
відокремлювач
комірно-роторний 45
відтворення трудового
потенціалу 22
відтворювальна здатність 282
відтворювальна здатність
тхора 313
відходи макаронного
виробництва 372
вірулентність туберкульозних
бактерій 350
віруси 324, 346
вірусна інфекція 252
вірусна хвороба буряків 148
вірусні інфекції 348
вітамін А 294
вітаміни 291
вітаміни А і Е 260
вітри панівні 381
вітрозахисна дія лісосмуг 381
властивості водно-фізичні 66
властивості ґрунтів 71, 72
властивості фізичні 64
вміст білка 202
вміст гумусу 63
внесення добрив 87
вовна 268, 271
вовна кіз 273
води мінералізовані 91
водний режим гірських лісів 375
водно-болотні угіддя 126
водокористування 89
водопостачання і підживлення
супиці 216
водорегулювання 93
водостійкий агрегат 160

ВОЗ 370
вологість повітря 320
вологозабезпечення 104
вологозапаси 66
вольфартиоз 351
впровадження 8
врожайність 74, 77, 82, 85, 86, 118,
164, 167, 170, 172, 175, 178, 187,
189, 191
врожайність зернових 6
врожайність насіння 174
ВРХ 244, 245, 260, 352
ВРХ (3-тя радіоактивна зона
ЧАЕС) 256
ВРХ (айрширська) 264
ВРХ Брянської обл. 261
ВРХ (відродження галузі) 263
ВРХ (голштини канадської
селекції) 265
ВРХ Краснодару 264
ВРХ (симентали) 257
ВРХ Степу України 255
ВРХ укр. чорно-ряба молочна 262
ВРХ (Тверська обл.) 258
ВРХ чорно-ряба 259
втрати гички цукрових буряків 46

Г

гази і хімум у сичузі 354
галузь бурякоцукрова України 196
гамавіт 287
гамма-опромінення 152
гаплоїд 213
гельмінтози коней 353
гемолімфа дубового
шовкопряда 327
ген карликовості у курей 297
генетика гусей диморфних 305
генетика тварин 246
генетична диференціація
рисаків 253
генетична модель ЦЧС-Rf 153
генетичний аналіз індичок 301
генетичні дистанції 159
генетичні маркери 152, 251
генетичні маркери курей 298
генетично модифіковані лінії 249
генетично модифіковані
продукти 248
гени стійкості 146
генна інженерія 158
геном мікобактерій 350
генотипи коней 251
генотипи провірусу BLV 264
генотипові особливості лускатих
коропів 330
генофонд ВРХ 255
генофонд овець 274
генофонд плодово-ягідних 205
генофонд худоби 266
генофонди тварин 245
геоекоагрофізика ґрунтів 57
гербера 236
гербіциди 149, 164
герпєвіруси 252
гетерозиготи 305
гетерозис 334
гичка цукрових буряків 45
гібрид 166
гібриди міжлінійні 199
гібриди огірка 232
гібриди ЧС української
селекції (9) 197
гібридизація 326

гібридизація si/mi РНК з мРНК 115
гібридне насіння F₁ 173
гігантська креветка 333
гідрогель аквод 228
гідроекологія 126, 127
гідрохімія поверхневих вод 385
гіпоксія гостра 287
гіпостаз 339
ГІС-технології 218
глива звичайна 234, 235
гліадинові локуси 152
глобалізація у тваринництві 243
глутатіон відновлений 260
глутатіон дріжджів 367
ГМО 151
гнилі соняшнику біла і сіра 147
гнилі стеблові 140
гномоніоз 215
годівля кролів 307
годівля овець 270
годівля птиці 292
годівля свиней 276, 285
годівля тварин 259
гомозиготи 305
гомозиготні диплоїди 213
гомозиготність 246
горизонти генетичні 58
гормональний препарат
Мелакрил 313
гормони 301
господарства фермерські 29
господарство лісове США 389
гречка 75
груша 213
груша Західного Лісостепу 214
губка коренева 384
гумінові речовини 262
гуси 305
гусинь 143
густота рослин 192
густота рослин посіву 175
густота травостою 189

Ґ

ґрунт 139
ґрунт агросірий 58
ґрунт дерново-підзолистий 100
ґрунт дерново-підзолистий
осушуваний 104
ґрунт дерново-підзолистий
супіщаний 62
ґрунт сірий лісовий 70
ґрунт темно-каштановий 65
ґрунт торфовий 100
ґрунт фізично деградований 57
ґрунти алювіальні 61
ґрунти в садах 207
ґрунти заплави алювіальні 60
ґрунти осушувані 100
ґрунти притерасся 60
ґрунти хімічно деградовані 95
ґрунтознавство України 3

Д

деградація пірогенна
торфовищ 385
дезінфекція яєць 299
декоративність чемерника 240
державна аграрна 31
державна політика 340
державне управління 244
державний контроль 249
держветфітослужба 340

дерново-перегнійні системи 207
 дефіцит вологи 119
 динаміка біопродукційних процесів 386, 387
 динаміка виробництва овочів 221
 динаміка споживання 200
 дисбактеріоз 292
 дисипація 133
 дистанційне зондування землі 126
 діагностика інфекційної анемії 347
 діагностика ринопневмонії 252
 діагностика суягності 269
 діагностика туберкульозу 343, 344
 діоксид сірки 367
 ДНК (вплив ГМО) 248
 ДНК-поліморфізм 157
 добір праймерів 157
 добрива 99, 119, 171, 224
 добрива азотні 172
 добрива азотні та фосфорні 112
 добрива комплексні 111
 добрива комплексні водорозчинні 118
 добрива композиційні 379
 добрива мінеральні 119, 226
 добрива органічні 6
 добрива органо-мінеральні 120
 довговічність 39
 довжина тулуба 280
 догляд за посівами озимини 84
 догляд за посівом 79
 дозатор додатковий 41
 дозатори 261
 дози добрив 118
 дози мінеральних добрив 88
 домінантність 246
 дорога лісовозна 383
 дослідна справа в Україні 10
 досягнення інституту 4
 ДОТ-блот 115
 дренаж гончарний 93
 дубовий шовкопряд 326

Е

екологічна безпека 249
 екологічні імперативи скотарства 263
 екологічні фактори 320
 екологічні фактори росту сосни 376
 екологічно безпечні препарати 310
 екологічно чиста продукція із сої 136
 екологія листяних лісів 378
 екологія лісова 380
 екологія с.-г. 135
 екологія торфовищ лісових 385
 екологобезпечне вирощування сої 136
 еколого-правове регулювання землекористування 122
 еколого-фізіологічний метод відтворення 335
 економіка промислового птахівництва 295
 економіка скотарства 263
 економіка тваринництва 244
 економічна ефективність 75, 193
 економічна ефективність гібридного насіння 173
 екосистема 220, 337
 екосистеми водні 125
 екосистеми лісові 377, 378
 екосистеми наземні і водні 131
 екосистеми природні 122

екотоксикологічний стан ґрунту 134
 експедиційний збір 180
 експресія 146
 екстрагент 134
 елементи живлення 171
 елементи продуктивності 171
 ембріогенез птиці 290
 емерджентні інфекції 348
 енерговитрати 110
 ентропія 297
 енцефаломієліти 346
 еритроцити 252, 337
 еспарцет 321
 еспарцет піщаний 191
 етапи онтогенезу 320
 етіологія хвороби 140
 ефективність виробництва м'яса 19
 ефективність виробництва продукції 35
 ефективність енергетична 110
 ефективність застосування інсектицидів 142
 ефективність способів вирощування кавуна 229
 європейські стандарти життя 370

Ж

жеребці-плідники 250
 жива маса 280
 живлення кремнієм 114
 живлення мінеральне 113
 живлення мінеральне та органічне 116
 живлення суниці 216
 живлення фосфорне 109, 121
 живлення цибулі ріпчастої 226
 жир 270
 жирні кислоти у тканинах черевця бджіл 316
 жито озиме 82, 173
 життєдіяльність 326
 життєздатність рослин 84

З

забезпечення енергетичного ефекту 32
 забезпечення інфраструктурне 26
 забезпечення транспортне 54
 забійний вихід 275
 забруднення 132
 забруднення атмосфери 124
 забруднення води фосфором 125
 забруднення ґрунтів радіонуклідами 133
 забруднення ґрунту радіоактивне 377
 забруднення деревини радіонуклідами 374
 забруднення довкілля 242
 забруднення радіаційне 128
 забруднення техногенне водних екосистем 127
 забур'яненість 162, 164
 завохрення дренажу 102
 заготівля деревини 374
 законодавчі правила (лейкоз) 345
 закономірності спадкування 158
 закріплювач 203
 залуження 207
 зарубіжний досвід (Англія) 247
 засади ефективного розвитку 11
 засоби захисту 201

засоби захисту льону 195
 засоби захисту хімічні 138
 засоби знешкодження 144
 застосування добрив тривале 62
 захворювання 148
 захист насаджень смородини 217
 захист посівів 84
 захист рослин 137
 заходи агрохімічні 131
 заходи з ліквідації 148
 заходи захисту 143
 заходи меліоративні 103
 збалансоване ведення лісового господарства 391
 збереженість телят 258
 збереження генетичних ресурсів 205
 зберігання патисона 230
 зберігання хмелю 368
 збирання гички 46
 збирання капусти 227
 збирання цукрових буряків 48
 збудник білої іржі 146
 збудник ризоманії 148
 збудники хвороб некротрофного типу 147
 звірівництво хутрове 311
 згортання крові 287
 зеараленон 290
 зебудна худоба 266
 земельна служба 135
 землекористування 59
 землекористування раціональне 123
 землеробство 135
 землеробство адаптивно-ландшафтне 99
 землеробство органічне 108
 землеустрій 123
 землі зрошувані 108
 землі меліоровані 92
 землі осушувані 103
 зернопереробні комплекси 124
 зерносушарка каскадного типу 51
 зимова підгодівля 291
 зимостійкість яблуні 208
 злаково-бобові сумішки 256
 злаково-бобові травостої 179
 злаково-бобові фітоценози 83
 значення продукції сорго 188
 зразки колекції 180
 зразки кормових культур 180
 зрошення 89, 99
 зрошення буряків столових 224
 зрошення ґрунтів 91
 зрошення краплинне 105, 226, 229, 231
 зрошення сої 193
 зрошення тривале 65

Й

йод органічний птиці 293

І

ізогенні лінії сорту Безоста 1 152
 ізоренієратин 116
 імплантація мелатоніну тхорам 313
 імплементація 15
 імунітет гуморальний та клітинний 307
 імуноаналіз 341
 імуногенетичний аналіз 159
 імуносупресія птиці 290

інактивація збудника сибірки 349
інвазії 145, 353
індекс збитості 280
індекси схожості 159
індивідуальна продуктивність
рослин 175
індивідуальний добір васильків 233
індикатор збалансованості лісового
господарства 391
індики 301, 302
індукція резистентності 161
інкубація яєць 299
інновації (ВРХ) 263
інновації в овочівництві 221
іноземна селекція 202
інсектициди 142, 149
інсектицидні рослини 150
інституції ветмедицини 340
інституціоналізація 15
Ін-т тваринництва степ.
районів 267
інтегрований захист 137
інтенсивність розкладання 43
інтенсивність росту 283
інтродукція 180
інтродукція бузку 238
інфекції у ґрунті 349
іони міді і цинку 204
ірга 213
іржасті гриби 155
ірис 237
історія ґрунтознавства 3
історія і розвиток
тваринництва 243
історія Ін-ту тваринництва
степ. р-нів 245
історія каракулівництва 274
історія козівництва 273
історія лісової типології 390
історія створення 4

К

кабани 344
кавун 229
кадастр виноградників 218
кадмій 129, 317
калію фонд 120
камбалові 338
канал робочий 40
капіталістичні відносини 9
капуста білоголова 227
капуста брокколі 228
каракуль 274
карантин рослин 137
карантинні організми 145
каріотип українських коропів 331
каротиноїди 242
карпатська порода бджіл 319
картопля (ГМО) 248
картопля 225
качки 303, 304
квітництво Криму 239
кефалеві 338
кістки риб 329
клази насіння
за травмуванням 174
кластери (ESX-1) 350
кластерний аналіз 156
клепка дубова 366
кліматичні зміни 386
кліматичні умови 165
кліщ коростяний 310
клястероспориоз 215
ковбасне виробництво 356

ковбасні вироби 358
коефіцієнт окупності витрат 25
коефіцієнт переходу
радіонуклідів 130
кози 272
козівництво у світі 273
козлятник східний 186
колекції квітково-декоративних
рослин 239
колекція бузку Нікітського
ботсаду 238
колекція ліній 147
коливання цитоструктури 339
колоїдний розчин біогенних
металів 109
колоновидні сорти яблуні 208
комари 348
комбайн кукурудзозбиральний 44
комбікорми бройлерам 294
комбікорми качок 303
комбікорми птиці 293
компоненти дуба 366
компост багатогіллявого
призначення 96
кон'юнктура поточна 18
конвеєр пневмомеханічний 47
коні 250, 252, 352, 353
коні (новоолександрівська
ваговозна) 251
коні (орловський і російський
рисак) 253
конкурентоспроможність 30
конкурентоспроможність
с.-г. підприємств 32
конструкції рамні 36
конструкція водоакмулювальна 93
конструкція льонозбирального
агрегату 42
контрастність профілю 61
концепція геосистемна 69
концепція інноваційного
розвитку 95
концепція розвитку
овочівництва 221
коньячні спирти 366
конюшина 8, 256
конюшина лучна 156
корекція раціонів 259
кореляційний взаємозв'язок 111
коренева система 184
коренева система плодів 207
кореневий індекс 83
коренеплід 49
корми (ГМО) 248
корми 260, 261
корми бугайців 256
корми і кормові добавки 249
корми корів 259
корми птиці 291
корми рослинні 247
корми токсичні 290
кормовиробництво 185
кормові добавки 262, 293, 294,
296, 301
кормові добавки молочнокислі 292
кормосуміш 275
корови (біохімія живлення) 259
корови (зміщення сичуга) 354
корови 355
корови лактуючі 261
короп 334, 335
коропи лускаті 330
коропи українські 331, 332
корпорації 2

коти 352
краби варено-морожені 362
країни — виробники зерна 163
крезацин 287
кремнійвуглець 304
критерії оцінки статусу зони 141
крихта 372
кріоконсервація сперми 250
кров 275
кров коропів 332
кров підсвинків 284
кров поросят 278
кролі 306–310, 352
кролі-плідники 306
кронування дерев 209
кукурудза 247, 249
кукурудза (ГМО) 248
кукурудза на зерно 175
кукурудза цукрова 176
кукурудзяний метелик 140
культивування грибів 372
культивування риби 338
культуральне живильне
середовище 343
культури зернові 6
культури озимі зернові 164
культури олійні 373
культури с.-г. 151, 162
кури (ранній онтогенез) 297
кури 298
кури-несучки 295, 296, 300
курчата 299, 347
курчата-бройлери 292–294
кущі декоративні 241

Л

лабораторні дослідження 342
лабораторні дослідження
лейкозу 345
лактоаміловарін 278
ланка сівозміни 167, 198
лапаротомія 354
левоміцетин 341
лейкоз ВРХ 264, 345
линяння несучок 295
лисиця 311
личинки коропа 336
лізин 303
лінія 280
лінолева кислота 270
ліс на корені 389
ліси державні 389
ліси листяні 378
лісівництво гірське 375
лісові полезахисні смуги 381
лісокористування 374, 388
лісокористування раціональне 382
лісотипологічні дослідження 390
локус 298
локус EaB 159
лосось чорноморський 337
льон олійний 86, 138, 195
люцерна — кормова культура 190
люцерна 73, 189, 321
люцерно-злакові травосуміші 184

М

максимальна врожайність насіння
та коренеплідів 194
маркетинг тваринництва 244
маса 1000 зерен 199
маса вороху 54
маса яйця 333
мастит субклінічний 355

матеріали картографічні 72
матеріали сипкі 47
матки 323
машина коренезбиральна
адаптована (АКМ) 50
машини коренезбиральні 48
машини посівні 39
машини с.-г. та транспортні 36
мед 154
медоносні рослини 322
мезга 364
меліорація 96, 381
меліорація ґрунтів хімічна 95
меліорація земель 89
меліорація хімічна 89, 91
меляса 20
метали важкі 70, 127, 134, 256
металоємність комбайна 44
метелик стебловий
кукурудзяний 143
метод BLUP 254
метод ІФА 341
метод ІФА-ХМ 344
метод ПЛР 264
метод РНГА 252
метод розрахунковий 98
метод Хеймана 199
методи діагностування 53
методи захисту рослин 137
методи оцінки стійкості 147
методологія науки 340
механізм економіко-фінансовий 27
механізм інституційний 23
механізми інституційні та
організаційні 24
міграція важких металів 129, 134
міжряддя у садах 207
міжсортний поліморфізм 157
мікобактерії 343, 350
мікотоксини 290
мікро- і макроелементи 113
мікробіологічні дослідження 343
мікробіологія вірусів 346
мікробіологія ґрунту 132
мікробоценоз 132
мікродобрива 109
мікродобриво "Реактом" 117
мікроелементи 293
мікрозрошення 107
мікроорганізми 121
мікросателіти 156
міксоматоз кролів 308
мінерали 291
мінерали качкам 304
мінеральні елементи продукції
бджільництва 325
мінеральні і бактеріальні
добрива 76
мінливість 158, 311
мінливість біометрична (кури) 297
міцелій гливи 234
М. Склодовська-Кюрі 1
молекулярний маркер 155
молекулярні основи 158
молекулярно-генетичні
технології 153
молозиво (випоювання
дренчером) 258
молозиво (випоювання
поросят) 288
молоко 244, 341
молоко кіз 273
молоко корів 257
молоко радіоактивне 261

молочна залоза корів 355
молочна продуктивність
голштинів 259
молочне скотарство 265, 266, 354
молочність свиноматок 281
моніліоз 215
моніторинг 35, 138
моніторинг генетичний гусей 305
моніторинг ГМО 249
моніторинг ґрунтів 68
моніторинг радіоактивного
забруднення 128
морозостійкість винограду 219
морфологія яєць курей 298
морфометрія індичок 302
муха зоофільна 351
мучка 372
м'ясне скотарство 254, 255, 266
м'ясо 244, 341, 356
м'ясо від хворих тварин 345
м'ясо качок 303
м'ясо перепелів 360, 361
м'ясо тварин 349

Н

надземна і підземна суха маса 83
надмірна маса 370
надої молока 190
нанопестициди 149
наноречовини 149
нанорозчини металів 327
напівфабрикати 361
напряом охорони ґрунтів
агромеліоративний 90
напрями стратегічні 107
насадження ягідні 139
насиченість ґрунту важкими
металами 134
насінництво 166, 185
насінництво патисона 230
насіння (норми висіву) 194
насіння 8, 76, 79
насіння люцерни 108
насіння олійних культур 200
наука тваринництва 245
наукові школи ґрунтознавства 3
неоднорідність структури
просторова 57
нерасоспецифічна стійкість 155
нерест 335
несучість індичок 301
несучість курей 295, 296
Нікітський ботанічний сад
(ювілей) 239
нітрати 224, 260
нітрит натрію 357
нітроти 260
нітрофоска 242
норка 311
норма висіву 86
нормативно-правові акти
ветмединици 340
норми висіву 74
норми годівлі вівцематок 270
нормування врожаю яблуні 211
нутрії 352, 311, 312

О

обмінна енергія 275
обробіток ґрунту 6, 79, 106, 162, 194
обробка насіння 117
овес — кормова і дієтична
культура 187

овес 182
овочівництво 221, 222
огірок бджолозапильний 232
огірок партенокарпічний 232
ожиріння 370
озеленення ПБ Криму 238
ознаки 148
окислення ліпідів перекисне 309
окупність 279
олійноекстракційний завод 373
ООН 370
опаді 191
опілля 58
оподаткування 12
оптимальне розміщення 192
оптимізація водоохоронних зон 125
оптимізація експлуатації
курей 295
оптимізація режимів зрошення
рису 94
органи вегетативні 139
органи робочі 39
органи робочі викопувальні 50
органічне виробництво продукції
бджільництва 325
органолептичні показники
ковбасних виробів 358
органомінеральна система
удобрення 198
основи розрахунку машин 42
особливість біологічна 80
осушуваний дерново-підзолистий
ґрунт 96
отруйні речовини 342
охорона земельних ресурсів 123
охорона торфових ґрунтів 90
охратоксини 290
оцінка земель агрономічна 72
оцінка міцності дорожнього
покриття 383
оцінка плідників 246

П

пажитниця багатоквіткова 191
паразитарні хвороби овець 351
паразитизм 161
параметри агрегатів 48
параметри процесу
транспортування 47
параметри шнека 49
параскароз 353
парк машинно-тракторний 37
партеногенез стимулятивний 213
пасовища 271
паспортизація 156
патисон 230, 231
патогенні організми 115
патолого-анатомічні зміни 342
пептиди синтетичні 344
переваги вирощування льону 195
перероблення деревини 374
перетворення трансформаційні 34
перетравність поживних
речовин 303
періодизація українського
ґрунтознавства 3
пероксид водню 154
песець 311
пестициди 220
печінка 339
печінка курей 300
пивоваріння 368
підвищення надійності
металоконструкцій 36

підготовка води 105
 підготовка ґрунту 55
 підживлення 202
 підживлення позакореневе 117
 підживлення сіянців сосни 379
 підживлення соняшнику 113
 підкомплекс цукробуряковий 20
 підлога решітчаста 283
 підприємства аграрні 33
 підприємства корпоративні 21
 підсвинки 284
 підсів конюшиною 112
 підсумки 196
 підтвердження важливості
 кремнію 114
 підтримка с.-г. виробництва 12
 підтримка фінансово-кредитна 30
 підщепи груші клонові 214
 підщепи яблуні 208
 підщепи яблуні клонові 210
 післяреєстраційні дослідження 168
 плантаційне вирощування лісу 380
 планування у лісовому
 господарстві 388
 пластикові пляшки 315
 племінна цінність кролів 306
 племінні плідники
 (методи оцінки) 254
 плідність хутрових звірів 311
 плоди 139
 плодови утворення (яблуня) 210
 плодоношення 211
 плодючість 333
 площа засмічення 141
 площі посіву 187
 площі посіву зернових 163
 плуг дисковий 38
 плуг полицевий 38
 плюмбуму ацетат 300
 П. Кюрі 1
 поголів'я кіз в Україні 272
 податок на шкідливі харчі (світова
 практика) 370
 пожежі лісові 374, 385
 поживність корму 179, 186
 позаклітинна форма 160
 показники сумарного
 випаровування 94
 покриття дорожнє 383
 полігенні системи (індики) 301
 поліміксобактерин 121
 політика лісова 388, 389
 політика регуляторна 23
 Полтавська дослідна станція 10
 Полтавське дослідне поле 10
 польова схожість 74
 попелиці вишневі (сорт) 142
 попередники 111, 170, 178
 популяція 146, 289
 популяція свиней угорської
 селекції 280
 порода кролів новозеландська
 біла 306
 порода свиней велика біла 281
 порода свиней червона
 білопояса 289
 породи ВРХ 266
 породи гусей 305
 породоутворення кіз 272
 поросята 286–288
 посіви беззмінні 164
 посіви чисті і змішані 186
 посівні якості насіння 199
 посухостійкість яблуні 212

потенціал економічний 30
 потенціал технічний 37
 походження 282
 поширення карантинних
 організмів 145
 преміси 292
 препарат "ДМ СІД" 299
 препарат "Пірантел" (паста) 353
 препарати ветеринарні 341
 препарати імуностимулювальні 355
 препарати протикоростяні 310
 препарати протитуберкульозні 350
 препотентність 246
 приводи гідравлічні комбайнів 53
 природокористування аграрне 15
 прирости сосни радіальні 376
 присадибне господарство 291
 пристрій для деформації стебел
 рослин 55
 пробіотик 275, 278
 пробіотики у птахівництві 292
 проблеми зрошувального
 землеробства 107
 прогноз кон'юнктури ринків 16, 17
 прогноз ринків с.-г. продукції 18
 прогноз розвитку шкідників 144
 продовольча безпека 249, 263
 продукти бджільництва 314, 322
 продукти м'ясні 357
 продукти харчування 29, 220
 продуктивні якості нутрії 312
 продуктивність 76, 78, 117, 168,
 176, 186, 197, 326
 продуктивність картоплі 97
 продуктивність м'ясна свиней 285
 продуктивність моркви
 столової 101
 продуктивність плантацій тополі
 380
 продуктивність просапних
 культур 87
 продуктивність пшениці озимої 165
 продуктивність свиней 277
 продукція нутрієвництва 312
 продукція рослинництва 16
 продукція сільського
 господарства 2
 продукція тваринництва 17
 промені рентгену 1
 проникнення 145
 пророщування насіння сосни 376
 протеїн сирий 177, 303
 протеїни мікобактерійні
 рекомбінантні 344
 профілактика захворювань 324
 профілактика сибірки 349
 профіль карбонатний 67
 процес льонозбиральний 54
 пряма конкуренція 161
 псороптоз 310
 птахівництво яєчне 11
 птиця 244
 птиця взимку 291
 пшениця 146
 пшениця м'яка 155
 пшениця озима 7, 78, 84, 88, 118,
 165, 167–169, 171, 172, 178
 пшениця озима м'яка 109, 170
 пшениця тверда 109
 пшениця тверда яра та м'яка 74
 пшениця яра 77, 119

Р

радіоактивність ґрунтів 130, 133

радіоактивність екосистем 261
 радіобіологія 132
 радіоекологія 128–131
 радіологічне забруднення 139
 радіонуклід 130
 радіонукліди 128, 130–133, 139,
 322, 377
 райграс однорічний 182
 районування земель 72
 ранньовесняне підживлення 118
 рання продукція кавуна 229
 рапс 373
 раціон корму 190
 раціон кролів 307
 раціональне землекористування
 122
 раціони вівцематок 270
 раціони овець 268
 регулювання вологості ґрунту 97
 регулювання державне 24, 29
 регулювання економічне 23
 регулювання ерозійно-
 аккумулятивних процесів 69
 регулювання ринку м'яса 19
 регулювання розвитку
 кооперації 30
 регулювання
 фінансово-правове 12
 регулятори росту рослин 115
 режим зрошення 88, 97
 режим зрошення кукурудзи 98
 режим мінерального живлення 106
 режим поживний 60
 режим температурний ґрунту 177
 режими перехідні 53
 резистентність природна
 кролів 308
 реконструкція меліоративних
 систем 93
 ректуми 317
 рентабельність вирощування
 гливи 234
 рентабельність грибовництва 235
 репродуктивний статус маток 323
 репродуктивність індичок 302
 рептилії 348
 ресурси земельні 123
 ресурси лісові 391
 ресурси лісу недревні 382
 ресурси фінансові 34
 реформування АПК України 31
 риба 339, 329
 рибицтво 334
 ризики водогосподарської
 діяльності 92
 ризоманія 148
 ринок землі 122
 ринок зерна 163
 ринок зерна пшениці 25
 ринок продовольчий
 регіональний 27
 рівень зволоження чорнозему 106
 рівень родючості 56
 рівновага в усьому 9
 різноманіття біологічне 126
 рілля 141
 ріпак 124, 204
 ріпак озимий 201
 ріст і розвиток ВРХ лінійний 262
 ріст сосни 384
 ристимулювальні препарати у
 свинарстві 284
 родючість ґрунту 43, 59, 136
 розведення нутрій 312

розведення тварин 246
розвиток агропродовольчої сфери 26
розвиток м'ясопродуктового підкомплексу 19
розвиток рослин 97
розвиток сільських територій 13
розвиток суспільний 9
розвиток територій 14
розповсюдження 148
розподілення мінеральних компонентів 58
розпушування глибоке 66
розсада капусти 227
розсадник 379
рослини 151
рослини-захисники 150
рух насіння 40

С

саджанці яблуні скороплідні 209
садівництво промислове 205
садіння яблуні (щільність) 208
садки 315
саморемедіація ґрунтів 133
свинарські підприємства 279
свинець 129, 317, 356
свині 244, 245, 277, 282, 283, 285, 344, 352
свині великої білої породи 280
свині (молодняк) 275, 276
свині м'ясні 289
свині у Чернігівській обл. 346
свиноматки 281
світильники світлодіодні для теплиць 223
сезонна динаміка чисельності шкідників 201
сектор аграрний 14
сектор аграрної економіки 28
сектор економіки аграрний 13, 24
селекційні індекси в кролівництві 306
селекційні установи 7
селекційно-генетичний інститут 4
селекційно-племінна робота 289
селекціонер 7
селекція 7, 151, 166, 185
селекція васильків 233
селекція ВРХ 255, 266
селекція гербери 236
селекція груші 213
селекція гусей 305
селекція каракульських овець 274
селекція картоплі 225
селекція квітів у Криму 239
селекція кіз 272
селекція кролів 306
селекція курей 298
селекція на стійкість до патогенів 147
селекція патисона 231
селекція тварин 246
селекція у скотарстві 243
селекція цигайських овець 271
селен 260
сепарація і сушіння лляного вороху 42
середньоросійська порода бджіл 319
середовище існування 339
середовище ринкове 19
сибірка у Запорізькій обл. 349

силаж — силос із слабоприв'ялених трав 183
силос 247
симбіотичний азот 112
синдром мультисистемного виснаження після відлучення 286
Синельниківська селекційно-дослідна станція 5
сироваріння 257
сироватка крові поросят 288
система антиоксидантна 309
система добрив 138
система меліоративна 102
система удобрення 82, 110
системи землеробства 87
системи зрошувальні 107
системи транспортно-технологічні 50
системи удобрення 194
системний підхід 340
сичуг корів (зміщення вліво) 354
сівозміна 8, 73, 79, 101, 110, 120, 162
сівозміна короткоротаційна 63
сівозміни 193
сільгосптоваровиробники 28
сільське господарство 2
сім'ї бджолині 324
сіра українська порода ВРХ 159
сірі лісові ґрунти 112
сіянці сосни 379
склад комплексних добрив 111
склад крові 337
складові успіху 195
скоростиглість 283
смородина чорна 217
собаки 352
собівартість 279
солод 369
солома зернових 43
соняшник (переробка) 373
соняшник 81, 147, 153, 203, 204
сорбенти 261
сорго — універсальна культура 188
сорго 166
сорго зернове 85, 177
сорт 166, 168, 176
сорт Південна ніч 86
сорт 8, 78, 80, 88, 177
сорт бузку 238
сорт васильків 233
сорт винограду 219
сорт вітчизняні 202
сорт гербери 236
сорт й гібриди польових культур 5
сорт ірису 237
сорт капусти 227
сорт картоплі 157, 225
сорт квітів Нікітського ботсаду 239
сорт льону 138, 195
сорт овочів нові 222
сорт патисона 230, 231
сорт плодово-ягідних 205
сорт пшениці 178
сорт російські і голландські 189
сорт сої 192
сорт українського походження 156
сорт чемерника 240
сорт яблуні 210, 212
сосна звичайна 376, 379, 384
сосна кримська 384
соя 80, 136, 192, 193, 202, 249
соя (ГМО) 248
спадковість гусей 305

спектрально-йодометричний метод 154
спермопродукція 250
співробітництво міжнародне 13
сполуки фенольні 204
спосіб приготування 183
спосіб сівби 75
способи виведення маток 323
способи вирощування гібридного насіння 173
способи обробки ґрунту 198
способи обробки крабів 362
способи сівби 85, 184, 192
стан використання недревних ресурсів лісу 382
стан гумусу калійний 62
стан ґрунтів 68
стан зерна киплячий 51
стандарти соціальні 31
стартові комбікорми для личинок коропа 336
стать форелі 328
стерильність чоловіча цитоплазматична 203
стимулятори росту 181
стимулятори росту рослин 242
стійкість до вологості 119
стійкість до стресів 114
стійкість до шкідників 140
стійкість рослин 115
стійкість фінансова 33
стратегія розвитку 14, 28
стратегія скотарства України 263
стратегія управління ґрунтовими ресурсами 59
стратегія фінансова 33
страхування 12
страхування екологічне 92
строки внесення 171
строки сівби 85, 86
структура 160
структура врожаю 169
структура оптимальна 123
структура посівних площ 63, 165
структура фінансових активів 33
ступінь ушкодження 201
субор свіжий 384
субстрат 372
суниця вертикальна 216
супермутагени хімічні 376
суха речовина 191
сучасні методи дослідження 114
сушіння зернового матеріалу 51
сфера аграрна 22
схожість насіння 174
схрещування топкросні багатотестерні 199

Т

таксація лісу 386
танін 252
тварини с.-г. 248, 349
тваринництво органічне 263
тваринницька галузь 243, 244, 246, 247
телята новонароджені 258
температура води 329
температура повітря 320
температурний стрес 217
теорія у тваринництві 246
теплиця 216
теплиця промислова 223
тепловий стрес у яблуні 212
тестостерон 328

тест-системи 341
 технічна база с.-г. підприємств 37
 техногенне навантаження на довкілля 124, 316
 технології No-till і Strip-till 87
 технології вирощування сої 193
 технології ресурсощадні у вівчарстві 267
 технологічні якості 117
 технологія 78
 технологія вирощування 77, 166, 169
 технологія вирощування льону 138
 технологія внесення добрив 119
 технологія ґрунтозберігаюча й енергоощадна 136
 технологія збирання обчесаної соломи 43
 технологія універсальна збирання льону 42
 тимофіївка лучна 76
 типологія листяних лісів 378
 типологія лісова 390
 тіанін 367
 тіло бджоли 317
 тканинний препарат вимені 355
 токсиканти 300, 339
 токсикоз у тварин 260
 токсикологія ветеринарна 342
 токсини 354
 токсичні метаболіти 220
 тополя 380
 торфовища 101
 торфовища лісові 385
 точка беззбитковості 11
 точність висіву 41
 трави багаторічні 101, 179
 трави бобові 321
 трави газонні 242
 трави злакові 186
 травмування насіння 174
 травосуміш злаково-бобова 181
 трансгенез 248
 транслокація 1BL/1RS 152
 трансферини 251, 253
 трансформації ринкові 22
 трансформація антропогенна 68
 трансформація селянських домогосподарств 29
 трептолем 204
 Третьяков С.Ф. —
 вчений-аграрій 10
 трикальційфосфат 109
 троянда 241
 труби керамічні і пластмасові 102
 трупи хворих тварин 349
 туберкульоз 343, 350
 туберкульоз у тварин 344
 тунельне укриття рослин 228
 тхір 313

У

угіддя с.-г. 141
 угруповання мікробні 70
 удобрення 74, 83, 101, 162, 164, 181
 удобрення гречки 75
 удобрення посівів 84
 удобрення соняшнику 113
 удосконалення організаційно-економічне 20
 ультрасонографія (трансректальна і трансабдоминальна) 269
 умови господарювання 27

умови погоди 178
 умови року 176
 управління ветмедициною 340
 управління економічними ризиками 21
 управління зрошенням 216
 управління
 конкурентоспроможністю 32
 управління лісами 388
 урожайність 75, 121, 177, 181, 192
 урожайність багаторічних бобових трав 100
 урожайність васильків 233
 урожайність гливи 234, 235
 урожайність зерна 88
 урожайність капусти брокколи 228
 урожайність картоплі 225
 урожайність огірка 232
 урожайність патисона 231
 урожайність сої 193
 урожайність тепличних овочевих рослин 223
 урожайність укосів 182
 урожайність цибулі 226
 успадкування 311
 утримання бджіл 315
 утримання курей (строки) 295

Ф

фактор середовища 337
 фактори впливу 88
 фактори ґрунтоутворення 71
 фактори інтенсифікації 99
 фальсифікація 154
 фенгіцини 161
 фенольні речовини 363
 фенотипові особливості лускатих коропів 330
 ферментація солоду 369
 ферменти антиоксидантного метаболізму 309
 ферментна і неферментна системи 260
 ферментне виробництво 277
 ферментний препарат 276
 ферментована кормова паста 285
 ферми 2
 фізика 1
 фізико-хімічні показники варено-морожених крабів 362
 фізико-хімічні показники ковбасних виробів 358
 фізіологія кролів 309
 фільтри для очищення води 105
 фільтростанція 105
 фінансування бюджетне 12
 фітобіота лісу 387
 фітомаса ценозу 377
 фітомеліорація 96
 фітонцидні рослини 150
 фіторізноманіття листяних лісів 378
 фітосанітарний контроль 145
 фітофаг 143
 фітоценоз лісовий 386
 фітоценози 377
 фітоценози лісові 387
 фони удобрення 118
 форель райдужна 328
 формування аграрні інтеграційні 34
 фотосинтетична
 продуктивність 111
 фракції 58
 фузаріоз качанів 140

фузаріоз сходів 140
 фульвокислоти 262
 фунгіциди 149, 215
 фунгіцидні протравлювачі 149
 функціонування 53

Х

характеристика структурного стану 65
 харчова цінність м'яса перепелів 360
 хвилі плодоношення гливи 235
 хвороба Тешена 346
 хвороби 137, 138
 хвороби вірусні бджіл 324
 хвороби декоративних кущів 241
 хвороби інвазійні 352
 хвороби кролів 308
 хвороби сичуга 354
 хвороби смородини 217
 хвороби трансмісивні 348
 хелати 113
 хеномелес японський 213
 хімічний склад солоду 369
 хімічний склад яблук 211
 хімічні елементи 321
 хлоробактин 116
 хлорофіл 242
 хміль гранульований 368
 хром 307
 ХТЗ-160 52
 ХТЗ-170 52
 худоба зебудна 255

Ц

цезій 130
 цеоліт 304
 цибуля ріпчаста 226
 цикли кліматичні і біосферні 67
 цинк 268
 цирковірусна інфекція 347
 цитогенетика у садівництві 205
 цитогенетичні показники клітин крові 332
 цінова ситуація 200
 цукристість 197

Ч

чемерник 240
 чинники 98
 чинники антропогенні 57
 чорнозем лучний 160
 чорнозем опідзолений 63, 66
 чорнозем типовий вилугуваний 120
 чорноземи міграційно-міцелярні 67
 чорноземи поліського опілля 56
 чорноземи поховані приазовські 64
 чорно-ряба 264
 чутливість порід ВРХ до лейкозу 264

Ш

шампанське 365
 Шацький нац. парк 126
 швидкість екстракції 366
 шиншила 311
 ширина міжрядь 192
 шкідливі харчі 370
 шкідники 137, 138, 143
 шкідники буряків і соняшнику 144
 шкідники ріпаку 201
 шкідники ягідників 217

шкодочинність 162
шовкопряд дубовий 327
штами гливи 234, 235

Щ

щеніння самок тхора раннє 313
щільність ґрунту 57
щільність утримання нутрій 312

Я

яблуневі слаборослі сади 207

яблуня (адаптація) 212
яблуня 208–210
яблуня Голден Делішес 211
яблуня Кальвіль сніговий 206
ягнята 269, 270
ягоди 139
яєчні кроси 295
яйцекладка індичок 302
яйця 341
яйця інкубаційні 299
яйця м'ясо-яєчних курей 298
яйця харчові 11

якість білого м'яса птиці 359
якість життя 370
якість зеленої маси 182
якість зерна 77, 78, 82, 167, 170, 172
якість корму 190
якість плодів 211
якість продукції 187
якість силажу 183
якість сперми 282
ячмінь 112, 369
ячмінь ярий 79

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. Аграрная наука. — 2012. — №№ 10, 12.
2. Агроном. — 2012. — № 4; 2013. — №№ 1, 2.
3. Агрохимический вестник. — 2012. — № 6.
4. Агрохимия. — 2012. — № 12; 2013. — №№ 1, 4.
5. Бджолярський круг. За рентабельну пасіку. — 2012. — № 3.
6. Биотехнология. — 2013. — № 1.
7. Біологічні студії. — 2012. — Т. 6, № 1.
8. Біологія тварин. — 2012. — Т. 14, № 1/2.
9. Біотехнологія. — 2012. — Т. 5, № 6.
10. Вестник защиты растений. — 2012. — № 4.
11. Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2012. — № 6.
12. Ветеринария. — 2012. — № 12; 2013. — №№ 1, 2.
13. Ветеринарна медицина України. — 2012. — № 12.
14. Веткорм (журнал "Ветеринария и кормление"). — 2013. — № 1.
15. Виноделие и виноградарство. — 2013. — № 1.
16. Вісник аграрної науки. — 2012. — № 11; 2013. — №№ 1, 2, 3, 4.
17. Вісник Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського. — 2013. — Вип. 1/2.
18. Вісник Одеського національного університету. Сер. Географічні та геологічні науки. — 2012. — Т. 17, вип. 3.
19. Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — №№ 3, 4; 2013. — №№ 1, 3.
20. Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрономія і біологія. — 2012. — Вип. 2.
21. Водне господарство України. — 2013. — № 1.
22. Генетика. — 2013. — Т. 49, № 1.
23. Ґрунтознавство. — 2012. — Т. 13, № 1/2.
24. Достижения науки и техники АПК. — 2012. — №№ 4, 12; 2013. — № 1.
25. Економіка АПК. — 2013. — №№ 1, 3.
26. Ефективні корми та годівля. — 2013. — № 1.
27. Животноводство России. — 2012. — № 12.
28. Заповідна справа в Україні. — 2013. — Т. 19, вип. 1.
29. Защита и карантин растений. — 2013. — №№ 1 (приложение), 2.
30. Землевпорядний вісник. — 2013. — № 3.
31. Земледелие. — 2012. — № 8; 2013. — № 2.
32. Зерно і хліб. — 2013. — № 2.
33. Зерно. — 2012. — № 4; 2013. — №№ 1, 2, 3.
34. Зоотехнія. — 2012. — №№ 1, 11; 2013. — № 1.
35. Карантин і захист рослин. — 2013. — № 1.
36. Квіти України. — 2013. — № 1.
37. Кормопроизводство. — 2012. — №№ 10, 11, 12.
38. Кролиководство и звероводство. — 2012. — № 5.
39. Лесной журнал. — 2012. — № 5.
40. Лесоведение. — 2013. — № 1.
41. Мелиорация и водное хозяйство. — 2012. — № 6.
42. Мікробіологічний журнал. — 2013. — Т. 75, № 1.
43. Мікробіологія і біотехнологія. — 2012. — № 3.
44. Молочное и мясное скотоводство. — 2012. — № 8; 2013. — №№ 1, 2.
45. Напитки. Технологии и Инновации. — 2012. — № 11/12.
46. Настоящий хозяин. — 2012. — № 11.
47. Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. 1; Вип. 5, ч. 2.
48. Наше птицеводство. — 2013. — № 2.
49. Овощеводство. — 2012. — № 12; 2013. — №№ 1, 2, 3.
50. Овцы, козы, шерстяное дело. — 2012. — № 4.
51. Огородник. — 2013. — № 5.
52. Плодородие. — 2013. — № 1.
53. Проблеми екології та охорони природи техногенного регіону. — 2012. — №№ 1, 4.
54. Продовольча індустрія АПК. — 2012. — № 5.
55. Промислова гідраліка і пневматика. — 2012. — № 3.
56. Пропозиція. — 2013. — №№ 1, 2: Спецвипуск. Олійні культури, 4, 5.
57. Птицеводство. — 2012. — № 12; 2013. — № 1.
58. Пчеловодство. — 2012. — №№ 9, 10.
59. Рибне господарство України. — 2012. — № 4.
60. Рибогосподарська наука України. — 2012. — № 2.
61. Рыбное хозяйство. — 2012. — № 6.
62. Свиноводство. — 2012. — №№ 7, 8.
63. Світло. — 2013. — № 1.
64. Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2012. — №№ 4, 5, 12.
65. Сільський господар. — 2012. — № 9/10.
66. Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2012. — № 3; 2013. — № 1.
67. Сучасна ветеринарна медицина. — 2012. — № 1.
68. Сучасне птицеводство. — 2012. — № 10; 2013. — № 1.
69. Тваринництво України. — 2012. — № 8: Спецвип., присвячений 140-річчю видатн. науковця-селекціонера М.Ф. Іванова; №№ 10, 12.
70. Техніка і технології АПК. — 2013. — № 1.
71. Український ентомологічний журнал. — 2012. — № 1.
72. Физиология и биохимия культурных растений. — 2013. — Т. 45, №№ 1, 2.
73. Хлебный бизнес. — 2012. — № 6.
74. Хлебопекарское и кондитерское дело. — 2012. — № 5.
75. Хранение и переработка зерна. — 2012. — № 8.
76. Хранение и переработка сельхозсырья. — 2012. — №№ 6, 7.
77. Цитология и генетика. — 2013. — Т. 47, № 1.
78. Цукрові буряки. — 2013. — № 1.
79. The ukrainian farmer. — 2012. — № 11; 2013. — №№ 3, 4, 5.

ПРОДОВЖУВАНИ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. **Аграрний вісник Причорномор'я** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во агрополітики України, Одеський держ. аграр. ун-т; редкол.: Буряк Є.І. (голова) [та ін.]. — Одеса, 1999 — **Вип. 64: Вет. науки.** — 2012. — 193 с. Шифр 538376
2. **Агропромислове виробництво Полісся** [Текст]: зб. наук. пр. / НААН, Ін-т сільського господарства Полісся; редкол.: Байбородина Л. (ред.) [та ін.]. — Житомир, 2012. — **Вип. 5.** — 140 с. Шифр 539599
3. **Агрохімія і ґрунтознавство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т ґрунтознавства і агрохімії" ім. О.Н. Соколовського; редкол.: Балюк С.А. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків: Аграр. наука, 1966 — **Вип. 78.** — 2012. — 134 с. Шифр 06 539106
4. **Актуальные проблемы интенсивного развития животноводства** [Текст]: сб. науч. тр. / М-во сел. хоз-ва и продовольствия Республики Беларусь, Глав. управление образования, науки и кадров, Беларус. гос. с.-х. академия; Курдеко А.П. (гл. ред.) [и др.]. — Горки: БГСХА, 2012. — **Вып. 15, ч. 2.** — 452 с.
5. **Бюлетень Державного Нікітського ботанічного саду** [Текст] / НААН; редрада: Єжов В.М. (голова) [та ін.]. — Ялта, 2007 — **Вип. 104.** — 2012. — 155 с. (Посвящается 200-летию Никитского ботанического сада). Шифр 539984
6. **Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН** [Текст] / НААН, Ін-т сіл. госп-ва степової зони; редкол.: Черенков А.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Дніпропетровськ, 1956 — **№ 1.** — 2011. — 204 с. Шифр 539985
№ 2. — 2012. — 204 с. Шифр 539987
7. **Бюлетень Почвенного інститута ім. В.В. Докучаєва** [Текст] / Рос. акад. с.-х. наук, Почвенный ин-т ім. В.В. Докучаєва; редкол.: Иванов А.Л. (глав. ред.) [и др.]. — Москва, 1968 — **Вып. 70.** — 2012. — 96 с. Шифр 538856
8. **Ветеринарна біотехнологія** [Текст]: бюлетень / НААН, Держ. комітет вет. медицини України, Ін-т вет. медицини, Держ. наук.-контрольний інститут біотехнології і штамів мікроорганізмів; редкол.: Ображей А.Ф. і Ушкалов В.О. (голов. редактори) [та ін.]. — Київ: Дорадо, 2001 — **№ 20.** — 2012. — 252 с. Шифр 537739
9. **Виноградарство и виноделие** [Текст]: сб. науч. тр. / НААН, Нац. ин-т винограда и вина "Магарах"; редкол.: Зотов А.Н. (глав. ред.) [и др.]. — Ялта, 1999 — **Т. XLII.** — 2012. — 118 с. Шифр 538442
10. **Вісник аграрної науки Причорномор'я** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Миколаїв. держ. аграр. ун-т; редкол.: Шибанін В.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Миколаїв, 1997 — **Вип. 4, т. 1.** — 2012. — 270 с. Шифр 539920.
11. **Вісник Львівського національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; ред. рада: Снітинський В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Л., 2000 — **№ 16: Агрономія.** — 2012. — 669 с. Шифр 539661
12. **Вісник Національного університету водного господарства та природокористування** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Укр. держ. ун-т водного госп-ва та природокористування; редкол.: Кравець С.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Рівне, 1999 — **Вип. 4(60).** — 2012. — 192 с. — (Сер. с.-г. науки). Шифр 539515
13. **Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Бобро М.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків, 1997 — **№ 4.** — 2012. — 231 с. — (Сер. ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). Шифр 539474
Вип. 2. — 2012. — 313 с. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодовоовочівництво). Шифр 539780
№ 3(27). — 2012. — 118 с. — (Сер. Біологія). Шифр 539662
14. **Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Козаченко О.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Х., 2000 — **Вип. 135: Механізація с.-г. виробництва** / Тищенко Л.М. (відп. ред.). — 2013. — 530 с. Шифр 539671
15. **Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області** [Текст]: наук.-виробн. зб. / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва — Центр наукового забезпечення АПВ Харківської обл.; редкол.: Попов С.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2011 — **Вип. 12.** — 2012. — 357 с. Шифр 539477
16. **Водні ресурси України та меліорація земель** [Текст]: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22 берез. 2013 р. / редкол.: Сташук В.А. (голова) [та ін.]. — К., 2013. — 185 с. Шифр 539788.
17. **Захист і карантин рослин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т захисту рослин; редкол.: Борзих О.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Київ: Світ, 1964 — **Вип. 58.** — 2012. — 351 с. Шифр 06 539478
18. **Збірник наукових праць** [Текст] / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН, ІБКЦБ, НДІ насінництва ПФ НУБіП України "Крим. агротехнолог. ун-т"; за заг. ред. Роїка М.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 2004 — **Вип. 16: Насінництво.** Теорія і практика технологій вирощування та оздоровлення насіння і садивного матеріалу, конкурентоздатних в умовах Європейського ринку. — Київ-Сімферополь, 2012. — 340 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 539033
19. **Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Калетнік Г.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Вінниця, 1998 — **Вип. 5.** — 2012. — 222 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 538866
Вип. 11 (65). — 2012. — 379 с. — (Сер. Техн. науки). Шифр 539122
Вип. 12 (66). — 2012. — 413 с. — (Сер. Техн. науки). Шифр 539123
20. **Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН"** [Текст] / редкол.: Камінський В.Ф. (голов. ред.) [та ін.]. — Київ: Екмо, 1996 — **Вип. 1/2.** — 2012. — 179 с. Шифр 537855
Вип. 3/4. — 2012. — 157 с. Шифр 539480
21. **Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України, Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т; редкол.: Бахмат М.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Кам'янець-Подільський, 1996 — **Спецвипуск: Сучасні проблеми збалансованого природокористування:** матеріали VI наук.-практ. конф., листопад 2011 р. — 2011. — 360 с. Шифр 536179
Спецвипуск: Сучасні проблеми збалансованого природокористування: матеріали VII наук.-практ. конф., листопад 2012 р. — 2012. — 334 с. Шифр 539555
22. **Збірник наукових праць Уманського національного**

- університету садівництва [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Непочатенко О.О. (відп. ред.) [та ін.]. — Умань, 1926 —
Вип. 78, ч. 1: Агрономія. — 2012. — 168 с. Шифр 538870
Вип. 78, ч. 2: Економіка. — 2012. — 267 с. Шифр 538871
23. **Зрошуване землеробство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства південного регіону; редкол.: Вожегова Р.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1966 —
Вип. 58. — 2012. — 194 с. Шифр 06 538872
 24. **Картоплярство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т картоплярства; редкол.: Бондарчук А.А. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграрна наука, 1970 —
Вип. 41. — 2012. — 203 с. Шифр 06 539039
 25. **Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин** [Текст]: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. / М-во освіти і науки України, Кіровоград. нац. техн. ун-т; редкол.: Черновол М.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 1971 —
Вип. 42, ч. I. — 2012. — 254 с. Шифр 06 539128
Вип. 42, ч. 2. — 2012. — 254 с. Шифр 06 539185
 26. **Кооперативний маркетинг в агробізнесі: проблеми і перспективи розвитку в Україні** [Текст]: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Міжнар. року кооперативів, м. Житомир, 5–7 квітня 2012 р. / редкол.: Зіновчук В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Житомир, 2012. — 394 с. Шифр 539293
 27. **Корми і кормовиробництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т кормів, Вінницький держ. аграр. ун-т; редкол.: Петриченко В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Вінниця: Діло, 1976 —
Вип. 73. — 2012. — 263 с. Шифр 06 537633
 28. **Лісівництво і агролісомеліорація** [Текст]: зб. наук. пр. / УкрНДІ лісового госп-ва та агролісомеліорації; редкол.: Ткач В.П. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків: Майдан, 1965 —
Вип. 120. — 2012. — 159 с. Шифр 539536
 29. **Мікробіологія в сучасному сільськогосподарському виробництві** [Текст]: матеріали VIII наук. конф. молодих учених, м. Чернігів, 25–27 верес. 2012 р. / НААН, Ін-т с.-г. мікробіології та агропромислового виробництва; редкол.: Козар С.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Чернігів, 2012. — 109 с. Шифр 539620
 30. **Науковий вісник Луганського національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України, Луган. нац. аграр. ун-т; редрада: Ткаченко В.Г. (голов. ред.) [та ін.]. — Луганськ: Елтон-2, 2009 —
№ 37. — 2012. — 148 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 538405
№ 40. — 2012. — 262 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 538406
 31. **Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України** [Текст]: зб. наук.-техн. пр. / М-во освіти і науки України, Наук.-метод. центр вищої освіти, Нац. лісотехн. ун-т України; редкол.: Туниця Ю.Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1994 —
Вип. 22.9. — 2012. — 404 с. Шифр 538890
Вип. 22.10. — 2012. — 400 с. Шифр 538891
Вип. 22.11. — 2012. — 400 с. Шифр 538892
Вип. 22.12. — 2012. — 400 с. Шифр 538893
Вип. 22.13. — 2012. — 408 с. Шифр 538894
 32. **Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Мельничук Д.О. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ, 1997 —
Вип. 171, ч. 1. — 2012. — 299 с. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). Шифр 538773
Вип. 171, ч. 2. — 2012. — 264 с. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). Шифр 538895
 - Вип. 172, ч.1.** — 2012. — 272 с. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). Шифр 538776
Вип. 172, ч. 4. — 2012. — 174 с. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). Шифр 538901
 33. **Наукові праці Полтавської державної аграрної академії** = Scientific articles of the Poltava [Текст] / М-во аграр. політики України, Полтав. держ. аграр. акад.; редкол.: Панікар І.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Полтава: РВВ "Terra", 2002 —
Вип. 2(5), т. 1: Екон. науки. — 2012. — 358 с. Шифр 538907
 34. **Науково-технічний бюлетень** [Текст] / НААН, Ін-т тваринництва; редкол.: Руденко Є.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 1971 —
№ 108. — 2012. — 175 с. Шифр 539806
 35. **Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок** [Текст] / НААН, М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Влізло В.В. і Коцюмбас І.Я. (голов. редактори) [та ін.]. — Львів, 1998 —
Вип. 13, № 3/4. — 2012. — 465 с. Шифр 538083
 36. **Овочівництво і баштанництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т овочівництва і баштанництва; редкол.: Яровий Г.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 —
Вип. 58. — 2012. — 419 с. Шифр 06 539187
 37. **Питання біоіндикації та екології** [Текст]: період. наук. видання / Державний вищий навчальний заклад "Запорізький національний університет" М-ва освіти і науки України; редкол.: Омелянчик Л.О. (голов. ред.) [та ін.]. — Запоріжжя: Дике поле, 2010. —
Вип. 17, № 2. — 2012. — 144 с. Шифр 540015
 38. **Розведення і генетика тварин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т розведення і генетики тварин; редкол.: Копилов К.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1971 —
Вип. 46. — 2012. — 371 с. — (До 90-річчя заснування Ін-ту розведення і генетики тварин НААН). Шифр 06 538173
 39. **Роль науки у підвищенні технологічного рівня і ефективності АПК України** [Текст]: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 16–18 трав. 2012 р. / НААН, Тернопіл. держ. с.-г. дослідна станція [та ін.]; Кулик С.М. (відп. ред.) [та ін.]. — Тернопіль: Крок, 2012. — 368 с. Шифр 539305
 40. **Свинарство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т свинарства ім. О.В. Квасницького; редкол.: Волощук В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Полтава, 1966 —
Вип. 60. — 2012. — 171 с. Шифр 06 539500
 41. **Сільськогосподарські машини** [Текст]: зб. наук. ст. / М-во освіти і науки України, Луцький держ. техн. ун-т; редкол.: Хайліс Г.А. (відп. ред.) [та ін.]. — Луцьк: ЛДТУ, 1997 —
Вип. 23. — 2012. — 204 с. Шифр 539509
 42. **Современные рыбохозяйственные и экологические проблемы Азово-Черноморского региона: материалы VII междунар. конф., г. Керчь, 20–23 июня 2012 г.; редкол.: Петренко О.А. (глав. ред.) [и др.].** — Керчь, 2012. —
Т. 1. — 291 с. Шифр 539198
Т. 2. — 195 с. Шифр 539199
 43. **Таврійський науковий вісник** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, НААН, Навч.-наук.-виробн. комплекс "Херсонський агроуніверситет"; редкол.: Ушкаренко В.О. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1996 —
Вип. 78. — 2012. — 384 с. Шифр 540097
Вип. 80. — 2012. — 436 с. Шифр 540101

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ, БІБЛІОГРАФІЧНІ ТА ІСТОРИКО-
БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ (1998–2012 РР.)**

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р. (60 кн.)**

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БОГДАНОВ Г.О. (2010)
6. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
7. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
8. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
9. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
10. ГОЛІК В.С. (2007)
11. ГОЛОВКО А. М. (2011)
12. ГУДКОВ І.М. (2005)
13. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005)
14. ЄЖОВ В.М. (2009)
15. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008)
16. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
17. КИРИК М.М. (2008)
18. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
19. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
20. КОЗИРЬ В.С. (2007)
21. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
22. КУЧКО А.А. (2006)
23. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
24. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
25. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
26. МАЗУР Г.А. (2006)
27. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
28. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008)
29. МУСІЄНКО М.М. (2008)
30. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
31. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
32. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (1999)
33. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
34. РИБАЛКО В.П. (2006)
35. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
36. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
37. САЙКО В.Ф. (2001)
38. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
39. СНІТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
40. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
41. СТЕГНІЙ Б.Т. (2011)
42. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
43. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
44. ТРІШИН О.К. (2012)
45. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
46. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)

47. ФУРДИЧКО О.І. (2012)
48. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
49. ЦИКОВ В.С. (2006)
50. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
51. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (11 кн.)**

1. БЕРЕЗОВСЬКИЙ М.Д. (2011)
2. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
3. GERMAN В.В. (2011)
4. ГОЛОВКО А.М. (2006)
5. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
6. МАЗОРЕНКО Д.І. (2011)
7. МАЛІК М.Й. (2005)
8. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
9. СЛАВОВ В.П. (2007)
10. СОБКО О.О. (2009)
11. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2009 р. (1 кн.)**
ГРАБОВЕЦЬ А. І. (2009)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (1 кн.)**
НОВАКОВСЬКИЙ Л. Я. (2005)

- СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р. (50 кн.)**
1. КУЛЕШОВ М. М. (1998)
 2. КРАВЧЕНКО М. А. (1999)
 3. ЯНАТА О. А. (2001)
 4. ФЕДОРОВА Н. А. (2002)
 5. КОТКО І. К. (2002)
 6. ФОМІЧОВ А. М. (2003)
 7. НАУМЕНКО В. В. (2004)
 8. ГЛАЗКО В. І. (2004)
 9. ТЮЛЕНЄВ М. О. (2004)
 10. МАХОВ Г. Г. (2005)
 11. ШЕВЧЕНКО М. Н. (2005)
 12. ВЛАСЮК П. А. (2005)
 13. АЛПАТЬЄВ С. М. (2005)
 14. СЛЮСАР І. Т. (2005)
 15. БОГДАНОВ С. М. (2006)

16. ДЕГОДЮК Е. Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М. О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А. М. (2007)
19. СВІСЧИН К. Б. (2007)
20. МУДРУК О. С. (2007)
21. ОСИПЧУК А. А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д. Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А. Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М. Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А. І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л. К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д. Г. (2009)
28. ТАРАБРИН О. Є. (2009)
29. ЛОПАТИН М. І. (2009)
30. РЕВО М. В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф. К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О. І. (2010)
33. САЗАНОВ В. І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М. Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю. Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В. В. (2011)
37. СІРАЦЬКИЙ Й. З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П. Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П. С. (2011)
40. КРИЛОВА Г. І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д. О. (2011)
42. ВОЛЬФ М. М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С. Ф. (2011)
44. КУЛЖИНСЬКИЙ С. П. (2011)
45. КОБЕЦЬ А. С. (2012)
46. СТЕПЧЕНКО Л. М. (2012)
47. РОЖЕСТВЕНСЬКИЙ Б. М. (2012)
48. ШАРАПА Г. С. (2013)
49. ВОЗНЯК Р. П. (2013)

ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
 "АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
 ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ"
 засн. проф. В. А. Вергуновим у 2001 р.
 (70 кн.)

Персоналії:

1. БУДРІН П. В. (2001)
2. ЛИХВАР Д. Ф. (2002)
3. ЯНАТА О. А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б. Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О. В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В. М. (2006, 2011)
7. ЮР'ЄВ В. Я. (2007)
8. АЛЕШО О. Г. (2011)
9. ТРЕТЬЯКОВ С. Ф. (2012)

Монографії:

1. Вергунов В. А. Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).

2. Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.): моногр. (2004).
3. Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: моногр. (2005).
4. Коломийській дослідній станції — 50 років: здобутки, перспективи (2006).
5. Вергунов В. А. Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1 — 2006; ч. 2. — 2008; ч. 3. — 2010).
6. Вергунов В. А. Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. Вергунов В. А. Професор СЛЮЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. Вергунов В. А. Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. Супіханов Б. К. Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. Мельник Ю. Ф. Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. Вергунов В. А. Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. Вергунов В. А. Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. Супіханов Б. К. Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).
14. Супіханов Б. К. Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. Мельник Ю. Ф. Сільське господарство України доби 1920 років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. Вергунов В. А. Академік К. К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. Вергунов В. А. Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII — 1917 р.): моногр. (2009).
18. Вергунов В. А. Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. Вергунов В. Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983):

- (к 100-летию Мирововского ин-та пшеницы им. В.М. Ремесло): моногр. (2010).
20. *Вергунов В.А.* Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
 21. Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки: моногр. (2010).
 22. *Сінченко В.М.* Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
 23. *Коваленко С.Д.* Історія Ботанічної секції С.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
 24. *Білоцерківська А.С.* Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
 25. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
 26. *Приходько Ю.О.* Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
 27. *Радченко Л.С.* Академік І.І. Лукінов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
 28. *Герук С.М.* Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
 29. *Вергунов В.А.* Васильй Николаевич Ремесло — ученый-селекционер (1907–1983) (к 100-летию Мирововского института пшеницы им. В.Н. Ремесло): моногр. (2011).
 30. *Вергунов В.А.* Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. автореф. дис. (2011).
 31. *Корзун О.В.* Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
 32. *Вергунова І.М.* Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
 33. *Вергунов В.А.* Передумови становлення та діяльність Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
 34. *Присяжнюк М.В.* Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
 35. *Радченко Л.С.* Наукова школа академіка І.І. Лукінова (1927–2004) (2011).
 36. *Зубець М.М.* Київська дослідна станція тваринництва “Терезине”: історія, здобутки, вчені (2011).
 37. *Вергунов В.А.* Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки (2012).
 38. *Бородай І.С.* Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки (2012).
 39. *Вергунова І.М.* Математичні методи для вирішення наукових завдань вітчизняної агрономії першої половини XX ст. (2012).
 40. *Вергунов В.А.* Передумови становлення та діяльність Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2012).
 41. *Діденко О.М.* Розвиток водного права в контексті науково-освітньої діяльності В.А. Григор’їва (1872–1927) (2012).
 42. *Вечурко С.І.* Мобільні засоби технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки: історичний аспект (2012).
 43. *Присяжнюк М.В.* Розвиток сільськогосподарської дослідної справи УСРР у 20-х рр. XX ст.: науково-організаційні засади (2012).
 44. *Вергунов В.А.* Історія сільськогосподарської дослідної справи України: творці та розбудовники (2012).
 45. *Вергунов В.А.* Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект (2012).
 46. *Піпан Х.М.* Селекція озимої пшениці в Україні: історія та здобутки (2013).

Збірки документів і матеріалів:

47. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матер. (2006).
48. Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні: зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матер. (2005).
49. Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ — забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матер. (2006).
50. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матер. (2006).
51. Всеукраїнська Академія С.-г. Наук (1931–1935 рр.): зб. док. і матер. (2006).
52. Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.): зб. док. і матер. (2006).
53. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.): зб. док. і матер. (2007).
54. Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956): зб. док. і матер. (2008).
55. Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.): зб. док. і матер. (2008).
56. Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УРСР (1927–1930 рр.): зб. док. і матер. (2010).

57. Південне відділення ВАСГНІЛ: зб. док. і матер. (2011).
58. Вергунов В.А. Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні: ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
59. Присяжнюк М.В. Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927): зб. док. та матер. (2011).
60. Сільське господарство УРСР та його наукове забезпечення у роки Другої світової війни (1940–1945) (2012).

**СЕРІЯ “ВІДОМІ ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ
ТА ОСВІТЯНИ УКРАЇНИ”**

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2004 р.
(7 кн.)

1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008)
2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010)
3. КОСТЕНКО Н.В. (2011)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
5. ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ О.Г. (2012)
6. ДЕРЛЕМЕНКО В.В. (2013)

**СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ-
КОРЕСПОНДЕНТИ НАН УКРАЇНИ
ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА”**

засн. НБУВ НАНУ і ННСГБ НААН у 2007 р.
(1 кн.)

Академік НАН України ЛУКІНОВ Іван Іларіонович (1927–2004): біобібліогр. покажч. (2009).

**БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА У ФОНДАХ
ННСГБ НААН ТА НАУК.-ДОСЛІДНИХ
УСТАНОВ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ”**

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2009 р.
(5 кн.)

1. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).
2. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
3. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
4. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГД НААН (1822–2010).
5. Чеські сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (2012).

**СЕРІЯ “НАУКОВІ ІСТОРИКО-
БІБЛІОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ”**
заснована ННСГБ НААН у 2001 р.
(6 книг)

1. ЯНАТА О.А. (2001).

2. ШІНДЛЕР К.Г. (2005).
3. НОВИКОВ М.М. (2008).
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2011).
5. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012).
6. КОСТЕНКО В.С. (2013).

**НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ
РЕТРОСПЕКТИВНІ БІБЛІОГРАФІЧНІ,
БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ
(22 кн.)**

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях (1927–2001): біобібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, “Бюлетені”, “Вісті”, Наукові записки, “Збірники наукових праць”, “Труди”: наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. Українська с.-г. книга (з фондів ЦНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ЦНСГБ УААН (2002).
6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип. 3. (2008).
7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об’єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
10. Сільськогосподарські періодичні видання в Україні. 1918–1940 (2012).
11. Національна академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2011 рр. (2012).

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф. аграр. акад. АПК	автореферат аграрний академія агро- промисловий комплекс	ДНК	дезоксирibo- нуклеїнова кислота	млрд н.-д.	мільярд науково- дослідний	РНК	рибонуклеїнова кислота
бібліогр. бух. бюл.	бібліографія бухгалтерський бюлетень	довід. доп. дослід.	довідник довідь дослідний	НАН	Національна академія наук Національний	с	секунда (при цифрах)
вет. вид-во вип. вир-во відп. вісн. вод. ВРХ	ветеринарний видавництво випуск виробництво відповідальний вісник водний велика рогата худоба	д-р ДСДС	доктор Державна с.-г. дослідна станція	НУБіП	університет біорізноманіття і природо- користування	с. с.-г.	сторінка сільсько- господарський
г	грам (при цифрах)	екон. журн. зб.	економічний журнал збірник	наук. нац. НДІ	науковий національний Науково- дослідний	сер. сіл. ст. т. (тт.)	серія сільський стаття том (и)
генет. год	генетичний година (при цифрах)	зем-во зерн. ін. ін-т інформ. К.	землеробство зерновий інший інститут інформаційний Київ	НТБ	інститут науково- технічний бюлетень Одеса	тез. темат. техн. тис.	тези (си) тематичний технічний тисча (при цифрах)
госп-во грн Д.	господарство гривня Дніпро- петровськ	канд. конф. КСП	кандидат конференція колективне с.-г. підприємство	О. обл. перероб. підгот. посіб. пр. пром-сть р. (рр.)	переробка (ний) підготував посібник праці промисловість рік (и) (при цифрах)	у (в) т. ч. НААН	у (в) тому числі Національна академія
ДАУ	Державний аграрний університет	Л. м машинобуд.	Львів метр будування	ред. редкол.	редактор редакційна колегія (редколегія)	УДК	аграрних наук універсальна десятькова класифікація укладач (и) український університет
держ. дис.	державний дисертація	метод. міжвід. міжнар. міс. млн	методичний міжвідомчий міжнародний місяць мільйон (при цифрах)	РЖ	реферативний журнал	хв ч.	Харків хвилина (при цифрах) частина (при цифрах)

СТРУКТУРА СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ В РЖ “АПК УКРАЇНИ”

- Індекс УДК** — еталонне видання українською мовою Універсальної десятикової класифікації (2000 р.).
- Бібліографічний опис (БО) документа** — згідно з ГОСТом 7.1–84. Відмінною особливістю БО РЖ є розташування елементів БО: назва матеріалу; галузь свідчень про відповідальність, де подаються прізвища всіх авторів незалежно від їх кількості.
Приклад:
УДК 633.416:631.527.5:631.543.2
- СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО КОРМОВОГО БУРЯКУ В УКРАЇНІ** / Рибак Д.А., Фомічов А.М., Ярош Ю.М. // Вісн. аграр. науки. — 1998. — № 8. — С. 39–43. — Бібліогр.: 4 назви.
Бібліографічний опис документа подається мовою оригіналу.
- Ключові слова (5–10 слів)** — слова чи словосполучення, взяті з назви чи тексту документа, які характеризують його зміст і забезпечують пошук (згідно з ДСТУ 2398–93).
- Номер реферату** — рік, порядковий номер РЖ у поточному році, порядковий номер реферату у журналі.
- Текст реферату** подається українською мовою і складається за таким планом:
 - об'єкт роботи, якщо це неясно із заголовка;
 - основні питання, які розглядаються в первинному документі;
 - результати, висновки, галузь застосування.
Передається точка зору автора. Реферат не має абзаців, розділів, рубрик.
- Результати роботи** викладаються точно і гранично інформативно.
- Висновки** подаються так, як вони представлені в документі.
- Викладати текст реферату потрібно коротко, використовуючи короткі, стислі речення. Реферат є самостійним вторинним документом.
- У рефераті не вживати складні граматичні звороти, незвичні терміни, символи.
- У тексті реферату формули наводяться у таких випадках:
 - без формул неможлива побудова тексту реферату;
 - формули виражають результати роботи;
 - формули значно полегшують розуміння змісту роботи.
Одиниці виміру приводяться в одиницях міжнародної системи (СІ) згідно з ГОСТом 8.417–81.
- Обсяг реферату:**
 - для більшості статей, брошур тощо 350–1000 знаків, до 32 друкованих рядків;
 - для документів великого обсягу (монографій та ін.) — 2500 знаків, дві друковані сторінки.

УДК 631.145 (051.6) (477)

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ: Реф. журн. Вип. 2 (56) / НААН. ННСГБ НААН; Голов. ред. **Петриченко В.Ф.** — К.: “Вісник аграрної науки”, 2013. — 112 с.

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.*

*Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.*

*Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*